

20 találkozás Fehéroroszországgal

Fehérorosz nyelvkönyv kezdők számára

Larisa Sztankevics – Katkits Zsuzsa

Szerkesztette: Zoltán András

BÖLCSÉSZ
KONZORCIUM

Magyarország célba ér

Kiadta a Bölcsész Konzorcium

A Konzorcium tagjai:

- Eötvös Loránd Tudományegyetem
- Pécsi Tudományegyetem
- Szegedi Tudományegyetem
- Debreceni Egyetem
- Pázmány Péter Katolikus Egyetem
- Berzsényi Dániel Főiskola
- Eszterházy Károly Főiskola
- Károli Gáspár Református Egyetem
- Miskolci Egyetem
- Nyíregyházi Főiskola
- Pannon Egyetem
- Kodolányi János Főiskola
- Szent István Egyetem

A kötet szerzői: Larisza Sztankevics

Katkits Zsuzsa

Szerkesztette: Zoltán András

Szakmai lektor: Kocsis Mihály

A kötet megjelenése az Európai Unió támogatásával,
a Nemzeti Fejlesztési Terv keretében valósult meg:

A felsőoktatás szerkezeti és tartalmi fejlesztése HEFOP-3.3.1-P.-2004-09-0134/1.0

ISBN 963 9704 32 6

© Bölcsész Konzorcium. Minden jog fenntartva!

Bölcsész Konzorcium HEFOP Iroda

H-1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A.

tel.: (+36 1) 485-5200/5772 – dekanbtk@ludens.elte.hu

LARISZA SZTANKEVICS – KATKITS ZSUZSA
20 TALÁLKOZÁS FEHÉROROSZORSZÁGGAL

Ларыса Станкевіч – Жужа Каткіч

Дваццаць сустрэч з Беларуссю

Падручнік па беларускай мове для пачаткоўцаў

Пад агульнай рэдакцыяй

Андраша Золтана

Будапешт
2006

Larisza Sztankevics – Katkits Zsuzsa

20 találkozás Fehéroroszországgal

Fehérorosz nyelvkönyv kezdők számára

Szerkesztette

Zoltán András

Budapest
2006

Korrektor
Hollós Attila

Tördelték
Hollós Attila és Janurik Szabolcs

Készült
az ELTE BTK Szláv és Balti Filológiai Intézetének
Keleti Szláv és Balti Filológiai Tanszékén

Tartalom

Előszó (<i>Zoltán András</i>)	9
Általános ismeretek Fehéroroszországról és a fehérorosz nyelvről	17
Fehérorosz nyelvészeti szakkifejezések	
Fehérorosz–magyar rész	19
Magyar–fehérorosz rész	20
1. találkozás	
Téma: Betűk és hangok. «Мая сям’я»	23
2. találkozás	
Téma: Akanyje (á-zás). «Беларускія назвы месяцаў»	31
3. találkozás	
Téma: Jakanyje (já-zás). A személyes névmások ragozása. «Беларусь»	39
4. találkozás	
Téma: Protetikus magánhangzók. I. típusú névszóragozás. A főnevek esetvégződései. «Зямля пад белымі крыламі»	47
5. találkozás	
Téma: Kieső magánhangzók. Az I. típusú névszóragozás végződései többes számban. «Людзі зямлі беларускай»	53
6. találkozás	
Téma: Hosszú mássalhangzók. III. típusú főnévragozás. Az egyes számú főnevek esetvégződései. «Беларуская хата»	61
7. találkozás	
Téma: Protetikus mássalhangzók. III. típusú főnévragozás. A többes számú főnevek esetvégződései. «Хлеб і да хлеба»	67
8. találkozás	
Téma: Kemény és lágy mássalhangzók. II. típusú főnévragozás. Az egyes számú hímnemű főnevek esetvégződései. «Куды імчыць «Пагоня»	73

9. találkozás	
Téma: Zöngés és zöngétlen, susogó és sziszegő mássalhangzók. Az egyes számú semlegesnemű főnevek esetvégződései (II. típusú főnévragozás). «Пра што гавораць колеры»	79
10. találkozás	
Téma: A lágyságjel és az aposztróf (hiányjel) használata. II. típusú főnévragozás. A többes számú főnevek változásai. «Як нарадзіўся беларускі сцяг»	85
11. találkozás	
Téma: Az <i>л ~ љ</i> , és a <i>в ~ ѡ</i> hangok váltakozása. Az <i>ѣ ~ у</i> használatának szabályai. A főnévi igenév. Az ige szemlélet (aspektus). «Асветніца Еўфрасіння Полацкая»	91
12. találkozás	
Téma: Az <i>і</i> és <i>ы</i> használata igekötők után. I. típusú igeragozás. «Дойлід Іаан і ювелір Лазар Богша»	99
13. találkozás	
Téma: Idegen eredetű magánhangzó kapcsolatok. II. típusú igeragozás. Visszaható igék. «Кірыла Тураўскі»	105
14. találkozás	
Téma: A melléknevek használata és helyesírása. Tulajdonságot és viszonyt kifejező melléknevek. «Францішак Скарына. Дзіцячыя і юнацкія гады»	111
15. találkozás	
Téma: A melléknevek fokozása. A birtokos melléknevek használata és ragozása. «Францішак Скарына. Жыццё, поўнае прыгодаў»	117
16. találkozás	
Téma: A melléknévi igenevek képzése és használata. «Мікола Гусоўскі»	123
17. találkozás	
Téma: A határozói igenevek képzése és használata. A felszólító mód. «Канцлер Леў Сапега»	131

18. találkozás	
Téma: Vonzatok a fehérorosz nyelvben. A feltételes mód. «Сімяон Полацкі»	141
19. találkozás	
Téma: A mondat szórendje. Az egyszerű mondat fajtái. «Паўстанне Тадэвуша Касцюшкі»	149
20. találkozás	
Téma: Az összetett mondatok kifejezőeszközei. «Кастусь Каліноўскі»	159
Mellékletek	171
Nyelvtani táblázatok	173
Olvasógyakorlat	179
Fehérorosz–magyar fordítás	187
Magyar–fehérorosz fordítás	197
Kis fehérorosz–magyar frazeológiai szótár (<i>Szmolinka Eszter</i>)	202
Fehérorosz–magyar szótár	205

Előszó

Az olvasó az első magyarok számára készült fehérorosz nyelvkönyvet tartja a kezében, s ezért talán nem felesleges ejteni néhány szót e nyelv hazai oktatásáról és kutatásáról, valamint a magyar–fehérorosz nyelvi és művelődési kapcsolatok múltjáról.

Fehéroroszország a Fehérorosz Népköztársaság 1918. évi néhány hónapos fennállását leszámítva csak 1990 óta szerepel önálló államként Európa térképén. Korábban – 1919-től kezdve, változó határok között – csupán névleges államisággal rendelkezett a Szovjetunió belül. 1919–1939 között a fehérorosz nyelvterületnek csak mintegy a fele tartozott Szovjet-Fehéroroszországhoz, míg a másik fele akkor Lengyelország része volt. Fehérorosz nép és nyelv természetesen sokkal korábban létezett, mint fehérorosz állam.

A nyelv és a nép elnevezése a magyarban 1572 óta dokumentálhatóan a II. világháború végéig kizárólag *fehérorosz* volt, ami a fehérorosz *беларуски* melléknév és *беларусь* főnév pontos megfelelője, de a korábbi időkben valószínűleg német és/vagy lengyel közvetítéssel került a magyarba.¹ Ez a népnév maga azonban nem a fehéroroszok önelnevezése volt, hanem a „fehér” jelzővel eredetileg a környező népek különböztették meg őket a többi „orosz” (a *Rus'* népnévből származó) önelnevezést használó néptől. 1945 után a térképeken, az iskolai földrajzkönyvekben és a sajtóban általában a népnévet az oroszból átvett *belorusz* alakban kezdték használni. Ebben egyfajta politikai túlbuzgóság nyilvánult meg, nehogy véletlenül a „fehér” jelzőt valaki a felszabadító „vörös” oroszokkal szemben álló, az orosz polgárháborús időkből ismert antikommunista mozgalmak híveivel téveszthesse össze. A magyar nyelvtudomány mértékadó személyiségei azonban ezekben az időkben is végig kitartottak a hagyományos *fehérorosz* elnevezés mellett, amely az 1989. évi politikai fordulat után egyre inkább visszatérőben van a magyar feliratozású térképek lapjaira és a sajtó hasábjaira is. Tankönyvünkben ezt a többek között Kniezsa István, Kiss Lajos, valamint *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* szerkesztői által a korabeli szervilis többségi nyelvhasználattal szemben átmentett hagyományt kívánjuk folytatni, amikor a nyelv és a nép megjelölésére a *fehérorosz* jelzőt használjuk.

¹ Vö. Mollay Károly, Német–magyar nyelvi érintkezések a XVI. század végéig. Budapest, 1982 (= Nyelvészeti Tanulmányok 23). 260. Nem lehetetlen, hogy a szóbeliségben az írott emlékeknel jóval korábban is használták a magyarban a *fehérorosz* megjelölést. A legújabb kutatások alapján ugyanis ez a népnév először Szent Kinga legendájában fordul elő II. András királyunk 1217-ben halicsi királlyá koronázott Kálmán fiának „a fehéroroszok királya” (*rex Ruthenorum Alborum*) címében. Vö. Oleg Łatyszzonek, Alesz Beli: Magyar–fehérorosz kapcsolatok a középkorban és az újkor kezdetén. In: *Annus Albaruthenicus 2006 – Год Беларуски 2006*. Krynki, 2006. 77–91. (<http://kamunikat.net.iig.pl/pdf/annus/annus2006.pdf>); Oleg Łatyszzonek, Alesz Bely, Ungarisch-weißrussische Beziehungen im Mittelalter und zu Beginn der Neuzeit. In: *Studia Slavica Hung.* 51 (2006): 15–29.

A kijevi központú első keleti szláv államot, a Rus't szétziláló tatárjárás után a fehérorosz nyelvterület egésze és az ukrán nyelvterület nagyobb része fokozatosan a rohamosan terjeszkedő Litván Nagyfejedelemség fennhatósága alá került. A litvánok már a XIII. században Mindovg (Mindaugas, 1230–1263) uralkodása alatt foglaltak el keleti szláv lakosságú területeket, elsőként a szomszédos (proto)fehérorosz lakosságú fejedelemségeket. Olgerd (Algirdas, 1345–1377) csatolta a Litván Nagyfejedelemséghez Volhíniát, Podóliát, a kijevi és a csernyigovi fejedelemségeket, vagyis a mai Ukrajna területének nagyobb részét. Vitovt (Vytautas, Witold, 1392–1430) alatt a szmolenszki fejedelemség is litván fennhatóság alá került. Tehát a Litván Nagyfejedelemség már kialakulása kezdetén soknemzetiségű állam volt, amelyben a keleti szláv lakosság volt túlsúlyban. Az eredeti litván és a keleti szláv terület aránya már 1341-ben 1:2,5 volt, az állam legnagyobb kiterjedése idején, 1430-ban 1:12, a lublini unió (1569) után, amikor az ukrán területek Lengyelországhoz kerültek: 1:7. Az ukrán területek leválása után egyértelműen a fehérorosz lett a Litván Nagyfejedelemség legelterjedtebb nyelve.

A soknyelvű Litván Nagyfejedelemségben a litvánokon és a keleti szlávokon (a mai értelemben vett fehéroroszok, ukránok és nagyoroszok elődein) kívül laktak németek, tatárok, karaimok, zsidók, lengyelek is, a közigazgatás nyelve pedig a XVII. század végéig hivatalosan a rutén (óukrán–ófehérorosz) volt. A rutén már a pogány korban terjedt a litvánok között, nemcsak a fejedelmi családban és az előkelő rétegben, hanem a köznép körében is. A litván nagyfejedelmi kancellária kezdetei Jagelló (1351–1434, litván nagyfejedelem 1377-től, lengyel király Władysław/Ulászló néven 1386-tól) uralkodására nyúlnak vissza, aki lengyel királyként szembesült azzal, hogy Krakkóban már van a királyi kancelláriának rutén részlege, mégpedig a már korábban a lengyel koronához csatolt Halics szükségleteinek kiszolgálására. Ezért a legkorábbi litván nagyfejedelmi oklevelek nyelve halicsi (ukrán) nyelvjárási jegyeket mutat, s csak később tevődik át a kancelláriai nyelv nyelvjárási bázisa a Vilna (a mai Vilnius) környéki fehérorosz nyelvjárásokra. Ugyanakkor a fehérorosz nyelvjárási jegyek sosem jutottak benne egyeduralomra. Ennek a kancelláriai nyelvnek ugyanis a hatalmas birodalom egész lakosságát kellett kiszolgálnia, s legnagyobb kiterjedése idején az ország magába foglalta csaknem az egész későbbi ukrán nyelvterületet is. Idővel a kancelláriai nyelvből kikoptak a kizárólagosan ukrán nyelvjárási sajátosságok, de nem vertek benne gyökeret a kizárólagosan fehérorosz nyelvi jegyek sem, hanem egyfajta ukrán–fehérorosz közös nyelv volt ez, amely befogadta azokat a nyelvi vonásokat, amelyek mindkét nyelvet jellemezték (például az egykori *g* hang *h*-ként való ejtését), de elutasította az olyan csak ukrán jellegzetességeket, mint például az egykori *ě* hang *i*-ként való ejtését, vagy a hangsúlytalan *o* hang *a*-ként való ejtését, amely viszont csak fehérorosz sajátosság. Mindezek alapján a Litván Nagyfejedelemség rutén kancelláriai nyelvét nem lehet egyszerűen óukránnak vagy ófehérorosznak nevezni, mivel ez alapján véve közös óukrán–ófehérorosz irodalmi nyelv volt. E kancelláriai nyelv alapján a XVI. században új rutén irodalmi nyelv jött létre (*prosta mova* vagy *rus'ka*

mova), amely az egyházi szlávval is konkurálni kezdett. Ezzel az ukrán és a fehér-orosz nyelvterületen megszűnik a korábbi évszázadokat jellemző keleti szláv–egyházi szláv diglosszia. Általában elmondható, hogy a Litván Nagyfejedelemség a nyugati, latinos és a keleti, bizáncias keresztyén kultúra intenzív kölcsönös egymásra hatásának a terepe volt. A breszti egyházi unió (1596) az egyházi szláv nyelv megrendült pozícióinak védelmében jelentős filológiai munkára készítette az ortodoxia híveit, amelynek legnagyobb hatású alkotásai Meletij Smotrickij egyházi szláv nyelvtana (Jevje [ma: Vievis, Litvánia], 1619) és Pamvo Berynda egyházi szláv–rutén szótára (Kijev, 1627, Kutein [ma: Fehér-oroszország],² 1653; mindkét mű lapozgatható a <http://litopys.org.ua/index.html> webhelyen).

A régi fehér-orosz–magyar művelődési kapcsolatok első emléke Kestutij (Kęstutis) litván nagyfejedelem ófehér-orosz nyelvű pogány esküje, amelyet Nagy Lajos magyar király előtt tett 1351-ben és amelyet egy névtelen magyar minorita szerzetes örökített meg a szemtanú hitelességével. Beszámolója a XV. század végi kéziratos Dubnici krónikában maradt fenn, amelyet az Országos Széchényi Könyvtárban őriznek (Cod. Lat. Med. Aevi 165). A többszörös nyelvi közvetítés, majd a feltehetőleg többszöri másolás okozta torzulások ellenére a fennmaradt szöveg – *Rogachina Rosnenachy Gozpanany* (f. 79v) – arról tanúskodik, hogy a litván fejedelem ófehér-orosz nyelven mondta el az eskü szövegét annak ellenére, hogy a krónikás azt litván nyelvűnek hitte.² Íme a nevezetes szöveg, amely oly sok szenvedélyes értelmezési vitát váltott ki a nemzetközi szakirodalomban:

A névtelen minorita valószínűleg csak néhány töredékét tudta leírni a számára érthetetlen szövegnek, amelynek jelentését viszont nyilván valamely számára érthető nyelven közölték vele, amit ő latin nyelven rögzített (Kristó Gyula magyar fordításában: „Isten, légy tekintettel ránk és lelkünkre, a szarvas-marhára, az általunk ma elfogadott, teljesített esküre”). Ismereteink szerint ez a legrégebbi fehér-orosz szövegtöredék, amely magyarországi forrásban fennmaradt.

Az 1386-tól Lengyelországgal perszonális unióra lépő Litván Nagyfejedelemség a Jagelló-dinasztia idején került szorosabb kapcsolatba a magyarsággal. I. Ulászló (Władysław Warneńczyk, magyar király: 1440–1444), II. Ulászló (Władysław Kazimierzowicz, magyar király: 1490–1516) és fia, II. Lajos (1516–1526) ugyan nem voltak egyben litván nagyfejedelmek, de uralkodásuk idején természetesen igen élénk volt a kapcsolat Magyarország, valamint a dinasztia más

² Az egész epizód magyarul olvasható: Küküllői János: Lajos király krónikája – Névtelen szerző: Geszta Lajos királyról. Fordította, az utószót és a jegyzeteket írta: Kristó Gyula. Budapest, 2000. 58. A „litván” eskü átírása itt azonban nem egészen pontos, ezért érdemes az eredetihez fordulni.

tagjai által kormányzott Lengyelország és Litvánia között. És végül volt egy rövid periódus (1576–1586), amikor a magyar Báthory István volt a lengyel király és a litván nagyfejedelem. Igaz, ekkorra már a török hódítás következtében a magyar királyság három részre szakadt, s Báthory csak a korábbi Magyarország keleti harmadának, Erdélynek és néhány szomszédos területnek (Partium) volt az uralkodója, mégis elmondhatjuk, hogy ebben az időszakban a fehérorosznak és a magyarok egy részének Báthory személyében közös uralkodója volt.

Báthory uralkodása a magyar–fehérorosz kapcsolatok szempontjából azért is jelentős, mert a Rettegett Iván orosz cárral vívott háborúk során (1579–1582), amelyeket személyesen vezetett, maga a király is sok időt töltött a Litván Nagyfejedelemség fehéroroszok lakta területein, másrészt udvarában és hadseregében tömegesen fordultak meg magyarok. Báthory az orosz háborúk lezárulása után is szívesen időzött a fehérorosz lakta területeken, elsősorban Grodnóban, ahol új palotát építtetett. (Itt is érte a halál 1586. december 12-én.)

A XVI. századi intenzív magyar–lengyel–fehérorosz érintkezések maradandó nyomot hagytak a fehérorosz szókincsben is. Az ófehérorosz nyelv magyar jövevényszavai esetében általában lengyel közvetítést szoktak feltételezni, azonban ez nem mindig bizonyítható. Mint láttuk, különösen Báthory korában a közvetlen magyar–fehérorosz érintkezések feltételei is megvoltak.

A magyar hatás elsősorban a katonai szókincsben jelentős. Már Báthory uralkodása előtt bekerült az ófehéroroszból néhány magyar szó: *зайдукъ* (1568 < lengyel *hajduk* < magyar *hajdú*[k]), *гусаръ* (1565 < lengyel *husarz* < magyar *huszár*), *кордъ* (1434 < lengyel *kord* < magyar *kard*), *кгермекъ* ‘apród’ (1567 < lengyel *giermek* < magyar *gyermek*), *котчий* (*котчий*, *коччий*) ‘kocsi’ (1565 < lengyel *kotczy* < magyar *kocsi*), *шишахъ* ~ *шышахъ* (1565 < lengyel *szyszak* < magyar *sisak*).

Báthory korában bukkannak fel az ófehérorosz nyelvemlékekben az alábbi magyar jövevényszavak:

антелокъ ‘egyfajta hordó’ (1583 < magyar *antalag*; a lengyel *antalek* szó csak a XVIII. századtól adatolható);

багазия (1579 < lengyel *bagazyja* 1574 < magyar *bagázia* < törökből);

капти (*капти*) (1578 < magyar *kapca*); a lengyel *kapcie* 1586-tól kezdve dokumentálható;

палаиъ (1582 < magyar *pallos*), a lengyel *palasz* szó csak a XVII. század óta ismeretes;

чеканъ (1582 < lengyel *czekan* 1595 ~ *czakan* 1564 < magyar *csákány*);

чуга ‘szűk kaftán’ (1582 < lengyel *czucha* ~ *czuha* 1568 < magyar *csuha*).

A fenti szavak közül az *антелокъ* és a *палаиъ* biztosan közvetlen átvételnek tekinthető a magyarból, mivel a lengyel megfelelőjük lényegesen később jelenik meg a forrásokban, mint az ófehérorosz adat, de legalábbis párhuzamos átvételnek tűnnek a *капти* (*капти*), *багазия*, *чеканъ* szavak is.

Nem jövevényszó ugyan, de magyar vonatkozású a *макгерка* (*магерка*) ‘egyfajta sapka’ (1577 < magyar), amely a magyarok önelnevezéséből a lengyelben és/vagy a fehéroroszból keletkezett (vö. lengyel *magierka* 1585);

hasonló a Báthory uralkodása utáni időkből dokumentált, de korábban, feltehetőleg még az ő uralkodása idején keletkezett *бекеука* (1599), amely az 1586 óta adatolható lengyel *bekieszka* ‘egyfajta kabát’ szóval együtt *Bekes* Gáspár (lengyelül Kasper *Bekiesz*, 1520–1579) nevéből származik, aki egykor Báthory riválisa volt az erdélyi fejedelmi trónért vívott küzdelemben, majd Lengyelországban hadvezére lett. A szó jóval később a lengyelből a magyarba is átkerült *bekes*, *bekecs* formában, ahol 1774 óta adatolható.

A XVI. század végén (1598) bukkan fel az ófehérorosz nyelvemlékekben a *шепенъ* ‘sor’ szó, amely a lengyel nyelvjárási *szereg* közvetítésével származik a magyar *sereg* szóból. Ez az ófehéroroszból a nagyoroszbba is átkerült, ahol katonai terminus lett (*шепенга* ‘vonal’), majd mint ilyen visszakerült a modern fehéroroszbba is (*шарэнга*). Emellett a modern fehéroroszbban széles körben használják *шэраг* ‘sor’ szót, a nyelvjárásokban is, ahol a *шэраг* mellett a *шэрэнг* is előfordul. A lengyelben a *szereg/szerég* a XVII. század óta adatolható. Ez a szó ma is élő eleme a fehérorosz szókincsnek, míg a többi ma már jobbára elavult és legfeljebb csak historizmusként ismert.

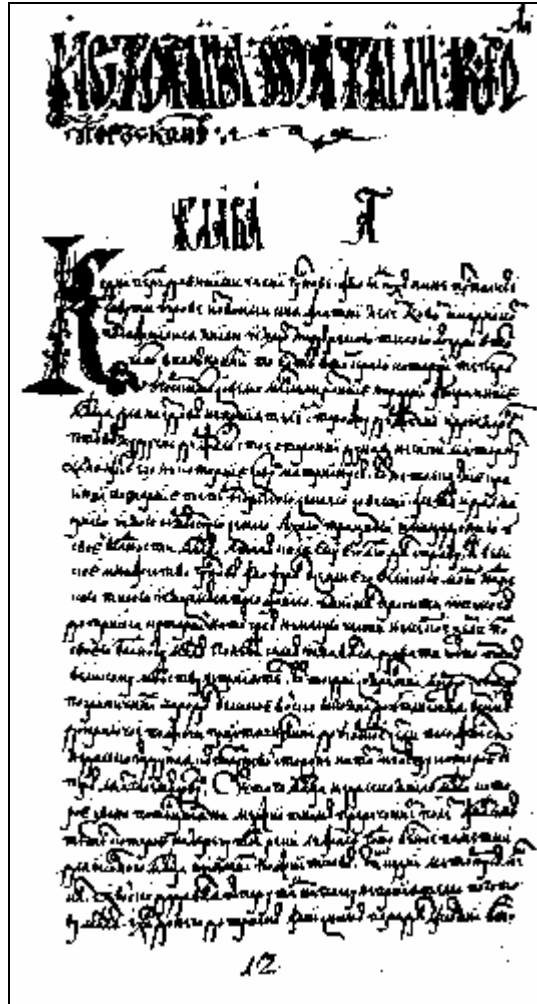
Ugyancsak 1598 óta fordul elő a fehérorosz nyelvemlékekben a *гарцъ, герцъ* ‘csata előtti párviadal’ szó, amely a lengyel *harc* közvetítésével származik a magyar *harc* főnévből; ismert az ebből származó *гарцовати* ‘csata előtti párviadalt vív, virtuskodik’ ige is. A XVII. századtól fordul elő a *кунтуш* szó (1663), amely a lengyel *kontusz* (a nyelvjárásokban *kuntusz* is) közvetítésével származik a magyar *köntös*-ből, valamint a *добоуъ* (1679), amely a lengyel *dobosz* közvetítésével a magyar *dobos* átvétele.

Nem tudjuk, hogy mikor került a fehéroroszbba néhány réGINEK látszó, de csak nyelvjárási szinten élő szó. Ilyen a *дэрау* ‘deres (ló)’, amely a lengyel *deresz* közvetítésével származik a magyar *deres*-ből és a *шалáу* (ritkábban *салáу* is) ‘kalyiba, kunyhó’, amely a lengyelben már 1471-től adatolható *salasz* alakban, amelyből a vélt mazurálás elkerülésére *szalasz* és *szalas* alakok is létrejöttek.

A modern fehérorosz nyelvben van még néhány újabb keletű magyar jövevényszó is, amelyek már nem lengyel, hanem minden bizonnyal orosz közvetítéssel jutottak el ide. Ilyenek például a *гуляу* < gulyás, *лэча* < lecsó, *чэрдáу* < csárdás.³

A XVI. századi magyar–fehérorosz szellemi kapcsolatok legfontosabb emléke a kéziratos ófehérorosz Attila-történet (*Исторыя о Атыли королі угорском*), amely a poznańi Raczyński Könyvtárban 94. számon nyilvántartott, 1580 körül íródott vegyes tartalmú kódex 173–224. lapján maradt fenn.

³ A régi és a modern fehérorosz nyelv magyar elemeiről bővebben lásd többek között: András Zoltán: Об иноязычной лексике в современном белорусском языке. In: *Literatury i języki Słowian wschodnich. Stan obecny i tendencje rozwojowe*. Tom II. Materiały międzynarodowej konferencji naukowej. Opole, 24–26 września 1996. Redakcja naukowa: Bronisław Kodziś, Stanisław Kochman, Irena Danecka. Opole, 1997. 134–140; Zoltán András: Magyar szavak az ófehéroroszbán. In: *101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére*. Szerk.: Mártonfi Attila, Papp Kornélia, Sliz Mariann. Budapest, Argumentum, 2006. 495–500.

A fehérorosz Attila-történet kezdő lapja
(Rps. Racz. 94., p. 173)

Az anonim fehérorosz Attila-történet lengyelből készült fordítás. Közvetlen forrása egy 1574. évi krakkói nyomtatvány, amelyen a szerző neve nem szerepel, csak a fordítóé, aki nem más, mint a kor ismert lengyel műfordítója, költője és muzsikusa, Cyprian Bazylik. A lengyel szöveg elhallgatott forrása pedig Oláh Miklós (Nicolaus Olahus, 1493–1568) magyar humanista *Athila* című latin nyelvű munkája, amely 1568-ban jelent meg először nyomtatásban. A lengyel fordítás minden bizonnyal összefügg Báthory Istvánnak a lengyel-litván trónra való megválasztásának előkészítésével, a fehérorosz fordítás pedig az immár megválasztott és Litvánia elveszített területeit sikeresen visszavívó uralkodó származása iránti érdeklődéssel.

A névtelen fehérорosz kézirat fordítás révén irodalmi úton is került át némi magyar nyelvi – főleg tulajdonnévi – anyag az ófehérorszbba. A többszörös átírás (magyar > latin > lengyel > fehérorosz) következtében néha elég erősen torzulnak a magyar nevek, vö. pl. *Csaba* > latin *Chaba* > lengyel **Chaba* > fehérorosz *Хаба*. Oláh *Athilája* történeti anyagát tekintve kompilatív alkotás, a hun történet elemeit többnyire a középkori magyar krónikákból veszi át, így a források heterogén volta és a névadási hagyományok kialakulatlansága miatt már Oláh Miklós latin szövegében is vannak ingadozások egyes nevek írásában (*Chewa* ~ *Kewe*, *Cadica* ~ *Kaydicha*). A hun történet előadása során feltűnnek Attila ősei és utódai, a történet egyéb „magyar” szereplői. Egyes személyneveket Oláh Miklós – a középkori krónikások nyomán – helynevek (többnyire naiv) etimologizálására is felhasznál, így a fordítások révén egyes névelemek (*Keveháza*, *Kelenföld*) magyar köznévi jelentéséről is értesül a lengyel, illetve a fehérorosz olvasó: „*Кэвегаза, то ест дом Кэвы*”; „*Кэленфэуульдэ, то ест земля переезду або перепроважэня*”. Hispánia nevének meglehetősen fantasztikus, még Oláh Miklós által is kissé hiteltlenkedve elmesélt etimológiája kapcsán fordul elő az *шпан* < *ispán* köznév.⁴

Az újabb kori magyar–fehérorosz történelmi és kulturális kapcsolatok módszeres feldolgozása még jórészt előttünk álló feladat. A fehérorosz irodalom magyarországi recepciójának feldolgozása megkezdődött.⁵ A történelmi kapcsolatok közül az 1956. évi magyarországi forradalom 50. évfordulójának évében talán helyénvaló megemlíteni, hogy 1956 októberében fellázadtak a nyugat-fehéroroszországi Sztolin körzetében található Plotnyica falu kolhozba kényszerített lakói, mert a magyarországi eseményekről érkező híreket a szovjet zsarnokság elleni általános felkelésre szólító jeladásként értelmezték. Elfoglalták a kolhoz területét, a kolhozelnököt belefojtották egy tóba. A katonaság csak öt nap múlva mert beavatkozni, amikor is három parasztot helyben agyonlőttek, a többi tízről húsz évig terjedő börtönbüntetésre ítélték.⁶

A magyarországi fehérorosz filológia a közelmúltig javarészt a régebbi korok nyelvi és művelődési kapcsolataival foglalkozott, noha az 1980–1981. tanévben Mihail Korcsic lektor tartott már fakultatív fehérorosz nyelvvórákat is a szegedi

⁴ A kérdés hazai és nemzetközi szakirodalmából vö.: П. Шонкой: Замечания об «Исторыи о Атыли, королі угорском». In: *Dissertationes Slavicae* IX–X. Szeged, 1975. 207–217; Sante Gracioti: L'«Athila» di Miklós Oláh fra la tradizione italiana e le filiazioni slave. In: *Venezia e Ungheria nel Rinascimento*. A cura di Vittore Branca. Firenze, 1973. 275–316; Misley Pál: Oláh Miklós Attila-monográfiájának XVI. századi keleti szláv fordítása. *Filológiai Közöny* 27 (1981): 289–299; Zoltán András: Oláh Miklós *Athila* című munkájának XVI. századi lengyel és fehérorosz fordítása – «Athila» M. Олаха в польском и белорусском переводах XVI века. Az előszót írta: Udvari István. Nyíregyháza: Nyíregyházi Főiskola [etc.], 2004. (= Dimensiones Culturales et Urbanales Regni Hungariae 6).

⁵ Vö. Pálfalvi Lajos: Vannak-e esélyei a fehérorosz irodalomnak Magyarországon? In: *Annus Albaruthenicus 2004 – Год Беларуськи 2004*. Редактор: Сакрат Яновіч. Krynki: Villa Sokrates, 2004. 181–195 (<http://www.kamunikat.net.iig.pl/pdf/annus/annus2004.pdf>).

⁶ Vö. Zachar Szybieka: *Historia Białorusi 1795–2000*. Lublin, 2002. 396.

egyetemen.⁷ A fehérorosz nyelv rendszeres oktatása a magyar felsőoktatásban azonban 1994 szeptemberében kezdődött, amikor az ELTE Bölcsészettudományi Kara Orosz (1995-től: Keleti Szláv és Balti) Filológiai Tanszékén megkezdte működését az első fehérorosz anyanyelvi lektor Mikalaj Aljahnovics docens, a Breszti Egyetem Fehérorosz Dialektológiai és Nyelvtörténeti Tanszékének vezetője, aki nagy energiával kezdett hozzá a fehérorosz nyelv és kultúra oktatásának, azonnal bekapcsolódott a hazai tudományos életbe, s mint később kiderült, nemcsak tudományos, hanem jelentős költői munkássággal is rendelkezett, így itt léte alatt tanítványai és magyar kollégái segítségével magyar költők verseiből is lefordított fehéroroszra egy csokorra valót. Mindamellet magyar nyelven az ő lexikoncikkéből lehet mindmáig a legrészletesebben tájékozódni a fehérorosz nyelv jelenéről.⁸ Azóta is munkatársai és tanítványai váltják egymást a budapesti fehérorosz lektori posztjon. A fehérorosz lektorok budapesti tanítványai közül többen jelentkeztek már a nyilvánosság előtt is kezdeti tudományos eredményekkel és műfordításokkal.

Már Mikolaj Aljahnovics tervezte egy fehérorosz nyelvkönyv összeállítását, de arra most munkatársa és tanítványa, Larisza Sztankevics koncepciója és szerzői munkája eredményeképpen kerül sor, aki többéves budapesti oktató munkája során alakította ki a tananyagot és tesztelte azt hallgatóin. Munkatársul magyar tanítványát, Katkits Zsuzsa egyetemi hallgatót választotta, aki a magyar nyelvű szövegrészeket készítette el. A tankönyv a felsőoktatás igényeit igyekszik kielégíteni, tehát megkíván némi szlavisztikai előtanulmányokat és a cirill írás ismeretét. Mivel nincs még forgalomban fehérorosz–magyar szótár, közlünk egy viszonylag bő fehérorosz–magyar szójegyzéket is, amely elsősorban a tankönyvben előforduló szókincset tartalmazza. A tankönyvbe – szíves engedélyükkel – beépíthettük Mikalaj Aljahnovics és Kósa Gergely műfordításait, valamint Szmolinka Eszter frazeológiai gyűjtését, amiért ezúttal a szerzők és a magam nevében őszinte köszönetemet fejezem ki. Ugyancsak őszinte köszönet illeti könyvünk lektorát, Kocsis Mihályt értékes tanácsaiért és megjegyzéseiért, Hollós Attilát, aki egyrészt alapos korrektori munkája révén számos hibát segített elkerülni, másrészt ezen túlmenően is sok értékes és megszívlelendő javaslattal segítette a szerkesztő munkáját, valamint Hollós Attilát és Janurik Szabolcsot kreatív és lelkiismeretes tördelői munkájukért.

Budapest, 2006. május

Zoltán András

⁷ A szegedi alborutenisztika kezdeteiről vö.: М. Кочиш: Из истории сегодней белорусистики. In: *Hungaro-Alboruthenica 1996*. Матэрыялы канферэнцыі 19 сакавіка 1996 года – Az 1996. április 19-i konferencia anyaga. Рэдактары: Мікалай Аляхновіч і Андраш Золтан. Szerkesztették: Mikalaj Aljahnovics és Zoltán András. Budapest, 1996. 7–9; М. Кочиш: Белорусское языкознание в Сегеде (до 1996 года). In: *Dissertationes Slavicae XXIV*. Szeged, 1996. 159–163.

⁸ Aljahnovics Mikalaj: Fehérorosz. In: *A világ nyelvei*. Főszerk. Fodor István. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1999. 366–399.

Általános ismeretek Fehéroroszországról és a fehérorosz nyelvről

Fehéroroszország az európai kontinens keleti részén helyezkedik el. Északról és keletről Oroszország határolja, délkeletről Ukrajna, nyugat felől Lengyelország, északnyugat felől Litvánia és Lettország.

Fehéroroszország területe 207,6 ezer km².

Fővárosa: Minszk.

Népessége több mint 10 millió, amelynek csaknem 80%-a fehérorosz.

Az ország 6 tartományra oszlik: Minszk, Vicebszk, Breszt, Hrodna, Homel, Mahiljov központokkal.

Hivatalos nyelve a fehérorosz és az orosz.

A fehérorosz nyelv – a fehéroroszok nemzeti nyelve

A fehérorosz nyelv az oroszsal és az ukránnal együtt a keleti szláv nyelvcsaládba tartozik.

Bonyolult és eseménydús a fehérorosz nyelv története. Kialakulása az oroszhoz és az ukránhoz hasonlóan a XI–XII. században a Kijevi Fejedelemség feudális szétagoltsága közepette vette kezdetét olyan nyelvjárási sajátosságok alapján, amelyek megkülönböztették az egykori keleti szláv törzseket: a dregovicsokat, a radimicsokat és a nyugati krivicseket.

A fehérorosz mint önálló nyelv a XIII–XVI. század között alakult ki a Litván Nagyfejedelemség időszakában, a mai fehéroroszok, ukránok és litvánok elődei-
nek soknemzetiségű államában. A fehérorosz nyelv elfogadott, hivatalos, állami nyelv volt a Litván Nagyfejedelemségben: fehéroroszul fogalmazták a törvényeket, ezen a nyelven folyt az ügyintézés, az iskolákban a tanítás, fehéroroszul beszélgetett a feudális kishemesség.

A fehérorosz nyelvet nemcsak a fehéroroszok használták, hanem a litvánok és a tatárok is. Arab betűkkel, de fehéroroszul írtak a kitabok, a tatárok szent könyvei is, hiszen ők már a XIV–XV. században letelepedtek Litvániában és Fehéroroszországban (ettől kezdve a tatárok fokozatosan elfelejtették az anyanyelvüket és a fehéroroszt kezdték használni).

A keleti szlávok első nyomtatott könyve, az 1517-ben Franciszk Szkarina által Prágában kiadott Biblia szintén fehérorosz nyelvi jellegzetességeket mutat.

A fehérorosz nyelv további fejlődésének feltételei megváltoztak a Litván Nagyfejedelemség és a Lengyel Királyság egyesítése (az 1569-es lublini unió) után: a fehérorosz nyelv használatának köre fokozatosan beszűkült. A lengyel szejm 1696-ban kiadott törvénye alapján Fehéroroszország hivatalos nyelve a lengyel lett. Ettől kezdve a fehérorosz nyelv főként csak beszélt formában létezett. Elsősorban az egyszerű nép használta, de a mesék, a legendák, a mondák, a dalok, a szólások és közmondások is mind fehéroroszul születtek.

A XVIII. század végén, a lengyel–litván Reczpospolita harmadik felosztása után Fehéroroszországot teljes egészében az Orosz Birodalomhoz csatolták, hivatalos nyelve pedig az orosz lett.

A lengyelesítést felváltotta az oroszosítás. I. Miklós egy 1842-es rendeletében még a „fehérorosz” szó használatát is betiltotta. 1863-tól, a Kasztusz Kalinouszki vezette szabadságharc után tilos volt fehérorosz nyelven könyvet kiadni. A határokon túl persze kiadtak és terjesztettek az ilyen könyvek továbbra is.

A XIX. században megjelenik az új fehérorosz irodalom, első képviselői Vincent Dunyin-Marcinkevics, Francisak Bagusevics és anonim szerzők voltak.

Az új fehérorosz nyelv hűen tükrözte az első fehérorosz írók szülőhelyeinek nyelvjárási sajátosságait. Latin (lengyel) ábécét és kirillicát (orosz ábécét) is használtak.

A saját fehérorosz nyelven való nyomtatás csak az 1905-ös forradalom után lett legális. Akkor kezdtek el rendszeresen megjelenni többek közt az olyan kiadványok, mint a *Наша доля* vagy a *Наша нива*. A legjobb költők és írók, mint például Janka Kupala, Jakub Kolasz, Makszim Bagdanovics, Cjotka, Jadvigin S. (Anton Ljavicki) csoportosultak az újságok körül. Ekkoriban alakultak ki a fehérorosz nyelv helyesírási és nyelvtani normái is.

1918. március 25-én kikiáltották a Fehérorosz Népköztársaságot. Még ebben az évben megjelent az első rendszerezett nyelvtankönyv is, a Branyiszlav Taraskevics által készített *Белорусская грамматика для школ*.

1919. január 1-jén megalakult a Fehérorosz Szovjet Szocialista Köztársaság. Már a szovjet fennhatóság első éveiben megindult a fehéroroszosítás, a kezdetben viszonylag liberális politikai rezsim engedélyezte a nemzeti infrastruktúra (az oktatási rendszer, a tömegtájékoztatás eszközeinek, a kulturális és tudományos intézmények) kialakítását. Alkotmányosan is megerősítették a fehérorosz nyelv hivatalos pozícióját.

Az 1920-as évek végére a Szovjetunióban megerősödött a totalitárius hatalom. Megindultak a tömeges megtorló intézkedések az értelmiség ellen Fehéroroszországban is.

1930-ra majdnem teljesen megsemmisítették a fehérorosz értelmiséget, de a fehérorosz nyelv is eltorzult.

1930 és 1980 között az orosz nyelv kiszorította a köznapi használatból a fehéroroszt. Az újjászületés az 1980-as évekig váratott magára. A nemzeti-demokratikus mozgalom fejlődésének köszönhetően megerősödött a fehérorosz nyelv fölénye és 1990-ben bejelentették a független köztársaságot. 1991-ben az ország új neve Fehérorosz Köztársaság lett.

1995-ben a köztársaság elnökének kezdeményezésére megrendezett szavazás eredményeként az orosz és a fehérorosz nyelv egyenlő státuszt kapott.

A fehérorosz nyelvről és kultúráról bőséges tájékoztatást találhatunk az Interneten is. A témára vonatkozó Internet-hivatkozások gyűjteménye megtalálható az Alborutenisták Nemzetközi Egyesülete (Міжнародная Асацыяцыя Беларусіцаў, rövidítve: МАБ) honlapján (<http://mab.org.by/spasylki.php>).

Fehérorosz nyelvészeti szakkifejezések

Fehérorosz–magyar rész

абагульнена-асабóвы сказ – általános alanyú mondat	займённік – névmás
абвёсны лад – kijelentő mód	закончанае трыванне – befejezett ígeszemplélet (aspektus)
адзінóчны лік – egyes szám	залéжны стан – szenvedő igealak
аднаастáўны сказ – egytagú mondat	злúчнік – kötőszó
азначéнне – jelző	інфінітíў – főnévi igenév (infinitívusz)
акалічнасьць – határozó	кóрань – (abszolút) tő, (szó)gyök
апавядáльны сказ – egyszerű mondat	канчáтак – végződés
аснóва – tő	клічны сказ – felkiáltó mondat
асóба – személy	літара – betű
безасабóвы сказ – személytelen mondat	лічóбнік – számnév
бўдучы час – jövő idő	марфэма – morféma
бяззлúчнікавы сказ – kötőszó nélküli mondat	мéсны склон – eljárás eset
вінавáльны склон – tárgyeset	мнóжны лік – többes szám
выкáзнiк – állítmány	мужчýнскі род – hímnem
выклічнік – indulatszó	назóўнік – főnév
галóсны гук – magánhangzó	назóўны склон – alanyeset
гук – hang	назыўні́ сказ – nominális mondat
гукапераймáльныя слóвы – hangutánzó szók	на́ціск – hangsúly
давáльны склон – részes eset	незакончанае трыванне – folya- matos ígeszemplélet (aspektus)
дапаўнéнне – bővítmény	незалéжны стан – cselekvő igealak
двухастáўны сказ – kéttagú mondat	ні́які род – semleges nem
дзéйнік – alany	няпóўна-асабóвы сказ – határozatlan alanyú mondat
дзеепрымéтнік – melléknévi igenév	пабуджáльны сказ – felszólító mondat
дзеепрыслóўе – határozói igenév	прóсты сказ – egyszerű mondat
дзеяслóў – ige	прóшлы час – múlt idő
жанóчы род – nőnem	прымéтнік – melléknév
зы́чны гук – mássalhangzó	прыназóўнік – eljárászó
загáдны лад – felszólító mód	прыслóўе – határozószó
	прыстáўка – ígeköтő
	пытáльны сказ – kérdő mondat

п’оўна-асаб’овы сказ – határozott
 alanyú mondat
 родны склон – birtokos eset
 сказ – mondat
 складаназалёжны сказ –
 alárendelő mondat
 складаназлўчаны сказ –
 mellérendelő mondat
 складаны сказ – összetett mondat
 скланенне – ragozás (névszó)
 сл’ова – szó
 словазлуч’енне – szóösszetétel

спраж’енне – ragozás (ige)
 с’уфікс – képző
 тв’орны склон – eszközeset
 ум’оўны лад – feltételes mód
 цяп’ерашні час – jelen idő
 чаргав’анне – vált(ak)ozás
 час – idő
 часціна м’овы – szófaj
 часціца – módosítószo
 чл’ены ск’аза – mondatrészek

Magyar–fehérorosz rész

alany – дзейнік
 alanyeset – назоўны склон
 alárendelő mondat –
 складаназалёжны сказ
 állítmány – выказнік
 általános alanyú mondat –
 абагульнена-асаб’овы сказ
 befejezett ige szemlélet (aspektus) –
 закончанае трыванне
 betű – літара
 birtokos eset – родны склон
 bővítmény – дапаўненне
 cselekvő igealak – незалёжны стан
 egyes szám – адзіночны лік
 egyszerű mondat – пр’осты сказ
 egytagú mondat – адначастаўны
 сказ
 előjárós eset – мэсны склон
 előjárószo – прыназоўнік
 eszközeset – тв’орны склон
 felszólító mód – загадны лад
 felkiáltó mondat – клічны сказ
 felszólító mondat – пабуджальны
 сказ
 feltételes mód – ум’оўны лад

folyamatos ige szemlélet (aspektus) –
 незакончанае трыванне
 főnév – назоўнік
 főnévi igenév (infinitívus) –
 інфінітыв
 hang – гук
 hangsúly – націск
 hangutánzó szók –
 гукапераймальныя сл’овы
 határozatlan alanyú mondat –
 няп’оўна-асаб’овы сказ
 határozó – акалічнасць
 határozói igenév – дзеепрыслоўе
 határozószo – прыслоўе
 határozott alanyú mondat –
 п’оўна-асаб’овы сказ
 hímnem – мужчынскі род
 idő – час
 ige – дзеяслоў
 igekötő – прыстаўка
 indulatszó – выклічнік
 jelen idő – цяп’ерашні час
 jelző – азначэнне
 jövő idő – будучы час
 képző – с’уфікс

kérdő mondat – пыталыны сказ
 kéttagú mondat – двухсастаўны
 сказ
 kijelentő mód – абвёсны лад
 kijelentő mondat – апавядальны
 сказ
 kötőszó – злучнік
 kötőszó nélküli mondat –
 беззлучнікавы сказ
 magánhangzó – галосны гук
 mássalhangzó – зычны гук
 melléknév – прыметнік
 melléknévi igenév – дзеепрыметнік
 mellérendelő mondat –
 складаназлучаны сказ
 módosítószó – часціца
 mondat – сказ
 mondatrészek – члены сказа
 morféma – марфэма
 múlt idő – прошлы час
 névmás – займённік
 nominális mondat – назыўны сказ

nőnem – жаночы род
 összetett mondat – складаны сказ
 ragozás (névszó) – скланённе
 ragozás (ige) – спражэнне
 részes eset – давальны склон
 semlegesnem – ніякі род
 számnév – лічобнік
 személy – асоба
 személytelen mondat – безасабовы
 сказ
 szenvedő igealak – залёжны стан
 szó – слова
 szófaj – часціна мовы
 szógyök – корань
 szóösszetétel – словазлучэнне
 tárgyeset – вінавальны склон
 tő – асновы; (abszolút) tő – корань
 többes szám – множны лік
 változás – чаргаванне
 végződés – канчатак

1. találkozás

Téma: Betűk és hangok

A fehérorosz ábécé cirill betűs íráson alapszik. Összesen 32 betűből áll: А а (a), Б б (b), В в (v), Г г (g), Д д (d), Е е (je), Ё ё (jo), Ж ж (zs), З з (z), И и (i), Ъ ъ (ji, rövid), К к (k), Л л (l), М м (m), Н н (n), О о (o), П п (p), Р р (r), С с (sz), Т т (t), У у (u), Ў ў (u, rövid), Ф ф (f), Х х (h), Ц ц (c), Ч ч (cs), Ш ш (s), Ы ы (ы), Ь ь (lágyságjel), Э э (e), Ю ю (ju), Я я (ja).

Elválasztójelként szolgál az aposztróf ('), amelynek nincs hangértéke, és vannak kettős betűk: Дж дж (dzs), Дз дз (dz).

Magánhangzók

A fehérorosz nyelvben 6 magánhangzó van: [i], [ы], [u], [e], [o], [a]. Írásban 10 betű felel meg nekik: *i, ы, y, э, o, a, e, ё, ю, я.*

[a] Az [a] hangot írásban kemény és megkeményedett mássalhangzók után *a* betűvel jelöljük:

тата – apa,
брат – (fiú)testvér

lágymássalhangzók után pedig *я* betűvel:

сестра – (lány)testvér,
сёбap – barát.

[o] Az [o] hangot kemény és megkeményedett mássalhangzók után az *o* betű jelzi:

хлóпец – fiú,
жóнка – feleség,

lágymássalhangzók után pedig – *ё* (a fehérorosz nyelv diakritikus jeleket használ):

цётка – nagynéni,
свёкар – após.

Néhány kivételtől eltekintve mindig az *o*-t és *ё*-t tartalmazó szótagra esik a hangsúly.

[ə] A kemény és a megkeményedett mássalhangzók után az [e] hangot ə betű jelzi:

чэх – cseh,
студэ́нт – tanuló,

lágy mássalhangzók után pedig e betű:

плярме́нник – unokaöcs,
дзе́д – apó.

[ы] Csak kemény és megkeményedett mássalhangzók után állhat ы:

сын – vkinek a fia,
нацыяна́льнасць – származás.

[i] Csak lágy mássalhangzók után állhat i:

дзіця́ – gyerek,
маці́ – anya.

[y] Kemény mássalhangzók után következhet az y:

бабу́ля – nagymama,
дзяду́ля – nagypapa,

lágy mássalhangzók után pedig a ю:

лю́ты – február,
сцю́жа – fagy.

Az e, ё, ю, я, i betűk két hangot jelölnek a következő pozíciókban:

- 1) a szó elején: ёсць – [jo]сць; я – [ja];
- 2) magánhangzók után: ма́я ма́ма – ma[já] ма́ма; стры́чны брат – стры[jó]чны брат;
- 3) lágyjel és aposztróf után: сям’я́ – сям[já]; мі́льярд – міл[já]рд;
- 4) ь után, mely nem képez önálló szótagot: здрао́ўе – здраоў[jэ].

Мáссалhangзók

[r] A fehérorosz nyelvre jellemző a [r] réshang használata. Kiejtésben ez a hang hosszabb:

гора́д – város,
Ву́горшчына – Magyarország.

Zárhangként csak néhány idegen szóban jelenik meg: швáзep, швáлт, гúзík, гáнак stb. Figyelembe kell venni azt is, hogy ennek a hangnak stilisztikai szerepe van, a szó értelmén nem változtat. Írásban rés- és zárhangként is з betűként jelenik meg.

Megkeményedett [дж], [ж], [п], [ц], [ч], [ш]: Ezeknek a hangoknak nincs lágy párjuk, kiejtésben mindig kemények. A [дж] hangot írásban két betű együttese jelöli – д és ж:

дачка – vkinek a lánya,
прозвища – családnév,
мужчина – férfi,
женщина – nő,
вугорац – magyar,
нараджэньне – születés.

[дз’], [ц’]: A fehérorosz nyelvben a [д] és [т] hangnak lágy párja a [дз’] és a [ц’]. Írásban a [дз’] hangot a д és з betű együttesen jelöli:

дзяўчына – (felnőtt) lány,
дзяцка – nagybácsi.

[ў] Ez a hang csak magánhangzó után állhat:

- szó elején, ha az előtte álló szó magánhangzóra végződik,
- szó belsejében, ha mássalhangzó követi és
- szó végén.

вучыцца ў школе – iskolában tanulni (de: хадзіць у тэатр – színházba járni),
сяброўка – barát nő, настаўнік – tanító, tanár,
спеў – éneklés, ének.

Fonetikai bemelegítés

Olvassa fel a következő szavakat:

[г]: гадзіна, гадзіннік, гандаль, гаспадár, гáнак, гатаваць, гонар, гúзík, грамада, грошы, нягéглы, гвалт, гýрба, густ, гýтарка, швагёрка, гóты, гонта, гáза, адліга, вы́гляд, лагодны;

[дз’]: дзівосны, дзівáк, дзвéры, паводзіны, дзве, дзякуй, дзень, лёдзьве, дзéсяць;

[ц’]: цвёрды, мясціна, ашукáць, крочыць, цікавы, цягнік, цёплы, цьмяны, цвік, дасціпны;

[дж]: пасяджэ́нне, паходжанне, ураджáй, нараджэ́нне, хаджэ́, ваджэ́, гляджэ́, гараджáнін, джа́ла, адраджэ́нне;

[ч]: ану́ча, далечыня́, распач, рэч, слухáч, сучáснік, таямнічы, чыта́ч, чыгúнка, час;

[ш]: нэруш, ша́лі, шлюб, шы́ба, шмат, ю́шка, шу́мны, шпіта́ль, шкло, шы́нка, пашáна;

[шч]: ашча́дны, пяшчота, шчы́льны, прозві́шча, гушча́р, ігры́шча, шча́сце, шчо́дра, шчы́ры, рэчы́шча;

[ж]: ве́жа, жыхáр, жарт, э́жа, жме́ня, жу́дасна, жада́ны, живе́ла, ура́жанне, жыццё́;

[ц]: цэ́гла, цукэ́рка, цыра́та, ца́цка, цудоўны, дакрана́цца, убра́цца, шпа́цыр, рыхтава́цца, спрача́цца;

[р]: водар, драбі́ны, кра́ма, крыні́ца, крыху́, ра́да, раслі́на, рух, ры́са, рэ́дкі;

[ў]: бавоўна, тра́ўка, пайшоў, маляўнічы, пэўны, гуляў, шоўк, доўгі, воўк, поўны.

Мая сям'я

Мяне зваць Гáнна. Маё прозві́шча Коваль. Я белару́ска. Я нарадзі́лася на Белару́сі ў горадзе Мíнску. Я студэ́нтка. Я люблю́ чыта́ць і малява́ць. У мяне шмат сяброў.

Я живу́ з бацька́мі і сястрой.

Маю́ ма́ці зваць Але́на Коваль. Яна́ працу́е доктарам у бальні́цы.

Майго ба́цьку зваць Я́нка Коваль. Ён настаўні́к.

Мая́ сястра́ Вольга́ вучы́цца ў школе.

У мяне ё́сць бабúля і дзяду́ля. Яны́ живу́ць у вёсцы. Яны́ пенсіяне́ры.

Lexikai magyarázat a szöveghez

мяне зваць – engem ...-nak hívnak

беларус (-ка) – fehérorosz (férfi – nő)

нарадзіцца – születni (a szövegben: múlt idő, egyes szám: ő (hímnem) született –

ён нарадзіўся, ő (nőnem) született – *яна нарадзілася*)

Беларусь – Fehéroroszország

любіць – szeretni (jelen idő, egyes szám 1. személy: (én) *я люблю*)

чытаць – olvasni

маляваць – rajzolni

шмат – sok

бацькі – szülők

мой (мая) – enyéem (hímnem – nőnem)

працаваць – dolgozni (jelen idő, egyes szám 3. személy: (ő) *ён, яна, яно пра-
цэ*)

доктар – orvos

бальніца – kórház

вучыцца – tanulni (jelen idő, egyes szám 3. személy: (ő) *ён, яна, яно вучыцца*)

школа – iskola

жыць – élni (jelen idő, többes szám 3. személy: (ők) *яны жыўць*)

вёска – falu

пенсіянер – nyugdíjas

Nyelvtani kommentár: Személyes névmások

személy	egyes szám	többes szám
1.	я	мы
2.	ты	вы
3.	ён, яна, яно	яны

Kérdések és válaszok

Як? – Hogyan?

Дзе? – Hol?

Хто? – Ki?

*

– Як Вас зваць?

– Мяне зваць Ганна.

– Як Ваша прозвішча?

– Маё прозвішча Коваль.

- Хто Вы па нацыянальнасці?
- Я беларуска.
- Вы вучыцеся ці працуеце?
- Я вучуся. Я студэнтка.

*

- У Вас вялікая сям'я?
- Не. Мая сям'я – гэта я, мама, тата і сястра.
- Як зваць Вáшага бацьку?
- Майго бацьку зваць Янка.
- Хто Ваш бацька?
- Ён настаўнік.
- Як зваць Вáшу маці?
- Маю маці зваць Алéна.
- Дзе працуе Вáша маці?
- Яна працуе ў бальніцы.
- Як зваць Вáшу сястру?
- Маю сястру зваць Вольга.
- Дзе вучыцца Вольга?
- Вольга вучыцца ў школе.

*

- Хто гэтыя мужчы́на і жанчы́на?
- Гэта маé бабúля і дзядúля.
- Дзе яны́ жыву́ць?
- Яны́ жыву́ць у вёсцы.
- Хто Вáшы бабúля і дзядúля?
- Яны́ пенсіяне́ры.

1. feladat: Beszéljen magáról és a családjáról!

Nyelvtani kommentár: Múlt idejű igék képzése

nem	egyes szám	többes szám
hímnem	спаў-Ø, рос-Ø	спал-і, расл-і
nőnem	спал-а, расл-а	
semlegesnem	спал-а, расл-о	

2. feladat: Alakítsa át múlt idejűvé az alábbi igéket!

1. Я (спаць, піць, мыць, шыць, ліць, быць, любіць, мець).
2. Яны́ (пісаць, чытаць, гаварыць, жадаць, ведаць, баць).

Szavak és kifejezések

Megszólítások

Спадár – Uram

Спадарыня – Hölgyem

Спадárства, панове – Hölgyeim és uraim

Üdvözlések

Добры дзень (табэ, вам)! – Jó napot kívánok!

Добрай ráніцы! – Jó reggelt!

Добры вечар! – Jó estét!

Прывітанне! – Üdvözlöm! (hivatalos)

Kérések

Калі ласка! – Kérem szépen!

Будзьце ласкавы! – Legyen szíves!

Прашу Вас! – Kérem, hogy...

Köszönet kifejezése

Дзякуй (табэ, вам)! – Köszönöm!

Шчыра дзякую (табэ, вам)! – Hálásan köszönöm!

Вялікі дзякуй! – Nagyon köszönöm!

Elköszönések

Да пабачэння! – Viszontlátásra!

Да сустрэчы! – Viszlát!

Бывай / бывайце! – Isten veled (önnel)!

Усяго добрага! – Minden jót!

Дабранач! – Jó éjszakát!

Хай табе (вам) шчасціць! – Sok szerencsét!

Bocsánatkérés

Прабачце / прабач, калі ласка! – Elnézést kérek!

Даруйце / даруй! – Bocsánat!

Выбачайце / выбачай! – Bocsáss(on) meg!

Találkozáskor

Сардэчна запрашаем! – Isten hozta!

Вітаем вас! – Üdvözöljük / Köszöntjük (Önt / Önöket)!

Як маешся? – Hogy vagy?

Як душ-здароў? – Hogy vagy?

Што чытаеце? – Mi újság?

Ismerkedés

Я хацелі бы пазнаёміцца з Вамі. – Szeretnék megismerkedni Önnel.

Вельмі прыёмна. – Nagyon örülök.

Будзем знаёмы. – Kifejezés, amit ismerkedéskor válaszként használnak.

Beleegyezés. Megerősítés

Так. Але. Ну. – Igen. Ugye.

Ellenzés. Ellenkezés

Не. – Nem. Ne.

3. feladat: Képzelve el, hogy megismerkedik valakivel. Írja le a párbeszédet!

2. találkozás

Téma: Akanyje (á-zás)

A fehérorosz nyelvben a kemény és a megkeményedett mássalhangzók után következő [o], [ə] kiejtésben és írásban is mindig hangsúlyos:

стол – asztal,

шэсць – hat.

A kemény és megkeményedett mássalhangzókat követő hangsúlytalan [o], [ə] kiejtésben és írásban is *a*-ként jelenik meg:

сталы (a *стол* főnév többes száma),

шасці (a *шэсць* számnév birtokos esete).

Ez a folyamat az *akanyje*, vagyis az *á-zás*. Az *akanyje* jelen van minden hangsúly előtti és utáni szótagban a fehérorosz eredetű szavaknál. Ennek megfelelően az [o] hang is *a*-ként jelenik meg a hangsúly előtti és utáni szótagokban a jövevényszavak esetében. Kivételek: Тóкио, трыо, адáжыо, Рыо-дэ-Жанéйра, Ватэрлоо (a jövevényszavakban az [o] a szóvégi nyílt szótagban megmarad). Az [ə] hang a jövevényszavak többségénél hangsúlytalan helyzetben is megmarad a következő esetekben:

1) a szavak elején: эноха, экзамен;

2) megkeményedett mássalhangzók, valamint [д] és [т] után: шэрыф, жэ-тон, чэмпиэн, джэнтльмэн, рэспублика, цэнтраль, дэмакратыя, тэлефон;

3) az összetett szavak első tagjában, a szó eredetétől függetlenül: шэравоки, мэтазодна;

4) minden *сэ*нс hangcsoportot tartalmazó szónál: асэнсоўваць, бэссэнсоўна.

Az olyan szavakban, ahol az *p*, *л* utáni *о* vagy *э* hangra esik a hangsúly, *akanyje* helyett az [o] és az [ə] helyére [ы] kerül: кроу – крыви, глотка – глытаць, хрэсьбины – хрышчэнне.

A jövevényszavak egy részénél kiejtésben és írásban is hangsúlytalan *э* helyett *ы* szerepel: брызэнт, цырымония, трывога, рызина, канцылярыя, рысора, инжынэр stb.

1. feladat: Alakítsa át a szavakat, hogy az *о*, *э* helyére *a* kerüljön!

a) Példa: *стол* (főnév egyes számban) – *сталь* (főnév többes számban)

дом –

двор –

воук –

мароз –
год –
бор –

Nyelvtani kommentár: Főnevek képzése többes számban

lágy és г, к, х végű fő	kemény és megkeményedett fő
пал- і ваўк- і	дам- Ы двар- Ы

b) Példa: *ногі* (főnév többes számban) – *нага* (főnév egyes számban)

рэкі –
цэны –
стрэхі –
воды –
галовы –
козы –
горы –

Nyelvtani kommentár: Főnevek végződése egyes számban

nőnemű főnevek	hímnemű főnevek	semlegesnemű főnevek
зямл- Я цан- а мыш- Ø соль- Ø	двор- Ø дзяду́л- я ба́цьк- а	пол- е акн- о вок- а галл- ё дзіц- я

c) Példa: *хочаш* (ige egyes szám 2. személyben – te) – *хачу́* (ige egyes szám 1. személyben – én)

можаш –
гаворыш –
ходзіш –
просіш –
голіш –
бароніш –
заслоніш –

d) Példa: *новы* (melléknév) – *наве́йшы* (a melléknév felsőfokú alakja)

чорны –
рэдка́ –

*чэрствы –
салодкі –
прыгожы –
дробны –
востры –*

2. feladat: Helyettesítse be a hiányzó *э*-t vagy *ы*-t!

Т...лефон, д...таль, пр...зідэнт, д...легат, інж...нёр, ж...тон, м...тазгодна,
...тажэрка, р...форма, др...зіна, р...сора, т...лебачанне, ...каноміка, кр...
вавы, др...жаць, ...кзэмен, ас...нсавэць, канц...лярыя, ...кзотыка, ц...нт-
рэльны, р...корд, р...ліквія, ц...мэнт.

Fehérórosz hónapnevek

*студзень – január
люты – február
сакавік – március
красавік – április
травень / май – május
чэрвень – június
ліпень – július
жнівень – augusztus
véрасень – szeptember
кастрычнік – október
лістапад – november
снёжань – december*

A fehérórosz hónapnevek rendkívül jellegzetesek. Ismert a beszélő nevek fogalma is. Ez mit jelent? A választ megtalálhatja a következő szövegben.

Беларускія назвы месяцаў

Студзень; параўнайце: *студзіць, прастыць, прастуда, студзень* – назва стравы, *сцюдзёны, сцюжа*; гэтую назву атрымаў самы халодны месяц.

Люты; параўнайце: *люты вораг, люты звер; Пытаецца люты, ці добра абуты*; гэтую назву мае месяц надзвычай халодны, з завірухамі; *люты* – злосны, ліхі.

Сакавік; параўнайце: *сок*; у гэты месяц пачынаецца рух сокаў у дрэве.

Красавік; параўнайце: *Краска мілая мая, госьця веснава́я; красавіць, красавіца; краска* – кветка; у гэты месяц з'яўляюцца першыя крaskі (кветкі).

Чэрвень; параўнайце: *чэрва (і чарва)* – лічынкі, з якіх выводзяцца пчолы; на Беларусі ў чэрвені раяцца пчолы.

(Ф. Янкоўскі *alapján*)

Lexikai magyarázat a szöveghez

параўна́ць – összehasonlítani

студзі́ць – lehűlni

прасту́да – megfázás

на́зва – elnevezés

стра́ва – étel

сцюдзёны – fagyos

гэты – ezek

атрыма́ць – kapni

са́мы – „leg-” (melléknevek felsőfoka)

халодны – hideg

лю́ты вораг – kegyetlen ellenség

лю́ты звер – kegyetlen fenevad

мець – van vmije, birtokol vmit

надзвы́чай – rendkívül

завіру́ха – hóvihar

сок – lé, nedv

пачына́цца – kezdődni

рух – mozgás

дрэ́ва – fa

красава́ць – pompázni

краска, кве́тка – virág

з'яўляцца – megjelenni
 лічынка – lárva
 вывадзіцца – kikelni
 пчала – méh
 раіцца – rajzani

Nyelvtani kommentár: А мець – birtokolni ige ragozása (jelen idő)

я маю	мы маём
ты маеш	вы маеце
ён, яна, яно мае	яны маюць

3. feladat: Helyettesítse be a *мець* igét a megfelelő formában!

Пэла: Я сшытак. – Я *маю* сшытак.

Ён назву. Яны цукэркі. Вы час. Яна працу. Мы заданне. Я ручку. Ты тэлефон. Мы квіткі. Ты аловак. Вы кнігі.

4. feladat: Helyettesítse be a megfelelő személyes névmásokat!

Пэла: маю часопіс. – Я *маю* часопіс.

..... маеш падручнік. мае кветкі. маюць слоўнікі. маем да-
 ручэнне. маеце кватэры. маю паштоўку. маеш камп'ютэр.

A hét napjai

панядзелак – hétfő
 аўторак – kedd
 серада – szerda
 чацвэр – csütörtök
 пятніца – péntek
 субота – szombat
 нядзеля – vasárnap

тыдзень – hét

Számnevek

tőszámnevek	Sorszámnevek
1 адзін (адна́, адно)	пёршы (пёршая, пёршае, пёршыя)
2 два (дзе)	другі (друга́я, другое, другі́я)
3 тры	трэці (трэ́цяя, трэ́цяе, трэ́ція)
4 чатыры	чацвёрты
5 пяць	пяты
6 шэсьць	шосты
7 сем	сёмы
8 восем	восьмы
9 дзэ́вяць	дзевя́ты
10 дзе́сяць	дзеся́ты
11 адзіна́ццаць	адзіна́ццаты
12 двана́ццаць	двана́ццаты
13 трына́ццаць	трына́ццаты
14 чатырна́ццаць	чатырна́ццаты
15 пятна́ццаць	пятна́ццаты
16 шасна́ццаць	шасна́ццаты
17 семна́ццаць	семна́ццаты
18 васемна́ццаць	васемна́ццаты
19 дзевятна́ццаць	дзевятна́ццаты
20 два́ццаць	двацца́ты
30 тры́ццаць	трыцца́ты
40 сорок	саракаві́
50 пяцьдзе́сят	пяці́дзесяты
60 шэ́сцьдзе́сят	шасці́дзесяты
70 сё́мдзе́сят	сямі́дзесяты
80 восемдзе́сят	васьмі́дзесяты
90 дзевяно́ста	дзевяно́сты
100 сто	соты
200 дзвё́сце	двухсоты
300 тры́ста	трохсо́ты
400 чаты́рыста	чатырохсо́ты
500 пяцьсо́т	пяцісо́ты
600 шэ́сцьсо́т	шасцісо́ты
700 семсо́т	сямісо́ты
800 васемсо́т	васьмісо́ты
900 дзевяцьсо́т	дзевяцісо́ты
1 000 ты́сяча	ты́сячны
1 000 000 мільё́н	мільё́нны
1 000 000 000 мілья́рд	Мілья́рдны

Nyelvtani kommentár: A számneveknél 11-től 19-ig a hangsúly a *-на-* szótagra esik.

Kérdések és válaszok

– *Што сёння за дзень?* / Milyen nap van ma?

– *Серада.* / Szerda.

– *Якое сёння чысло?* / Hányadika van ma?

– *Трэцяга кастрычніка.* / Október harmadika.

Megjegyzés: A „Hányadika van ma?” kérdésre válaszolva a sorszámnév birtokos esetben áll, végződése pedig: *-ага, -яга*.

3. találkozás

Téma: Jakanyje (já-zás). A személyes névmások ragozása

A fehérorosz nyelvben a hangsúly előtti szótagban lévő *e* [э], *ě* [о] magánhangzók *я* [а]-vá alakulnak át. Ez a folyamat a *jakanyje*, vagyis a *já-zás* (a *я* betűről kapta nevét):

вэцер – вятры́,
сцэны – сцяна́.

Kivételek (ahol a hangsúly előtti szótag írásban megőrzi az *e*-t):

- 1) számnevek: дзевя́ты, дзеся́ты, семна́ццаць, васемна́ццаць;
- 2) idegen szavak, például: секы́нда, кефи́р, аперэ́цыя, меда́ль stb., *de* сяржа́нт, яфрэ́йтар, калянда́р, дзяжу́рны (szótárakban ajánlatos ellenőrizni);
- 3) a *не* tagadószó és a *без* előjárószó estében; valamint hangsúly előtti szótagban az [э] is [а]-ként ejtődik:

не хоча – [н’а] хоча,
без волі – [б’аз] волі.

Hangsúlytól függetlenül megmarad a szó tövében szereplő *я*:

ця́жка – цяжкава́та,
свя́та – святкава́ць.

Fonetikai bemelegítés

Не просі́ць, без ра́дасці, не хачу́, не бу́ду, без дапамо́гі, не пры́йдуць, не лю́біць, без мяне́, не трэ́ба, не пайдз́у, без бацько́ў, не ве́льмі, без размо́ў, не можа́, не каха́е, не ве́даю.

Nyelvtani kommentár: А любі́ць ige ragozása (jelen idő)

я люблю́	мы любі́м
ты любі́ш	вы любі́це
ён, яна́, яно́ любі́ць	яны́ любя́ць

Megjegyzés: *Любі́ць* ‘szeret’: szülőket, barátokat, filmeket, természetet, könyvet olvasni stb., *каха́ць* ‘(szerelemmel) szeret’: férfit, nőt.

1. feladat: Tegye a *любiць* igét a megfelelő alakba!

Пэ́лда: Я бацькоў. – Я *люблю* бацькоў.

Ты хадзіць у госці. Ён збіраць грыбы. Вы
..... радзіму. Яны настаўніцу. Яна чытаць часо-
пісы. Мы займацца спортам. Я гаварыць па-белар-
ўску. Вы вывучаць мовы? Ён класічную мўзыку.
Яна прыгожае адзэнне. Яны падарожнічаць.

2. feladat: Keressen olyan szóalakot, amelyben az *e* és *ё* helyére *я* kerül!

a) Пэ́лда: *след* – *сляды*

лес –
мех –
звер –
леишч –
чмель –
снег –
век –

b) Пэ́лда: *вёсны* – *вясна*

вёслы –
сёстры –
вёрбы –
гнёзды –
зёмлі –
сём'і –
плёчы –

c) Пэ́лда: (*вы*) *берацэ* (az ige többes szám 2. személyű alakja – ti) – (*ты*) *бярэш*
(az ige egyes szám 2. személyű alakja – te)

ведзяцэ –
дзерацэ –
клёняцэ –
лежыцэ –
леціцэ –
мецяцэ –
спеяцэ –

d) Пэ́лда: *свётлы* – *святлёйшы*

вясёлы –
бёлы –

цёмны –
 зялёны –
 цёплы –
 свежы –
 лёгкі –

Нyelvtani kommentár: A felsőfokú melléknévek rövid alakját az *-ейи-, -эйи-* képző segítségével képezzük: *цёмны – цямнэйшы, салодкі – саладзэйшы, прыгожы – прыгажэйшы.*

3. feladat: Helyettesítse be a hiányzó *e-t, ě-t, я-t!*

Бал...рына, б...рэт, дз...вяты, г...н...рэл, з...лёны, ц...гнікі, тыс...ча, в...сна́, п...рон, с...зон, в...лікі, м...тро, л...гэнда, с...ляне, г...рой, св...т-кава́ць, п...на́л, кал...нда́р, с...мна́ццаць, ц...мнава́ты, Г...рма́нія, з...мля.

Ellenőrizze a helyesírást szótár alapján!

4. feladat: Helyettesítse be a szükséges *e-t, ě-t* vagy *я-t!*

вясна́ – в...сны, в...сновы;
 лес – л...сны́, л...саві́к, л...сісты;
 цёплы – ц...плю, пац...плéла, ц...плыня́;
 звер – зв...ры́, зв...рок, зв...ры́ны;
 снег – сн...гі́, сн...жок, сн...гаві́к;
 све́тлы – св...тло, св...тлэйшы, св...тлэ́ць;
 зялёны – з...л...ні́на, заз...л...не́ць.

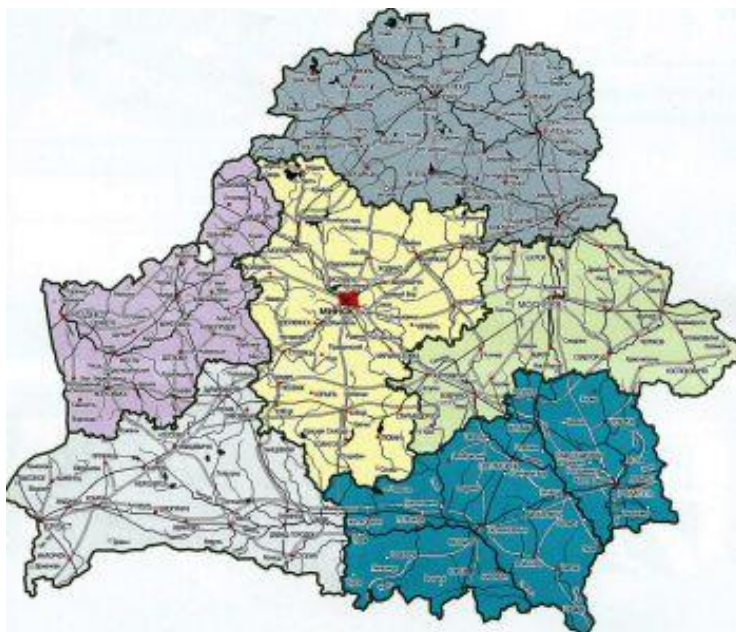
Белару́сь

Белару́сь размéшчана ў лясной зоне. Лясы́ займаюць трэцюю частку тэрыторы́ рэспу́блікі. Асабліва вялікая плошча заня́та лёсам на за́хадзе Гомельскай, Магілёўскай, поўначы Мінскай абласце́й. У лясáх пераважаюць хвойныя пароды – сасна́ і ёлка.

Белару́сь ма́е густую рачну́ю се́тку. Са́мыя вялікія белару́скія рэкі – Пры́пяць, Заходняя Дзвіна́, Нёман, Днепр.

У Белару́сі шмат азё́р. Больш за ўсё іх у паўночнай частцы. Шмат і балот, асабліва на поўдні рэспу́блікі.

(Fehéroroszország földrajza)

Lexikai magyarázat a szöveghez

размешчаны – elterül, elhelyezkedik, van

лясная зона – erdőövezet

займаць – elfoglalni

частка – rész

тэрыторыя – terület

асабліва – főleg

вялікі – nagy

плошча – terület

заняты – foglalt

заход – nyugat

поўнач – észak

вобласць – vidék, terület

пераважаць – túlsúlyban van

хвойныя пароды – tűlevelű fafajták

сасна – erdei fenyő

і – és

ёлка – fenyőfa

густы – sűrű

рачная сетка – folyamhálózat, vízhálózat

самы вялікі – legnagyobb

возера – tó

больша за ўсё – leginkább
іх – ők
наўночны – északi
балота – láp, mocsár
поўдзень – dél

Kérdések és feladatok

1. Magyarázza meg az *о, э, а, е, ё, я* betűk helyesírását a szövegben előforduló esetekben!
2. Milyen fajta fák vannak a fehérorosz erdőkben?
3. Nevezze meg Fehéroroszország legnagyobb folyóit!
4. Beszéljen Magyarország természeti különlegességeiről!

Égtájak

поўдзень (dél) – *поўнач* (észak)
заход (nyugat) – *усход* (kelet)

Idő

– *Скажыце, калі ласка, дакладны час.* / Mondja, kérem, mennyi a pontos idő?

– *Зараз восем гадзін / палова дзевятай / пятнаццаць мінут (хвілін) чацвёртай / без дзесяці сем (гадзін).* / Nyolc óra van most / fél kilenc / negyed öt / 7 óra lesz 10 perc múlva.

– *Колькі зараз часу?* / Mennyi most az idő?

– *Пяць мінут шостай (гадзіны) / чвэрць сёмай.* / 5 óra múlt 5 perccel / negyed hét.

– *Якая зараз гадзіна?* / Hány óra van?

– *Палова адзінаццатай (гадзіны) / без чвэрці дзве (гадзіны).* / Fél 11 / háromnegyed 2.

– *Калі мы сустрэнемся з вамі? А якой гадзіне?* / Mikor találkozunk? Hánykor?

– *Мы сустрэнемся ў панядзелак а пятай гадзіне / а палове шостай / каля трох гадзін.* / Hétfőn ötkor találkozunk / fél 6-kor / 3 körül.

*

Калі? – Mikor?

учора (tegnap) – *сёння* (ma) – *заўтра* (holnap)

даўно (régén) – *нядаўна* (nemrég)

рэдка (ritkán) – *ча́ста* (gyakran)
лётам / *улётку* (nyáron) – *зімой* / *узімку* (télen)
восенню / *увосень* (ősszel) – *вясной* / *увёсну* (tavasszal)
днём / *удзень* (nappal) – *ноччу* / *уночы* / *уначы* (éjjel)
лётась (tavaly) – *сёлета* (idén)
ра́ніцай / *ра́ніцой* / *ра́нкам* / *ура́нку* (reggel) – *вёчарам* / *увёчары* (este)
апоўдні (dél) – *апоўначы* (éjfél)

5. feladat: Tegye az igéket múlt időbe!

Сёння я (гуляць). Ра́ніцай яна (снёдаць).
 Ноччу ён (спаць). Увёчары мы (вячэраць).
 Сёлета я (адпачываць). Удзень яны (абёдаць).
 Вёчарам я (чытаць).

Nyelvtani kommentár: A személyes névmások ragozása

eset	egyes szám				többes szám		
<i>alanyeset</i> (хто? што?)	я	ты	ён	яна	мы	Вы	яны
<i>birtokos eset</i> (каго? чаго?)	мяне	цябе	яго	яе	нас	Вас	іх
<i>részes eset</i> (каму? чаму?)	мне	табе	яму	ёй	нам	Вам	ім
<i>tárgyeset</i> (каго? што?)	мяне	цябе	яго	яе	нас	Вас	іх
<i>eszközeset</i> (кім? чым?)	мною (мною)	табой (табою)	ім	ёй	намі	Вамі	імі
<i>előljárós eset</i> (пры кім? у чым?)	мне	табе	ім	ёй	нас	Вас	іх

6. feladat: Tegye a zárójelben lévő névmásokat a megfelelő alakba!

ГА́ННА: Прывіта́нне, Але́ся! Як ма́ешся?
 АЛЕ́СЯ: Прывіта́нне, сяброўка! Дзякую (каму? ты), усё добра.
 А ў (каго? ты) як спра́вы?

ГАННА: Дзякуй, вельмі добра. Да (каго? мы) учора госці з вёскі прыехалі.

АЛЕСЯ: Хто?

ГАННА: Стрыёчныя брат і сястра. Зойдзеш да (каго? мы) увёчары?

АЛЕСЯ: Так. Вельмі прыёмна будзе пазнаёміцца з (кім? яны).

ГАННА: Будзем (каго? ты) чакаць. Да сустрэчы!

АЛЕСЯ: Вёчарам буду ў (каго? вы). Бывай!

7. feladat: Tegye a névmásokat a megfelelő formába!

У (я) ёсць аловак. У (ты) няма сшытка. Я люблю з (ён) хадзіць у тэатр. Ён любіць з (яна) гуляць. Ты да (мы) прыйдзеш з (яны)? Мы пойдзем з (ты) у кіно? Да (я) прыехаў сябар.

*

– *Калі Вы нарадзіліся?* / [Ön] Mikor született?

– *Я нарадзіўся / нарадзілася дваццаць сёмага верасня тысяча дзевяцьсот восемдзесят другога года.* / [Én] 1982. szeptember 27-én születtem.

– *Колькі Вам гадоў?* / [Ön] Hány éves?

– *Мне дваццаць два гады / трыццаць гадоў.* / [Én] 22 éves / 30 éves vagyok.

Megjegyzés. Адзін год; два, тры, чатыры гады; пяць, шэсць stb. гадоў.

4. találkozás

Téma: Protetikus (előtét-)magánhangzók.

I. típusú névszóragozás. A főnevek esetvégződései

Protetikus vagy előtét-magánhangzó az [i] és az [a].

A protetikus [i] a szó elején jelenik meg mássalhangzótorlódás feloldására, elsősorban [p], [л], [м] előtt. Az [м] előtt mindig, [p], [л] esetében pedig csak akkor, ha a megelőző szó mássalhangzóra végződik: *імгла, вы́гляд ільва́, пёк іржаны́ хлеб*. Hasonlítsa össze: *глядзе́ць на льва́, пякла́ ржаны́ хлеб*.

A protetikus [a] olyan szavakban használatos, mint: *аржаны́, аміі́ара* (párhuzamosan a *іржаны́, іміі́ара* szavakkal), *аўторак*.

A protetikus magánhangzók ritkábban bizonyos mássalhangzókapcsolatok előtt is megjelenhetnek: *ірпу́ша, ісцў́жка* (párhuzamosan a *гру́ша, стў́жка* szavakkal).

1. feladat: Helyettesítsen be protetikus magánhangzót, ahol szükséges!

Расціла́ецца ...ржы́шча, пухна́тыя ...мша́рыны, вы́кры́квае ...лжы́васць, патру́шчаных ...льдзі́нак, сцюдзё́ная ...льдзі́нка, стў́кну́цца ...лбо́м, валасы́ ...рва́ць на гала́вэ, ху́тка ...мча́цца, пра́ва на ...льго́ты, заво́д ...льнаво́дчы.

I. típusú névszóragozás A főnevek esetvégződései

Az I. típusú névszóragozás szerint az egyes szám alanyesetben *-a* (*-я*)-végű nőnemű főnevek ragozódnak:

eset	lágy tő	kemény tő	megkem. tő	г-végű tő	к-végű tő	х-végű tő
<i>alany</i> (кто? што?)	зямл- я́ пэсн- я́	сцян- а́ радзім- а	сястр- а́ прац- а	наг- а́ кніг- а	рук- а́ вёск- а	страх- а́ му́х- а
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	зямл- і́ пэсн- і́	сцян- ы́ радзім- ы	сястр- ы́ прац- ы	наг- і́ кніг- і́	рук- і́ вёск- і́	страх- і́ му́х- і́
<i>részes</i> (каму́? чаму́?)	зямл- і́ пэсн- і́	сцян- э́ радзім- е	сястр- ы́ прац- ы	наз- э́ кніз- е	руц- э вёсц- ы	страс- э́ му́с- е

<i>tárgy</i> (каго? што?)	зямл- іо пэсн- ю	сцян- ў радзім- у	сястр- ў прац- у	наг- ў кніг- у	рук- ў вёск- у	страх- ў мўх- у
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	зямл- ёй (-ёю) пэсн- яй (-яю)	сцян- ой (-ою) радзім- ай (-аю)	сястр- ой (-ою) прац- ай (-аю)	наг- ой (-ою) кніг- ай (-аю)	рук- ой (-ою) вёск- ай (-аю)	страх- ой (-ою) мўх- ай (-аю)
<i>előjárás</i> (пры кім? у чым?)	зямл- і пэсн- і	сцян- э радзім- е	сястр- ы прац- ы	наз- э кніз- е	руц- э вёсц- ы	страс- э мўс- е

Nyelvtani kommentár: Olyan főneveknél, amelyek szótöve *z*-re, *κ*-ra, *χ*-ra végződik, részes és előljárós esetben hangváltozás következik be: **г – з, κ – ц, χ – с**.

2. feladat: Tegye a következő főneveket részes és előljárós esetben!

Прылада, вадá, пáрта, дарога, дугá, квéтка, дачкá, мукá, мўка, вольха, сахá, кватэра, пўшча, яблыня, стáнцыя, пчалá.

3. feladat: Tegye a következő főneveket eszközesetben!

Кáзка, бўдучыня, шчакá, карá, кáра, просьба, шáфа, сцё́жа, ву́лица, сям’я, глыбё́ня, ракá, ува́га, кра́йна, ма́тка, ба́йка.

4. feladat: Tegye a zárójelben lévő főneveket a megfelelő alakba!

Сустрэка́цца з (бабу́ля), любі́ць (радзі́ма), ціка́віцца (кні́га), жы́ць у (вёска), ісці́ на (пра́ца), ганары́цца (дачка́), працава́ць на (зямля́), гуля́ць на (ву́лица), чыта́ць (ба́йка).

Зямля пад бэлымі крыламі

Над усёй нашай краінай, наставіўшы бэлыя вётразі крылаў, планіруюць буслы. Іх трысячы. Да пэўнай ступені бусел – сімвал Беларусі. Ёсць, вядома, буслы і ў іншых заходніх краінах, ёсць яны і на поўдні. Але на ўсход ад Беларусі, калі не лічыць Сярэдняю Азію, яны ўжо амаль не водзяцца.

Вось так і планіруюць, планіруюць буслы. А мне пад іхні палёт асабліва добра думаецца пра Беларусь. Для вас я і хачу расказаць пра яе.

Чаму Беларусь? Ёсць некалькі варыянтаў паходжання гэтай назвы. Прыкладу два з іх.

Пёршы: бэлыя адзенні даўніх вясковых людзей, бэлыя іхнія валасы, бэлы колер скуры.

Другі. А ён аніяк не супярэчыць з першым. Калі на нашы старажытныя славянскія зямлі прыйшлі татары-манголы – здолелі адбіцца ад іх амаль адны толькі мы. Паў Уладзімір, Разань, Кіеў. Да Ноўгарада захопнікі не дайшлі толькі таму, што пачаліся дажджы.

Мы адбіліся. І менавіта таму мы «белая», «чыстая ад нашэсця татары» Русь.

(У. Караткевіч *alapján*)

Lexikai magyarázat a szöveghez

увесь – egész

наш – miénk

краіна – táj, vidék

настаўіўшы – kibontva

белы – fehér

вётразь – vitorla

крыло – szárny

планіраваць – tervez

бўсел – gölya

да пэўнай ступені – bizonyos mértékben

сімвал – jelkép

вядома – vminek a tudatában

іны – más, másik

алё – de

Сярэдняя Азія – Közép-Ázsia

ужо – már
амаль – majdnem
вадзіцца – előfordulni
вось – íme, tessék
так – így
палёт – repülés
добра – jó
думацца – gondolkodni
хацець – akarni
расказаць – elmondani

колер – szín
скура – bőr
а – de, viszont
аніак – egyáltalán
супярэчыць – ellentmond
старажытны – ősi
славянскі – szláv
татара-манголы – tatár-mongolok
здолець – sikerülni
адбіцца – visszaverni

чаму – mitől, miért
некалькі – néhány
варыянт – változat
паходжанне – eredet, keletkezés
прывёсці – felsorol, felhoz
адзенне – ruha
даўні – régi
вясковы – falusi
людзі – emberek
валасы – haj

толькі – csak
пáсці – elesni
захопнік – hódító
дайсці – eljutni
тамў што – azért, mert
пачацца – elkezdni
дождж – eső
менавіта – pont, éppen
чысты – tiszta
нашэсце – megszállás

Kérdések és feladatok

1. Keresse meg az I. típusú névszóragozáshoz tartozó főneveket és állapítsa meg esetüket!
2. Beszéljen a *Беларусь* elnevezés eredetéről!
3. Mit tud a saját országának elnevezéséről?

Шінек

Які? – Milyen?

бёлы – fehér
чорны – fekete
чырвоны – piros
жоўты – sárga
сіні – világoskék

блакітны – kék
зялёны – zöld
шэры – szürke
ружовы – rózsaszín
карычневы – barna

свётлы (világos) – *цёмны* (sötét)

5. feladat: Helyettesítse be a színeket jelentő mellékeveket!

1. Маё любімыя колеры — і 2. Нёба
3. Больш за ўсё мне падабаюцца ружы і гваздзікі.
4. Вясною травя, а восенню – 5. Мора
6. У пакой сцены. 7. Калі святлафор — ты эдзеш,
калі — ты чакаеш. 8. У Алёны вочы. 9. Зяця
..... 10. У Алёся валасы.

6. feladat: Tegye a kipontozott helyekre a megfelelő főneveket!

зялёная, шэры, чорная, бёлы,
блакітныя, ружовая, карычневае, чырвоныя
....., жоўты, сіняе

Főnevek: хмара, дзень, травя, вочы, ружы, сланечнік, мора, сукенка, паліто, будынак.

7. feladat: Írja le egy barátjának vagy barátnőjének a külsejét!

У маёй сяброўкі (у майго сябра) ... вочы, ... валасы, ... колер скуры.
Яё (яго) любімыя колеры – ..., ..., і
У яё (яго) ёсць ... сукенка, ... сарочка, ... спадніца, ... штаны, ... світэр, ...
паліто, ... хустка, ... блўзка, ... чаравікі.

5. találkozás

Téma: Kieső magánhangzók. Az I. típusú névszóragozás végződése többes számban

Kieső magánhangzónak hívják azokat a magánhangzókat, amelyek a szó változásai során eltűnnek. Ilyenek a hangsúlyos [o], [ə] és a hangsúlytalan [a]: *а́кно* (egyes szám alanyesetű főnév) – *ако́н* (többes szám birtokos esetű főnév), *о́зень* (egyes szám alanyesetű főnév) – *о́ня* (egyes szám birtokos esetű főnév), *до́шка* (egyes szám alanyesetű főnév) – *доша́к* (többes szám birtokos esetű főnév).

A kieső magánhangzók az ősi redukált magánhangzók (**ѣ, ѥ**) helyén jelentek meg, amelyeket nagyon röviden ejtettek.

Kieső magánhangzók jelennek meg:

- 1) a *-ка* képző előtt: *белару́ска* – *белару́сак*, *бярóзка* – *бярóзак*;
- 2) az *-ок (-ак)* képző esetén: *пясóк* – *пяску́*, *арэша́к* – *арэшка*;
- 3) az *-оўк- (-ёўк-)* képzőben: *насоу́ка* – *насова́к*, *пуцеў́ка* – *пуцева́к*;
- 4) az *-лк-* képzőben: *вэя́лка* – *вэяла́к*, *сэя́лка* – *сэяла́к*;
- 5) az *-ечк- (-эчк-)* képzőben: *кале́чка* – *кале́чак*, *сардэ́чка* – *сардэ́чак*;
- 6) az *-анк- (-янк-)* képzőben: *пага́нка* – *пага́нак*, *паля́нка* – *паля́нак*;
- 7) az *-ец* képző esetén: *баязлі́вец* – *баязлі́ўца*, *па́лец* – *па́льца*;
- 8) az *-унк-* képzőben: *рату́нак* – *рату́нка*, *ласу́нак* – *ласу́нка*;
- 9) az *-ань (-янь, -ень)* képző esetén: *вуча́нь* – *вучня́*, *вэрасе́нь* – *вэрасня́*;
- 10) néhány szóban a ragozás során: *рубе́ль* – *рубля́*, *аго́нь* – *агня́*.

1. feladat: Alakítsa át a szavakat a példa alapján!

- a) Példa: *ві́шня* (egyes szám alanyesetű főnév, I. típusú névszóragozás) – *віша́нь* (többes szám birtokos esetű főnév)

чарэ́шня –
пе́сня –
гло́тка –
па́лка –
дачка́ –
гры́ўня –
талэ́рка –

Az I. típusú névszóragerozás végződéseі többes számban

eset	lágь tő	kemény tő	megkem. tő	г-végű tő	к-végű tő	х-végű tő
<i>alany</i> (хто? што?)	зёмл- і пожн- і	сцён- ы лічб- ы	сёстр- ы прац- ы	ног- і кніг- і	рук- і вёск- і	стрэх- і мўх- і
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	зямель- ∅ пожн- яў	сцен- ∅ лічб- аў	сяцёр- ∅ (сёстр- аў) прац- ∅	ног- ∅ кніг- ∅	рук- ∅ вёсак- ∅	стрэх- ∅ мўх- ∅
<i>részes</i> (камў? чамў?)	зёмл- ям пожн- ям	сцён- ам лічб- ам	сёстр- ам прац- ам	наг- ам кніг- ам	рук- ам вёск- ам	стрэх- ам мўх- ам
<i>tárgy</i> (каго? што?)	зёмл- і пожн- і	сцён- ы лічб- ы	сяцёр- ∅ (сёстр- аў) прац- ы	ног- і кніг- і	рук- і вёск- і	стрэх- і мўх- ∅
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	зёмл- ямі пожн- ямі	сцён- амі лічб- амі	сёстр- амі прац- амі	наг- амі кніг- амі	рук- амі вёск- амі	стрэх- амі мўх- амі
<i>előjárás</i> (пры кім? у чым?)	зёмл- ях пожн- ях	сцён- ах лічб- ах	сёстр- ах прац- ах	наг- ах кніг- ах	рук- ах вёск- ах	стрэх- ах мўх- ах

Nyelvtani kommentár: Birtokos esetben rag nélkül legfőképpen azok a főnevek maradnak, amelyeknek a töve csak egy mássalhangzóra végződik (сцён-**ы** – сцен-**∅**); -аў (-яў) végződést pedig főként azok a főnevek kapnak, amelyek tövének végén mássalhangzótorlódás van (лічб-**ы** – лічб-**аў**). Egyes főneveknél viszont egyenértékű mind a kétféle végződés használata: сёстр-**аў** – сяцёр, вішн-**яў** – вішань. Rag nélkül maradnak azok a főnevek is, amelyek töve -к-ra végződik: дочк-а – дочак (дачок), квётк-а – квётак.

- b) Példa: *дзень* (egyes szám alanyesetű hímnemű főnév) – *дня* (egyes szám birtokos esetű hímnemű főnév)

ávaдзень –
локаць –
мяшок –
жа́варанак –
стажок –
дубок –
вазок –

- c) Példa: *сон* (egyes szám alanyesetű hímnemű főnév) – *сну* (egyes szám birtokos esetű hímnemű főnév)

вёцёр –
пясок –
гарошак –
агонь –
досвітак –
цўкар –
поўдзень –

- d) Példa: *мох* (egyes szám, alanyesetű, hímnemű főnév) – *іmxы* (egyes szám részes esetű, hímnemű főnév)

лён –
лёд –
леў –

- e) Példa: *рубэль* (egyes szám alanyesetű hímnemű főnév) – *рублі* (többes szám alanyesetű főnév)

карабэль –
журавэль –
бабёр –
палец –
вязень –
бўсел –
вучань –

2. feladat: A következő főneveket tegye többes szám birtokos esetbe!

Глыбіня, тундра, школа, краіна, група, гульня, вёжа, алёя, кúрыца, лáзня, дзяўчы́на, калона, я́блыня, афі́ша, рака́, я́ма, сасна́, ска́рга, хва́ля, экску́рсія.

3. feladat: Tegye a következő főneveket többes szám birtokos esetbe!

Кні́жка, ру́чка, ё́лка, ножка, ша́пка, кропля, сястра́, ча́йка, мы́шка, бярозка, дзяўчы́нка, ла́стаўка, вяроўка, вы́стаўка, ры́бка, пала́тка, ча́пля, сотня.

Húzza alá a kieső magánhangzókat!

Людзі зямлі беларускай

Які ён, беларус? Што гэта за народ?

Адказаць на гэта пытанне дужа цяжка. Як і паўсюль, ёсць сярод беларусаў розныя людзі. Аднак усё ж можна назваць некаторыя досыць тыповыя рысы, уласцівыя народнаму беларускаму характару.

Рысы аблічча мяккія, склад здаецца крыху далікатным, хоць для беларуса характэрна працавітасць, вынослівасць, цягавітасць. Там, дзе другі можа апусціць рукі, беларус будзе цягнуць. Іначай, у старыя часы, чалавек не вьбжыў бы сярод гэтых дрымучых лясоў і неабсяжных балот. І гарт той застаўся ў яго характары на вякі.

Манера паводзін вызначаецца павольнасцю, стрыманасцю. Праўда, стрыманасць беларуса да пары. Пяройдзеш мяжу — і беларус пакажа, як паказаў у мінулай вайне, на што ён варты, калі вораг падніме руку на яго жыццё.

Уласціва нашым людзям знаходлівасць. Беларус — вялікі аматар пажартаваць, ён не можа абысціся без гумару. Беларусы адрозніваюцца шчодрасцю, заўсёднай гатоўнасцю прыйсці на дапамогу ў бядзе. Яны звычайна мяккія, даверлівыя, пазбаўлены помслівасці.

Адна з галоўных рыс беларусаў — гасціннасць. «Госць у хатце — бог у хатце» — і ганьба таму дому, дзе не зробіць усяго, нават немагчымага, каб госць быў задаволены.

Па агульным назіранні, беларусам прыродна ўласціва павяга да іншых народаў і памяркоўнасць да таго, хто думае іначай.

(У. Караткевіч alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

што – mi
 адказáць – válaszolni
 пытáнне – kérdés
 дўжа цяжка – nagyon nehéz
 як – hogyan, ahogyan
 паўсюль – mindenhol
 сярод – között
 розны – különféle
 адна́к – azonban
 усё ж – még inkább
 можна назва́ць – lehet nevezni vmnek
 некаторы – egyes, bizonyos
 досыць – elég
 тыповы – tipikus
 ры́са – vonás
 уласці́вы – jellemző
 народны – nemzeti
 характа́р – jellem, természet
 аблічча – külsőleg
 мяккі характа́р – szelíd természet
 склад – alkat
 здава́цца – tűnni vmnek, vmilyennek
 крыху – kevés
 даліка́тны – törékeny (alkat)
 хоць – habár
 характэ́рна – jellemző
 працаві́тасць – szorgalom
 вынослі́васць – szívósság
 цягаві́тасць – teherbírás
 там – ott
 дзе – hol, ahol
 апусці́ць ры́кі – elveszti a kedvét
 быць – lenni
 цягну́ць – törekedni, igyekezni
 іна́чай – másképp
 у стары́я часы́ – a régi időkben
 вы́жыць бы – túlélni, életben maradni
 дрыму́чы – járhatatlan
 неабся́жны – átláthatatlan
 гарт – hevedesség

мой – az
 заста́цца – maradni
 на вякі – évszázadokig
 манэ́ра – mód
 паводзі́ны – viselkedés
 вызнача́цца – meghatározni
 павольна́сць – tétovázás
 праўда – igaz
 да пары́ – egy ideig
 перай́ці – átmenni, átlépni
 мяжа́ – határ
 паказа́ць – mutatni
 міну́лы – elmúlt
 вайна́ – háború
 ва́рты – képes vmire, tehetséges
 вораг – ellenség
 падыма́ць рукы́ – kezét felemelni
 жыццё – élet

уласціва – jellemzően
знаходлівасць – találékonyság
аматар – kedvelő
пажартаваць – viccelődni
абысціся – meglenni, ellenni
гумар – humor
адрознівацца – különbözni
шчодрасць – bőkezűség
заўсёды – mindig, állandóan
гатоўнасць – készség, hajlandóság
дапамога – segítség
бядá – baj
звычайна – általában
даверлівы – bizalomteljes
стрыманасць – tartózkodás , távolságtartás
пазбаўлены помслівасці – nem bosszúálló
галоўны – fő
гасціннасць – vendégszerető
«госць у хатце – бог у хатце» – „vendég a háznál – Isten a háznál”
 (közmondás)
ганьба – szégyen
дом – ház
зрабіць – megcsinál
усё – minden
нават – még, is
немагчымае – lehetetlenség
каб – azért
госць – vendég
задаволены – elégedett
па агульным назіранні – az általános vélekedés szerint
прыродна – természetes
навага – tisztelet
памяркоўнасць – elnézés, megbocsátás
думаць – gondolni, gondolkodni

Kérdések és feladatok

1. Keresse meg azokat az egyes és többes számú főneveket, amelyek az I. típusú ragozáshoz tartoznak, és állapítsa meg, milyen esetben vannak!
2. Nevezze meg a fehéroroszok jellemének tipikus vonásait!
3. Beszéljen a magyarok jellemének tipikus vonásairól!

Minőségjelzők és tulajdonságok

Які (якія)? – Milyen?

малады́ (fiatal) – стары́ (öreg)
новы́ (új) – стары́ (régí)
вялі́кі (nagy) – малы́ (kicsi)
шыро́кі (széles) – ву́зкі (keskeny)
доўгі (hosszú) – кароткі (rövid)
глыбо́кі (mély) – ме́лкі (sekély)
бага́ты (gazdag) – бе́дны (szegény)
блі́зкі (közeli) – далё́кі (távoli)
добры́ (jó) – дрэнны́ (rossz)
ве́рхні́ (felső) – ні́жні́ (alsó)
вясе́лы (vidám) – сү́мны (szomorú)
гарáчы (forró) – халодны́ (hideg)
горкі́ (keserű) – салодкі́ (édes)
лёгкі́ (könnyű) – ця́жкі́ (nehéz)
мяккі́ (puha) – цвёрды́ (kemény)
мо́цны (erős) – сла́бы (gyenge)
мо́кры (nedves) – су́хі́ (száraz)
рэ́дкі́ (ritka) – ча́сты (gyakori)
худы́ (karcsú) – ма́жны (telt)
чы́сты (tisza) – бру́дны (koszos)
то́нкі́ (vékony) – тоў́сты (kövér)
ду́рны́ (buta) – разу́мны (okos)
хво́ры (beteg) – здо́ровы (egészséges)
та́нны (olcsó) – дара́гі (drága)
пе́ршы́ (első) – апо́шні́ (utolsó)
паво́льны (lassú) – ху́ткі́ (gyors)

4. feladat: Tegyen a kipontozott helyekre minőséget vagy tulajdonságot jelző mellékneveket!

..... цягні́к,
..... заня́ткі,
..... чалаве́к,
..... абру́с,
..... дзе́нь,
..... рэ́ч,
..... ка́ва,
..... ложка́,
..... па́ліца.

6. találkozás

Téma: Hosszú mássalhangzók. III. típusú főnévragozás. Az egyes számú főnevek esetvégződései

A fehérorosz nyelv jellegzetességei közé tartoznak a hosszú mássalhangzók, amelyek a szó végén helyezkednek el magánhangzók között. Hosszú mássalhangzók létrejöhetnek a [ж], [ч], [ш], [з'], [дз'], [с'], [ц'], [л'], [н'] hangokból. Írásban ilyenkor megkettőződnek a betűk: *надаро**жжа***, *су**чча***, *узвы**шша***, *палоз**зе***, *судд**зя***, *калос**се***, *жыцц**ё***, *галл**ё***, *пыт**анне***. Figyelembe kell venni azt is, hogy a hosszú [дз'] hangot írásban a *д* megkettőzésével jelöljük: *бязл**а**дд**зе***, *разводд**зе***.

Néhány jövevényszóban megőrződtek a hosszú mássalhangzók: *ва**нна***, *бо**нна***, *до**нна***, *мадо**нна***, *Ме**кка***, *Га**нна***, *Жа**нна***. De a jövevényszavak többségénél eltűntek a hosszú mássalhangzók: *асіс**тэ**нт*, *клас*, *тона*, *ма**са***, *але**я***, *мет**ал***, *праф**э**сар* stb.

A hosszú mássalhangzók fonetikai jelenségek, ellentétben az egyes betűk megkettőződésével egy szó morfémahatárainál: *абб**і**ць* (аб+біць), *кам**ён**ны* (камень+ны).

1. feladat: Olvassa el a verset! Állapítsa meg a hosszú mássalhangzókat tartalmazó főnevek nemét!

Мужч**ы**на. Жанч**ы**на. Чак**а**нне.
Шук**а**нне. Блук**а**нне. Час.
Жанч**ы**на. Мужч**ы**на. Спатк**а**нне.
Віт**а**нне. Пыт**а**нне. Адк**а**з.
Мужч**ы**на. Жанч**ы**на. Дых**а**нне.
Сэрцаб**і**цц**ё**. Забыцц**ё**.
Жанч**ы**на. Мужч**ы**на. Ках**а**нне.
Мужч**ы**на. Жанч**ы**на. Жыцц**ё**.
(А. Вярц**і**нскі)

Lexikai magyarázat a szöveghez

чак**а**нне – várakozás
шук**а**нне – keresés
блук**а**нне – kóborlás
спатк**а**нне – találkozás
віт**а**нне – üdvözlés

адк**а**з – válasz
дых**а**нне – lélegzet
сэрцаб**і**цц**ё** – szívverés,
szívdobogás
забыцц**ё** – feledés

2. feladat: Ahol szükséges, pótolja a kihagyott betűket a szállóigékben és aforizmákban!

Адны́ жабракі могуць праз усё жыц...ё толькі браць (М. Багдановіч).
Бу́рай зме́ценае лісц...е не вярта́ецца на гол...е (П. Пánчанка).
Была́ б свін...я, а лужа́ бў́дзе (У. Корбан).
Вучы́ся, нябожа, вучэ́н...е паможа (Я. Купáла).
Глядзэ́це, яка́я ца́ца ззя́е ў сме́ц...і (Я. Колас).
Дзень вясéл...я назна́чылі, ды вясéл...я не ба́чылі (Я. Колас).
Жа́ртачкі — ё́н так му́дра пі́ша, што тлумачэ́н...е патрабу́ецца (З. Бяду́ля).
І бў́дзе ў́нўкаў панавáн...е, там, дзе сягон...я пла́ча дзед! (Я. Купáла).
Малому́ ве́ліч...у быць хо́цацца заўсе́ды (К. Крапі́ва).
Нарака́н...ем не зможаш бяды́ (Я. Купáла).
Не ве́рце, ка́лі хто ска́жа, што хо́ць адна́ даро́га ў жыц...ё лё́гкая
(І. Шамя́кін).
Не шука́й ты шча́сц...я, до́лі на чужы́м, далё́кім полі́ (Я. Купáла).
Па пры́зван...ю бы́ццам дворні́к, а рыхту́е ве́ршаў зборні́к (К. Крапі́ва).
Сабра́ць з даро́г каме́н...і ты́я, што губя́ць сі́лы малады́я (Я. Колас).
Спы́нішся — плы́н...ю адгоні́ць наза́д (С. Грахо́ўскі).
Той то́лькі адчу́е ўсю́ сло́дыч спатка́н...я, хто горка́сць разлу́кі пазна́ў
(А. Звона́к)

3. feladat: Olvassa el a szavakat, figyelmet fordítva a hosszú mássalhangzókra!

Узба́рэжжа, пакале́нне, раздо́лле, сваво́лле, купа́нне, купа́лле, стаго́ддзе, за-
му́жжа, кры́лле, разві́ццё, жада́нне, снёда́нне, вясéлле, навако́лле, Пале́ссе,
заці́шша, сме́цце, уду́шша, бязме́жжа, сё́ння, зе́лле, ра́нне, На́та́лля, сва́цця,
бягу́ння, ружжо́, ноччу́, ува́ччу, хвалява́нне, засто́лле, развіта́нне, ве́цце,
пі́ццё, лі́ццё, кі́раванне, праўле́нне, скла́данне, ба́га́цце, ажы́ццяўля́ць, мел-
каводдзе.

4. feladat: Alakítsa át a szavakat a példa alapján!

Пéлда: *моладзь* (egyes számú alanyesetű nőnemű főnév) – *моладдзю* (egyes
számú nőnemű eszközesetű főnév)

мыш –
гразь –
зе́лень –
ціш –
рунь –
ноч –
рысь –

III. típusú főnévragozás

Az egyes számú főnevek esetvégződései

A III. típusú főnévragozáshoz tartoznak azok a nőnemű főnevek, amelyeknek alanyesetben nincs ragjuk:

eset	lágy fő	kemény fő (labialis mássalhangzók is)	megkeményedett fő
<i>alany</i> (кто? што?)	столь- θ ра́дасць- θ	любоў- θ глыб- θ	ноч- θ
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	стол- i ра́дасц- i	любов- i глыб- i	ноч- ы
<i>részes</i> (каму? чаму?)	стол- i ра́дасц- i	любов- i глыб- i	ноч- ы
<i>tárgy</i> (каго? што?)	столь- θ ра́дасць- θ	любоў- θ глыб- θ	ноч- θ
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	столл- ю ра́дасц- ю	любоў- ю глыб'- ю	ночч- у
<i>előjárás</i> (пры кім? у чым?)	стол- i ра́дасц- i	любов- i глыб- i	ноч- ы

Egyes szám eszközhatározó esetben a hosszú [ж], [ч], [ш], [з'], [дз'], [с'], [ц'], [л'], [н'] mássalhangzók magánhangzók között jelennek meg. De: глыб'ю, кроўю, вёрф'ю, шыр'ю.

5. feladat: Tegye a főneveket egyes szám eszközhatározó esetbe!

Беларусь, сталасць, вільгаць, рэч, чырвань, старасць, восень, соль, пры-
стань, печ, веліч, скронь, даль, гладзь, гразь, рысь, Пціч, аповесць, Нара-
ч, ніць, горыч, Сібір, Свіслач, далонь, ціш, Свіцязь, далеч, медзь, сўвязь,
маладосць, шэрань, верф.

Беларуская хата

Зойдзем у хату, якой яна была яшчэ нядаўна, а часам сустракаецца і
зараз.

Выгляд яе для кожнай мясцовасці быў розны. Але найбольш тыповы
быў такі. Ле ўвахода, справа, месца для мыцця посуду і іншых кухонных
рэчаў. Пасля — печ. За печчу, па правай сцяне, — нары. Пад імі складалі
розныя рэчы. Часам замест нараў стаялі шырокія ложка. Уздоўж астатніх
дзвюх сценаў ішлі шырокія лаўны, пакрытыя тканымі наліўнікамі. На іх
сядзелі. Ноччу на лаўнах маглі спаць, асабліва калі бывалі госці.

Пэрад лаўкамі — стол. Заўсёды дужа бэлы, бо яго часта скрэблі нажом. Стол і лаўкі часцэй за ўсё былі з тоўстых дубовых дошак. Ля той сцэнкі, дзе дзвэры, стаялі кўфры і — узімку — гаспадыніны кросны.

З упрыгожанняў былі — абразы на покуце. А таксама — тканыя посцілкі. І, вядома ж, ручнікі. Мноства. Раней вакол абразоў і акон. Ручнікі на Беларусі розныя, па мясцовасці, і дужа разнастайныя. Арнамент часцэй геаметрычны. Мэней чорнага колеру. Пераважае «вясёлка», жоўты, чырвоны, сіні, блакітны і іншыя такія колеры.

Прыгожа і ўтульна было.

(У. Караткевіч *аларжэн*)

Lexikai magyarázat a szöveghez

зайсці — bemenni
хата — parasztház, kunyhó
грэбень — tetőgerinc
дах — háztető
зруб — gerendakoszorú
комин — kémény
падруба — talpgerenda
страха — háztető, fedél, eszterháj
фасад — homlokzat
шчыт — szélfogó
яшчэ — meg
а — de

ча́сам — néha
сустрэ́кацца — találni, találkozni
за́раз — most, jelenleg
вы́гляд — külső, kinézet
я́е — övé (nőnem)
для́ — részére, neki
ко́жны — minden
мясцо́васць — vidék, hely
ро́зны — különböző
та́кі — ilyen
ува́ход — bejárat
спра́ва — jobbra

мэсца – hely
мыццё – mosás
посуд – edény
кухонны – konyhai
рэч – dolog, holmi
пасля – után
печ – kályha, kemence
правы – jobb
сцяна – fal
нары (csak *tsz*) – priccs
складаць – tartani, összerakni
замэст – helyett
стаяць – állni
ложак – ágy
уздоўж – távolabb
астатні – többi, maradék
лава – pad
накрыты – befedve, beborítva
тканы – szövetek, anyagok
наліўнік – padtakaró
сядзёць – ülni
магчы – képes vmire, tud vmit
спаць – aludni
асабліва – főként
калі – ha, amikor
бываць – lenni
пэрад – előtt
стол – asztal
заўсёды – mindig

дўжа – nagyon
скрэбці – lekaparni
нож – kés
часцей за ўсё – legtöbbször
дубовы – tölgyfából készült
дошка – tábla
дзвёры (csak *tsz*) – ajtó
куфар – láda
гаспадынін – házigazdáé
кросны tsz – rokka
упрыгожанне – díszítés
абраз – ikon
покут – sarok
таксама – is, szintén
посцілка – derékalj
вядома – ismeretes
ж – is
ручнік – kendő, törölő
мноства – sokaság
раней – korábban
вакол – körül, körben
акно – ablak
разнастайны – különféle
арнамент – minta
геаметрычны – geometrikus
мэней – kevesebb
вясёлка – szivárvány
прыгожа – szép
утульна – kényelmes

Megjegyzés

дзе? (hol?) (= каля чаго?) (minél?) – **каля (ля)** хаты (a háznál); дзе? (= вакол чаго?) (mi körül?) – **вакол** хаты (a ház körül); навошта? (miért?) (= для чаго?) (milyen célból?) – **для** хаты (a háznak, a háért);

куды? (hová?) (= у што?) (mibe?) – **у** хату (a házba);

дзе? (= пэрад чым?) (mi előtt?) – **пэрад** хатай (a ház előtt); дзе? (= за чым?) (mi mögött?) – **за** хатай (a ház mögött); дзе? (= пад чым?) (mi alatt?) – **пад** хатай (a ház alatt);

дзе? (= у чым?) (miben?) – **у** хэце (a házban); дзе? (= па чым?) (min?) – **па** хэце (a házban); дзе? (= на чым?) (min?) – **на** хэце (a házon).

Kérdések és feladatok

1. Keresse ki az I. és III. típusú ragozáshoz tartozó főneveket a szövegben és állapítsa meg, hogy milyen esetben állnak!
2. Mik egy fehérorosz parasztház jellemzői?
3. Beszéljen a magyar parasztházak jellegzetességeiről!

Írányok

Куды́? – Hová?

туды́ (ide) – *сюды́* (oda)

напéрад (előre) – *наза́д* (hátra)

нале́ва (balra) – *напра́ва* (jobbra) – *пра́ма* (egyenesen)

уве́рх (felfelé) – *уни́з* (lefelé)

Дзе? – Hol?

тут (itt) – *там* (ott)

напéрадзе (elől) – *зза́ду* (hátul)

зле́ва (bal oldalon, balról) – *спра́ва* (jobb oldalon, jobbról)

уве́рсе (fent) – *уни́зе* (lent)

6. feladat: Egészítse ki a párbeszédet!

A. – Скажы́це, калі ласка, як прайсці да бібліятэкі?

– ...

– Дзякую Вам!

B. – Скажы́це, калі ласка, як прайсці да музэя?

– ...

– Дзякую Вам!

C. – Скажы́це, калі ласка, дзе тут паблізу цыру́льня?

– ...

– Дзякую Вам!

D. – Скажы́це, калі ласка, дзе тут паблізу магазін?

– ...

– Дзякую Вам!

7. találkozás

Téma: Protetikus mássalhangzók. III. típusú főnévragozás. Többes számú főnevek esetvégződése

A fehérórosz nyelvben protetikus (előtét-)mássalhangzóként is megjelenhetnek [в], [й], [г] hangok. Előképzők után vagy a szavak elején állnak.

A protetikus [в] megjelenhet:

1) szóeleji hangsúlyos [о] előtt: **во**блака, **вос**ень, **навод**даль; mivel hangsúlyváltozáskor az [о]-ból [а] lesz, ilyenkor a protetikus [в] már nem jelenik meg: *а*блокі, *а*сённі; *kivételek*: **наво**кал – **нава**колле, **вочы** – **вача**няты, **востры** – **ва**стрыня;

2) a szóeleji [у] előtt: **в**ўха, **в**ўчань, **ву**голле; kivéve, ha az [у] igekötő vagy ősi [в]-ből alakult ki: унўк, улада, участак stb.

Az [о] vagy [у] hanggal kezdődő idegen szavak elején nem jelenik meg a protetikus [в]: *ор*дэн, *ор*дэр, *у*нікум, *у*ніверсітэт.

Protetikus [й] jelenhet meg:

1) szókezdő hangsúlyos [і] előtt (csak a kiejtésben): іней [йіней], іскра [йіскра], іхні [йіхні];

2) személyes névmásoknál: ён [йон], яна [йанá], яно [йано], яны [йаны].

A protetikus [г] a következő szavak elején jelenhet meg: *гэ*ты, *гэ*такі, *гэ*тулькі, *адгэ*туль, *гэ*й, *го*п, *Га*нна.

1. feladat: Írja ki a protetikus mássalhangzót tartalmazó szavakat a következő fehérórosz szólásokból és közmondásokból!

Да пары́ збан вад́у носіць: вў́ха ўварве́цца – і збан паб'е́цца. Вучы́ся, нябожа, вучэ́нне паможа. Пры́казку ска́жа, як ву́злом завя́жа. Не навучы́ў ба́цька, не навучы́ць і дзя́дка. Свет я́сны ад сонца, чалав́ек ад навў́кі. Не кажы́: «Вучы́ўся!», а кажы́, што пазна́ў. Вучы́ся, каб дў́рні звялі́ся. Пашану́й адзе́жу дома, а яна́ цябе́ ў гасця́х. Іншы жупа́н не ва́рты сві́ткі. Мужы́к вача́м не ве́рыць. Навў́ка хлё́ба не просі́ць. Не слў́хаў ба́цькі і ма́ткі, дык лю́дзі навў́чаць.

2. feladat: Keresse meg az alábbi szavakban a protetikus mássalhangzókat és magyarázza meg megjelenésüket:

Востры, вўгаль, восень, Га́нна, іхні, вўліца, іскра, ён, вопытны, вокрык, гэты, вуса́ты, во́блака, вуда́, ву́зел, іншы, вўлей, вўзкі, гэй, возера, вокны, вача́няты, вўчань, завочны, яна́.

3. feladat: Adja meg az alábbi szavak olyan alakját, amelyben protetikus mássalhangzók jelennek meg!

Акно, азёры, абады́, астравы́, аблокі.

III. típusú főnévragozás

A többes számú főnevek esetvégződései

eset	lágy fő	kemény fő (labiális mássalhangzók is)	megkemé- nyedett fő
<i>alany</i> (кто? што?)	стол- і радасц- і	вёрф- і глыб- і	ноч- ы
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	стол- ей (-яў) радасц- ей (-яў)	вёрф- ей (-яў) глыб- яў	нач- эй
<i>részes</i> (каму? чаму?)	стол- ям радасц- ям	вёрф- ям глыб- ям	нач- ам
<i>tárgy</i> (каго? што?)	стол- і радасц- і	вёрф- і глыб- і	ноч- ы
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	стол- ямі радасц- ямі	вёрф- ямі глыб- ямі	нач- амі
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	стол- ях радасц- ях	вёрф- ях глыб- ях	нач- ах

Nyelvtani kommentár: A többes szám birtokos esetű főnevek hangsúlyos végződése *-эй (-eü)*: *начэй, гусе́й*; hangsúlytalan végződése *-аў (-яў)*: *рэчаў, далоняў*. Azoknál a főneveknél, melyeknél a hangsúly a szótőre esik, mindkétféle végződés lehetséges: *столе́й і столяў, радасце́й і радасцяў*.

4. feladat: Tegye a következő főneveket többes számú birtokos esetbe!

Ніць, мыш, цяжкасць, аповесць, рысь, печ, постаць, прыстань, даль, скронь, гусь, мазь, сенажаць, здань, арцэль, быль.

Хлеб і да хлеба

Беларус любіць смачна паесці.

Перш за ўсё страва інтэрнацыянальная. Аснова ўсяго. Хлеб. Пшанічны, як на поўдні, у нас пякуць рэдка. Беларус любіць чорны хлеб і сумье па ім, трапіўшы туды, дзе яго няма.

Бўльба. Другі хлеб. Беларусы ведаюць каля тысячы страў з бўльбы. Апісаць усё спосабы немагчыма. Але і проста вараная — дзіва! А да яе са́ла, салёныя агуркі (з кропам, халодныя) і селядзец.

Дарэмна нас дражняць бўльбаю. Ёсць бўльба, ёсць і да бўльбы.

Што ў нас на першае? Галоўнай была «капу́ста» з кіслай або свежай капусты. Затым ішлі «поліўка» — дужа тлусты гарачы суп, падбоўтаны мукой, «панцак» — пярловы суп з грыбамі. Лапша́ з курынымі патра́хамі. Супы́ па сезону — шчаўе, маладая крапівá з яйкамі. Славуты халадні́к

з халодным мясам і гуркамі. Малочныя супы. І ўрэшце квас, род баршчу з буракоў. У чырвоны празрысты адвар клалі мяса, грыбы і іншае.

На другое — усякія кашы, калдуны (нэшта накштальт вялікіх і доўгіх пельмэняў), яэшны (напрыклад, яэшны, запэчаная з мясам і салам у гаршкú — «верашчака»), мацанка з блінамі (своеасаблівая падліва з мяса, рабрынак і сала, падбоўтаная мукой, у якую «мачаюць» бліны).

Цяпёр пра мяса. Свініна надзэйна займае першае месца. Раней галоўным было сала. Цяпёр сала ўсё больш саступае месца каўбасам, палян-двіцам і іншаму. Ядуць, вядома, і ялавічыну і бараніну. Ну і, вядома, птушка займае сваё месца на сталё.

І, ясна ж, рыба. З яе таксама ёсць шмат страў, напрыклад, іўшка.

Пра што яшчэ... Малако. І сырое, і кіслае, і смятана, і тварог.

Кісялі, узвары, яблыкі, свежыя і мочаныя. Суніцы і чарніцы.

Нацыянальныя беларускія напоі — гэта квас і, перш за ўсё, бярозавік. Робяць таксама віно з яблыкаў. Лібяць моцнае хатняе піва. Заліваюць наліўкі. Ну і «жыватоўка» — тое, што ўкраінская гарэлка з перцам. І зуброўка — на сапраўднай зубровай траве.

(У. Караткевіч alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

хлеб – kenyér
смáчна паéццi – finomakat enni
пeршi за ўсé – mindenekelőtt
iнтэрнацыянальны – nemzetközi
асно́ва – alap
пячы́ – sütni
сумава́ць – vágyakozni
тра́піўшы – odakerülvén
бу́льба – burgonya
ве́даць – tudni, ismerni
каля – nagyjából
апа́сць – leírni, körülírni
усé – minden
споса́б – mód
немагчы́ма – lehetetlen
проста́ – egyszerű
ва́раная – főtt
дзі́ва – csoda
са́ла – zsír, szalonna
агу́рок – uborka
кро́п – kapor
селядзё́ц – hering
да́рэмна – hiába
дражні́ць – bosszantani
капу́ста – káposzta
кíслы – savanyú
све́жы – friss
заты́м – utána
iццi – jönni
по́ліўка – habart leves
ду́жа – nagyon, erősen
тлу́сты – zsíros
суп – leves
падо́ўтаны – behabart
мука́ – liszt
па́нцáк – árpagyöngyleves
пя́рловы – árpagyöngy-
гры́б – gomba
ла́пшá – metélt tészta, laska
куры́ныя па́мпахi – csirkeaprólék,
csirkebelsőségek

сезон – szezon, időszak
шча́ўе – sóska
кра́півá – csalán
яй́ка – tojás
славу́ты – ismert, nevezetes
халадні́к – hideg leves (zöldséges
kvaszból)
мяса – hús
малочны – tejes
урэ́шце – végül
квас – kvasz
ро́д – fajta, féléység
бо́ршч – borscs
бура́к – cékla
празры́сты – átlátszó
адва́р – főzet
кла́сцi – rakni, helyezni
уся́кi – mindenféle
ка́ша – kása
не́шта – valami
накiштáлт – hasonló
пельме́нi – húsos derelye
яéшня – rántotta
напры́клад – például
запе́чаны – belesütve
га́ршok – edény, fazék
мачáнка з блiна́мi – palacsinta már-
tással
своеаса́блівы – sajátos
падлі́ва – szósz, mártás
рабры́нка – borda
мачáць – belemártani
ця́пeр – most pedig
свіні́на – disznóhús
надзе́йна – biztosan, mindenképpen
усé большi – egyre inkább, mind-
inkább
саступа́ць – alul maradni vmivel
szemben
каўба́са – kolbász
паляндві́ца – vesepecsenye

ёсці – enni
ялавічына – marhahús
бараніна – bárányhús
птаўшка – madár, baromfi
ясна – világos
рыба – hal
юшка – halászlé
малако – tej
сыры – nyers
смятана – tejföl
тварог – túró
кисель – kizsel (savanykás zselészerű lisztpép)
узвар – befőtt
яблык – alma
мочаны – lében eltett (gyümölcs, zöldség)

суніцы tsz – szamóca, földieper
чарніцы tsz – fekete áfonya
напой – ital
бярэзавік (бярэзавы сок) – nyírlé
рабіць – készíteni, csinálni
віно – bor
піва – sör
заліваць наліўкі – gyümölcslikőrt iszogatni
украінскі – ukrán
гарэлка – vodka
пэрац – paprika
зуброўка – máriafüvel készített vodka
сапраўдны – valódi, igazi
зубровая травя – máriafű

Nyelvtani kommentár

на што? – **на** пёршае, **на** другое (tárgyeset);
да чаго? (mihez?) – **да** хлёба, **да** бульбы, **да** яé (birtokos eset);
з чаго? (miből?) – **з** бульбы, **з** капўсты, **з** буракоў (birtokos eset);
з чым? (mivel?) – **з** грыбамі, **з** яйкамі, **з** мясам (eszköz eset).

Kérdések és feladatok

1. Soroljon fel néhány fehérorosz nemzeti ételt!
2. Beszéljen a magyar konyha jellegzetes ételeiről!

5. feladat: A fehéroroszok mindig nevetnek a saját étvágyukon. Olvassa el, majd mondja el a következő viccet!

Прадаў на рынку кабанá, пайшоў закусіць. З’ёў тры міскі капўсты з боханам хлёба, са́ла хáтняга з фунт. Тут купіў яшчэ тры порцыі смажанай каўбасы ды ўмяў. Пасля бульбы змамоніў міскі тры. Зноў баршчú міску ўбіў з бўлкай. А пасля як успомніў, што брат у салдатах, то як завязáла. (У. Караткевіч alapján)

Megjegyzés. Kövesse figyelemmel az „enni” jelentésű igéket a szövegben: з’ёсці, закусіць, ўмяць, змамоніць, убіць.

8. találkozás

Тема: Kemény és lágy mássalhangzók. II. típusú főnévragozás. Egyes számú hímnemű főnevek esetvégződései

A fehérorosz nyelvben 14 kemény–lágy mássalhangzópárt lehet megkülönböztetni: [б] – [б’], [в] – [в’], [г] – [г’], [д] – [дз’], [з] – [з’], [к] – [к’], [л] – [л’], [м] – [м’], [н] – [н’], [п] – [п’], [ц] – [ц’], [т] – [т’], [ф] – [ф’], [х] – [х’]. Írásban a lágyságot lágyjellel (ь) vagy *i, e, ě, ю, я* betűkkel jelölik: **больш**, **мир**, **свет**, **жыццѣ**, **сцюжа**, **мякка**.

A szó végén megjelenő ajakhangok [б], [в] (a szó végén hangváltozás megy végbe [в] – [ŷ]), [м], [п], [ф] mindig kemények: **голуб**, **кроў**, **сем**, **сып**, **верф**.

Figyelembe kell venni azt is, hogy a fehérorosz nyelvben mindig kemények a [ж], [дж], [ч], [ш], [р], [ц] mássalhangzók: **жыхар**, **джып**, **чаромха**, **шаша**, **цўда**.

Mindig kemény a [й] mássalhangzó is: **я** [й’а], **мой**, **маё** [май’о].

A fehérorosz nyelvben a kemény [д], [т] mássalhangzóknaк lágy párként a [дз’], [ц’] felel meg: **вада** – у **вадэ**, **газета** – у **газэце**. Dzkanyje (dz-zŷs) és ckanyje (c-zés) néven lett ismert a [дз’] és [ц’] hang használata.

Fehérorosz nyelvi sajátosság a lágyulás – a lágy mássalhangzók előtt elhelyezkedő (de nem [г’], [к’], [х’] előtt lévő!) [з], [ц], [дз], [ц], kiejtésben lággyá válnak: **злітак** [з’л’ітак], **свет** [с’в’эт], **дзёры** [дз’в’о́ры], **цвёрды** [ц’в’орды], **де зяіб** [з’e’іп], **скіба** [ск’іба], **схіл** [сх’іл]. A [дз’], [ц’], [й’] előtt álló [н] hang is lággyá válik: **камандзір** [каман’дз’ір], **манцёр** [ман’ц’ор], **каньяк** [кан’й’як].

Фонetikai bemelegítés

Дзве, снег, ссеч, змяць, цвік, мядзвѣдзь, посцілка, чацвѣрты, гасць, пласцінка, свято, вѣсці, вѣзці, бѣзліч, безуладдзе, гнісці, у гняздэ, зляжály, змѣрзлы, набрысці, наваколле, даслѣдчы, цвісці, цвярдыйня, дзвѣсце, свѣта, свѣчка, свѣдка, свѣтанак, звер, звінѣць, з яхты, без ёжы, сфѣра, здзівіцца, ёсць, спіна, косць, пѣсня, пасля, скінуць.

1. A fehérorosz népi költő, Рыгор Барадулін verse kiejtés szerint leírt lágy mássalhangzókat tartalmaz. Írja le a verset a helyesírás szabályainak megfelelően.

Адкуль наш род?
Ён з даўніны, зь вячніны,
Ад крывічоў пачатак свой вядзѣ.
Нашчадкі Каліноўскага, Скарыны
Са сьцѣжкі вѣры не сышлі нідзѣ.

Легэнды пúшчаў,
Бліскавіц навéлы
Пра подзьвіг прáшчураў
Узносяць сьпеў.
І сьцяг наш крэўны
Бел-чырвона-бéлы
Нас ад прыблúдаў асланіць пасьпéў.

Мы – беларúсы заўтра і сягоньня,
Мы – беларúсы праз вякі вякоў.
Нястрымная Літоўская Пагоня
Нас кліча бараніць зямлю бацькоў.

Вярыгамі й вясёлкамі спавіты,
Наш род кранáе зоры галавой,
Спытай, адкúль ён –
Дúжы, панавіты –
І нéба дáсьць адкáз высокі свой.

2. Alakítsa át úgy a szavakat, hogy a [д], [т] mássalhangzók [дз']-vé vagy [ц']-vé váljanak.

Példa: народ (hímnemű, egyes számú főnév) – (у) народзе (hímnemű, elöljárós esetű főnév).

*намалот –
догляд –
суд –
холад –
заéзд –
дакумéнт –
мост –
усход –
далягляд –
блакít –
фронт –
кут –
год –
прыход –*

Nyelvtani kommentár: A II. típusú főnévragozáshoz tartoznak azok a hímnemű főnevek, amelyek alanyesetben nem kapnak ragot, valamint az *-a*, *-ё*, *-о*, *-е*-re végződő semlegesnemű főnevek, és az 5 *-мя* végű szó (цéмя, сéмя, вéмя, полымя, бярэмя).

II. típusú főnévragozás

Az egyes számú hímnemű főnevek esetvégződése

eset	lágý tő	kemény tő	megkem. tő	г-végű tő	к-végű tő	х-végű tő
<i>alany</i> (кто? што?)	каваль- Ø боль- Ø	брат- Ø стол- Ø	доктар- Ø вуж- Ø	пірог- Ø луг- Ø	вожык- Ø пясок- Ø	рух- Ø гарох- Ø
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	кавал- Я бол- Ю	брат- а стал- а	доктар- а вуж- а	піраг- а луг- у	вожык- а пяс- у	рух- у гарох- у
<i>részes</i> (камý? чамý?)	кавал- Ю бол- Ю	брат- у стал- у	доктар- у вуж- у	піраг- у луг- у	вожык- у пяс- у	рух- у гарох- у
<i>tárgy</i> (каго? што?)	кавал- Я боль- Ø	брат- а стол- Ø	доктар- а вуж- а	пірог- Ø луг- Ø	вожык- а пяс- Ø	рух- Ø гарох- Ø
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	кавал- ЕМ бол- ЕМ	брат- ам стал- ом	доктар- ам вуж- ом	піраг- ом луг- ам	вожык- ам пяс- ом	рух- ам гарох- ам
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	кавал- Ю бол- і	брат- е стал- е	доктар- у вуж- Ы	піраг- у луг- е	вожык- у пяс- у	рух- у гарох- е

Megjegyzés. Birtokos esetben **-у (-ю)** végződést azok az élettelen főnevek kapnak, amelyeknek a jelentése:

- 1) elvont fogalom: настр**о-ю**, лѣс-**у**, абавя́зк-**у**;
- 2) cselekvés, élmény, érzés: кры́к-**у**, голад-**у**, сорам-**у**;
- 3) tudományág, elmélet, társadalmi forma: дарвінізм-**у**, раманты́зм-**у**, феадалі́зм-**у**;
- 4) anyagnév, kémiai elem, gyűjtőnév: воск-**у**, алюміні-**ю**, натоўп-**у**;
kivételek: а́йс-**а**, хлеб-**а**;
- 5) természeti jelenség: даждж-**у**, снѣг-**у**, іне-**ю**;
- 6) tér- és időbeli fogalom: бѣраг-**у**, вѣрх-**у**, ча́с-**у**.

3. Írja le a következő főnevek birtokos esetű formáit.

Рэалі́зм, дуб, сын, капіта́н, нос, клей, сыр, дыялог, акія́н, світа́нак, ніз, жаль, яблык, холад, Мінск, узлѣсак, зуб, твар, хлеб, Будапѣшт, пень, мѣд, агонь, тэлефон, бой.

4. Képezzen szókapcsolatokat a zárójelben lévő szavak segítségével és írja le őket.

Пятачкі́ (лес), мэтад (рэалі́зм), палова (свет), мэбля з (дуб), верхаві́на (дуб), бая́цца (мароз), чуць з (туман), за́расці́ (бэ́з), вогні́шча ля (будан), залатое мора (слане́чнік), побыт (белару́с), зна́чнага (памѣ́р), ма́ла (ячме́нь), паклі́каць да (тэлефон), пасѣ́вы (авѣ́с), наблі́жацца да (гарызонт), цѣ́х (завод), з-за (бугор), ве́жы (за́мак), злаві́ць (сом), пад уплы́вам (пейза́ж), ця́гнецца з (за́хад), са спакойна́га (стан), у вы́падку (напа́д).

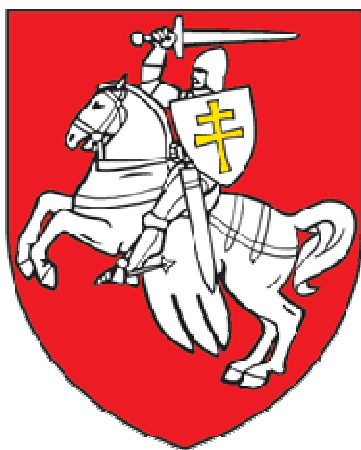
Няелвтані камментар: Элöljárós esetben a II. típusú ragozásnál a következő végződések fordulhatnak elő:

- i – lágy tönél: *агонь* – (у) *агн-і*, *край* – (у) *крá-і*;
- е – kemény tönél és a -з-, -х tönél (a з, х átalakul з és с-vé): *дом* – (у) *дом-е*, *луг* – (на) *лúз-е*, *гарох* – (у) *гарос-е*;
- ы – megkeményedett tönél: *тра́ктар* – (на) *тра́ктар-ы*, *вуж* – (на) *вуж-ы*;
- у – megkeményedett tövű személyneveknél, а к-, з-, х-végű tönél, ha azok nem alakulnak át з-vé vagy с-szé: *муж* – (пры) *муж-у*, *змрок* – (у) *змрок-у*, *мітынз* – (на) *мітынг-у*, *шлях* – (на) *шлях-у*;
- ю – lágy tövű személyneveknél: *герой* – (аб) *геро-ю*, *вúчань* – (пры) *вúчн-ю*.

5. Írja le a következő szavak előljárós esetű alakjait.

Ураджай, бугарок, снег, лёд, луг, двор, сад, садок, вúхад, брук, дождж, мох, лес, Алэг, арэх, сын, настáўнік, гул, салдát, стог, інжынёр, кажúх, нож, мяч, сусэд, камень, палец, сшы́так, хлопец, дзед, розум, Анатоль, рокат, рух, поспех, лад, калодзеж, жаж.

Куды імчыць «Пагоня»

Старажытны герб Беларусі — гэта конны рыцар з узнятым над галавою мечам. Гэрбу болей за семсот гадоў. Ён узнік неўзабаве пасля таго, як утварылася Вялікае Княства Літоўскае.

Наш герб называецца «Пагоня». Адкуль такая назва?

Багатая беларуская зямля з яе гарадамі і вёскамі, з рыбнымі рэкамі і поўнымі зверынымі лясамі здаўна прыцягвала прэгныя позіркi чужынцаў. Яны хацелі захапіць Беларусь і часта нападali на яе. 150 разоў урываліся сюды немцы-крыжакі. Калы сотні набéгаў зрабілі татарскія аддзёлы.

Шмат гора прынеслі нашай Бацькаўшчыне войскi расейскіх цароў, якія лютавалі часам страшней за татараў.

Каб абараніцца і выжыць, беларусы заўсёды былі нападгатове. Яшчэ з часоў славутага Усяслава Чарадзэя існаваў такі звúчай: пасля нападу на пасёлішча ўсе мужчыны, што маглі трымаць зброю, пёшкі ці конна даганялі ворага, каб вызваліць палонных і паквітацца за забітых.

Гэты народны звúчай называўся пагоняй. У Вялікім Княстве Літоўскім ён стаў законам.

У тыя далёкія часы мастакі і пачалі маляваць «Пагоню» — узброенага рыцара на бёлым кані, што імчыць на бiтву за родную зямлю. У лéвай

руцэ вёршнік трымаў шчыт. Трохі пазней на шчыце з'явіўся шасціканцовы крыж. Ён быў падобны да крыжа, што некалі зрабіў для асвётніцы Еўфрасінні полацкі майстар Лазар Богша. Крыж гэты беларусы надта шанавалі, а таму ў жорсткай сёчы ён дадаваў мужнасці слабейшаму, а моцнага ваяра рабіў яшчэ мацнейшым.

Згодна з законамі дзяржавы, «Пагоню» выразалі на пячатках, што цяпер па ўсёй Беларусі знаходзяць археолагі. Герб упрыгожваў гарадскія брамы і вежы, а таксама сцягі ваяводстваў, на якія дзялілася Вялікае Княства Літоўскае.

«Пагоня» была і на гербах некаторых беларускіх гарадоў.

(*У. Аплоў алапjan*)

Lexikai magyarázat a szöveghez

імчыць – tovatűnni, repülni, vágtatni
пагоня – üldözés; az üldözők
«Пагоня» – Pahonya (a címer neve)
герб – címer
конны рыцар – lovag
узняты – felemelt
галава – fej
меч – kard
болеі за – több, mint
узнiкнучь – megjelenni
неўзабаве – rögtön
утварыцца – létrejönni, megalakulni
Вялікае Княства Літоўскае – Litván Nagyfejedelemség
горад – város
рыбны – halban gazdag
поўны – teli
зверына – vadakkal teli
прыцягваць – vonzani
прагны – mohó
позірк – tekintet
чужынец – idegen
захапіць – megszerezni
нападці – megtámadni
раз – -szor
урывацца – betörni, megrohamozni
немец-крыжак – német keresztlovag
сотня – száz

набег – megrohanás, portyázás
татарскі аддзел – tatár csapat
гора – szomorúság
прынесці – hozni, okozni
Бацькаўшчына – haza
войска – sereg
расейскі – orosz
цар – cár
лютаваць – gszttet elkövetni
страшней за – borzasztóbb, mint
абараніцца – védekezni
выжыць – túlélni
напaгaтoвe – készen állni
славыты – hírhedt
Усяслаў Чарадзёў (polocki herceg a

XI. században)

існаваць – lenni, létezni
такі – ilyen, olyan
звычай – eset
напад – támadás
паселішча – lakosság
трымаць – bánni, fogni, tartani
зброя – fegyver
пешкі – gyalog
ці – vagy
конна – lovon
даганяць – utólélni
вызваліць – kiszabadítani
палонны – fogoly

наквітацца – elszámolni vkivel
забіты – halott
стаць – lenni, vmivé válni
закон – törvény
тыя – azok
маста́к – festő(művész)
узброены – felfegyverzett
конь – ló
бітва – ütközet, csata
родны – szülő-
вэршнік – fent lévő
шчыт – pajzs
трохі – kissé, (egy) kicsit, kicsivel
пазней (később) – раней (hamarabb, előbb)
з’явіцца – megjelenni
шасціканцовы – hatágú
крыж – kereszt
некалі – valamikor, hajdanában
зрабіць – készíteni
асве́тнік (асве́тніца) – műveltséget terjesztő, felvilágosító
майстар – mester

надта – nagyon
шанава́ць – tisztelni
таму́ (нагэ́таму) – mert
жорсткі – kemény, szigorú
сеча – harc, tusa, küzdelem
дадава́ць – adni
му́жнасць – bátorság, férfiasság
ваяр – harcos
згодна (чаму) – vmi szerint, vminek megfelelően
дзяржа́ва – állam
выраза́ць – faragni, vésni
пяча́тка – pecsét, bélyegző
цяпе́р – most
знаходзі́ць – felfedezni, feltárni
археоло́г – régész
упрыго́жваць – díszíteni
бра́ма – kapu
ве́жа – torony
сцяг – zászló
ваяводс́тва – vajdaság, seregvezér-ség
дзялі́цца – osztani

Kérdések és feladatok

1. Keresse meg a szövegben a hímnemű, II. típusú ragozáshoz tartozó szavakat és állapítsa meg az esetüket.
2. Milyen Fehéroroszország történelmi címere?
3. Beszéljen a magyar címerről.

9. találkozás

**Téma: Zöngés és zöngétlen, susogó és sziszegő mássalhangzók
Az egyes számú, semlegesnemű főnevek esetvégződése**

(II. típusú főnévragozás)

A fehérórosz nyelvben 11 zöngés–zöngétlen mássalhangzópár létezik: [б] – [п], [б'] – [п'], [д] – [т], [дз'] – [ц'], [з] – [с], [з'] – [с'], [ж] – [ш], [дж] – [ч], [г] – [х], [г] – [к], [дз] – [ц].

A zöngétlen hangok zöngések előtt állva, a kiejtésben zöngéssé válnak (zöngésedés): *касьба* – ка[з']ба, *просьба* – про[з']ба. A zöngés hangok a zöngétlenek előtt és a szó végén állva, a kiejtésben zöngétlenné válnak (zöngétlenedés): *вкладка* – вокла[т]ка, *прыжка* – прыка[с]ка, *снег* – сне[х], *горад* – гора[т].

A fehérórosz nyelv susogó mássalhangzói közé a [ж], [дж], [ш], [ч], a sziszegő mássalhangzói közé a [з], [дз], [с], [ц] tartoznak.

A susogó hangok sziszegők előtt állva a kiejtésben sziszegőkké válnak: *ганарышся* – ганары[с]ся, *на пэчы* – на пэ[ц]ы. A sziszegő hangok susogók előtt állva, a kiejtésben susogóvá válnak: *эзджы* – э[ж]джы, *грызчык* – грý[ш]чык.

A susogó és sziszegő hangok változása, valamint a zöngésedés és zöngétlenedés írásban nem jelenik meg. Próbaképpen érdemes egy szót úgy átalakítani, hogy a ki nem ejtett mássalhangzó egy magánhangzó elé kerüljön: *касьба* – касіць, *вкладка* – вкладачка, *горад* – гарады, *на пэчы* – пэчачка, *грызчык* – грýзіць.

Az olyan igekötőknél, mint például az *ад-*, *над-*, *пад-*, *перад-* (*прад-*), *аб-* a *д* és *б* írásban nem változnak meg: *адказаць*, *падлічыць*, *надлісаць*, *прадба-чыць*, *абсмяяць*.

Az olyan igekötők, mint például a *з-*, *уз-*, *раз-*, *без-* (*бяз-*) kiejtés szerint jelennek meg írásban: zöngés hangok előtt *з*, zöngétlenek előtt *с*: *здаць*, *раз-маўляць*, *сказаць*, *успомніць*.

Fonetikai bemelegítés

Дуб, барацьба, рэдка, грыбі, мядзвэдзь, кладка, дарожка, хлеб, лезь, сядзь, дзядка, дзежка, голуб, народ, бяшумна, хвалішся, падночык,

сцэжка, бэраг, гараж, зжыць, газэтчык, снішся, бэгчы, мароз, сусэд, без шўму, на рэчцы, расчыніць, ёдзжу, маркоцішся, сшытак, пясчаны, вўчышся, бярозка, калодзеж, снег, казка, цяжка, дождж, адкінуць, прадста́віць, падкле́іць.

1. feladat. Írja le a következő fehérorosz szólásokat és közmondásokat, behelyettesítve a szükséges betűket!

З вялікага грому малы́ до... (ждж, шч). У ліхога бортніка горкі ме́... (д, т). Пры́йшли́ каля́...кі (д, т) – бліны́ ды ала́...кі (д, т). Го... (д, т) пражы́ць – не лукошка ...шыць (с, ш). Слова даро...ша (ж, ш) золата. Калі мола... (д, т), грэе і ў хола... (д, т). Печка́ тўчыць, а даро...ка (ж, ш) вўчыць. Гавары́ць трэ́ба паасо...ку (б, п), а спява́ць ра́зам. Старой ба́...цы (б, п) добра і ў ша́...цы (б, п). Гра...ь (з, с) не са́ла, паце́р – а...ста́ла (д, т). Свой хле... (б, п) – і на калодзе абе... (д, т). Як не еў, дык не мо... (г, х); як пад'еў – ні рук, ні но... (г, х). Ані лы́...кі (ж, ш), ані мі́...кі (з, с), ды павесі́ў тры калы́...кі (з, с). Нашто мне й кла... (д, т), калі ў дзе́...ках (д, т) ла... (д, т)? Павялі́ караго... (д, т) – сем ба... (б, п) пасяро... (д, т). Паме́р мядзвё...ь (дз, ц) – і пля́...ка (з, с) ста́ла. Пры́маўкі ды пры́ка...кі (з, с) – му́драй мовы пры́вя...кі (з, с). Прасі́лі дажджу́ – гра... (д, т) пайшоў. На Ю́р'я ма́ро... (з, с) – бу́дзе добры́ авёс. Варона́ю не бу...ь (дз, ц), то і саро́ка не падвядзе́. У а́стро... (г, х) шма́т даро... (г, х). Адзі́н дасу́... (ж, ш), ды не ду... (ж, ш). Якія́ з гола́га сме́...кі (ж, ш), калі́ няма́ адзе́...кі (ж, ш). Сва́я сярмя́...ка (ж, ш) не ця́...ка (ж, ш). Не ка́йся позна́ лё...шы (г, х) і ра́на ўста́ўшы. Ідзі́ з людзьмі́, то не згу́бі...ся (с, ш). Да чаго́ не дойдзеш, то ў кні́...цы (ж, ш) знойдзеш. Гаспада́рку ве́...ці (з, с) – не ка́шу ёсці́. Не ры́ба, што ў рэ́...цы (ч, ц), а ры́ба, што ў ру́...цы (ч, ц). На ле́чаным кані́ не нае́здзі...ся (с, ш). Воўк блі́...ка (з, с) шко́ды не робі́ць. Калі́ не ве́даеш даро́гі, не выя́...джай (з, ж) з дому́. Ха́дзі прастай́ сце́...кай (ж, ш), то не ...блўдзі́ш (з, с).

2. feladat. Helyettesítse be a hiányzó betűket!

А...да́ць, а...грунтава́ць, а...паўзці́, а...пі́ць, а...працава́ць, а...цві́ці, бе...выхо́дна, бе...законне́, бе...кары́сны, бе...смяротны́, бе...сэнсоўна́, бя...лі́тасна, бя...концы́, бя...пла́тна, ...боку́, ...ві́ты, ...ве́рху, ...пача́тку, ...пе́раду, на...лама́ны, на...пі́с, па...пе́рці, па...мя́ць, пра...ве́сне, пе́ра...гор'е́, ра...лі́к, ра...рэ́з, ра...ка́т, ра...кла́д, ра...па́д, у...ды́х, у...ва́р, у...мор'е́, у...кра́іна, у...памі́н.

II. típusú főnévragozás

Egyes számú, semlegesnemű főnevek esetvégződése

eset	lágy fő	kemény fő	megkem. fő	к-végű fő	х-végű fő
<i>alany</i> (кто? што?)	пол- е жыцц- ё	нёб- а акн- о	сонц- а вядр- о	вок- а малак- о	вўх- а рэх- а
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	пол- я жыцц- я	нёб- а акн- а	сонц- а вядр- а	вок- а малак- а	вўх- а рэх- а
<i>részes</i> (каму? чаму?)	пол- ю жыцц- ю	нёб- у акн- у	сонц- у вядр- у	вок- у малак- у	вўх- у рэх- у
<i>tárgy</i> (каго? што?)	пол- е жыцц- ё	нёб- а акн- о	сонц- а вядр- о	вок- а малак- о	вўх- а рэх- а
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	пол- ем жыцц- ём	нёб- ам акн- ом	сонц- ам вядр- ом	вок- ам малак- ом	вўх- ам рэх- ам
<i>előjárás</i> (пры кім? у чым?)	пол- і жыцц- і	нёб- е акн- е	сонц- ы вядр- ы	вок- у малак- у	вўх- у рэх- у

3. feladat. Írja le a következő főnevek egyes szám, előjárás esetű alakjait!

Воблака, возера, жыта, гняздо, збожжа, мора, сэрца, галлё, шчасьце, сяло, гумно, узгор’е, здзіўлённе, лісце, плячо, узвышша, сёна, сядло, смёцце, мноства, бярвяно.

4. feladat. Írja a pontok helyére a főnevek végződéseit М. Багдановіч „Пагоня” című versében!

Толькі ў сэрц... трывожным пачую
За краін... радзімую жах, —
Успомню Вострую Брам... святую
І ваякаў на грозных канях.

У бэлай пэн... праносяцца коні, —
Рвўцца, мкнўцца і цяжка хрыпяць...
Старадаўняй Літоўскай Пагон...
Не разбіць, не спыніць, не стрымаць.

У бязмерную даль вы ляціце,
А за вамі, прад вамі — гадзі.
Вы за кім у пагон... спяшыце?
Дзе шляхі вашы йдуць і куды?

Мо яны, Беларўс, панясліся
За тваімі дзяцьмі ўздагон,
Што забылі цябэ, адракліся,
Прадалі і аддалі ў палон?

Бійце ў сэрц... іх – бійце мячамі,
Не давайце чужынцамі быць!
Хай пачуюць, як сэрца начамі
Аб радзімай старонц... баліць...

Маці родная, Маці-Краін...!
Не ўсцёшыцца гэтакі боль...
Ты прабач, Ты прымі свайго сын...,
За Цябэ яму ўмерці дазволь!..

Усё лятуюць і лятуюць тыя коні,
Срэбнай збру... далёка грымяць...
Старадаўняй Літоўскай Пагон...
Не разбіць, не спыніць, не стрымаць.

Пра што гавораць колеры

Дзяржаўныя гэрбы заўсёды каляровыя, прычым кожны колер абавязкова нёшта гаворыць.

Герб старажытнай беларускай дзяржавы выглядаў як чырвоны ці, дакладней, пурпуровы шчыт з белаю або срэбнай выяваю рыцара. Шасціканцовы крыж на рыцарскім шчыце быў залатога колеру.

Цяпер паглядзім, што зашыфраванае ў гэтых колерах, пра што яны нам гавораць.

Чырвоны колер нашыя прадзеды лічылі самым высакародным. Ён азначаў агонь, мужнасць, смеласць у бітве. Бёлы ці срэбны — гэта чысціня, дабро, свабода і незалежнасць. Золата крыжа казала пра жыццё, святло, надзею.

Трэба дадаць, што бёлы і чырвоны колеры беларусы асабліва любяць. Гэта відаць і ва ўзорах нашых дзівосных ручнікоў, і ў даўнейшым народным адзенні.

У беларускіх народных казках асілкі ёдуць бараніць свой народ ад злыдняў абавязкова на бёлым кані, што пасеца на запаведных лугах.

А цяпер паслухайце, як прыгожа пісаў пра «Пагоню» адзін стары беларускі часопіс: «Бёлы конь — гэта вобраз сілы, красы і здатнасці, адраджэння і ўваскрэсення да новага жыцця. Ваяка на бёлым кані азначае перамогу. Бёлы колер вельмі пашыраны на Беларусі, згэтуль, магчыма, паходзіць і яе назва — белая, чыстая, вольная, як святло сонца».

(*У. Арлоў alapján*)

Lexikai magyarázat a szöveghez

дзяржаўны – állami
каляровы – színes
прычым – emellett
кожны – minden egyes
абавязкова – feltétlenül
гаварыць – mondani, beszélni
дзяржава – állam
выглядаць – kinézni
дакладней – pontosabban
пурпуровы – bíborszínű
срэбны – ezüst-, ezüstös, ezüstfehér
выява – ábrázolás
залаты – arany-
паглядзець – megnézni
зашыфраваны – rejtjelezni, kódolni
прадзед – dédapa
прадзеды tsz – ősök, elődök
самы – maguk
высакародны – előkelő származású
агонь – tűz
смеласць – bátorság
чысціня – tisztaság
дабро – jószág
свабода – szabadság
незалежнасць – függetlenség
казаны – beszélni
святло – fény

надзея – remény
трэба – szükséges, kell
дадаць – hozzátenni
узор – példa
дзівосны – csodálatos
казка – mese
асілак – erős ember
ехаць – utazni
злыдзень – gonosztevő
пасціся – legelni
запаведны – féltve őrzött, titkos
паслухаць – meghallgatni
прыгожа – szépen
пісаць – írni
часопіс – újság
вобраз – kép, alak
краса – szépség
здатнасць – képesség, adottság
адраджэнне – újjászületés
уваскрэсенне – feltámadás
перамога – győzelem
пашыраны – elterjedni
згэтуль – ezért, ettől fogva
магчыма – lehetséges
пахадзіць – származni
вольны – szabad
сонца – nap

Kérdések és feladatok

1. Mit jelentenek az ősi fehérorosz címer színei?
2. Beszéljen a magyar címer színeiről!

10. találkozás

Téma: A lágyságjel és az aposztróf (hiányjel) használata.

II. típusú főnévragozás. A többes számú főnevek változásai.

A lágyáságjel (ь) az előtte álló mássalhangzó lágyaságát jelzi vagy kiejtésben elválasztja a *e, ё, i, ю, я* magánhangzókat bizonyos mássalhangzóktól.

Lágyulásra utaló lágyságjel a *ð, ʒ, ɲ, ɥ, ɕ, ʝ* mássalhangzók után áll:

1) a szó végén: моладзь, мазь, боль, дзень, гусь, пámяць;

2) a szó közepén kemény mássalhangzó előtt: *дзѣмухавѣцъ, вязѣмо, волѣны, нѣнѣка, писѣмо, процѣма*; a lágyságjel megmarad, ha a szó változásakor a kemény mássalhangzó lággyá válik: *дзѣме, (у) вязѣмѣ, валѣнѣйшы, нѣнѣкѣ, писѣмѣнникъ, (у) процѣме*;

3) bizonyos nyelvtani formáknál: *прамѣньчык* (*прамѣнь*-ból), *агѣньчык* (*агонь*-ból); *ліпеньскі* (*ліпень*-ből), *чэрвеньскі* (*чэрвень*-ből), *восеньскі* (*восень*-ből); *(вы) ёдзьце* ((*ты*) *едзь*-ből), *(мы) стáньма* ((*ты*) *стань*-ból); *малѣнькі*, *дробнѣнькі* (az *-еньк-* képzőnél); *штосьці*, *хтосьці* (a *-сьці* képzőnél) és más esetekben;

4) a *λέδμβε* határozószóban.

Az elválasztó szerepű lágyságjel a *џ, з, л, н, с, џ* mássalhangzók és az utánuk következő lágy *е, ё, и, ю, я* magánhangzók között áll: маџъяр, Лаваџъё, брыльџант, кампаньџен, канферансьџе, парцџё.

Az aposztróf (hiányjel) kiejtésben elválasztja a mássalhangzót és az őt követő magánhangzót.

Aposztróf (hiányjel) áll a *e, ě, i, ю, я* magánhangzók előtt:

1) a mássalhangzóra végződő igekötők után: аб'эзд, аб'ём, з'эхаць, пад'эзд, раз'юшаны, раз'яднанне;

2) a szó közepén mássalhangzók után (kivéve a *əz, 3, л, н, с, ы, ь* hangokat):
бар'ёр, вераб'і, сям'я, надвор'е, двух'ярусны, інтэрв'ю. Де: ін'экцыя.

1. feladat. Csoportosítsa a szavakat annak alapján, hogy elválasztó szerepű vagy lágyulásra utaló légsgájelet tartalmaznak.

Боль, соль, медаль, шинель, гусь, баль, шаль, мільярд, мільён, рэльеф, паштальён, чамусьці, лёдзьве, снёжаньскі, шэрань, шэсцьдзесят, ёсць, пáмяць, восень, пісьмéннік, чытаць, бальза́м, лью, Ілья, Улья́на, пу́льт, ранце́, рысь, сенажа́ць, сцёрлядзь.

Megjegyzés

hímnem	nőnem
боль	гусь
медаль	шаль
шынэль	
баль	
жаль	
цень	

Állítson össze mondatokat a táblázatban szereplő szavakkal!

2. feladat: Helyettesítsen be légyságjelet vagy aposztrófot!

Сур...эзны, барэл...эф, атэл...э, аб...ява, аб...эзд, бяздўм...е, валяр...ян, вар...етэ, вар...іраваць, вераб...янй, дап...яна, д...ябал, загор...е, звар...яцець, з...эсці, з...ява, ін...экцыя, інтэр...эр, п...эса, батал...ён, павіл...ён, сем...янін, медал...ён, шын...ён, сузор...е, біл...ярд, грыл...яж, брыл...янт, кал...э, кампан...ён, надвор...е, раз...юшаны.

3. feladat: Keressen Я. Купала versében légyságra utaló és elválasztó szerepű légyságjelet tartalmazó szavakat.

Ад прадзедаў спакон вякоў
 Мне засталася спадчына;
 Паміж сваіх і чужакоў
 Яна мне ласкай матчынай.
 Аб ёй мне баюць казкі-сны
 Вясеннія праталіны,
 І лёсу шэлест верасны,
 І ў полі дуб апалены.
 Аб ёй мне будзіць успамін
 На ліпе бусел клёкатам;
 І той стары амшалы тын,
 Што лёг ля вёсак покатам;
 І тое нуднае ягнят
 Бляянне-зоў на пасьбішчы,
 І крык вароніных грамад
 На могілкавым кладзьбішчы.
 І ў бёлы дзень і ў чорну ноч
 Я ўсцяж раблю агледзіны,
 Ці гэты скарб не збрыў дзе проч,

Ці трўтнем ён не з'эдзены.
 Нашў яго ў жывой душы,
 Як вёчны свётач-полымя,
 Што сярод цёмры і глушы
 Мне свёціць між вандаламі.
 Жывё з ім дум маіх сям'я
 І сніць з ім сны нязводныя...
 Завёцца ж спадчына мая
 Усяго Старонкай Роднаю.

II. típusú főnévragozás. A többes számú főnevek esetvégződései

eset	lágy fő	kemény fő	megkem. fő	г- végű fő	к-végű fő	х-végű fő
<i>alany</i> (хто? што?)	вўчн- і пал- і сяляін- е	брат- ы вокн- ы	дактар- ы воч- ы	піраг- і круг- і	вожык- і пяск- і	рўх- і мях- і
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	вўчн- яў пал- ёў сяляін- о	брат- оў вокн- аў	дактар- оў вач- эй	піраг- оў круг- оў	вожык- аў пяск- оў	рўх- аў мях- оў
<i>részes</i> (камў? чамў?)	вўчн- ям пал- ям сяляін- ам	брат- ам вокн- ам	дактар- ам вач- ам	піраг- ам круг- ам	вожык- ам пяск- ам	рўх- ам мях- ам
<i>tárgy</i> (каго? што?)	вўчн- яў пал- і сяляін- о	брат- оў вокн- ы	дактар- оў воч- ы	піраг- і круг- і	вожык- аў пяск- і	рўх- і мях- і
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	вўчн- ямі пал- ямі сяляін- амі	брат- амі вокн- амі	дактар- амі вач- амі (вач- ыма)	піраг- амі круг- амі	вожык- амі пяск- амі	рўх- амі мях- амі
<i>előljárós</i> (пры кім? у чым?)	вўчн- ях пал- ях сяляін- ах	брат- ах вокн- ах	дактар- ах вач- ах	піраг- ах круг- ах	вожык- ах пяск- ах	рўх- ах мях- ах

Nyelvtani kommentár: А *вока*, *вўха* főnevek többes számú alakjainál a tövégi mássalhangzó megváltozik: *вочы*, *вўшы*.

Többes szám birtokos esetben a főnevek **-оў (-аў)**, **-ёў (-яў)** végződést kapnak; bizonyos főnevek viszont **-эй (-ей)**-t: *вачэй*, *вушэй*, *плячэй*, *коней*, *гасцёй*. А *грошы* főnév csak **-ай**-ra végződhet: *грошай*.

4. feladat: Tegye a következő főneveket többes szám birtokos esetbe!

Век, стагоддзе, горад, дуб, след, вёцер, герой, прамёнь, сцяг, воблака, брат, мора, каляндар, лекар, каваль, цўда, дрэва, плячо, пясок, крыло, двор, нўмар, камень.

5. feladat: Tegye a zárójelben álló szavakat a megfelelő alakba!

Калісьці жыхароў Палёсся называлі (*паляшук*). Гэтая назва ўжываецца як гістарычная або тэрытарыяльная. (*Паляшук*) ж адну з груп сваіх (*сусед*), якія пражывалі на поўнач ад Палёсся ў бязлеснай, палявой мясцовасці, называлі (*літвін*). Некаторыя (*даследчык*) сцвярджаюць, што азначэнне *літвін* колісь не мела этнічнага зместу; так называлі ўсіх (*грамадзянін*) Вялікага княства Літоўскага, незалежна ад мовы, якой яны карысталіся. У гэтым — і толькі ў гэтым — сэнсе («*літвін*») можна называць (і яны сябе часам так называлі) А. Міцкевіча, Я. Коласа, Т. Шаўчэнку. І цяпер вядомы назвы («*літвін*»), («*літвяк*») у дачыненні да (*беларус*), якія жывуць там, дзе некалі была літоўская дзяржава (у адрозненне ад назвы («*літовец*») у дачыненні да (*літовец*) па паходжанні). Калі ж канкрэтна звярнуцца да (*лётаніс*), як лічыць У. Ігнатоўскі, то (*літвін*) — невялікі народ. Іх сялібы былі раскіданы як бы (*астравок*) сярод пушчаў і непраходных (*балота*). Тэрыторыя, якую займалі (*літвін*), ляжала большасцю па рацэ Нёман і па яго (*прыток*), часткаю па Заходняй Дзвіне і ўсходніх (*прыток*) Віслы. На поўначы яна падыходзіла да (*бэраг*) Балтыйскага мора, а на поўдні зямлі (*літвін*) даходзілі да сярэдняй часткі Заходняга Буга.

(*І. Шпадарук alarján*)

Як нарадзіўся беларускі сцяг

Спачатку сцяг Вялікага Княства Літоўскага быў чырвоны з вышытымі на ім «Пагоняй» і Багародзіцаю з яе маленькім сынам Ісусам. Іншыя еўрапейскія краіны тады таксама мелі сцягі з рознымі складанымі выявамі. Але прыкладна пяцьсот гадоў таму сталі з'яўляцца сцягі больш простыя і зручныя. Найчасцей яны ўтвараліся так.

Гэ́рбавы малі́онак змяшча́лі на шчыце́. Дык вось колер малі́онка рабі́ўся галоўным колерам сця́га, а колер шчыта́ — дадатковым. Ры́цар «Паго́ні», як мы ве́даем, бы́ў бе́лы, а шчыт, на якім ё́н намалява́ны, — чырвоны.

Так і ўтвары́ўся белару́скі бел-чырвона-бе́лы сцяг. Яго́ныя колеры расшыфроўваю́цца гэтакса́ма, як і колеры герба́.

Даўне́й бел-чырвона-бе́лыя сцяжкі́ развява́ліся на дзі́дах у ваяроў, які́я бара́нілі незале́жнасць на́шай кра́іны.

Калі́ вы пойдзеце ў́ царкву́, дык убачы́це бел-чырвона-бе́лыя стужкі́ на адзе́нні ў́ святароў. Тут бе́лы колер азнача́е чы́стую ду́шу чалаве́ка, а чырвоны́ ка́жа пра паку́ты і сме́рць Ісу́са Хрыста́, які́ сваёй крывёю́ пасе́яў у людскі́х ду́шах слова́ праўды.

Дзвэ́сце гадоў, з таго́ часу, як Белару́сь захапі́лі расейскія́ цары́, а потым ба́льшавікі́, «Паго́ня» і бел-чырвона-бе́лы сцяг бы́лі пад забарона́ю.

Захо́пнікі хаце́лі, каб мы забы́лі на́шую слаўну́ю гі́сторыю. Людзё́й, які́я не ве́даюць свайго́ міну́лага, лягчэй пры́гнята́ць і рабава́ць. Іх можна́ прыму́сіць забы́ць родну́ю мову́. Можна́ лёгка́ навучы́ць шанава́ць не сваі́х, а чужы́х герояў.

Бы́ў час, калі́ за малі́онак «Паго́ні» ба́льшавікі́ маглі́ на ўсе́ жыццё́ кіну́ць чалаве́ка ў́ турму́ або за калю́чы ла́герны́ дрот.

Але і ў́ часы́ пры́гнэту́ белару́сы бера́глі́ па́мяць пра сваё́ сапра́ўднае сцяг і герб.

(*У. Аплоў alapján*)

Lexikai magyarázat a szöveghez

спача́ткы – kezdetben

вы́шыты – himzett

Бага́родзіца́ – Istenanya, Szűzanya

еўрапе́йскі – európai

такса́ма – is, ugyanúgy

склада́ны – bonyolult

выява́ – ábra

пры́кладна – megközelítőleg, nagyjából

проста́ – egyszerű

зру́чны – kényelmes

найча́сцей – többnyire

утвара́цца / утвары́цца – kialakulni

ге́рбавы – címer-

малюна́к – rajz

змяшча́ць – elhelyezni

дык – így

дадатковы́ – kiegészítő

намалява́ны – ráfestett

расшыфроўва́цца – megfejtést nyer-ni

гэтакса́ма – pont úgy

даўне́й – régen

развява́цца – lengeni, lobogni

дзі́да – lándzsa

бара́ніць – megvédeni

ца́рква – templom

уба́чыць – meglátni

стужка́ – szalag

святáр – lelkész, pap

паку́та – szenvedés

сме́рць – halál

пасе́яць – terjeszteni, elhinteni

праўда́ – igazság

заханіць – elfoglalni
потым – aztán
большавік – bolsevik
забарона – betiltás
слаўны – híres
мінұлы – múlt
лягчэй – könnyebb
прыгнятаць – elnyomni, leigázni
рабавáць – kifosztani, kiszípolozni
прымўсіць – kényszeríteni

родная мова – anyanyelv
шанава́ць – tisztelni, nagyra becsülni
турма – börtön
калючы – szöges
ла́герны – tábori, láger-
дрот – drót
прыгнёт – elnyomás
берагчы́ – megóvni
сапра́ўдны – eredeti, igazi

Kérdések és feladatok

1. Keresse ki a szövegben a II. típusú főnévragozáshoz tartozó főneveket, majd állapítsa meg az esetüket és számukat!
2. Beszéljen a fehérorosz zászlóról!
3. Beszéljen a magyar zászlóról!

11. találkozás

**Téma: Az *л ~ ъ*, és a *е ~ ѣ* hangok váltakozása.
Az *ѣ ~ ѣ* használatának szabályai. A főnévi igenév.
Az igeszemlélet (aspektus).**

A *е* hang akkor válik nem szótagképző *ѣ*-vá, ha a szóban előtte magánhangzó, utána pedig mássalhangzó vagy szóvégi magánhangzó áll: тра~~е~~á – тра~~ѣ~~ка – тра~~ѣ~~ѣ, а~~е~~ѣс – а~~ѣ~~ѣсны.

Az *л* hang rendszerint az igék múlt idejű alakjában válik *ѣ*-vá: иш~~л~~á – иш~~ѣ~~ѣ, трымáла – трымáѣѣ, дýмáла – дýмáѣѣ.

Az *л* nem válik *ѣ*-vá:

- 1) a hímnemű, alanyesetű, egyes számú főnevek végén: стол~~л~~, кол~~л~~;
- 2) a nőnemű, birtokos esetű, többes számú főnevek végén: школ~~л~~, скал~~л~~;
- 3) a szó közepén, ha az *л* után betoldott magánhangzó jelenik meg: игол~~л~~ка – иголáк, гáл~~л~~ка – гáлáк;
- 4) idegen eredetű szavakban: салáдáт, бал~~л~~кон;
- 5) a lágy *л* nem változhat: сол~~л~~, бол~~л~~, пáл~~л~~цы.

ѣ írandó:

- 1) a szó elején, ha az előtte álló szó magánhangzóra végződik és köztük nincs írásjel: дачакáлiся ѣсiх, сyстрэнемся ѣ серадý;
- 2) a szó közepén, magánhangzó után (kivéve a *е*, *ѣ*, *и*, *ю*, *я*-t) és mássalhangzó előtt: поѣны, шоѣк, здароѣе, салаѣї;
- 3) a szó végén magánhangzó után: пайшоѣ, зноѣ, дамоѣ;
- 4) kötőjel után, ha az előző szó magánhangzóra végződik: па-ѣдáрнаму, паѣночна-ѣсходнi;
- 5) záró idézőjel után, ha a szó magánhangzóra végződik: У газéце «Голас Радзiмы» ѣпершынiо быѣ надрукавáны гэты артыкул;
- 6) idegen eredetű szavak közepén, ha nem alkot önálló szótagot: аѣ-ды-то-ры-я, пáѣ-за.

ѣ írandó:

- 1) a szó elején, ha ezzel a szóval kezdődik a mondat: Увосень за стол просiм;
- 2) a szó elején, ha mássalhangzóra végződik az előtte álló szó vagy ha írásjel áll előtte: Хто ѣлétку спiць, той ѣзiмку не есць; Усé жоравы, нiбы па камáндзе, ѣзляцéлi;
- 3) a szó elején vagy közepén, mássalhangzó után: бýду, крýхмáл;
- 4) tulajdonnevek és betűszavak elején: цётка Улýяна, на Укрáинé;

5) idegen eredetű szavakban, ha szótagkezdő: ва у-ні-вер-сі-тэ-це, прэ-зі-ды-ум.

1. feladat. Magyarázza meg az *ŷ* és az *y* használatát a következő aforizmákban.

Вайна заўсёды боль нясё. (П. Броўка) Гўслям, княжа, не пішуць законаў. (Я. Купала) Добра быць у дарозе, якю ты сам сабё выбіраеш. (Я. Колас) І ў няшчасці, і ў радасці без дру́жбы чалавёку нельга быць. (К. Чорны) І ўсё мілагучна для слыху майго: і звонкае «дзе» і густое «чаго». (П. Пáнчанка) Разу́мных бараноў наогул жа няма. (К. Крапівá)

2. feladat. Pótolja a következő szavakból kihagyott *ŷ*-t vagy *y*-t.

А...тора́к, ня...да́ча, востра..., пайшо..., па...но́чна-...сходні́, дзяржа́...ны
...ніве́рсі́тэ́т, дзя́дзька ...ла́дзімі́р, а...ды́торыя, шлагба́...м, сала...і́,
здаро...е, ва ...ніве́рма́гу, у газе́це «Ні́ва» ...ба́чыла зды́мкі, зда...на́,
па...го́да, ка...не́р, ся...ба́, стра́...с, ня...хі́льна, мова́зна...ства, жо...ты,
Е...ро́па, а...тобу́с, а...тама́біль, по...ны, до...гі́, шо...к, во...к, со...с, па-
...да́рнаму, па́ры..., са́...на.

3. feladat. Alakítsa át úgy a következő szavakat, hogy a *ѡ* helyére *ŷ* kerüljön.

A. Példa: трава́ – траўка – траў.

Сла́ва –

каро́ва –

бры́во –

падо́кова –

перапра́ва –

галава́ –

B. Példa: ла́віць (főnévi igenév) – лаўлі́о (ige, egyes szám, 1. személy).

абнаві́ць –

абумові́ць –

папра́віць –

здзі́віць –

скры́віць –

ажы́ццяві́ць –

Nyelvtani kommentár: Azoknál az igéknél, amelyek töve labiális mássalhangzóra végződik, a ragozás során (egyes szám 1. személyben) hangváltozás megy végbe: [в] – [ўл’], [б] – [бл’], [м] – [мл’], [ф] – [фл’]: ла́віць – лаўлі́о, рабі́ць – раблі́о, кармі́ць – кармлі́о, графі́ць – графлі́о.

Főnévi igenév képzése

-ць	-ці́	-чы
рабі́-ць	вёс-ці́	бёг-чы
спява́-ць	іс-ці́	пя-чы́ (пяку́)

4. feladat. Alakítsa át úgy a szavakat, hogy az *л* helyére *љ* kerüljön.

Példa: кід~~а~~ла (nőnemű, múlt idejű ige) – кид~~а~~љ (hímnemű, múlt idejű ige).

бр~~а~~ла –

вяз~~а~~ла –

дал~~а~~ –

люб~~и~~ла –

м~~ы~~ла –

ч~~ы~~т~~а~~ла –

пра~~а~~цава~~а~~ла –

Nyelvtani kommentár: A hangsúlyos szóvég az olyan múlt idejű, nőnemű vagy semlegesnemű igékre jellemző, amelyeknek a töve mássalhangzóra végződik, bár a főnévi igeneves alakjuknál a hangsúly az utolsó magánhangzóra esik:

іс~~и~~ – іш~~л~~а – іш~~л~~о, п~~я~~ч~~ы~~ – п~~я~~кл~~а~~ – п~~я~~кл~~о~~, ugyanígy а б~~ы~~ц~~ь~~, да~~ц~~ь, ж~~ы~~ц~~ь~~, зна~~ц~~ь, па~~ч~~а~~ц~~ь, узя~~ц~~ь igéknél is.

Kivételek:

1) л~~э~~гч~~ы~~ – ляг~~л~~а, м~~э~~с~~ц~~и – мя~~л~~а, пл~~э~~с~~ц~~и – пл~~я~~л~~а~~, пл~~ы~~с~~ц~~и – пл~~ы~~л~~а~~;

2) в~~э~~с~~ц~~и – в~~э~~з~~л~~а і в~~я~~з~~л~~а, гр~~э~~б~~с~~ц~~и~~ – гр~~э~~б~~л~~а і граб~~л~~а, н~~э~~с~~ц~~и – н~~э~~с~~л~~а і няс~~л~~а, тр~~э~~с~~ц~~и – тр~~э~~с~~л~~а і трас~~л~~а.

5. feladat. Pótolja a következő szövegből kihagyott *љ*-t vagy *у*-t.

Шмат якія прыказкі, прыма...кі в...чаць паводзінам ... г...тарцы: як сл...хаць чалавэка і рэагаваць на яго словы, чам... трэба быць стрыманым ... час размовы, навошта трэба ...лічваць абстаўіны ма...лэння і г. д.

Каб налёжным чынам вэсці г...тарк..., трэба перш за ...сё ...мэць сл...хаць таго, з кім гаворыш: **Сам не ...мэеш сл...хаць, др...гога не прым...сiш.**

Народ перасцерагае: да мовы трэба стаўіцца ...важліва, з адказнасцю. Перш чым нэшта сказаць, трэба добра пад...маць, ...звэжыць кожнае слова, ...зьяць пад ...ваг... інтарэсы абодв...х бако... .. ма...лэнні — і таго, хто гаворыць, і таго, хто сл...хае, адказвае. Настойліва г...чыць папярэджанне: **Кайся не кайся, вып...сцi... сло...ца – не зловіш. Выказанага слова да г...бы не вернеш.** (А. Каўпус alapján)

Igeszemlélet (Aspektus)

Az igeszemlélet egyfajta nyelvtani kategória, amely kifejezi egy cselekvés viszonyát a saját maga belső határaihoz.

folymatos ige (<i>што рабіць?</i>)	befejezett ige (<i>што зрабіць?</i>)
пісаць (пішу, пісаў, буду пісаць) любіць (люблю, любіў, буду любіць) чытаць (чытаю, чытаў, буду чытаць)	напісаць (напісаў, напішу) палюбіць (палюбіў, палюблю) прачытаць (прачытаў, прачытаю)
выдаваць (выдаю, выдаваў, буду выдаваць)	выдаць (выдаў, выдам)
вытрымліваць (вытрымліваю, вытрымліваў, буду вытрымліваць)	вытрымаць (вытрымаў, вытрымаю)
рашаць (рашаю, рашаў, буду рашаць)	рашыць (рашыў, рашу)
крычаць (крычу, крычаў, буду крычаць)	крыкнуць (крыкнуў, крыкну)
выклікаць (выклікаю, выклікаў, буду выклікаць)	выклікаць (выклікаў, выклічу)
гаварыць (гавару, гаварыў, буду гаварыць)	сказаць (сказаў, скажу)

6. feladat. Alkosson 5 mondatot a táblázatban szereplő igékkel.

Асвѣтніца Еўфрасіння Полацкая

Дзевяцьсот гадоў назад у сям’і князя Святаслава-Георгія і княгіні Сафіі нарадзілася дзяўчынка, якую назвалі старажытным полацкім імем Прадслава.

Княжэўна з маленства чула паданні пра свайго дзѣда Чарадзѣя, пра Рагнеду ды іншых слаўтых продкаў, якія аддана служылі роднай зямлі. У іх Прадслава вучылася ўсім сэрцам любіць сваё радзіму.

Бацька запрасіў у дом манáхаў, і яны хутка навучылі Прадславу пісаць і чытаць. Дзяўчынка вельмі палюбіла кнігі. Настаўнікі не маглі нахваліцца сваёй здольнай выхаванкаю.

У вольны час яна бегала гуляць на бэраг Дзвіны. Князеўна ведала шмат пэсняў, вадзіла разам з раўналёткамі карагоды, пускала па вадзе вянкi ў чароўную купальскую ноч і весялілася на Каляды.

Падросшы, Прадслава часта прыходзіла памаліцца ў Сафійскі сабор. Яна прыглядалася да манáшак і манáхаў. Княжай дачцэ падабалася іхняе жыццё. У манастыры чалавек адмаўляўся ад штодзённых дробных турботаў. Там захоўвалася шмат мудрых кніг і можна было спакойна займацца навучаннем і вучыць іншых.

У тыя даўнія часы дзяцінства было карацейшае, чым цяпер. Калі дзяўчынцы з княжага роду спаўнялася дванаццаць гадоў, яна ўжо лічылася нявестай і пачынала рыхтавацца да вяселля. Слава аб прыгажосці Прадславы разліцалася далёка ад Полацка, і ў горад зачасцілі сваты.

Бацькі намерыліся аддаць Прадславу за мужа за сына багатага валадары. Яны яшчэ не ведалі, што дачка выбрала іншы шлях.

Прадслава стала манáшкаю і атрымала новае імя – Еўфрасіння. У перакладзе з грэцкае мовы гэта значыць «радасць». Пазней князеўну па родным горадзе назвалі Еўфрасінняй Полацкай.

За манастырскімі сценамі яна змагла цалкам аддацца кніжнай навучы. Еўфрасіння чытала Біблію, дзе сабраная невычэрпная чалавечая мудрасць, ды іншыя старажытныя кнігі.

Маладая манáшка папрасіла дазволу жыць у Сафійскім саборы, каб быць бліжэй да яго багатай бібліятэкі.

Пасяліўшыся ў маленькім пакойчыку-келлі, Еўфрасіння ўзялася перапісваць кнігі. Гэта была нялёгкая праца. Перапісваннем кніг тады займаліся адны мужчыны. Ужо толькі тое, што за такую цяжкую працу ўзялася жанчына, было подзвігам.

Еўфрасіння пісала і свае творы — малітвы і павучанні, а таксама перакладала з замежных моваў. Частка перапісаных князеўнай кніг ішла на продаж, а атрыманыя грошы раздавалі бедным.

Князеўна заснавала два новыя манастыры, а пры іх адчыніла кніжны майстэрні — скрыпторыю.

Каб упрыгожваць цэрквы абразамі, Еўфрасіння стварыла мастацкую майстэрню.

Усё жыццё Еўфрасіння служыла асвеце свайго народа. У адчыненых ёю школах, апрача чытання, пісьма і лічэння, дзеці вывучалі гісторыю, грэцкую і лацінскую мовы. Найбольш здатных хлопчыкаў і дзяўчынак вучылі складаць вершы. Часта ўрокі праводзіла сама асвеціца.

Невядомы адукаваны палачанін, які жыў у адзін час з асвеціцаю, напісаў пра яе аповесць, якая так і называецца — «Жыццё Еўфрасінні Полацкай».

У канцы жыцця Еўфрасіння выправілася ў падарожжа ў Святую Зям-

лю. Так называ́ліся т́ія мясціны, дзе нарадзіўся і вучыў людзёй Ісус Хрыстос. Па дарозе полацкую князёўну паўсіоль сустрака́лі з паша́наю. Пра я́е самаахвя́рнае жыццё ве́далі ў розных кра́інах.

У горадзе Ерусалі́ме падарожні́ца захварэ́ла і памёрла. Пазне́й я́е парэшткі прыве́злі на Ба́цькаўшчыну.

Еўфра́сіння Полацкая зрабі́ла для на́шага наро́да столькі добра́га, што лю́дзі назва́лі я́е святой. Пасля́ сме́рці я́е пача́лі малява́ць на абра́зах і прасі́ць у я́е дапамо́гі ад ліхі́х сілаў. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

Еўфра́сі́ння – Fruzsina
 князё́ўна – hercegnő
 ма́лёнства – gyerekkor
 чу́ць – hallani
 пада́нне – monda, rege, (száj)hagyomány
 свой – saját
 сла́ўты – híres
 адо́дана – odaadóan
 служы́ць – szolgálni
 запра́сіць – hívatni
 ма́нах (ма́нашка) – szerzetes (apáca, szerzetesnő)
 нахва́ліцца – eleget dicsérni
 здо́льны – tehetséges
 вы́хаване́ц (вы́хаванка) – tanítvány
 бе́гаць – sietni, futni
 гу́ляць – sétálni
 вадзі́ць караго́д – körtáncot járni
 ра́зам – együtt
 раўнале́тка – egykorú, egyidős (személy)
 пускáць – engedni, eresztani
 вяно́к – koszorú
 чаро́ўны – varázslatos
 купáльска́я но́ч – Szent Iván-éj
 ве́сяліцца – szórakozni, vígadni
 Каля́ды – karácsony
 па́дросшы – felnőve
 нама́ліцца – imádkozni
 сабо́р – székesegyház
 пры́гляда́цца – megfigyelni, figyelemmel kísérni

кня́жы – hercegi
 падаба́цца – tetszeni
 мана́стыр – kolostor
 адмаўля́цца – lemondani, elutasítani
 што́дзённы – mindennapi
 дро́бны – apró, jelentéktelen
 турбо́та – gond
 захоўва́цца – megmaradni, megőrizni
 му́дры – bölcs
 кні́га – könyv
 спако́йна – nyugodtan
 займа́цца – foglalkozni
 да́ўні – régi
 дзяці́нства – gyerekkor
 ро́д – származás
 спаўня́цца – betölteni
 лічы́цца – tartani vminek
 няве́ста – menyasszony
 пачына́ць – kezdeni
 рыхтава́цца – készülni
 вясе́лле – esküvő
 сла́ва – hír
 прыга́жосць – szépség
 разляце́цца – szétrepülni, elterjedni
 зачасці́ць – gyakoribbá válni
 сват – (leány)kérő
 наме́рыцца – szándékozni
 адо́даць за́муж – férjhez adni
 валада́р – földbirtokos
 вы́браць – választani
 шлях – út
 перакла́д – fordítás

грэцкі – görög
мова – nyelv
знáчыць – jelenteni
радаць – öröm
манастырскі – kolostori
змагчы – tud, -hat, -het, képes vmire
цáлкам – teljesen
кніжны – írott
сабра́ны – összegyűjtött
невычэрпны – kimeríthetetlen
чалавэчы – emberi
мудрасць – bölcsesség
напрасіць – megkérni
дазвол – engedély
бібліятэка – könyvtár
насяліўшыся – beköltözvén
кэля – cella
узя́цца – nekifogni
перапі́сваць – lemásolni
перапі́сванне – másolás
подзві́г – nagy tett
твор – mű
малітва – ima
навуча́нне – tanítás
пераклада́ць – fordítani
заме́жны – idegen
ча́стка – rész
перапі́саны – lemásolt
продаж – eladás
атры́маны – kapott
грошы – pénz
раздава́ць – szétosztani
заснава́ць – megalapítani
адчыні́ць – nyitni
майстэ́рня – műhely
скрыпторыю́м – scriptorium
 (Szentírást másoló műhely)
упрыгожва́ць – díszíteni
ствары́ць – létrehozni

маста́ўкі – művészeti
асве́та – művelés, oktatás, tanítás
адчы́нены – megnyitott
апрача́ – kivéve
чыта́нне – olvasás
пісьмо – írás
лічэ́нне – számolás
лаці́нскі – latin
зда́тны – jó képességű, tehetséges
склада́ць вершы – verseket írni
праводзі́ць урок – órát tartani
самá – maga
невядо́мы – ismeretlen
адукава́ны – művelt
палача́нін – polocki (Polock város lakója)
у адзі́н час – ugyanekkor, egy időben
напі́саць – megírni
аповесць – történet
кане́ц – vége vminek
вы́правіцца – elindulni
падарожжа – utazás
Свята́я Зямля́ – Szentföld
мясці́на – hely, vidék
паўсю́ль – mindenhol
сустрэ́каць – találkozni
паі́на – tisztelet
самаахвя́рны – alázatos
ро́зны – mindenféle
падарожні́к (падарожні́ца) – utazó
захварэ́ць – megbetegedni
паме́рці – meghalni
парэ́шкі – maradványok
сто́лькі – annyi
святы́ – szent
прасі́ць – kérni
ліхы́я сі́лы – gonosz erők

Kérdések és feladatok

1. Álapítsa meg a szövegben szereplő igék aspektusát.
2. Beszéljen a szöveg hősnőjének életéről.

12. találkozás

Тэма: Az *ў* és *ы* használata igekötők után. I. típusú igeragozás.

A magánhangzóra végződő igekötők után az igező *i* hangja írásban és kiejtésben is *ў*-vé válik: *ісці* – *паўсці*, *іграць* – *заўграць*.

A mássalhangzóra végződő igekötők után az igező *i* hangja írásban és kiejtésben is *ы*-vé válik: *ісці* – *падысці*, *іграць* – *падыграць*.

A magánhangzóra végződő igekötők után akkor következhet *i*, ha az önálló szótagot alkot: *за-і-скры-цца*, *за-і-ка-цца*.

1. feladat. Pótolja a szavakból kihagyott *ў*-t és *ы*-t. Ügyeljen a helyesírásra.

За...сці, аб...шліся, роз...грыш, с...граць, аб...мшэць, **вы**...граць, аб...сці, **вы**...сце, ад...сці, без...дэйна, без...мённы, за...сці, без...ніцыят**ы**ўна, з...мправізаваць, над...сці, пад...сп**ы**тны, уз...сці, пра...гравальнік, за...мённік.

Ne feledje! Заіне́лы, заі́грыванне, заінтрыго́ўваць, заіне́ць, заі́кну́цца.

2. feladat. Pótolja a kihagyott *ў*-t vagy *ы*-t.

Разу́мная галава́, ды ду́рню пры...шля́ся. (Közmondás) Не да хлеба́, не да соли́, як за...гра́лі на басо́лі. (Közmondás) Прасі́лі дажджу́ — град па...шоў. (Közmondás) Дзе пра...шло малёнства, там пачына́ецца Радзі́ма. (К. Чорны) Яны́ вы...шлі з ха́ты — Сушчэ́ня напе́радзе, Бу́раў за ім. (В. Бы́каў) За два гады́ я аб...шоў і пра́ехаў Мінскую, Магілёўскую, Віцебскую, частку Ві́ленскай губе́рні. (У. Каратке́віч) Зорка Ве́не́ра ўз...шла́ над зямлё́ю, све́тлыя зга́дкі з сабо́й прывя́ла... (М. Багданові́ч) Мы ўва...шлі ў пакойчы́к, дзе па́хла мыша́мі, і струме́ні вады́ адра́зу пабе́гли з на́шай вопраткі на падлогу. (У. Каратке́віч)

3. feladat. Olvassa el a következő, У. Каратке́віч «Дзі́кае палява́нне кара́ля Ста́ха» című novellájából kiemelt párbeszédet és pótolja a hiányzó betűket.

Нарэ́шце за дзвяра́мі заха́дзілі, няўпе́ўнена, нясме́ла. Пасля́ пачу́ўся адне́куль з вышы́ні сіпа́ты жаночы го́лас:

— Хто та́кія?

— Мы пада́рожныя, цёту́хна, пусці́це.

— А ці не з палява́ння вы ча́сам?

— Якое там палява́нне, мокры́я ўсе, ледзь на нага́х ста́ім. Дальбо́г, пусці́це нас.

Го́лас змоўкнуў, пасля́ з не́йкімі нотка́мі нера́шучасці спыта́ў:

— А хто ж вы такія? Прозвішча як?
 — Беларэцкі маё прозвішча. Я з фўрманам.
 Бабуля за дзвярамі раптам пажавала:
 — Граф Беларэцкі?
 — Спадзяюся быць графам, — адказаў я з плебейскай непачцівасцю да тытулаў.

Голас пасуравёў:

— Ну і ідзі сабё, добры чалавек, туды, адкуль пры...шоў. Бачыце вы, ён на графства спадзяецца. Жартачкі начныя! Па...шоў, па...шоў. Пашукай сабё дзе-небудзь у лесе бярог, калі ты такі спрытны.

— Бабуля, — узмаліўся я, — з радасцю пашукаў бы, каб не непакоіць людзей, але ж я нетутэйшы, я з павёта, заблукалі мы, сухой ніткі няма.

— Прэч, прэч, — сказаў няўмольны голас.

Іншы чалавек, можа, схапіў бы, у адказ на гэта, камень і пачаў бы біць у дзверы, сьплючы праклёны, але я нават тут не мог пазбавіцца думкі, што гэта дрэнна: сілком драцца ў чужую хату. Таму я толькі ўздыхнуў і звярнуўся да фўрмана:

— Ну што ж, па...шлі адсіоль.

Nyelvtani kommentár: Az igeragozás az ige számbeli és személybeli változását vonja maga után, mind jelen, mind egyszerű jövő időben, kijelentő módban. Az I. típusú ragozási módhoz tartoznak azok az igék, amelyek többes szám harmadik személyben az **-уць (-юць)** végződést veszik fel, a II. típusúhoz pedig azok az igék, melyek az **-аць (-яць)** végződést kapják.

Az I. és a II. típusú ragozáshoz tartozó igék (hangsúly nélküli végzésekkel)

II. típusú ragozás	I. típusú ragozás
1. Minden -іць (-ыць) -re végződő ige (például <i>заварыць</i> , <i>любіць</i>), kivéve az 1 szótagból állókat (<i>віць</i> , <i>мыць</i> , <i>шыць</i> , <i>піць</i> stb.) és a belőlük képzett igéket (<i>намыць</i> , <i>выпіць</i>). 2. Az olyan igék, mint <i>ненавідзець</i> , <i>цярпець</i> , <i>вярцець</i> , <i>залéжаць</i> , <i>гнаць</i> .	Az összes többi ige.

I. típusú igeragozás (jelen idő és egyszerű jövő)

főnévi igenév	személy	egyes szám	többes szám
вёсці	1. (ён, мі)	(па)вяд- ў	(па)вядз- ём
слўхаць		(па)слўха- ю	(па)слўха- ем
пісаць		(на)піш- ў	(на)піш- ам
пячы		(на)пях- ў	(на)пях- ом

	2. (te, ti)	(па)вядз- эш (па)слўха- еш (на)піш- аш (на)пяч- эш	(па)ведз- яцэ (па)слўха- еце (на)піш- аце (на)печ- ацэ
	3. (õ, õk)	(па)вядз- э (па)слўха- е (на)піш- а (на)пяч- э	(па)вяд- ўць (па)слўха- юць (на)піш- уць (на)пак- ўць

Figyelem! A ragozás során a következő hangváltozások mehetnek végbe:

- 1) [к] – [ч], [г] – [ж], [х] – [ш]: п**я**к^у – п^яч^{эш}, ма^зу – мо^жаш, калы^хаць – калы^шу;
- 2) [з] – [ж], [ч] – [с], [ц] – [ч], [ск] – [шч], [зд] – [ждж], [сц] – [шч]: рэ^заць – рэ^жу, ча^саць – ча^шу, ля^цець – ля^чу, пала^скаць – пала^шч^у, э^здзіць – э^жджу [йэ^жджу], пу^сціць – пу^шч^у;
- 3) [т] – [ч], [ц'] – [ч], [дз'] – [дж]: гру^ка^таць – гру^ча^чу, ту^па^цець – ту^па^чу, са^дзіць – са^дж^у.

4. feladat. Ragozza a következő igéket.

Сцерагчы́, ё́хаць, малява́ць, працава́ць, жада́ць, віншава́ць, ісці́, піць, браць, каза́ць, магчы́, ве́даць, берагчы́.

5. feladat. Tegye a következő igéket a megfelelő alakba.

Мы (жыць), яна́ (зацарава́ць), я (ісці́), вы (сарва́ць), ён (капа́ць), ты (біць), ён (трэ́сці), я (каха́ць), вы (зalı́ць), ты (заме́рці), яні́ (вѳ́весці), вы (налі́чваць), мы (выду́мляць), яні́ (рассячы́), вы (спява́ць), ты (падпі́саць), яна́ (падпе́рці), мы (хаце́ць).

6. feladat. A szöveg olvasása közben a zárójelben lévő igéket tegye a megfelelő formába.

Дойлід Іаан і ювелір Лазар Богша

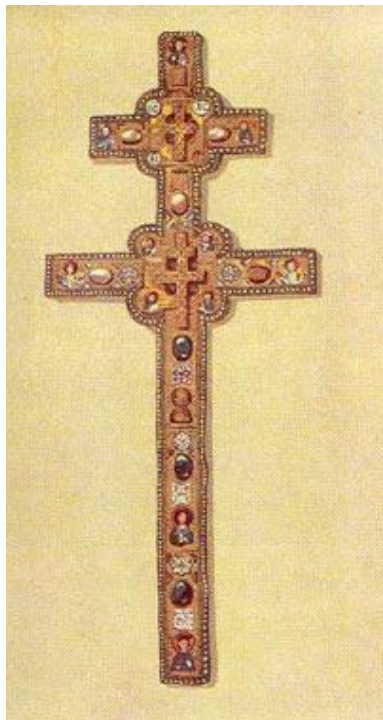
Асвѳ́тніца Еўфрасі́ння Полацкая збіра́ла вакол сябе таленаві́тых людзе́й. Іме́ны двух з іх дайшлі да на́шых дзе́н. Гэ́та дойлід Іаан і ювелір Лазар Богша.

Дойлід — тое са́мае, што і архітэ́ктар. Ён (*ствара́ць*) пра́екты розных буды́нкаў і сочы́ць за тым, як гэ́тыя пра́екты ператва́раюцца ў саборы, пала́цы і іншыя пабудовы.

Іаан — са́мы вядомы са старажытнабелару́скіх дойлідаў. У адным з заснава́ных Еўфрасі́нняю манастыроў ён пабудавáў на я́е просьбу царкв́у ка́зачнай прыгажосці. Я́е змурава́лі надзі́ва хутка, усяго за тры́ццаць т́днзяў. Гэ́тая царкв́а заве́цца Спа́са-Еўфрасі́ннеўскай. Яна́ і сё́ння стаі́ць у Полацку паблі́зу ракі Пала́ты і (*нага́дваць*) ка́зачную бе́лую пту́шку, што апусці́лася з не́ба на цудоўны зялёны луг.

Усё сцёны Спаса-Еўфрасіннеўскай царквы ўсярэдзіне пакрытыя дзівоснымі фрэскамі. Старажытныя фэрбы цудоўна захаваліся. У тэіа часіны мастакі рабілі іх самі. З настаяю паленых яловых шыішак атрымлівалася, напрыклад, добрая фіялётавая фэрба, а з паленай косці — сіняя са сма-рагдавым адлівам.

Як лічаць вучоныя, на некаторых фрэсках намаляваныя сама асвётніца і яё дзве сястры, якія таксама зрабіліся манашкамі.

Слаўтаму полацкаму ювеліру Богшу Еўфрасіння зааказала для новай царквы шасціканцовы крыж. Майстар зрабіў яго з кіпарысавага дрэва, абклаўшы тое па баках залатымі і срэбнымі пласткамі з каштоўнымі камянямі і шматколернымі абразкамі святых.

На крыжы быў зроблены надпіс, які абяцаў страшнае пакаранне таму, хто вынесе гэтую святыню з храма. Але Богшаў твор некалькі разоў забіралі са Спаса-Еўфрасіннеўскай царквы і вывозілі з Полацка. Апошні раз крыж знік у гады вайны з фашыстамі. Ёсць звесткі, што ён трапіў у Расею і знаходзіцца там у адным з музейных сховішчаў.

Крыж Еўфрасінні Полацкай — наш неацэнны агульнанародны скарб. Цяпер Беларусь (*шукáць*) яго, каб вярнуць на родную зямлю. (У. Арлоў *alarján*)

Lexikai magyarázat a szöveghez

дойлід – építész
ювелір – ékszerész
збіраць – gyűjteni
вакол – körül
таленавіты – tehetséges
архітэктар – építész
ствараць – megalkotni, létrehozni
праэкт – terv
будынак – épület
сачыць – felügyelni vre, figyelem-mel kísérni vmit
ператварацца – átalakulni

палац – palota
пабудова – építmény
вядомы – ismert
старажытнабеларускі – őfehér-orosz
пабудаваль – felépíteni
просьба – kérés
казачны – mesebeli, mesés
змураваль – felépíteni (csak téglából)
надзіва – meglepően
наблізу – vminek a közelében

нагадваць – emlékeztetni
пусціцца – leszállni, leereszkesdni
чудоўны – csodás
дзівосны – lenyűgöző
фрэска – freskó
фарба – festék
захавання – megőriződni, megma-
radni
настой – tinktúra (alkoholos oldat)
палены – égetett, pörkölt
яловы – fenyő-
шышка – toboz
атрымлівацца – kapni, kinyerni
фіялітавы – lila
косць – csont
смарэгдавы – smaragd-
адліў – árnyalat
лічыць – hinni, tartani
вучоны – tudós
некаторы – néhány
слаўты – híres, neves
заказіць – rendelni
кіпарысавы – ciprus-
абклáўшы – körbevége

пластка – lap
каштоўныя каменні – drágakövek
на́дпіс – felirat
абяцаць – ígérni, kilátásba helyezni
страшыны – szörnyű
накара́нне – büntetés
вы́несці – kivinni
святы́ня – szentség
храм – templom
не́калькі – néhány
забіра́ць – elvinni
Спас – Megváltó
вывозіць – elszállítani
знікнуць – eltűnni, elveszni
фашы́ст – fasiszta
звэ́стка – értesülés, információ
тра́піць – kerülni v. hova
знаходзі́цца – lenni v. hol
схові́шча – raktár
неацэнны – felbecsülhetetlen értékű
агульнанаро́дны – össznépi, nemzeti
ска́рб – kincs
шука́ць – keresni
вярну́ць – visszahozni, visszajuttatni

Kérdések és feladatok

1. Beszéljen Polocki Szent Fruzsina Megváltó-templomáról.
2. Mit tudott meg Polocki Szent Fruzsina keresztjéről?
3. Beszéljen a magyarok szent szimbólumáról, Szent István koronájáról.

3. feladat. Tegye az igéket a megfelelő alakba.

Я (вѣмачыць), ты (ганьбіць), яны (дабавіць), вы (дагадзіць), ён (дагаварыць), яна (завабіць), мы (вучыць), я (завозіць), вы (загрузіць), я (загладзіць), ты (задаволіць), вы (надзяліць), яны (надыміць), ён (праславіць), ты (купіць), яны (туліць), ён (трымцець), вы (тужыць).

4. feladat. Másolja le a szöveget és tegye a zárójelben lévő igéket a megfelelő alakba.

Вунь (хадзіць) па зялёнай лугавіне бусел. (В. Вольскі аларján) (Стаяць) жораў на сваёй кўпіне калія гнязда, як вартаві, і аглядае наваколле. (В. Вольскі) (Падчапіць) зубр рогам пад радыятар — (паляцець) ты ў лужыну разам з кабінай... (І. Пташнікаў аларján) Тут зноў я (мўсіць) паклікаць на дапамогу ўсёмоглую Клію — мўзу гісторыі. (Я. Пархўта аларján) А квяцістыя зоры, бы дыяменты, усыпаюць усё нэба, (дрыжаць), пераліваюцца колерамі вясёлкі, аб чымся бязмэжна вялікім (гаварыць) тваёй душы. (Я. Колас) Лабановіч (сядзець) у сваім аблюбаваным пакойчыку. На сталё (гарэць) лямпа пад свётлым абажўрам. У вокны (глядзець) густы змрок. (Я. Колас)

5. feladat. Olvassa fel a Янка Купала «Паўлінка» című művéből kiemelt párbeszédet. Rótolja a hiányzó igevégződéseket.

Якім. Вось і я — як тут быў. Добры вэчар яснэпэчнай пánне Паўлінцы. Што, золатца маё ненагляднае, пракалалася трохі мянэ, ненавісніка. А ці нікога нямá?

Паўлінка. Ой, ой! памáлу! Усё дома, усё дома. Толькі ў Якіма не ўсе дома, бо пónачы ходз...ць да маладых дзяўчát. Дад...ць, дад...ць зáраз пытлю старыя. Пазвалэнне ёсць гэтак позна прыходзіць?

Якім. Ёсць, ёсць, мая ты сакатўшка, шчабятўшка! Каж... толькі хутчэй, галўбка мая бяскрылая: тáта твой дома ці не? Бо ж самá веда...ш, якáя ў нас з ім страшэнная лóбасць...

Паўлінка. Ой, чамў ж не веда...: як мiж катом і сабакам, якрáз. Алé, алé смéла будзь, як у бога пад прыпечкам. Паéхалі абое на торг і, пэўна, позна вёрнуцца, бо ма...ць трохі сяго-таго да прадáння і мánяцца сáкiя-тáкiя зрабiць пакўпкi. Бáч...ш зáўтра маé быць трохi гасцéй з кiрмашў...

Якім. Та-а-к! Знáчыцца, тым кштáлтам, вечарынка бўдз....

Паўлінка. Так, так! Вечарынка быць-то бўдз..., алé не ўсе на ёй бўд...ць.

Якім. Эх, Паўлінка! Ты ўсё сваё; мне і так горка на душы, як бы хто там палiн засéяў, а ты яшчэ прытычкамi сваiмi сол...ш. Вáзм... назлосць ды прыйд... Што ж яны са мной зроб...ць?

Паўлінка. Зрабiць-то нiчога не зроб...ць, алé і ты сам нiчога не зроб...ш, а толькi перароб...ш...

Вісшахатó ігék

А вісшахатó ігék -ся (-ца, -цца) вéгзòдэсúék.

-ся (мáссал- és магáнхaнгзó утáн, ківéвe а <i>ц</i> -t)	-ца (мáссалхaнгзó утáн <i>ц</i>)	-цца (егуеs сзám, 3. сзeмéлы- бен és фòнeвi игeнéвben, магáнхaнгзó утáн)
запíсвaю -ся запíсвaе ш-ся	запíсвa ц-ца запíсвaю ц-ца	запíсвaе -цца смя я-цца

Кіры́ла Тۇраўскі

Тады́, калі ў Полацку пачалá служыць народу асвётніца Еўфрасі́ня, у Тۇраве з’явіўся на свет яшчэ адзін наш выдáтны зямляк — Кіры́ла.

Хлопчык нарадзіўся ў сям’і багáтых гараджáнаў. Бацькі паклапаці́ліся, каб ён атрымаў добрую адука́цыю. У той час жонкаю тۇраўскага князя была́ грэцкая царэ́ўна. З радзімы яна́ прывэ́зла шмат вучоных прыдвор-
ных. Яны́ ста́лі настаўнікамі кéмлівага хлопчыка.

Кіры́ла вельмі шчы́ра верыў у Бога. З са́мага дзяці́нства ён ма́рыў служыць Ісýсу Хры́сту і сла́віць ягонае імя ў сва́іх кні́гах. Дзе́ля гэтага ён ужо ў юна́чыя гады пайшоў у манасты́р.

Каб нічога не заміна́ла яму́ чы́таць царкоўныя кні́гі і піса́ць ула́сныя творы, малады́ мана́х загадаў заму́раваць сябе ў манасты́рскай ве́жы.

Тут ягонымі суразмоўнікамі застава́ліся толькі кні́гі, зоркі на не́бе і пту́шкі, што прылята́лі на ву́зкае акéнца. Яно было адзі́ным шля́хам, што зв’язваў Кіры́лу з чалавэ́чым све́там. Праз акéнца яму́ перадава́лі сці́плую ё́жу, а такса́ма перга́мент, гусі́ныя пёры і чарні́ла для пісьме́нніцкай пра́цы.

Такім ахвярным жыццём Кірыла заслужыў у гараджанаў і ў самога князя глыбокую пашану. Землякі папрасілі манаха выйсці з вёжы і адзінадушна абралі яго епіскапам — галоўным святаром Тўраўскай зямлі.

Кірыла быў таленавіты чалавек і не шкадаваў часу і сілаў, каб раскрыць свой талент як мага паўней. Ягоная юначая ма́ра здзейснілася: ён стаў знакамітым пісьмённікам і прамоўцам.

Найбольш уражвалі чытачоў і слухачоў Кірылавы творы, напісаныя ў гонар Вялікадня ды іншых хрысціянскіх святаў. У гэтых творах, якія называліся «Словамі», Кірыла Тўраўскі шчыра і натхнёна ўслаўляў хараство чалавека і прыроды, вучыў жыць праўдзіва, з чыстай душой ды любасцю да Бога і людзей.

Калісьці ў Візантыі жыў пісьмённік і прапаведнік Іаан, якому за незвычайны пісьмённіцкі талент і красамоўства далі імя Залатаслоў.

Асвётніка з Тўрава сучаснікі называлі другім Залатасловам, а пасля смерці абвясцілі святым.

Кірылавы творы перапісвалі і друкавалі на працягу некалькіх стагодзяў. Іх і цяпер вывучаюць беларускія школьнікі і студэнты. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

тады́ – akkor, amikor

пачаць – kezdeni

служыць – szolgálni

з’явіцца на свет – világra jönni

выда́тны – ismert, híres

зямляк – földi, honfitárs

гараджани́н – polgár

наклапа́нціца – gondoskodni vmiről

адука́цыя – nevelés

у той час – akkoriban, abban az időben

царэ́ўна – carevna, nagyhercegnő (a cár leánya)

прыдворны – udvari

кёмлівы – értelmes, jó felfogású
ичы́ра – őszintén
ма́рыць – álmodozni vmiről
сла́віць – dicsőíteni, magasztalni
ягонае (яго) – övé
дзеля – -ért, részére
юна́чы – ifjúkori
нічога – semmi
заміна́ць – elnyomni, zavarni
царкоўны – egyházi
ула́сны – saját
загада́ць – megparancsolni
загада́ць заму́рава́ць – befalaztatni
вёжа – torony
суразмоўнік – beszélgetőtárs
застава́ўца – maradni
зорка – csillag
звязва́ць – összekötni
свет – világ
сцíплы – szerény, egyszerű
перга́мент – pergamen
гусíны – liba-, lúd-
чарні́ла – tinta
пісьмённі́кі – írói
ахвя́рны – áldozatos
адзінаду́шна – egyhangúlag
абра́ць – megválasztani
е́піскап – püspök
шкадава́ць – sajnálni

раскры́ць – feltárni
та́лент – tehetség
як ма́га – ahogy csak lehet
поўна – teljesen
здэ́йсні́цца – beteljesülni
знакамі́ты – neves
пісьмённі́к – író
прамоўца – szónok
ура́жва́ць – hatással lenni vre
чыта́ч – olvasó
слуха́ч – hallgató
у гона́р – tiszteletére
Вялі́кдзень – húsvét
хрысці́янскі – kereszténység
свята – ünnep
натхнё́на – lelkesen
услаўля́ць – dicsőíteni
хара́ство – szépség
праўдзі́ва – egyenesen, őszintén
любасць – szeretet
калісьці́ – valamikor
Візанты́я – Bizánc
прапаве́днік – prédikátor
незвыча́йны – különleges
красамоўства – ékesszólás
суча́снік – kortárs
абвясці́ць – (ki)nyilvánítani
друкава́ць – nyomtatni
на працягу – folyamán

Kérdések és feladatok

1. Keresse ki a szövegből a visszaható igéket.
2. Beszéljen Кіры́ла Ты́раўскі (Turovi Szent Cirill) életéről.

14. találkozás

Téma: A melléknevek használata és helyesírása. Tulajdonságot és viszonyt kifejező melléknevek.

A melléknevek kicsinyítő, illetve kedveskedést kifejező **-еньк-, -эньк-, -аньк-** képzője lágyságjel: новенькі, даражэнькі, прыгожанькі. Lágyságjel van a hónapok és évszakok neveiből képzett melléknevek **-ск-** képzője előtt is: ліпень – ліпеньскі, восень – восеньскі. A többi **-ск-** képzőjű melléknévben nincs lágyságjel: конь – конскі, Смаргонь – смаргонскі.

Dupla **н**-nel (**-нн-**) írandóak az olyan melléknevek, amelyek **н**-re végződő főnévből származnak: восень – асёння, дзень – дзёння; **-енн-, -энн-** képzőkkel is: задумённы, страшэнны. Viszont csak egy **н** van a юны, сцюдзёны szavakban.

Az olyan főnévből képzett melléknevekben, amelyek **-ск-** képzőt kapnak, a szótó **т, ц, ч, к** hangja összeolvadva a képző **с** hangjával **ц**-vé válik: брат + **ск** + **і** = бра́цкі, купе́ц + **ск** + **і** = купе́цкі, гляда́ч + **ск** + **і** = гляда́цкі, маста́к + **ск** + **і** = маста́цкі.

Ha a szótó **д** hangja olvad össze a képző **с** hangjával, akkor csak a kiejtésben válnak **ц**-vé, de írásban nem: гора́д + **ск** + **і** = гара́дскі, сусе́д + **ск** + **і** = сусе́дскі.

A földrajzi és népnevekből képzett melléknevekben a szótó **з, к, х, з, ж, ш** hangjai és az **-ск-** képző nem hatnak egymásra, nem változtatják meg egymást: Санкт-Пецярбу́рг + **ск** + **і** = санкт-печярбу́ргскі, таджы́к + **ск** + **і** = таджы́кскі, каза́х + **ск** + **і** = каза́хскі, Каўка́з + **ск** + **і** = каўка́зскі, Нясві́ж + **ск** + **і** = нясві́жскі, Добру́ш + **ск** + **і** = добру́шскі. Kivételek: слава́к + **ск** + **і** = слава́цкі, калмы́к + **ск** + **і** = калмы́цкі, ту́рак + **ск** + **і** = турэ́цкі. Néhány esetben a **з, х** hang **ж, ш**-sé változik: Ры́з(а) + **ск** + **і** = ры́жскі, чэ́х + **ск** + **і** = чэ́шскі.

Az **с** tövű főnevekből képzett melléknevekben az **-ск-** képző **с**-je kiesik, és csak egy **с** írandó: белару́с + **ск** + **і** = белару́скі, Пале́сц(е) + **ск** + **і** = пале́скі.

Az **ш** tövű főnevekből képzett melléknevekben, az **-ск-** képző hatására, az **ш** kiesik: тавары́ш + **ск** + **і** = тавары́скі.

1. feladat. Tegye a következő mellékneveket kicsinyítő képzős alakba.

Példa: малы́ – малёнькі.

стары́ –

слаўны́ –

акура́тны –

дробны́ –

рэ́дкі –

шэ́ры –

жоў́ты –

лё́гкі –

Az így kapott melléknevekhez tegyen hozzá főneveket, és ezekkel a szó szerkezetekkel alkosson mondatokat.

2. feladat. A következő főneveket az *-н-* képző segítségével alakítsa át melléknevekké.

Példa: *камень* – *каменны*.

восень –

бўдзень –

электрón –

машына –

вяснá –

рамéнь –

тумáн –

чыгу́н –

Az így kapott melléknevekhez illesszen főneveket, és ezekkel a szó szerkezetekkel alkosson mondatokat.

Tulajdonságjelölő és vonatkozást jelölő melléknevek ragozása

eset	hím- és semlegesnem	nőnem	többes szám
<i>alany</i> (хто? што?)	позн- і позн- яе вясков- ы вясков- ае стар- ы стар- ое ціх- і ціх- ае	позн- яя вясков- ая стар- ая ціх- ая	позн- ія вясков- ія стар- ія ціх- ія
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	позн- яга вясков- ага стар- ога ціх- ага	позн- яй вясков- ай стар- ой ціх- ай	позн- іх вясков- ых стар- ых ціх- іх
<i>részes</i> (каму? чаму?)	позн- яму вясков- аму стар- ому ціх- аму	позн- яй вясков- ай стар- ой ціх- ай	позн- ім вясков- ым стар- ым ціх- ім
<i>tárgy</i> (каго? што?)	mint A.e. vagy B.e.	позн- юю вясков- ую стар- ую ціх- ую	mint A.e. vagy B.e.
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	позн- ім вясков- ым стар- ым ціх- ім	позн- яй (-яю) вясков- ай (-аю) стар- ой (-ою) ціх- ай (аю)	позн- імі вясков- ымі стар- ымі ціх- імі
<i>elöljárós</i> (пры кім? у чым?)	позн- ім вясков- ым стар- ым ціх- ім	позн- яй вясков- ай стар- ой ціх- ай	позн- іх вясков- ых стар- ых ціх- іх

3. feladat. A zárójelben álló főneveket az *-ск-* képző segítségével alakítsa át melléknevekké és írja le őket. Ügyeljen a helyesírásra!

1. Слова *партфэль* бярэ пачатак ад (*францўз*) слова *portefeuille* (< дзеяслоў *porter* [портэ] ‘насіць’ + *feuille* [фэй] ‘папэры, дакумэнты’). 2. Слова *ўрок* паходзіць ад (*Старажы́тная Русь*) слова «рекў» — гавару. 3. Толькі ў 90-х гадах XIX стагоддзя на змену стальным бры́твам прыйшлі бяспечныя, якія стаў рабіць (*швед*) вынаходнік А. Жылёт. 4. Слова *ста́нцыя* ўпершыню адзначаецца ў (*белару́с*) дзелаўіх помніках у другой палове XVII стагоддзя са значэннем ‘прыпынак’, ‘кватэра’, ‘кватарава́нне’. 5. У 1882 г. (*Русь*) інжыне́ры Пуцілаў і Хлёбаў стварылі машыну з бензінавым рухавіком унутранага згарання і назвалі яе аўтамабілем. 6. Слова *крэсла* паходзіць са (*Стара́я Prúсія*) слова «крэслан». 7. Слова *гудзе́ць* у некаторых мовах захавала значэнне «іграць»: (*чэх*) слова «гўдба» — му́зыка, (*Русь*) — «гудо́шник». Мяркуюць таксама, што слова *гу́слі* паходзіць ад (*санскры́т*) кораня «гу», звязанага з паняццем гучання наогул. 8. Слова *мішэ́нь* паходзіць ад (*ту́рак*) слова «ніша́н» — знак. 9. Слова *клей*, магчыма, паходзіць ад нямецкага слова «клéі» — вязкі глей, або (*Гала́ндзя*) слова «клéі» — глі́на. 10. (*Га́мбург*) купец вы́рашыў знайсці запавётны філасофскі ка́мень. (І. Шпадару́к alarján)

4. **feladat.** Ragozza következő mellékneveteket.

Лётняя (ра́ніца), гарадское (жыццё), добры (чалавék), маладая (жанчы́на), родныя (лю́дзі).

5. **feladat.** Másolja le a szöveget és pótolja a hiányzó végződéseket.

У горадзе з’явіліся дзве незразумéлыя, таямніч... асобы жаноч... полу, якія вялі сябé вéльмі падазрона — хоць выгляда́лі незнаёмкі гэтак жа, як і ўсе іншыя жанчы́ны, па іх паводзі́нах было віда́ць, што яны́ не тутэйш..., а б́ыццам бы прыляце́лі з н́ейкай іншай планéты.

Упершыню іх уб́ачылі на ў́скраі́не горада на бру́дн..., неўпарадкава́най ву́ліцы. Яны́ стая́лі пасяро́д гра́зк... лу́жыны, з асало́даю, як можна глыбéй засо́ўвалі ногі ў чорн..., б́ыццам дзéгаць, глей, напру́жваючыся, выця́гвалі іх адту́ль зноў, задаво́лена ўслухо́ўваліся ў гу́чн... чв́яканне і, ра́дасн..., у захаплéннi сачы́лі вачы́ма, як ад і́хнiх модн... чараві́чак кавáлкамі адва́льваецца і хлю́пае ў ваду́ густ..., ця́гучая гра́зь. (Я. Сіпакоў alarján)

Францішак Скары́на. Дзіця́чыя і юна́цкія гады́

Будучы сла́вуты сын белару́скага наро́да нарадзі́ўся пяцьсо́т год таму́ ў старажы́тным Полацку.

Ба́цька ма́лога Франці́шка быў купцо́м. Яго зва́лі Лука́ш.

У Полацку было ба́гата мана́стыроў і цэ́ркаў, пры які́х існава́лі школы. У адной з і́х Франці́шак навучы́ўся чыта́ць і піса́ць, даве́даўся пра сла́ўнае міну́лае Белару́сі. Наста́ўнікі бы́лі вéльмі задаво́леныя сва́ім здольным вучнем.

Сын Лукаша Скарбіны хацеў вучыцца далей. Ад бацькі і сваіх настаўнікаў ён ведаў, што на захадзе, у буйных еўрапейскіх гарадах, ёсць найвышэйшыя школы, якія называюцца ўніверсітэтамі. Але прымаюць туды адно тых, хто валодае лацінскаю мовай. Гэтую мову тады трэба было ведаць кожнаму адукаванаму чалавёку. На ёй ішлі заняткі ва ўніверсітэтах, на ёй гаварылі і пісалі кнігі вучоныя.

Францішак пачаў вучыць лацінскую мову ў полацкіх манашаў-бернар-дзінцаў. Ён ужо цвёрда наважыўся паступаць у Кракаўскі ўніверсітэт.

Таленавіты юнак без цяжкасцяў стаў студэнтам. Ён, вядома, сумавіў па радзіме, але ў Кракаве было шмат моладзі з Беларусі. З землякамі заўсёды можна было пагаварыць па-беларуску, памарыць пра тое, як яны вярнуцца з Польшчы дадому і будуць дзяліцца з суайчыннікамі сваімі ведамі.

Францішак вывучаў арыфмэтыку, геаметрыю, музыку, астраномію, рыторыку. Гэтыя навукі тады зваліся вольнымі мастацтвамі.

Пасля вольных мастацтваў Скарбіна вывучаў у Кракаве медычныя навукі. У тым часе адукаваных лекараў было яшчэ вельмі мала.

Францішак хацеў лячыць чалавечыя душы мудрым кніжным словам, а чалавечыя целы — надзейнымі і добрымі лекамі. Ён вырашыў паехаць у італьянскі горад Падую. Там знаходзіўся ўніверсітэт, вядомы сваімі вучонымі медыкамі.

Увосень далёкага 1512 года ў адным з падуанскіх сабораў сабраліся самыя знакамітыя дактары медыцыны. Старшыня сходу паведаміў, што ў горад прыбыў надзвычай вучоны малады чалавек, які просіць дазволу здаць экзамэн па медыцыне.

У Італіі амаль нічога не ведалі пра Беларусь. Яé лічылі нэйкай амаль кáзначнай краінаю. У некаторых тагачáсных кнiжках цáлкам сур'эзна сцвярджа́лася, што па ву́ліцах белару́скіх гарадоў гуляюць бéлыя мядзвѣдзі, а лю́дзі там маюць па адным воку пасярод ілба́.

Як ні дзіўна вачэй у сы́на купца́ Лукаша́ з Полацка было двое, а палаці́нску ён гавары́ў не горш за прафэ́сараў Падуа́нскага уніве́рсітэта.

Слугі прыне́слі ў за́лу дзве ва́зы — чырвоную і зялёную, а такса́ма шары́ гэтых колераў. Вучоным трэ́ба было галасава́ць. Хто падава́ў свой голас за тое, каб дазволі́ць Скары́ну здаць экза́мен на зва́нне доктара медыцы́ны, паві́нен быў пакла́сці свой шар у чырвоную ва́зу, а хто су́праць — у зялёную. Усе́ кіну́лі свае шары́ ў чырвоную ва́зу.

Пра́з колькі дзе́н Скары́на блі́скуча здаў экза́мен і пе́ршы сярод усходніх сла́вянаў стаў доктара́м меды́чных, або, як тады́ каза́лі, ле́карскіх, наву́к. У тым ча́се ён быў і доктара́м вольных маста́цтваў. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

дзіцячы – gyerek-

юна́цкі – ifjúkori

бу́дучы – jövődő, leendő

пяцьсо́т год таму́ – ötszáz évvel
ezelőtt

купце́ц – kereskedő

бага́та – sok

існава́ць – alapítani

даве́дацца (пра што) – tudomást
szerez vmiről

дале́й – tovább

буйны́ – nagy

прыма́ць – felvenni

адно – egyik

вало́даць лаці́нскаю мовай – jól
tudni latinul

мана́х-бернардзі́нец – cisztercita
szerzetes

Кра́каўскі уніве́рсітэ́т – Krakkói
Egyetem

нава́жыцца – elhatározni magát

паступа́ць – (be)lépni

ця́жкасць – nehézség

сумава́ць – honvágya van vkinek

мoлaдзь gyűjtőnév – fiatalság, (a) fiatalok

зямляк – földi

пaмáрыць – álmodozni

вярнуцца – visszatérni

Польшча – Lengyelország

дадому – haza

дзяліцца – megosztani

суайчыннік – honfitárs

веды tsz – tudás, ismeretek

арыфмэтыка – számtan

геамэтрыя – mértan

мўзыка – zene

астраномія – csillagászat

рыторыка – retorika

вольныя мастацтва – szabad művészetek

Кракаў – Krakkó

медычны – orvos-

лёкар – orvos, gyógyász

лячыць – gyógyítani

душа – lélek

цэла – test

надзейны – biztos, megbízható

лёкі tsz – gyógyszer

вырашыць – elhatározni

Падуя – Padova

медык – orvos

знакаміты – ismert

доктар – doktor

медыцына – orvostudomány

старшыня – elnök

сход – gyűlés

павéдаміць – bejelenteni

прыбываць – érkezni

здаць экзáмен – vizsgát tenni

нэйкі – valamilyen

тагачáсны – akkori

сур'эзна – komolyan

сцвярджацца – állítani

пасярод – közepén

як ні дзіўна – bármilyen különös, furcsa

Падуáнскі унiвeрcитэт – Padovai

Egyetem

слугá – szolga

зáла – terem

вáза – váza

шар – gömb

галасавáць – szavazni

падавáць – adni

дазволiць – megengedni vmit

звáнне – cím, titulus

павiнен – kell

паклáсцi – beletenni

кiнуць – dobni

праз колькi дзён – néhány nap múlva

блiскýча – fényesen

сярод – között, közül

казáць – mondani

як тады казáлi – ahogy akkor nevezték

лёкарскi – orvos-

у тым чáсе – egyidejűleg

Kérdések és feladatok

1. Keresse ki a szövegből a mellékneveket és állapítsa meg az esetüket, nemüket, számukat.
2. Beszéljen Францішак Скарына (Franciszk Szkorina) életéről.
3. Hol és mit tanult a jövődöbeli népművelő-felvilágosító?

15. találkozás

Тема: A melléknevek fokozása. A birtokos melléknevek használata és ragozása.

A tulajdonságjelölő melléknevek fokozhatóak, képezhető belőlük közép- és felsőfokú melléknév:

forma	középfok	felsőfok
egy- szerű	ва́жн(ы) + ейш = важне́йшы прыгож(ы) + эйш = прыга- жэйшы <i>De:</i> вялікі → большы дрэнны → горшы добры → лёпшы	най + важне́йшы = най важне́йшы най + прыгажэйшы = най прыга- жэйшы
össze- tett	больш (боле́й) + ва́жны = больш ва́жны менш (мэней) + прыгожы = менш прыгожы	са́мы + ва́жны = са́мы ва́жны на́ибольш + ва́жны = на́ибольш ва́жны на́ймэнш + прыгожы = на́ймэнш прыгожы

1. feladat. Alakítsa át közép- és felsőfokúvá a következő mellékneveket.

Добры, дарагі, моцны, бёлы, салодкі, смáчны, блі́зкі.

2. feladat. Alakítsa át a zárójelben álló mellékneveket a szövegnek megfelelően, nemben, számban, esetben és fokban (EK – egyszerű középfok; ÖK – összetett középfok; EF – egyszerű felsőfok; ÖF – összetett felsőfok).

1. Спява́й мне, дзяўчы́нка, пра кве́ткі, пра гай, пра (добры – EK) дні, пра
вясну́... (М. Чарот) 2. У гэты́ веча́р самотны́ не пэ́сціў, (шчаслівы – EF)
быў між людзе́й. (Я. Пу́шча) 3. Яна́ на подзві́гі вяла́ з (даўні – EK) па́ры,
адда́насць гэ́тая прайшла́ праз ту́рмы і ка́стры. (М. Хведаровіч) 4. Усе́
сусе́дзі хочу́ць знаць... Раз, кругом пасе́ўшы, ста́лі ў дзе́дачкі пы́таць, хто
яму́ (мілы – EK). (Л. Гэ́ніюш) 5. Сэ́рца і тугой, і сонца́м поўна́е, і жыццё –
(цудоўны – EK) рэч!.. Ця́жка б захава́ць было́ любоў ма́ю мне без
растава́нняў і сустрэ́ч. (П. Па́нчанка) 6. Праба́ч мяне́, латру́гу, гульта́я. Я
бу́ду (добры – EK), ду́жы і ўпа́рты. Праба́ч за ўсе́, у чым вінава́ты я, я
абяца́ю: бу́ду цябе́ ва́рты. (С. Дзяргáй) 7. Дзе́ ж (смáчны – EK) чаго́ для
госця́ возьме́м? (Д. Біцэль-Загне́тава) 8. Пачына́ецца ўсе́ з любві́, на́ват
(просты – ÖF) я́ва. (Я. Яні́шчыц) 9. З (даўні – EK) дзе́н па на́шы дні сярод
пале́скіх гона́ў стаі́ць цар-дуб і ў вышы́ні з аблока́мі гамоні́ць. (П. Броўка)

A birtokos melléknevek ragozása

Eset	hím- és semlegesnem	nőnem	többes szám
<i>alany</i> (хто? што?)	бацькаў- Ø бацькав- а матчын- Ø матчын- а	бацькав- а Матчын- а	бацькав- ы матчын- ы
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	бацькав- ага матчын- ага	бацькав- ай Матчын- ай	бацькав- ых матчын- ых
<i>részes</i> (камў? чамў?)	бацькав- аму матчын- аму	бацькав- ай Матчын- ай	бацькав- ым матчын- ым
<i>tárgy</i> (каго? што?)	mint A.e. vagy B.e.	бацькав- у Матчын- у	mint A.e. vagy B.e.
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	бацькав- ым матчын- ым	бацькав- ай Матчын- ай	бацькав- ыми матчын- ыми
<i>elöljárós</i> (пры кім? у чым?)	бацькав- ым матчын- ым	бацькав- ай Матчын- ай	бацькав- ых матчын- ых

Nyelvtani kommentár: Hímnemű főnevekből birtokos melléknevet az **-oŷ-** (**-aŷ-**), **-eŷ-** (**-eŷ-**) képzők segítségével képezünk: ляснік – леснікоŷ, бацька – бацькаŷ, Міхась – Міхасеŷ, Ваня – Ванеŷ.

Nőnemű főnevekből birtokos melléknevet az **-in-** (**-ын-**) képzők segítségével képezünk: бабуля – бабулін, вавёрка – вавёрчын. Figyelembe kell venni azt is, hogy ha a főnév töve **-к-**ra végződik, a melléknévben **к** – **ч** hangváltozás megy végbe.

3. feladat. A zárójelben álló főneveket alakítsa át melléknevekké és egyeztesse őket a hozzájuk rendelt főnevekkel.

(Ляснік) пасáда, (дачка) аловак, (настаўнік) кніга, (бабуля) хўстка, (ластаўка) гняздо, (Пёця) твар, (Сцёпка) ліст, (сусéд) ключ, (Гáнна) праца, (Тáня) сшытак, (дзед) стол, (Валодзя) партфэль, (вавёрка) вочкі, (Вéра) маці.

4. feladat. Egyeztesse a mellékneveket a zárójelben álló főnevekkel.

Бабуліна (казка), даччыно (паліто), Ванеŷ (сшытак), Багдановічавы (вёршы), братава (кніга), дзéдаŷ (наказ).

5. feladat. Pótolja a hiányzó végződések.

1. Усё ж ніхто не мог пазнаць дзéд...ай натуры. (Л. Гэніюш) 2. Быў запáс мой – спéжка ды кашўля, калі дом бацьк...скі пакідаў... (А. Пысін) 3. Каля пасáды леснік...ай цягнуўся гожаю падковай стары, высокі лес цяністы. (Я. Колас) 4. На кур...ай лапцы хаткі будавáлі, нéбам накрывáлі. (Közmondás) 5. Здагáдлівы, як Сымон... пéвень: зімою ў пашніó не ідзé, а спéжачкаю, спéжачкаю ды ў мліва. (Közmondás) 6. Дорага не так тáт...а хата, як сам тáта (Közmondás). 7. Матч...ы дўлі нікому носу не звярнулі. (Közmondás) 8. Не заўсéды на бацьк...ым кáрку сядзéць. (Közmondás) 9. А на дубáх, як шапкі тыя, чарнéюць гнёзды бусл...ыя. (Я. Колас)

Францішак Скарына. Жыццё, поўнае прыгодаў.

Доктар медыцыны мог пайсці прыдворным лэкарам да каго-небудзь з уладароў і жыць пад ягонай абаронаю заможна і шчасліва. Але думкі Скарыны былі пра іншае. Яго найбольш непакоіла духоўнае здароўе народа. На ўсход ад Вялікага Княства Літоўскага мацнела ваяўнічая Маскоўская дзяржава, што прагнула захапіць беларускія зямлі. На захадзе была Польшча, якая таксама разлічвала пазбавіць нашых продкаў незалежнасці.

Скарына разумёў, што наперадзе ў Беларусі цяжкія выпрабаванні. Каб умацаваць дух народа і ягоную веру ў сваё сілы, вучоны палачанін паставіў даць землякам шмат мудрых кніг на зразумелай кожнаму мове. У многіх еўрапейскіх гарадах ужо існавалі друкарні. Кнігі не трэба было перапісваць. Іх хутка і прыгожа друкавалі на адмысловых друкарскіх варштатах.

Францішак Скарына пазнаёміўся з дасведчанымі друкарамі і ўзяўся старанна вывучаць іх майстэрства. Ён напісаў на Бацькаўшчыну лісты і папрасіў багатых людзей дапамагчы яму грашыма, каб набыць паперу, фарбу ды іншыя патрэбныя рэчы. Пачаць выданне сваіх кніг ён намерыўся ў сталіцы Чэхіі горадзе Празе, сярод блізкага па мове і прыязнага да беларусаў народа.

6 жніўня 1517 года Францішак Скарына вёдаў сваю першую кнігу. Яна называлася «Псалтыр». Услед за ёю ён надрукаваў у Празе яшчэ дваццаць дзве кнігі. Усё яны былі часткамі старажытнай кнігі — Бібліі. Скарына сам перакладаў яе на зразумелую беларусам мову.

Да сваіх кніг доктар Францішак пісаў прадмовы і пасляслоўі. Ён тлумачыў, што Біблія — не толькі святая кніга пра Бога, але яшчэ і каштоўны падручнік у самых розных навучках.

Кнігі Скарыны былі першымі друкаванымі выданнямі не толькі ў беларусаў, але і ў іншых усходнеславянскіх народаў. Таму вучонага палачаніна называюць беларускім і усходнеславянскім першадрукаром.

Жыццё першадрукара было напоўненае падарожжамі, узлётамі да вышніх славы і горкімі расчараваннямі.

3 Прагі ён вярнуўся на радзіму, у Вялікае Княства Літоўскае, і з дапамогаю заможных землякоў заснаваў друкарню ў Вільні. Францішак Скарына працаваў лэкарам, удзельнічаў у складанні законаў дзяржавы.

Сябры, баючыся за жыццё першадрукара, адгаворвалі яго ад задуманай паездкі ў Маскву. Аднак Скарына ўсё ж паехаў туды і прапанаваў тамтэйшым уладарам таксама наладзіць друкаванне кніг. Вялікі князь маскоўскі адмовіўся і загадаў спаліць прывезеныя палачанінам кнігі. Маскоўскія валадары не хацелі, каб у іхняй дзяржаве пашыралася кніжная мудрасць.

Шмат бёдаў і цяжкасцяў выпала Скарыну і на радзіме. Ён быў смэлы чалавек і адступіў ад правілаў выдання Бібліі, што былі зацверджаныя

царквою. Гэта лічылася злачынствам, за якое першадрукара магло не менш як трынаццаць разоў прысудзіць да спалення на вогнішчы.

Скарыну давялося і пасядзець у турме. Туды яго кінулі за братавы даўгі. Давёдаўшыся пра гэта сам князь Жыгімонт загадаў вызваліць вучонага палачаніна і даў яму вечную ахоўную грамату.

Гэта было прызнаннем вялікіх заслуг доктара Францішка перад народам і дзяржавай.

Апошнія гады жыцця Скарыны прайшлі ў Празе. Там ён працаваў садоўнікам у чэшскага караля і набыў славу добрага лекара.

Апрача кніг, якія захоўваюцца цяпер у розных краінах, наш выдатны зямляк пакінуў пасля сябе шмат таямніцаў. Дагэтуль дакладна невядома, ні калі ён нарадзіўся, ні калі памёр.. Невядома, хто стварыў да ягоных кніг цудоўныя гравіёры. Вучоныя спрачаюцца пра час яго паступлення ў Кракаўскі ўніверсітэт і нават пра тое, як правільней называць Скарыну — Францішак або Франціск...

У 1990 годзе адзначалася 500 гадоў з дня нараджэння выдатнага сына беларускай зямлі. Гэты юбілей святкаваўся ў Беларусі і Летуве, у Латвіі і Амерыцы, у Польшчы і Аўстраліі — паўсюль, дзе жывуць беларусы, дзе ведаюць пра нашага земляка.

Тымі днямі ў Полацку адчынілі Музей беларускага кнігадрукавання. На радзіму першадрукара прыехалі госці з розных гарадоў і краінаў. Сярод іх быў, між іншага, і прапрапра... праўнук асветніка доктар Станіслаў Скарына з Канады. Ён, як і ягоны знакамёты родзіч, надзелены шматлікімі талентамі: гаворыць на сямі мовах, піша музыку і кнігі па медыцыне.

Помнік першадрукару даўно ўпрыгожвае цэнтральную полацкую плошчу. Імя славутага палачаніна ўшанаванае на мемарыяльных дошках у Кракаве, Падугі і Празе. Нядаўна ў сталіцы Чэхіі адчынілі і помнік Скарыну. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

поўны – összes
прыгода – esemény
да каго-небудзь – valakihez
заможна – gazdagon
шчасліва – szerencsésen
непакойць – nyugtalanítani
духоўны – lelki
мацнёць – megerősödni
ваяўнічы – harcias
Маскоўская дзяржава – Moszkvai
 fejedelemség, Moszkvai állam
прагнуць – vágni vmire
разлічваць – számítani
пазбавіць – megfosztani
разумець – megérteni
напéрадзе – vmi előtt
цяжкі (és *цяжкі*) – nehéz, kemény
выпрабаванне – megpróbáltatás
умацаваць – megerősíteni
дух – lélek
настанавіць – elhatározni
зразумéлы – érthető
друкарня – nyomda
адмысловы – speciális
друкарскі – nyomdai
варштат – műhely
пазнаёміцца – megismerkedni
дасвэ́дчаны – tapasztalt
друкар – nyomdász
узяцца (за што) – hozzáfogni vmi-
 hez
старанна – nagy igyekezettel
майстэрства – mesterség
ліст – levél
дапамагчы – segíteni
набыць – szerezni
папéра – papír
патрэбны – szükséges
выданне – kiadás
наме́рыцца – elhatározni
Чэхія – Csehország
Прага – Prága

прыязны – barátságos
перакладáць – lefordítani
прадмова – előszó
пасляслоўе – utószó
тлумáчыць – magyarázni
каштоўны – értékes
падру́чнік – tankönyv, kézikönyv
усходнеславянскі – keletiszláv-
першадрукáр – ősnymdász
напоўнены – tele, telis-tele
узлёт – felemelkedés
вышыня – csúcs
расчарава́нне – kiábrándulás, csaló-
 dás
заснава́ць – alapítani
Ві́льня – Vilna (ma: Vilnius)
удзельнічаць – részt venni vmiben
склада́нне – összeállítás
баючы́ся – féltő
адгаворваць – lebeszélni
заду́маны – eltervezett
паэ́здка – utazás
прапанава́ць – javasolni
тамтэйшы – ottani
адмові́цца – elutasítani
спаліць – elégetni
прывэ́зены – hozott
пашыра́цца – elterjedni
вы́пасці – jut, kijut vkinek vmiből
адступáць – eltérni vmitől
зацвэ́рджаны – felállított
злачы́нства – bűntett
прысудзі́ць – elítélni
спале́нне – égetés
вогнішча – máglya
даве́сціся – megadatik vkinek vmi
доўг – adósság
даве́даўшыся – megtudván
вы́зваліць – kiszabadítani
ахоўная гра́мата – menlevél
прызнá́нне – elismerés
заслуга – érdem

садоўнік – kertész
апрача (чаго) – vmin kívül
таямніца – titok
дагэтуль – azóta
дакладна – pontosan
цудоўны – lenyűgöző
гравюра – metszet
спрачацца – vitatkozni
адзначаць – 1. feljegyezni 2. (ünne-
 pélyesen) megemlékezni vmiről,
 vkiről
юбілей – évforduló
святкавацца – ünnepelni
Летува – Litvánia
Латвія – Lettország
Амерыка – Amerika
Аўстралія – Ausztrália

тымі днямі – akkoriban
музэй – múzeum
кнігадрукаванне – könyvnyomtatás
між іншага – többek között
Канáда – Kanada
знакаміты – ismert, híres
родзіч – rokon
надзелены – megáldott
иматлікі – számtalan
помнік – emlékmű
плошча – tér
ушанаваць – tisztelettel adózni vmi-
 nek, megtisztelni vkit
мемарыяльны – emlék-
адчыніць помнік – emlékművet állí-
 tani

Kérdések és feladatok

1. Mikor és hol jelent meg az első nyomtatott fehérorosz könyv? Mi volt a címe?
2. Milyen kalandokban volt Ф. Скарына-nak része?
3. Hogyan őrzi az utókor Fehéroroszország híres fiának emlékét?

16. találkozás

Téma: A melléknévi igenevek képzése és használata

A cselekvő és szenvedő melléknévi igenevek képzése

alak	igék	képzők	melléknévi igenév
Múlt idejű, cselekvő alak	збялэ-ць загіну -ць прарас-ці	-л- -ўш- -ш-	збялэлы загінуўшы праросшы
Jelen idejű, cselekvő alak	пісáць → піш-уць (I. típus) рашáць → рашá-юць (I. típus) гавары́ць → гавор-аць (II. típus) вісэ́ць → віс-яць (II. típus)	-уч- -юч- -ач- -яч-	пішучы рашáючы гаворачы віс́ячы
Múlt idejű, szenvedő alak	прачытá-ць пасэ́я-ць прывéс-ці асвятл́і-ць патрывожы-ць апра́ну-ць ві-ць кало-ць аб́у-ць	-н- -ен- -ан- -т-	прачытáны пасэ́яны прывéдзены асвётлены патрывожаны апра́нуты ві́ты колаты аб́у́ты
Jelen idejű, szenvedő alak	разглядáць → разглядá-юць (I. típus) любі́ць → люб́-яць (II. típus)	-ем- -ім-	разглядáемы люб́імы

Nyelvtani kommentár: A fehérórosz nyelvben minden melléknévi igenév egy **н**-nel írandó!

Az **-ўш-**, **-ш-** képzős múlt idejű, cselekvő melléknévi igenév a mai fehérórosz nyelvben ritkán fordul elő (*зацвіўшы, узросшы*).

Az **-уч-**, **-юч-**, **-ач-**, **-яч-**, **-ем-**, **-ім-** képzős jelen idejű szenvedő melléknévi igenevek főleg a publicisztikai és tudományos stílusban és szakkifejezésekben, valamint az állandó szókapcsolatokban fordulnak elő (például, *акаляючае асяроддзе*).

Az egyes, ma már egyre ritkábban előforduló melléknévi igenevek helyett igék, melléknevek vagy jelzői mellékmondatok használhatóak. Például, nem szerencsés jelzőként a *парыжэўшы (клён)* melléknévi igenév használata, helyette az **-л-** képzős (*парыжэлы [клён]*) melléknévi igenév vagy jelzői mellékmondat (*клён, які парыжэў*) használatos.

A melléknévi igenevek a tulajdonságot és vonatkozást jelölő melléknemek mintájára ragozhatóak.

1. feladat. Olvassa el a szöveget és keresse ki benne a melléknévi igeneveket.

Расхінаючы голле, адводзячы яго ўбок адною рукою — другая была заня-
тая: раменьчык, які трымаў на плячы цяжкую модную сумку, парваўся і яё
давялося ўзяць за ручкі, — ён паторкаўся сюды-туды па непераходным,
нібы знарок сплэценым падлэску, перайшоў па зваленым кімсьці дрэве
невялікі, але таксама дужа зарослы ручай — алёшына ляжала тут, відаць,
даўно, яна паспела ўжо абсохнуць, абшалушыцца і шупла спружыніла, і
ён адно баўўся, каб хоць не пераламалася, — пацягаўся па малінніках, што
высокія і калючыя, да крывы абдзіралі рукі, чапляліся не толькі за штаны,
алё нават за пінжак, паблукі па сапраўдных зярасніках шыракалістага
маініку, які нягледзячы на дажджы, што, па ўсім відаць, не абыходзілі
сёлета і гэты паўночна-яловы край, быў брудна-шэры і, патрывожаны
чаравікамі, дужа пыліў, — словам, чалавек кідаўся ва ўсе бакі, але, хоць і
ведаў, што поле нёдзе блізка, ніяк не мог выйсці з кустоў. (Я. Сіпакоў
alarján)

2. feladat. Képezzen a következő igékből melléknévi igeneveket.

Гаварыць, насіць, расцвісці, пазнаць, перажыць, сустракаць, нёсці,
памыць, купіць.

3. feladat. A zárójelben álló igéket alakítsa át múlt idejű, szenvedő alakú mel-
léknévi igenévvé.

1. Каця Чарановіч незадаволена паглядала праз рэдакцыйнае акно на
вуліцу, парадкавала стол, (заваліць) папэрамі: радыёсцэнарыямі, лістамі
слухачоў, вершамі пачаткоўцаў. 2. Гэта быў рэкламны праспэкт новага
літаратурна-мастацкага аўкцыёна, (пакінуць) некім з супрацоўнікаў, якія
ведалі яё цікавасць да такіх падзей. 3. Круглы твар, спакойныя шэрыя
вочы, усмешлівы шыракаваты рот, таўшчэзная касá на плячы — ва ўсёй яё
паставе было нэшта дзявочае, (не крануць) чэрствым жыццём. 4. Твор-
часць прыносіла радасць за ўдала (напісаць) радкі, за свежы вобраз, яна
стамляла, забірала сілы, алё і напаўняла новымі задумамі. 5. Тады Ціхан
рыхтаваўся паступаць у аспірантуру, быў вельмі (заняць). 6. Адной Алёсі
вядома, колькі яшчэ давялося ёй вытрываць (прыхаваць) намёкаў і (ад-
крыць) папрокаў. 7. Душа яё высахала, як расліна, (перасадзіць) у непры-
датную глёбу. 8. У (перапоўніць) аўдыторыі панавала цішыня. (З. Дудзюк
alarján)

4. feladat. Alakítsa át a következő igéket -л- képző segítségével múlt idejű
cselekvő melléknévi igenevekké.

Апусцёць, асірацёць, мінуць, парыжэць, угрэць, расквітнёць, пасталёць,
паспёць, пажаўцёць, уцалёць, размокнуць, счарнёць, збялёць.

5. feladat. Pótolja a hiányzó betűket.

1. Знайшоў зламá...ую драціну і, разгінáючы адна за адною пётлі, пачаў расплятаць дзірку ў сётцы. 2. Дзвэрцы ўсё яшчэ былі расчýн...ыя. 3. Калі ж выйшлі з балота на утрамбавá...ую машынамі дарогу, людзі зноў паспакайнéлі, пассáджвалі з рук дзяцэй і ішлі зáраз зноў як у нéйкім несапраўдным, запавол...ым сне. 4. Зáраз над пёрсам вiсéў, ледзь варушачыся пад лéным вéграм, абвiá...ы бéлы сцяг. 5. Здарáлася, сабáчкі не было па цэлым тýдні, а пасля ён з'яўляўся — стомл...ы, худы, нéйкі ўвесь абшáр-па...ы, абадрá...ы, алé па вачáх было вiдáць — шчаслiвы. 6. Горад быў узбýдж...ы, здзiўл...ы і занепако...ы. 7. У вёсцы ж столькі лáвачак, лiчбi, як не ля кожнай хáты паўкапá...ы, і ўсе свабодныя, незанiя...ыя, дык не ж, ён вiбраў менавiта ягоную — прыйшоў і сеў пад сáмыя вокны. 8. Ён, як стаяў, разагрэ...ы хáтнiм цяплом і вячэраю, нiчога не накiнуўшы на плéчы, вiйшаў з хáты. (Я. Сiпакоў alapján)

6. feladat. A következő szöösszetételekben a melléknévi igeneveket helyettesítse igékkel, melléknevekkel vagy mellékmondatokkal és alkosson belőlük mondatokat.

Квітнéючая дзяўчýна, адыходзячыя падзéі, гаворачы чалавéк, вiсiячая карцiна, разглядáемы твор, выступáючы даклáдчык, будýемыя дамы, заходзячае сонца, чытáемы верш, гáснучы агонь, дрыжáчыя рýкі.

7. feladat. Tegye a megfelelő formába zárójelben lévő melléknévi igeneveket.

Буяе над абшáрамі сцюдзéны асéннi вéцер, змятáе пад прýзбы (пажоўклы) лiсце, гайдáе мокрае галлэ ў садкý. Гарэзным свавольнiкам выскáквае ён з-за вуглоў на цéсны панадворак, цярэбiць саламяную страху хлeўчукá, нiбы дурэючы, тýзае па Тэклiнай спiне (блýтаны) махрiы яé хýсткi. Ад вéтру і холаду ў старой макрэюць (запáлы) вочы, янá раз-пораз выпростваецца і, прыстáвiўшы да чурбáна (вiслiзганы) тапарышча, ражком хýсткi выцiрае слэзы. Потым янá стомлена ўздыхáе і акiдвае позiркам тýя нéкалькi палéнцаў, што ўжо адсéчаны ад жардзiны. Жанчýна вéльмi стамiлася, а насéкла столькi, што не хопiць і рáзу прапалiць у пéчы. Спачыўшы з хвiлiну і аддýхаўшыся, янá зноў прыступáе нагой на тýю жэрдзiну і ўзмáхвае (вiшчарблены) сiкерай. (В. Бiкаў)

Мiкола Гусоўскi

Звэстак пра Мiколу Гусоўскага захавáлася надзвiчай мáла. Нарадзiўся ён прыкладна ў той сáмы час, што і Францiшак Скарбiна, алé дзе — невядома. Хутчэй за ўсё мéсцам нараджэння бýдучага паэта быў прыдняпроўскi край, дзе прайшло ягонае малéнства.

Вучоныя мяркýюць, што Гусоўскi мог з'явiцца на свет у сям'i кнiзеўскага леснiка-палясоўшчыка або паляўнiчага. Хлопчыку з рáннага дзя-

цінства давялося дапамагаць бацьку ў ягоных нялёгкіх клопатах. У юнацтве ён і сам ужо быў добрым паляўнічым.

Не менш за паляванне Міколу вабіла навука. Ён вучыўся ў Вільні і ў Кракаве, бліскуча авалодаў там лацінскаю мовай, пачаў пісаць вершы.

Разумнага і таленавітага юнака заўважыў набліжаны да гаспадары дзяржавы чалавек — Эразм Вітэліус. Ён быў біскупам, гэта значыць вышэйшым каталіцкім святаром, а яшчэ — любіў мастацтва і дапамагаў паэтам.

У 1518 годзе вялікі князь літоўскі і кароль Польшчы Жыгімонт Казіміравіч накіраваў у Італію сваё пасольства. Яго ўзначальваў біскуп Вітэліус, які ўзяў з сабою на пасадку сакратары Міколу Гусоўскага.

Пасольства прыбыло ў Італію з вельмі адказным клопатам. У тым часе на зямлі Вялікага Княства Літоўскага амаль штогод нападалі татары. Паслы павінны былі дамовіцца з рымскім папам пра стварэнне звязу еўрапейскіх краінаў супроць татараў і туркаў. Рымскі папа лічыўся галоўным каталіцкім святаром свету і меў велізарную ўладу.

Тады рымскім папам быў Лявон Х. Ён добра ведаў і любіў паэзію ды іншыя мастацтвы. Яшчэ ён быў заўзятым паляўнічым і збіраў чучалы розных рэдкіх звяроў.

Аднаго разу папа разам з паслом Эразмам Вітэліусам назіраў бой быкоў у цырку. Пасол загаварыў пра волата беларускіх лясоў, і Лявон Х вельмі зацікавіўся. Ён пажадаў мець у сваіх пакоях чучала зубра, а таксама паэтычны твор пра паляванне на гэтага невядомага ў Італіі звера.

Эразм Вітэліус перадаў просьбу папы свайму сакратару. Гусоўскі, якога ўжо ведалі як таленавітага паэта і ў Рыме, з ахвотаю згадзіўся. Пісаць на заказ самога папы было вялікім гонарам. Апрача таго, Мікола спадзяваўся, што яго вершы дапамогуць пасольству заваяваць у Лявона Х большую прыхільнасць і той абвясціць крыжовы паход на туркаў ды іхніх хаўруснаў — татараў.

Мікола Гусоўскі з натхненнем узяўся за пярэ. Ён назваў свой твор «Песня пра аблічча і дзікасць зубра, а таксама пра паляванне на яго», або, скарачана, проста — «Песня пра зубра».

Паэт пісаў паэму па-лацінску. Лаціна была тады міжнароднай моваю навукі і мастацтва, яе разумелі адукаваныя людзі ва ўсіх еўрапейскіх краінах.

Аднак мы называем Гусоўскага сваім паэтам, бо ён быў песняром беларускай зямлі. Праз увесь ягоны твор праходзіць шчырая любоў да Бацькаўшчыны, да яе людзей, прыроды і гісторыі.

Якраз тады, калі «Песня пра зубра» была гатовая, у Рым прыйшла страшная хвароба — чума.

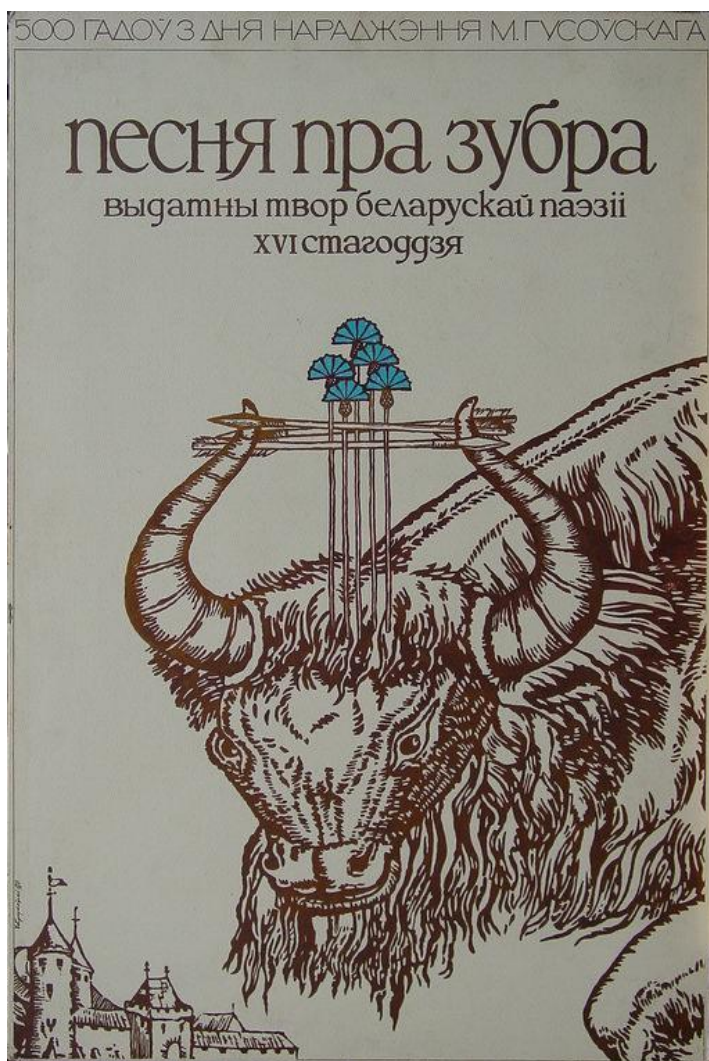
Чума забрала жыццё ў Эразма Вітэліуса, не пашкадавала і самога папу Лявона Х.

Застаўшыся без магутных апекуноў, паэт не мог надрукаваць сваю паэму ў Рыме. Ён таксама мог заразіцца чумой і памёрці.

Мікола Гусоўскі здолеў уратавацца ад смерці і вярнуўся ў Кракаў.

Польскаю каралёвай і вялікай княгіняю тым часам была адукаваная італьянка Бона Сфорца. Дзякуючы яе падтрымцы ў 1523 годзе Гусоўскі выдаў у Кракаўскай друкарні сваю адзіную кнігу, куды ўвайшлі паэма «Песня пра зубра» і напісаныя ў Рыме вершы.

Як часта здарэцца, кароль і прыдворныя хутка забыліся пра выдатнага песняра. Апошнія гадзі Мікола Гусоўскі пражыў у нястачы, пакутуючы ад хваробаў і адзіноты.

Сапраўдная слава прыйшла да яго толькі праз некалькі стагоддзяў. Паэма «Песня пра зубра» сёння перакладзеная на беларускую, польскую, летувіскую, расейскую ды іншыя мовы. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

звѣстка – tudomás, hír, adat
захавáцца – megőriződni, fennmaradni
прыкладна – nagyjából
у той сáмы час – ugyanakkor
невядомы – ismeretlen
хутчэй за ўсё – több, mint valószínű
прыдняпроўскі край – Dnyeper-melléki táj
мяркавáць – gyanítani, sejteni
з’явіцца на свет – világra jönni
ляснік-палясоўшчык – erdőőr
паляўнічы – vadász
дапамагáць – segíteni
палявáнне – vadászat
вáбiць – vonzani
бліскýча – ragyogóan
авалодаць – elsajátítani
вэрш – vers
разýмны – okos
юна́к – ifjú
заўвáжыць – észrevenni, megfigyelni
наблiжаны – közel álló
гаспадáр дзяржа́вы – uralkodó
бiскуп – püspök
каталiцкi – katolikus
паэт – költő
накiравáць – küldeni
Itáлія – Olaszország
пасольства – követség
узначáльваць – vezetni
пасáда – tisztség
сакратáр – titkár
прыбiць – megérkezni
адка́зны – felelősségteljes
клопаты tsz – utánjárás (itt: megbízás)
штогóд – évente
нападáць – megtámadni
татáрын – tatár
пасол – követ

павiнен – kell, köteles
дамовiцца – megegyezni
рýмскi páпа – római pápa
Ляон – Leó
стварэнне – létrehozás
звяз – szövetség
супроць – ellen
ту́рак – török
лiчýцца – számítani vminek
велiзарны – óriási
ула́да – hatalom
паэ́зія – költészet
заўзяты – lelkes
чýчала – kitömött állat
зубр – bölény
звер – vadállat
аднаго páзу – egyszer
назiраць – megnézni
бой – viadal
бык – bika
цýрк – cirkusz
волат – óriás
зацiкавiцца – felkelteni az érdeklődést
пажадаць – megkívánni
пакой – terem
паэты́чны – költői
перадаць – átadni
ахвота – kedv
згадзiцца – beleegyezni
зака́з – megrendelés
гона́р – megbecsülés, tisztesség
апрача́ таго – ezen kívül
спадзявáцца – remélni
заваявáць – kivívni
прыхiльнасць – kitartás, odaadás
абвясцiць – kinyilvánítani, ki-/meghirdetni
крыжовы паход – keresztes hadjárat
хаўру́снiк – cinkos, szövetséges
натхнénне – ihlet
узяцца за пярó – tollat ragadni

пэсня – dal
аблічча – külső, küllem
дзікасьць – vadság
скарочана – röviden
лаціна – latin
міжнародная мова – nemzetközi nyelv
пясняр – énekes
шчыры – őszinte
гатоувы – kész
хвароба – betegség
Рым – Róma
чумá – pestis
паішкадаваць – megkímélni
застаўшыся – maradván
магутны – hatalmas, erőteljes

апекун – gyám
заразіцца – megfertőződni
здолець – tudni (vmit megcsinálni)
уратавацца – megmenekülni
дзякуючы – vminek köszönhetően
падтрымка – támogatás
здарацца – történni
кароль – király
хутка – hamar, gyorsan
нястáча – szegénység, nélkülözés
накўтуючы – szenvedve
адзінота – egyedüllet
слава – hírnév
польская мова – lengyel nyelv
летўі́ская мова – litván nyelv
расейская мова – orosz nyelv

Kérdések és feladatok

1. Keresse meg a szövegben a melléknévi igeneveket, állapítsa meg, milyen alakban, időben állnak.
2. Beszéljen Мікола Гусоўскі gyerekkoráról és ifjúkori éveiről.
3. Hogyan jutott el a költő Rómába?
4. Ki rendelt a költőtől bölényvadászatról szóló költeményt? Miért vállalta el a költő ezt a felkérést?
5. Mi a címe Мікола Гусоўскі fő művének?
6. Miért nem tudta kiadatni a művét Rómában?
7. Ki segített a költőnek kiadatni a „Пэсню пра зубра” című művét?

17. találkozás

Téma: A határozói igenevek képzése és használata. A felszólító mód.

A folyamatos határozói igenevek képzése

az ige jelen idő töve	képzők	folyamatos határozói igenév
ід-уць / (I. típus)	-учы	ідучы́
маліо-юць / (I. típus)	-ючы	маліоючы́
прабіра́-юцца (I. típus)	-ючы	прабіра́ючыся
гавор-аць / (II. típus)	-ачы	гавора́чы
ходз-яць / (II. típus)	-ячы	ходзя́чы

A befejezett határozói igenevek képzése

a főnévi igenév (inf.) és a befejezett ige múlt idő töve	képző	befejezett határozói igenév
зрабі́-ць	-ўшы / magánhangzó után	зрабі́ўшы
даказа́-ць	-ўшы / magánhangzó után	даказа́ўшы
пача́-цца	-ўшы / magánhangzó után	пача́ўшыся
прыве́з-ці	-шы / mássalhangzó után	прыве́зшы
адне́с-ці	-шы / mássalhangzó után	адне́сшы
спле́с-ці / сплё-ў	-ўшы / magánhangzó után	сплёўшы
спя-чы́ / спёк	-шы / mássalhangzó után	спёкшы

A határozói igenév nem ragozható.

Minden igéből csak egyféle határozói igenevet lehet képezni.

Csak bizonyos szabályok szerint lehet a határozói igeneveket mondatban használni.

Figyelem! A határozói igenév a mondatban ugyanahhoz az alanyhoz tartozik, amelyhez az igei állítmány, kiegészítve annak jelentését: **Загледзеўшыся, яны́ і не заўважылі і не пачу́лі**, як да хаты пад'ехала на калёсах Аксэня. (Я. Сіпакоў)

A határozói igeneves mondat helyességét a következőképpen ellenőrizhetjük: ha a határozói igenevet felcseréljük azzal az igével, amelyből származik, és a mondatban szereplő igéket az *i* kötőszóval összekapcsoljuk, helyes mondat esetén ugyanolyan állítmányokat kapunk: **Яны́ загледзеліся і не заўважылі і не пачу́лі**, як да хаты пад'ехала на калёсах Аксэня.

helyes felépítésűek, például, a következő közmondások: **Апáрыўшыся** малаком і на ваду **падзьмўхаеш**. → **Апáрыўся** малаком і на ваду **падзьмўхаеш**; **Лéзучы** ў нэрат, далёка **не пройдзеш**. → **Лéзеш** ў нэрат і далёка **не пройдзеш**.

Az ilyen típusú mondatok viszont hibásak, mert a határozói igeneves szerkezet alanya nem egyezik a főmondat alanyával: **Будучы** яшчэ юнаком, яго **не пакідала жаданне** стаць настаўнікам (úgy tűnhet, hogy a vágya nemhogy megszűnt volna, de az még fiatal is volt); **Чытаючы** гэты раман, у мяне **ўзнікаюць пытанні** (úgy tűnhet, hogy nemcsak felmerültek benne a kérdések, de azok még olvastak is).

1. feladat. Keresse ki a következő szövegből a határozói igeneveket és állapítsa meg, milyen igéből lettek képezve.

1. Песняй вясніі лебядзінаю, скінуўшы зімнія чáры, шэпчуцца явар з кáлінаю ў сўмнай даліне над ярам. (Я. Купáла) 2. Уздрыгнуўшы, паплыўць вагоны, ціхі домік прамільгнэ здалёк... (А. Жаўрўк) 3. Уначы́ ля цёплае вярбы́, у ліста́х стуліўшыся, вясна́ веек не магла́ падняць ад сна... (В. Вітка) 4. Лясы́ нырну́лі ў хма́ры шэрыя, прыкрыўшы голлем птушаня́т. (П. Пáнчанка) 5. Не вазьму́ твайго пісьма́, не чытаўшы, кіну. (А. Вольскі) 6. Сам да цябе́ прыйшоў пакорна я з няўтульнасці́, як з вэчнае разлу́кі, у кайданы́ твае́, любоў ма́я, падста́вішы добраахвотна ру́кі. (П. Мака́ль) 7. Ты помні́ш, як чэ́рвеньскай ноччу мяне́ ты спыта́ла, зірнуўшы ў вочы́: «Ці можа запла́каць мужчы́на?» (У. Нядзьве́дскі) 8. Абмыва́ючы пэ́ннае мы́ла, выціра́ючы пот, што на лоб узбе́г, ты мяне́, такога маўклівага, ці ўспомні́ла хоць на смех? (А. Наўро́цкі) 9. Пры́ціхнуў я, накріўшыся дзяру́жкай. (А. Наўро́цкі) 10. І можна жыць без голасу мату́лі, без блы́танай сусе́дскай гамані́, хавáючы ў шматвярховы вўлей сакрэ́ты, недарэ́чнасці і сны. (Г. Бурáўкін)

2. feladat. Alakítsa át a következő igéket határozói igenevekké.

Адыгра́ць, бе́гчы, вы́зваліць, за́ехаць, жыць, піць, закры́чаць, браць, спява́ць, мыць, спаць, уваходзі́ць, успомні́ць, рашы́ць, усміхну́цца, даве́дацца, заві́снуць, мець, насы́ціцца, пабра́ць, павалі́цца, пагавары́ць, пацве́рдзіць, ска́рдзіцца, стаць, штурха́цца.

3. feladat. A zárójelben álló igéket alakítsa át határozói igenevekké.

А. Слова *спадáр* вядома ўсім славя́нскім мовам. Яго асновамі з’яўляюцца «госпо́да», «го́спод», «господáр» і «госудáр». (Пачына́ць) з XV стагоддзя ў старабелару́скай мове «господáр» скарача́лася ў «осподáр», а потым у «сподар». Была́ вядома і такая́ форма, як *спадáр* (*спадáрыня*). А асноўнымі значэннямі слова *гаспада́р* (*спадáр*) былі ‘ўла́снік; уладáрнік (дома, маёнтка, абша́ру); праві́цель’. Вось і выходзі́ць, што слова *спадáр* пайшло ад *гаспада́р*, гэта́ значы́ць таго, хто ма́е «Госпада дар» – гаспада́рку. (І. Шпадару́к)

В. У перыяд сярэдневякоўя лічылася, што, (пацалаваць) прыгожую жанчыну, мужчына можа пазбавіцца ад галаўнога болю. Відась адсюль і пайшоў выраз з *хворай галавы на здаровую*. (І. Шпадарук)

С. Слова *каламбур* паходзіць ад імя нямецкага барона Калембэрга, які ўладкаваўся пры двары польскага караля Станіслава Ляшчынскага. Дрэна (валодаць) французскай мовай і не (вызначаць) розумам, ён блытаў словы, якія нечакана набывалі жартоўны характар. Такія жарты і назвалі іменем іх гора-вынаходніка. Каламбур і ёсць гульня слоў, жарт, заснаваны на камічным абыгрыванні блізкіх па гучанні, але розных па значэнні слоў і словазлучэнняў. (І. Шпадарук)

Д. Слова *літр* паходзіць ад імя французскага вынаходніка вінных бутэлек Клода-Эміля-Жана-Баціста Літра. Гэта ён упершыню выпусціў градуіраваныя шклянныя цыліндры і пачаў рабіць лабараторны посуд. Менавіта ён прапанаваў вымяраць аб'ём, (вызначаць) масу вадкасці, якая ўтрымліваецца ў літры. Аднак да яго прапановы прыслухаліся толькі пасля смерці вынаходніка. (І. Шпадарук)

4. feladat. Állapítsa meg, hogy melyik mondatban van hibás határozói igeneves szó szerkezet.

Расказаўшы пра сваё жыццё, жанчына змоўкла. Успомніўшы пра размову, хваляванне ахапіла мяне. Мыючы посуд, я думала пра сённяшні дзень. Ідучы ў магазін, у мяне ўзнікла прадчуванне, што ён зачынены. Хлопцы сядзелі, узгадваючы дзяцінства. Развітваючыся з сябрамі, сэрца маё прадчувала нядобрае. Бегучы дадому, радасць мацнела. Сёўшы за стол, Алесь адразу пачаў пісаць. Не задумваючыся, адказ прагучаў рэзка адмоўна. Усёўшыся на ўскраіку возера, думкі занеслі мяне далёка. Мы сядзелі, нізка апусціўшы галовы.

A felszólító mód képzése

kijelentő mód (jelen idő)	felszólító mód	
többes szám	egyes szám	többes szám
3. személy	2. személy	2. személy
помн-яць	помн <i>і</i>	помн <i>іце</i>
бяр-ўць	бяр <i>ы</i>	бяр <i>ыце</i>
ста-яць [ста <i>й</i> аць']	стой <i>і</i>	стой <i>іце</i>
вўч-ацца	вуч <i>ы</i> ся	вуч <i>ыце</i> ся

Nyelvtani kommentár: A többes szám 1. személyű felszólítást külön szókapcsolattal lehet kifejezni: a **давай, давайце** segítségével + az ige jelen idejű többes számú alakjával: **давай** паедзем, **давайце** напішам.

Az egyes vagy többes számú 3. személyű felszólítást is külön szókapcsolattal lehet kifejezni: a **хай, няхай** segédigével + az ige jelen vagy jövő idejű, egyes vagy többes számú, 3. személyű alakjával: **няхай** паэдзе, **хай** напішуць.

5. feladat. Keresse ki a felszólító módú igéket 3. Астапенкі versében.

Не кажы́, не абяца́й,
Не бяры́ такое ро́лі!..
Ходзіць сонца. Шэпча гай.
Вэцер блука́е па полі.

На зямлі́ прыйшла́ вясна́,
За сямом прысе́ла з краю́.
Адгада́й — каторы з нас
Пэ́ршы вы́мавіў «каха́ю»?..

Не кажы́ цяпе́р, маўчы́,
Не кажы́ — пачу́е вэце́р...
Ска́жаш ноччу́ — уначы́
Ціхі́м ста́не ўсе́ на све́це.

Не закі́двай за спі́ну
Косы шоўкавы́я — зме́і.
Я спатка́ў з табой вясну́,
Я без слова зразуме́ю.

Над сямом і за сямом
Па́хне бэ́зам і язмі́нам...
Хай жа бу́дзе — я́сным сном,
Я́сным, све́тлым успа́мінам.

Ходзіць сонца над табой, —
Хай жа ходзіць так няспы́нна!
Прытулі́ся галавой
Да маі́х грудзе́й, дзяўчы́на...

6. feladat. Tegye a zárójelben álló igéket felszólító módba.

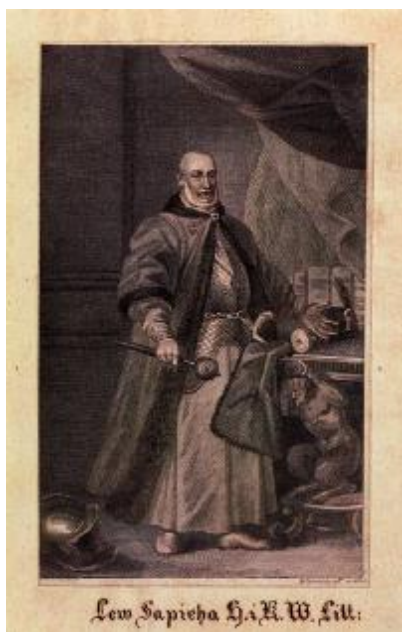
1. (Астудзіць: egyes szám, 2. személy) ма́е шчо́кі далоня́мі, (утаймава́ць: egyes szám, 2. személy) у вача́х аганькі́, (прыручы́ць: egyes szám, 2. személy) ма́е ру́кі няўлоўны́я да ўла́сных — спакойных такі́х. (Р. Тармола) 2. (Быць: egyes szám, 2. személy) жа, век малады́, поўны́ све́тлымі дня́мі! (Пралята́ць: többes szám, 2. személy), гады́, залаты́мі агня́мі! (М. Багдановіч) 3. Дык зноў ту́ю пэ́сню, дзяўчы́нка, (спява́ць: egyes szám, 2. személy) — пад ціхі́ твой спеў я засну́... (М. Чарот) 4. (Замаўча́ць: egyes szám, 2. személy),

маё сэрца, (быць: egyes szám, 2. személy) ты гордым хоць раз. (А. Астапенка) 5. (Расці: egyes szám, 2. személy), (узмацоўывацца: egyes szám, 2. személy), дрэва, як манумент жывы (уставаць: egyes szám, 2. személy) і к небу надпіс (падываць: egyes szám, 2. személy). (М. Багдановіч) 6. (egyes szám, 3. személy) яшчэ (лётаць) воран, (egyes szám, 3. személy) яшчэ (кружыцца) век. (Кахаць: egyes szám, 2. személy) мяне так, як учора — высока. Аддана. Навэк! (Я. Янішчыц) 7. Ты (паклікаць: egyes szám, 2. személy) мяне. (Пазваць: egyes szám, 2. személy). (Я. Янішчыц)

7. feladat. Írja le a következő igék összes lehetséges felszólító módú formáját.

Példa: нэсці – нясі, нясіце, нясём (давай, давайце нясём), хай (няхай) нясе (нясучь).

Стаяць, сказаць, памэраць, бегчы, мыць, сыпаць, узяць, паказаць, аддаць, браць.

Канцлер Леў Сапэга

Род князёў Сапэгаў быў у Беларусі адным з самых старажытных, і даў ёй багата вядомых людзей. Але найбольш праславіў яго Леў Сапэга, які нарадзіўся ў вёсцы Астроўна, што недалёка ад горада Бешанковічы на Віцебшчыне.

Калі хлопчыку споўнілася шэсць гадоў, бацькі завезлі яго ў Нясвіж. Тады там была найлепшая ў Беларусі школа, адчыненая князямі

Радзівіламі. Якраз тым часам вучоны і асвётнік Сымон Бўдны, які працягваў справу Францішка Скарыны, выпусціў у Нясвіжскай друкарні беларўскія кнігі. Па адной з іх князевіч Сапёга і навучыўся чытаць на роднай мове.

Леў Сапёга ўжо ў дзяцінстве апрача беларўскай мовы выдátна ведаў лацінскую, грэцкую, нямецкую і польскую. Ледзь не кожны дзень здольны да навўкі хлопчык праводзіў у зámкавай бiблiятэцы. Ён чытаў старадаўнія рўкапісы і друкаваныя кнігі і хўтка назапашваў ве́ды.

У трынаццаць гадоў Леў Сапёга ўжо паступіў у знакаміты Ляйпцыгскі ўніверсітэт у Нямеччыне. Там ён захоплена вывучаў гісторыю, філасофію і права. Ён ужо мэрыў пра тое, як бўдзе служыць роднай зямлі.

З дапамогаю сваіх апекуноў — Радзівілаў — Сапёга быў прыняты на слўжбу да караля і вялікага князя Сцяпана Батуры. Гаспадару дзяржавы спадабаўся адукаваны юнак, які старанна выконваў усе даручэнні.

Сапёга меў выдátную пámяць і бліскўча ведаў законы Вялікага Княства. Ён быў заўсёды вётлівы, сцiплы і сумлённы.

Тым часам iшла вайна з Масковіяй, што хацела захапiць беларўскія зэмлі. Сапёга за сваё грошы, якія атрымаў у спадчыну ад бацькі, стварыў і ўзброiў цэлы полк, а сам стаў яго камандзірам.

За мўжнасць у змаганні з ворагам кароль прызначыў Сапёгу на адказую пасáду сакратара Вялікага Княства. З гэтага часу ён змог цалкам заняцца дзяржаўнымі спра́вамі.

З поўдня нашай Бацькаўшчыне пагражалі тўркі і крўмскія татары. Каб адбiцца ад iх, трэба было падпiсаць зами́рэнне з Масковіяй. Леў Сапёга вiравiўся з пасольствам да расейскага цара і падпiсаў мiрную дамову на дзёсяць гадоў, а таксама вiзвалаў з царскага палону 900 беларўсаў.

Таленавіты палітык і дыпламат атрымліваў усё больш высокія пасады. Больш за трыццаць гадоў ён быў вялікім канцлерам, гэта значыць другім чалавёкам у дзяржаве пасля самога вялікага князя.

Пад кіраўніцтвам Льва Сапёгі быў напісаны і ў 1588 годзе прыняты новы Статут Вялікага Княства Літоўскага — кніга, дзе былі сабраныя ўсе законы нашай дзяржавы.

Статут умацоўваў самастойнасць Княства. Ён забараняў іншаземцам купляць тут зямлю. Закон бараніў правы людзей розных рэлігій. Знаты чалавек не меў права беспакарана забіць простага селяніна. За злачынства супроць жанчыны закон караў больш сурова. Кожны вольны чалавек мог без перашкодаў выехаць за мяжу.

Ужо ў тым далёкім часе нашыя прадзеды клапаціліся пра ахову прыроды і яе багатстваў. У Статуце пералічваліся каштоўныя зьяры і птушкі, якія знаходзіліся пад абаронаю дзяржавы.

Статут быў напісаны на беларускай мове. Закон яшчэ раз пацвярджаў, што гэтая мова дзяржаўная. На ёй вялі дыпламатычную перапіску, складалі ўрадавыя дакументы, выступалі на Сойме дэпутаты.

За свае грошы Сапёга выдаў Статут у Віленскай друкарні. Адтуль яе развезлі па ўсім Княстве.

Статут Вялікага Княства Літоўскага быў найлёпшым зборам законаў у тагачаснай Еўропе. Яго перакладалі і выдавалі ў іншых краінах. Па запісаных у Статуце законах беларусы жылі некалькі стагоддзяў.

У тым часе, калі жыў Леў Сапёга, Вялікае Княства Літоўскае аб'ядналася з Польскім Каралёўствам. Гэта здарылася ў 1569 годзе. Тады якраз ішла вайна з Масковіяй, і Княству патрэбна была дапамога.

Задзіночанне дзвюх дзяржаў называлася Рэч Паспалітая. У Рэчы Паспалітай нашы продкі жылі болей за два стагоддзя.

Большасць жыхароў Вялікага Княства трымалася праваслаўнай веры. Праваслаўныя маскоўскія цары, якія марылі захапіць беларускую зямлю, хлусліва абвяшчалі, што яны хочуць абараніць адзінаверцаў.

З польскага боку таксама прагавіта паглядалі на Беларусь. У Польскім Каралеўстве вера была каталіцкая. Польскія ўлады і ўсіх беларусаў хацелі зрабіць каталікамі, каб лягчэй запанаваць над Вялікім Княствам Літоўскім.

Леў Сапэга і ўсе, хто адстойваў незалежнасць Бацькаўшчыны, лічылі, што самастойнасць дзяржавы можа ўмацаваць агульная вера.

Найвышэйшыя праваслаўныя святары сабраліся ў Бэрасці на з'езд. Яны абвясцілі, што захоўваюць у сваіх храмах усё ранейшыя звычэй і абрады, але прызнаюць уладу папы рымскага.

Адбылося як бы аб'яднанне праваслаўнай і каталіцкай цэркваў. Новую веру назвалі вуніяткай. Галоўным вуніяткім саборам стаў старажытны полацкі храм святой Сафіі.

У вуніяткіх храмах гучала беларуская мова. Вуніаты друкавалі на ёй кнігі і вучылі дзяцей у царкоўных і манастырскіх школах.

У канцы XVIII стагоддзя вуніятамі ўжо была большасць беларусаў.

Канцлер Леў Сапэга спрыяў умацненню ўніі.

Льву Сапегу ішоў сямідзесяты год, калі яму ўручылі булаву вялікага гётмана. Гэта значыла, што ён зрабіўся галоўным ваяводам войска Вялікага Княства Літоўскага.

Час для нашай Бацькаўшчыны быў тады цяжкі. Швэдскі кароль пераправіў на 75 караблях свае палкі праз Балтыйскае мора і рушыў на Вільню і Полацк.

Каб выстаяць супраць ворага моцнае войска, Леў Сапэга ахвяраваў усё сваё грошы і маёмасць.

Планы швэдскага караля далучыць Вялікае Княства Літоўскае да сваіх уладанняў не спраўдзіліся.

Леў Сапэга вызначыўся і ў іншых справах. Добрым словам успаміналі яго мастакі, пісьмэннікі, друкары. За падтрымку і абарону таленавітых людзей паэты прысвячалі яму вершы. Багата грошай ён аддаваў на пабудову хрысціянскіх храмаў. Заслуга Сапегі і ў тым, што ён сабраў надзвычай багатую бібліятэку. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

канцлер – kancellár

род – nemzetség

праславіць – híressé tenni

споўніцца – betölteni (életkort)

Ляўпцыгскі універсітэт – Lipcsei

Egyetem

назапашваць – felhalmozni

Нямеччына – Németország

захоплена – lelkesen

філасофія – filozófia

Радзівілы tsz – Radziwiłłek (hercegi család)

права – jog

Сцяпан Батўра – Báthory István

даручэнне – megbízás

закон – törvény

вѣтлівы – udvarias
сумлённы – lelkiismeretes
Масковія – Muszkaország, Moszk-
 vai Nagyfejedelemség
узброіць – felfegyverezni
полк – sereg
камандзір – parancsnok
змаганне – csata, harc
прызнáчыць – kinevezni
адка́зная насáда – felelősségteljes
 tisztség
нагража́ць – fenyegetni
ту́ркі tsz (egyes szám: *ту́рак*) –
 törökök
кры́мскі тата́рын – krími tatár
замірэ́нне – békekötés
вы́праві́цца – elindulni
мі́рная дамо́ва – békeszerződés
палон – fogság
дыплама́т – diplomata
атры́мліваць – kapni
кіраўні́цтва – irányítás
ста́тут – alapokmány, statutum
умацоўваць / *умацава́ць* – megerő-
 síteni
забараня́ць – megtiltani, betiltani
і́ншаземе́ц – külföldi
купа́ць – venni, vásárolni
рэлі́гія – vallás
знáтны – nemes
беспакара́на – büntetlenül
забі́ць – megölni
селяні́н – paraszt
злачы́нства – bűntett
кара́ць – megbüntetni
сурова – szigorúan
перашко́да – akadály
за мя́жы – külföldre
пра́дзед – ős
клапаці́цца – gondoskodni
ахова – védelem
бага́цце – gazdagság
пералі́чва́цца – felsorolni
наця́рджáць – megerősíteni

дыпламаты́чны – diplomáciai
перапі́ска – levelezés
ура́давы – kormányzati
дакуме́нт – irat
выступáць – fellépni, felszólalni
Со́йм – szejm (országgyűlés)
дэпутáт – képviselő
развѣ́зці – széthordani, szétvinni
збор – gyűjtemény
аб'ядна́цца – egyesülni
Польскае Кара́лѣ́ўства – Lengyel
 Királyság
зда́рыцца – történni
задзіно́чанне – unió, államszövetség
Рэ́ч Паспа́літая – Rzeczpospolita
права́слаўная ве́ра – pravoszláv
 (görögkeleti, ortodox) hit
хлу́сліва – megtévesztően
абвясча́ць – kihirdetni, kikiáltani
адзінаве́рац – egy hiten lévő
прагаві́та – mohón, sóvárgóan
ката́ліцкая ве́ра – katolikus hit
ката́лік – katolikus
запанава́ць – uralkodni
адстойва́ць – védelmezni
агу́льны – közös
Бѣрасце́ – (a mai Breszt régi fehér-
 orosz neve)
з'езд – kongresszus
захоўва́ць – megőrizni
звы́чай – szokás
абра́д – szertartás
прызнава́ць – elismerni
адбыва́цца – történni
як бы – nehogy
аб'ядна́нне – egyesítés
вуні́цкая ве́ра – unitus (görögkato-
 likus) hit
гуча́ць – szólni, hallatszani
спрыя́ць – kedvezni
уручы́ць – átadni
булава́ – jogar
вялі́кі гѣ́тман – főhetman (fegyveres
 erők parancsnoka)

ваявода – vajda
войска tsz – csapatok, hadsereg
шведскі – svéd
пераправіць – átkelni
карабэль – hajó
Балтыйскае мора – Balti-tenger
рушыць – megindulni
выставіць – felállítani
маёмасць – vagyon, tulajdon
план – terv

далучыць – hozzácsatolni
уладанне – birtok
спраўдзіцца – sikerrel járni
вызначыцца – kitűnni
справа – dolog
успамінаць – emlékezni
абарона – védelem
набудова – építés
хрысціянскі – keresztény
заслуга – érdem

Kérdések és feladatok

1. Hogyan és hol tanult Леў Сапэра (Lew Sapieha)?
2. Hogyan került a nagyherceg és a király szolgálatába?
3. Mivel végződött a moszkvai cárhoz tett utazása?
4. Milyen törvények szerepelnek a Litván Nagyfejedelemség alapokmányában?
5. Milyen nyelven írták és milyen nyelven adták ki az alapokmány?
6. Miért egyesítették a Lengyel Királyságot és a Litván Nagyfejedelemséget?
Mi lett az így egyesített állam neve?
7. Mi az unió?
8. Hogyan segített hazájának Леў Сапэра legyőzni a svéd hódítókat?
9. Milyen érdemei vannak még Сапэра-nak?

18. találkozás

Тема: Vonzatok a fehérorosz nyelvben. A feltételes mód.

Тárgyas viszonyok:

- віншавáць каго з чым** (gratulálni vkinek vmihez, vmilyen alkalomból): *віншавáць сястры́ з днём нараджэ́ння* (gratulálni a nővérünknek születésnapjára);
- вырака́цца каго-чаго** (megtagadni vmit): *вырака́цца слоў* (megtagadja a szavát);
- гавары́ць, каза́ць пра каго-што** (beszélni, mondani vről): *гавары́ць пра сябра, каза́ць пра заняткі* (beszélni a barátról, az óráról);
- дагляда́ць, глядзе́ць каго-што** (vigyázni vmire): *дагляда́ць хворага* (ápolni a beteget);
- дакрану́цца да каго-чаго** (megérinteni vmit): *дакрану́цца да рукі* (megérinteni a kezét);
- дзякава́ць каму́** (megköszönni vkinek): *дзякава́ць сябру* (megköszönni a barátinak);
- ду́маць пра каго-што** (gondolni vre): *ду́маць пра бацькоў* (szülőkre gondolni);
- жані́цца з кім** (feleségül venni vkit): *жані́цца з Алена́ю* (feleségül venni Alenát);
- забы́ць на каго-што** (elfelejteni vmit): *забы́ць на крыва́ды* (elfelejteni a sértést);
- зайздросці́ць каму́-чаму́** (irigyelni vt): *зайздросці́ць поспеху* (irigyelni a sikert);
- захапля́цца кім-чым** (lelkesedni vért): *захапля́цца спортам* (lelkesedni a sportért);
- звані́ць па тэле́фоне** (felhívni vkit telefonon);
- здэ́кавацца з каго-чаго** (gúnyolódni vkivel): *здэ́кавацца з Але́ся* (gúnyolódni Alesszel);
- здзі́віцца з каго-чаго** (meglepődni, csodálkozni vn): *здзі́віцца з яé ўчы́нку* (csodálkozni a tettén);
- кірава́ць кім-чым** (vezetni vt): *кірава́ць шко́лай* (iskolát vezetni);
- пазбы́цца каго-чаго** (elmenekülni vmi/vki elől): *пазбы́цца непры́ёмнасцей* (elmenekülni a kellemetlenségek elől);
- праба́чыць каму́** (megbocsátani vkinek): *праба́чыць ёй* (megbocsátani neki);
- смяя́цца, жартава́ць з каго-чаго** (nevetni vn): *смяя́цца з іх* (nevetni rajtuk);
- хварэ́ць на што** (betegségben szenvedni): *хварэ́ць на сухоты* (tébécésnek lenni).

Тэрбелі viszonyok:

на Беларусі (Fehéroroszországban): *справа адбывалася на Беларусі* (a dolog Fehéroroszországban történt);

на двары (на двор) (az udvarra): *выйсці на двор* (kimenni az udvarra);

па + elöljárós eset: *прайсці па двары, па касаторы* (véigymenni az udvaron, a hegyoldalán);

паўз + tárgy eset: *ішлі паўз вокны* (elmenni az ablak mellett), *пайшоў паўз мяжы* (átmenni a határon), *дарога паўз сяло* (út a falu mellett);

побач + birtokos eset: *побегла побач вагона* (a vagon mellett futott).

Időbeli viszonyok:

за + eszközeset: (időre, korszakra vonatkozóan): *за другім разам* (másodszor), *за польскім часам* (a lengyel időkhöz);

пад час + birtokos eset: *пад час заняткаў* (az óra alatt);

у чáce + birtokos eset: *у чáce вайны* (a háború alatt).

Ok-okozati viszonyok:

з прычыны + birtokos eset: *з прычыны гэтага прыгад’у* (emiat emlékezett), *бытаваў з прычыны рэпрэсій* (a megtorlás miatt volt);

па + elöljárós eset: *не здолеў прыехаць па хваробе* (betegség miatt nem tudott jönni), *адалі па патрабаванні* (szükségből adták el), *пайшоў па заданні* (elment a feladatai miatt).

Célt kifejező viszonyok:

да + birtokos eset: *готовы да дзеяння* (tettre kész), *дарога да праэзду* (út az átjáróhoz);

па + tárgy eset: *пайсці па прадукты* (elment ennivalóért), *па дровы, па вад’у* (tűzifáért, vízért); *паслаць па доктара* (orvosért küldeni);

па + elöljárós eset: *пайсці па справах* (elmegy a dolgára);

у + tárgy eset: *пайсці ў грыбы, у ягады, у рыбу* (elmenni gombáért, bogyókért, horgászni).

1. feladat. A zárójelben lévő szavakat tegye a vonzatnak megfelelő esetbe.

Падзякаваць (настаўнік), даглядаць (бабуля), выбачыць (сябар), прабачыць (сын), дараваць (ён), прабачце (я), не выракацца (радзіма), глядзець (пасека), пазбіцца (рэчы), хварэць (грып), ганарыцца (брат), здзівіцца (яё паводзіны), званіць (тэлефон), віншаваць (дзяд’уля), захапляцца (фільм).

2. feladat. Állítson össze mondatokat a következő szavakból.

1. Хадзіць, па, лясныя, сцэжкі. 2. Сумаваць, па, дарагі, чалавек. 3. Пайсці, па, адказы, заданне. 4. Паслаць, Ганна, па, вад’а. 5. Пайсці, з, сябры, у, рыба. 6. Дзяўчына, ісці, побач, магазан. 7. Бацька, касіць, паўз, мяжа. 8. Яні, расказваць, пра, цікавы, здарэнне. 9. Бабуля, хварэць, на, сэрца.

10. Мары́я, дакрана́цца, да, сваё, валасы́. 11. Мі́кола, ажані́цца, з, Алéна. 12. Дзяўчы́нка, жартава́ць, з, хлопец. 13. Яны́ забы́цца, на, час. 14. Ма́ці, дзіві́цца, з, яна́, паводзі́ны. 15. Бацькі́, ду́маць, пра, дзе́ці. 16. Дрэ́нныя, дзе́ці, здэ́кавацца, з, саба́ка.

3. feladat. Tegye a megfelelő esetbe a zárójelben lévő szavakat.

Вы́тапталі́ мы сабе́ ме́сца сярод (высо́кая трава́) на (луг) ля (рака́) і сёлі́, нібы́ ў шатры́.

Млё́ла блі́зка рэ́чка сярод (ці́ш) ле́тняй ночы́, і пра́менні́ ме́сяца залаці́лі́ нямы́ чарот...

Маўча́ла яна́... Толькі́ сэрца́ маё́ не маўча́ла. Мне хаце́лася не́шта каза́ць ёй, але́ не ве́даў я што.

— Зага́дай зага́дку! — вы́паліў я ра́птам ні з таго́ ні з сьго́.

Зірну́ла яна́ на мяне́, а ў гэты́ са́мы момант ме́сяц зірну́ў на яé. Шаўковы́мі хва́лямі бы́лі распу́шчаны валасы́ на (плéчы). Ад і́х ляглі́ на (тва́р) паўце́ні, і вочы́ глыбо́кімі зрабі́ліся, а яна́ зрабі́лася таёмнай — здае́цца, любі́ла і не любі́ла, жартава́ла і не жартава́ла, не то клі́кала да сябе́, не то адганя́ла... І я не мог разга́даць...

Нямéла ноч. Чорны́я вольхі́ драма́лі. Адны́ зоркі́ гаслі́, другія́ запалі́ліся.

Я не ве́даў, ці́ мне ў (не́йкае забы́ццё), бы́ццам марму́ровую багі́ню, палава́ць яé, ці́ адвярну́цца ад яé і захава́ць у (сэрца́) маладо́е, шчы́рае пачу́ццё.

Яна́ зага́дала зага́дку... (Зм. Бяду́ля: «Зага́дка» című műve)

A feltételes mód képzése

kijelentő mód (múlt idő)	feltételes mód (hímnem, nőnem, semleges nem)	
	egyes szám	többes szám
узя́ў	узя́ў бы	
узяла́	узяла́ б	
узяло́	узяло́ б	
узялі́		узялі́ б

4. feladat. Keresse ki a mondatokban a feltételes módú igéket és állapítsa meg képzésmódjukat.

1. Мкне з ві́раю пту́шка, а ду́мка ў ві́рай ляце́ла б, ляцела́, а шчы́ра, так шчы́ра! (Я. Купа́ла) 2. Яшчэ́ б я ў Чырво́ную кні́гу занё́с малады́я гады́. (Р. Бараду́лін) 3. А жыць з людзьмі́, сустрака́ючыся з і́мі што́дня, і не ве́даць і́х мовы́ — я лічу́ недастойным людско́й годнасці́. Апрача́ таго́, гэта́ зна́чыла б прызна́цца ў сваё́й бязда́рнасці́. (У. Дубоўка) 4. Вось і хачу́, пачу́ўшы ўсхлі́п, спыта́ць нача́льніка любо́га: чым апраў́дацца вы ма́глі б, каб не было́ на не́бе Бо́га? (Г. Бураўкі́н) 5. Праз ту́ю аднаасо́бнасць ё́н за

год натрываўся столькі, што іншаму хапіла б на ўсё жыццё. (В. Бьікаў) 6. Ой, як люба родна хата! Ой, як мілы родны край! Паляцёў бы, як у рай! (Цётка) 7. О, як бы я хацёў спачатку дарогу жыцця па парадку прайсці яшчэ раз, азірнуцца, сабраць з дарог каменні тыя, што губяць сілы маладыя, — к вясне б маёй хацёў вярнуцца. (Я. Колас) 8. І стралок з яго быў някёпскі: які ж быў бы ён паляшук, каб не ўмеў добра страляць? (Я. Колас)

5. feladat. Írja le a következő igék összes lehetséges feltételes módú alakját.

Бэгчы, жыць, адвэсці, нёсці, пісаць, рабіць, чытаць, сябраваць, шкадаваць, прывіцца.

6. feladat. Írjon fogalmazást a következő témák valamelyikéből:

A. „Ha én oktatási miniszter lennék...”

B. „Ha lenne egy szabad hetem és sok pénzem, elutaznék...”

C. „Ha állást kapnék Fehéroroszországban...”

Használjon feltételes módú igéket!

Сімяон Полацкі

Чалавёк, пра якога мы пагаворым, заслужыў славу выдатнага пісьмёніка, настаўніка і асвётніка. Яго ведалі ў свеце далёка ад Беларусі. Але ён заўсёды з любасцю ўспамінаў яе і свой родны горад, у гонар якога ўзяў сабе прозвішча — Полацкі.

У дзяцінстве і юнацтве яго звалі Самойлам. Хлопчык нарадзіўся ў 1629 годзе ў сям’і заможных гараджанаў. Навуку ён пачаў спасцігаць у школцы пры Полацкім Богаўлёнскім манастыры. Тут не толькі вучылі чытаць, пісаць і лічыць, але і выкладалі лацінскую і грэцкую мовы, музыку і спёвы.

Пасля школы Самойла паехаў вучыцца ў Кіеў, а потым у Вільню, дзе была акадэмія.

У гэты час полацкага юнака ўжо ведалі як таленавітага паэта. Свае вершы ён, апрача роднай беларускай мовы, пісаў яшчэ на трох — польскай, лацінскай і расейскай.

У Вільні Самойла стаў прыхільнікам вуніі.

Якраз тады, калі Самойла быў віленскім студэнтам, пачалася вайна Рэчы Паспалітай з Масковіяй. Вільню захапіла расейскае войска. Царскія стральцы і казакі рабавалі дамы і храмы. У касцёле святога Міхала захопнікі разбурылі магілу канцлера Льва Сапегі.

У раскошнай карэце па Вільні ехаў маскоўскі цар Аляксей Міхайлавіч. Дарогу перад ім засцілалі крывава-чырвонай тканінаю. Апрача войска, цара ніхто не сустракаў. Палова віленцаў загінула, астатнія ратавалі жыццё хто як мог.

Трэба было ратавацца і Самойлу. Ён падаўся ў Полацк.

Родны горад сустрэў падарожніка пажарышчамі і падазронымі позіркамі маскоўскіх стральцоў, якія гаспадарылі на вуліцах. Самым надзейным прытулкам для адукаванага чалавека быў у такое ліхалёцце манастыр.

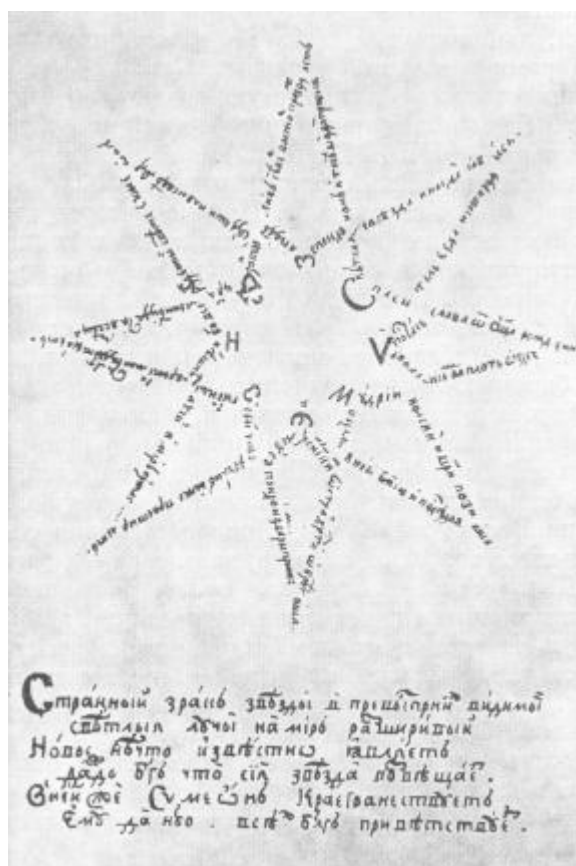
Самойла падстрыгся ў манахі і атрымаў новае імя — Сімяон.

Ён пачаў працаваць у той самай школцы, дзе некалі вучыўся.

Неўзабаве ў Полацк прыехаў цар Аляксей Міхайлавіч. Разам са сваімі вучнямі Сімяон выступіў перад ім з чытаннем вершаў.

Тады вучоны палачанін яшчэ не ведаў, што праз колькі гадоў ён пераселіцца ў Маскву і будзе выходца царскіх дзяцей.

У Беларусі па-ранейшаму лілася кроў, гінулі людзі. Страшная вайна здавалася бясконцаю, і Сімяон наважыўся паехаць у Маскву.

Да ад'езду яго змушала і нянавісьць полацкага праваслаўнага епіскапа Каліста. Гэтага святара Масква паставіла на пасадку ў абыход царкоўных законаў. Сімяон быў нязгодны і ў адным сваім вершы пасмяяўся з незаконнага епіскапа.

Тады Каліст прызначыў паэту ганэбнае пакаранне ў манастырскім хлявё. Потым Сімяона наогул кінулі ў астрог і закавалі ў кайданы. Болей паэт не мог трымаць такіх здэкаў.

Ён пакідаў бацькоўскую зямлю не таму, што любіў цара і хацеў яму служыць. Ён ведаў, што маскоўскія ўладары заўсёды былі ворагамі нашай дзяржавы. Але Сімяон хацеў, не баючыся за сваё жыццё, займацца навучаю і пісаць кнігі.

Адукаваных людзей у Расейскай дзяржаве было значна меней, чым у Беларусі. Таму палачаніна прынялі гасцінна. Цар часта запрашаў Сімяона ў свой палац і даваў яму розныя адказныя даручэнні. Ён быў перакладчыкам пры высокіх замежных гасцях. Стварыў для царскіх людзей лацінскую школу. Да розных урачыстых выпадкаў паэт пісаў вершаваныя віншаванні, прычым рабіў іх у выглядзе крыжа, зоркі, сэрца або стужкі серпанціну.

Хутка Сімяона прызначылі выхавальнікам і настаўнікам царскіх дзяцей, сярод якіх быў і будучы Пётр I.

Хоць паэт і быў пад царскаю абаронаю, жылося яму не надта соладка. Сімяон пісаў у лісце да сябра, што, як толькі дазваляць абставіны, ён вярнецца на радзіму. Але ягоныя мэры так і не здзейсніліся.

Сапраўднае шчасце і адпачынак для душы Полацкі знаходзіў у працы. Ён адчыніў у царскім палацы друкарню і выдаў там буквар, а потым і

іншыя кнігі. У друкярні працавалі беларускія майстры, вывезеныя ў царскі палон.

Адкрыццё Сімяонавай друкярні было для адсталай Масковіі вельмі важнай падзеяй. Колькасць друкярняў адразу павялічылася ў два разы: замест адной стала дзве. Тым часам ў Рэчы Паспалітай дзейнічалі ажно 134 друкярні.

Нашы землякі-беларусы, введзеныя на чужыну царскімі заваёўнікамі, сталі акцёрамі створанага Сімяонам у Маскве першага расейскага тэатра.

Полацкі напісаў праект першай у Расеі найвышэйшай школы.

Але галоўным захапленнем асвётніка, як і раней, заставалася паэзія. З-пад пяра ў Сяміона выходзілі вершы і байкі, вершаваныя апавяданні і загадкі, п'есы і пераклады з іншых моваў.

У Маскве наш зямляк напісаў болей за дзесяць кніг.

Ён не шкадаваў сябе, шмат хварэў і рана памёр. У сваё апошняе дні Полацкі часта думаў пра Беларусь. Ён склаў запавёт, у якім падзяліў свае грошы паміж беларускімі манастырамі ў Полацку, Віцебску, Воршы, Мэнску і Вільні. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

пагаварыць – beszélgetni, beszélni
заслужыць – kiérdemelni, megérdemelni

заможны – tehető

спасцігаць – elérni, utólréni

Богаяўленскі манастыр – Bogojavlenyije (Az Úr megkeresztelése) kolostor

лічыць – számolni

спэвы – ének (tárgy)

акадэмія – akadémia

прыхільнік – vminek a híve, követője

стралец – lövész

казак – kozák

разбурыць – feldúlani, szétrombolni

раскошны – pompás, fényűző

карэта – hintó

цар Аляксей Міхайлавіч – Alekszej Mihajlovics (Romanov) cár

засцілаць – beborítani vmivel

крывава-чырвоны – vérvörös

тканіна – szövet

ніхто – senki

сустракаць – fogadni vkit

загінуць – elpusztítani

ратаваць – menteni

хто як можа – ki hogy tudja

ратавацца – megmenekülni

падацца – elpályázni, eltávozni
vhová

пажарышча – tűzvész

падазроны – gyanakvó, bizalmatlan

позірк – tekintet, pillantás

гаспадарыць – kényére-kedvére rendelkezni, parancsolgatni

надзейны – biztos, megbízható

прытулак – menedék

ліхалецце – viszontagságos, nehéz
idők

неўзабаве – hamarosan

праз колькі гадоў – néhány év múlva

перасяліцца – átköltözni

выхоўваць – nevelni

на-ранейшаму – mint azelőtt, változatlanul

ліцца – folyni

гінуць – elpusztulni
страшыны – szörnyű
бясконцы – végtelen
наважыцца – eldönteni
ад'езд – elutazás
змушаць – kényszeríteni
нянавісь – ellenszenv, gyűlölet
абыход – megkerülés, mellőzés
быць нязгодны – nem érteni egyet
пасмяяцца – kinevetni
прызначыць – kinevezni
ганёбны – gyalázatos, csúfos
хлеў – istálló, ól
наогул – többnyire
кінуць – vetni
астрог – börtön, tömlöc
закаваць ў кайданы – bilincsbe verni
трываць – elviselni
здзек – gyalázkodás, kínzás
пакідаць – elhagyni
бацькоўскі – szülő-
гасцінна – vendégszeretően
запрашаць – meghívni
палац – palota
замежны – külföldi
стварыць – létrehozni
урачысты – ünnepi
выпадак – esemény
вершаваны – verses
вішаванне – üdvözlés
сэрца – szív
серпанцін – szerpentin

выхавальнік – nevelő
Пётр I – I. Péter cár
абстáвіны tsz – körülmények
ма́ра – vágy, álm
здэ́йсні́цца – beteljesülni
шча́сце – szerencse
адпачы́нак – pihenés
адчы́ніць – megnyitni
друка́рня – nyomda
буква́р – ábécéskönyv
адкры́ццэ – megnyitás
адста́лы – maradi, elmaradott
важны – fontos
падзе́я – esemény
колька́сць – mennyiség
акце́р – színész
ажно – még ... is (itt: már)
створа́ны – létrehozott
тэа́тр – színház
прае́кт – terv
захапле́нне – szenvedély, vonzalom
пяро – toll
з-па́д пяра́ – tollából
ба́йка – állatmese
апа́вяданне – elbeszélés
зага́дка – rejtvény
п'е́са – színdarab
боле́й за дзе́сяць – több, mint tíz
шкадава́ць – kímélni
хварэ́ць – betegeskedni
запа́вёт – végrendelet
падзялі́ць – elosztani
Ворша – Orsa

Kérdések és feladatok

1. Mi volt Сімяон Полацкі valódi neve?
2. Hol tanult Сімяон?
3. Miért tért vissza a költő Vilniuszból Polockba?
4. Mivel foglalkozott Сімяон Polockban?
5. Miért kellett Сімяон Полацкі-nak átköltöznie Moszkvába?
6. Mivel foglalkozott a költő Moszkvában?
7. Milyen örökséget hagyott maga után Сімяон Полацкі?

19. találkozás

Téma: A mondat szórendje. Az egyszerű mondat fajtái.

A fehérorosz nyelv szórendje nem kötött:

*Я живу́ в Будапéште. – Живу́ я в Будапéште. – Я в Будапéште живу́. –
У Будапéште я живу́. – Живу́ в Будапéште я. – У Будапéште живу́ я.*

Az átrendezéstől a mondat értelme nem változik meg, de vannak olyan mondatrészek, amelyeket nem szabad áthelyezni:

- az előljárószók mindig az előtt a szó előtt állnak, amelyhez tartoznak:
у двор, на лёсе;
- a *не* tagadószó mindig a hozzá tartozó mondatrész előtt áll: *не можа, не на дарозе;*
- a *ж, жа* módosítószó mindig a hozzá tartozó mondatrész után következik:
зработа ж, ён жа і паéхаў;
- a *цi* kérdőszó mindig a mondat elején áll:
Цi вячэра́ла ўжо ма́ма?

Az egyszerű mondat szórendje lehet egyenes vagy fordított.

Az egyszerű mondatok a semleges stílusuk miatt főként a hivatalos, üzleti vagy tudományos nyelvben használatosak.

Egyenes szórend esetén (kijelentő mondatokban) az alany az állítmány előtt; az egyeztetett jelző a jelzett szó előtt; a nem egyeztetett jelző a jelzett szó után; a tárgy a tárgyesetet vonzó szó után; a bővítmények pedig az állítmány után állnak. A határozók az állítmány előtt állnak, kivéve a helyhatározót, ami utána következik:

Старáя царквá вéлична ўзвышáлася над вёскай (egyeztetett jelző – alany – módhatározó – állítmány – helyhatározó).

A fordított szórend expresszív stílusa miatt inkább a társalgási és irodalmi nyelvben használatos. Az ilyen szórend eltér a megszokottól és bizonyos szavak kiemelésére szolgál (az így kiemelt szavak többnyire a mondat elejére vagy végére kerülnek):

Над вёскай старáя царквá вéлична ўзвышáлася. Вéлична ўзвышáлася над вёскай старáя царквá.

Az egyszerű mondatok modalitása

kijelentő	kérdő	felszólító	felkiáltó
<i>tények, események állítása vagy tagadása</i>	<i>kérdés kifejezése</i>	<i>cselekvésre ösztönzés (utasítás, kérés, tanács, meghívás)</i>	<i>érzelmi töltet kifejezése</i>
hanglejtés: <i>nyugodt, egyenletes, a mondat végén ereszkedő, a logikailag kiemelendő szavaknál vagy szócsoporthoz emelkedő</i>	hanglejtés: <i>kérdő, annál a szónál, amelyikre a logikai hangsúly esik emelkedő</i>	hanglejtés: <i>felszólító, utasításnál emelkedő, tanácsnál és kérésnél ereszkedő</i>	hanglejtés: <i>felkiáltó, izgatott, ünnepélyes, különféle érzelmi árnyalatoknál: öröm, lelkesedés, csodálkozás, harag</i>
Сёння добрае надвор'е.	Якая зараз гадзіна?	Прыбяр'гі за сабой, калі ласка.	Вы мяне так уздавалі!

1. **feladat.** Állapítsa meg a következő mondatok modalitását.

Прывітанне, дружа! Нядаўна я наведаў Беларусь. Быў у Мінску і Бэрасці. Было вельмі добра! Я шмат гуляў. У Мінску быў у тэатры, на выставе беларускіх мастакоў, у Бэрасці — у краязнаўчым музеі. У кнігарні купіў неабходныя падручнікі па беларускай мове. Пазнаёміўся з цікавымі людзьмі. Пасябраваў з адной беларускай дзяўчынай. Яна такая прыгожая! І разумная! Будзем з ёй ліставацца. А ты быў у Беларусі? Абавязкова з'ездзі! Бывай!

2. **feladat.** Állítson össze mondatokat a következő szavakból.

1. па, што, тэлевізар, глядзець, ты? 2. пайсці, кіно, у! 3. парá, год, лёта, любімая. 4. надзвычай, кніга, цікавая! 5. быць, дзе, увечары, вы, учора? 6. лес, расці, у, грыбы, і, ягады. 7. збывацца, хай, вашыя, спадзяванні! 8. добра, як, быць, госці, у!

3. **feladat.** Olvassa fel kifejezően a következő részletet П. Пáнчанка „Беларуская мова” című verséből.

Льняная і жытнёвая. Сялянская.
 Баравая ў казачнай красе.
 Старажытная. Ты самая славянская.
 Светлая, як травы ў расе.
 Вобразная, вольная, п'яўчая,
 Мова беларуская мая!

Az egyszerű mondatok szerkezete

kéttagú mondatok (alany + állítmány)	egytagú mondatok (alany vagy állítmány)
<i>Мы вывучаем</i> беларускую мову. <i>Мы</i> <i>началі вывучаць</i> беларускую літаратуру.	<i>Світае.</i> Сонечная <i>ра́ніца.</i> Люблю гэты час.

4. **feladat.** Olvassa el a mondatokat és állapítsa meg, hogy egy- vagy kéttagúak.

Даўно ўжо я палюбіў бэз. Бэз расцвітаў якрэз у час на́шых школьных экзаменаў. Букэ́т ружова-сі́ніх кве́так заўсе́ды ста́яў на ста́ле, за́сланым чырво́ным абру́сам. За ста́лом сядзе́лі стро́гія экзамена́тары. На ста́ле бы́лі акура́тна раскла́дзены біле́ты. Зве́рху біле́ты бы́лі ўсе аднолькавыя. Які́ вы́браць?

Падыхо́дзячы да ста́ла, я заўсе́ды хвалява́ўся. У такі́я хвілі́ны я не звярта́ў ува́гі на бэз. За́тое пасля́ экза́мену пах бэ́зу да са́мага ве́чара п'яні́ў мне гала́ву. (I. Наву́менка alapján)

Az egytagú mondat fajtái

nominális	határozott alanyú	határozatlan alanyú	általános alanyú	személytelen
<i>csak alany van benne; jelenségeket, tárgyakat nevez meg</i>	<i>csak állítmány van benne; az ige egyes v. többes szám 1. vagy 2. személyű</i>	<i>csak állítmány van benne; az ige többes szám 3. személyű</i>	<i>csak állítmány van benne; az ige 2. személyű</i>	<i>csak állítmány van benne; az ige személytelen</i>
Восе́ньскі до́ждж.	Лю́блю кні́гі. І́дзяце́ ў бі́бліятэ́ку?	Мяне́ за-пра́сілі ў госці́.	Ад языко́ў ні-дзе́ не ўця-чэ́ш. (közmondás)	Ве́чарэ́. Мне не спі́цца.

5. **feladat.** Olvassa el a következő mondatokat és állapítsa meg, milyen szerkezetűek. Melyiket lehet átalakítani kéttagú mondatá?

1. Ве́чар. 2. Лю́блю свой край. 3. Пае́дзем у грыбы́? 4. Ця́мнэ́ла. 5. Чува́ць спе́ў пту́шак. 6. Мне му́ляе. 7. Чужо́ю бя́ду па ні́тачцы развя́ду. (Közmondás) 8. Языко́м се́на не на́косі́ш. (Közmondás) 9. Па́йдў ў ма́газін па хлеб. 10. Ужо́ світа́е. 11. Да́жджлі́вы ра́нак. 12. Уве́чары збі́рае́мся ў Лу́цэві́чаў. 13. Не ра́бі лі́хога і не бойся́ ні́кога. (Közmondás) 14. За́йдзі да мя́не на хвілі́нку. 15. Я́е заву́ць Ма́рыяй. 16. Та́к ху́тка сця́мнэ́ла!

Figyelem! Нéhány személytelen mondat:

1. Бярэцца на мароз. (Fagyini fog.) Збіралася на дождж. (Esni készült.)
2. Здалёк чуваць галасы́. = Здалёк чутно галасы́. (Hangok hallatszanak a távolból.) Добра відаць вавёрку на дрэве. = Добра відно вавёрку на дрэве. (Jól látni a mókust a fán.)
3. Няма з кім парáіцца. (Nincs kitől tanácsot kérni.). Няма куды́ пайсці. (Nincs hová menni.)

Az állítmány fajtái

egyszerű	összetett	
<i>a nyelvtani és lexikai jelentést egyetlen szó hordozza</i>	<i>a nyelvtani és lexikai jelentést más-más szó hordozza: az igei rész a nyelvtani, a névszói rész a lexikai jelentést.</i>	
	névszói állítmány	igei állítmány
<i>az ige állhat kijelentő, feltételes vagy felszólító módban</i>	<i>igei + névszói rész (főnév, melléknév, stb.)</i>	<i>igei rész + főnévi igenév</i>
Я жыўу ў Будапешце. Я па-эхаў бы яшчэ раз у Мінск. Няхай гэта адбудзецца!	Міхась быў студэнтам. Дзень быў халодны. Наталля засталася адна.	Мы хочам паабёдаць. Я абавязкова навучўся танца-ваць. Вёчарам ён меўся пайсці ў тэатр.

Nyelvtani kommentár: A fehérorosz nyelv a már megtörtént cselekvéseket összetett igei állítmánnyal is kifejezheti: Алесь быў пайшоў да дзвярэй, але прыпыніўся. Аднаго разу яны былі сустрэліся ў горадзе.

6. feladat. Állapítsa meg a következő egyszerű mondatok és állítmányaik fajtáit.

A. Зялёны домік дарожнага майстра стаіць каля самай шашы́. Праязджаючы тут на машы́не, на хаду́ можна заўважыць толькі зялёныя сцёны, зялёны плоцік, бёлыя ліштвы вялікіх акон і стракаты чарапічны дах. Потым абáпал дарогі зноў пабягуць дрэўцы прысадаў, тэлеграфныя слупы... (Я. Брыль)

Megjegyzés. A *Праязджаючы тут на машы́не, на хаду́ можна заўважыць толькі зялёныя сцёны, зялёны плоцік, бёлыя ліштвы вялікіх акон і стракаты чарапічны дах* mondatban a határozó határozói igenévvel, (*праязджаючы тут на машы́не*), az egyenrangú mondatrészek pedig egyenrangú bővítményekkel (*сцёны, плоцік, ліштвы і дах*) vannak kifejezve. A *Потым абáпал дарогі зноў пабягуць дрэўцы прысадаў, тэлеграфныя слупы*

mondatban az egyenrangú mondatrészek egyenrangú alanyokkal (*дрэўцы, слупы*) vannak kifejezve.

В. Мы, беларусы, заўсёды вызначаліся прыродным пачуццём маральнасці, добрасумлённасці, прыстойнасці. Нас паважалі за працавітасць і сціпласць, за дабрыню і спагадлівасць. (Н. Гілёвіч alapján)

Megjegyzés. А *Мы, беларусы, заўсёды вызначаліся прыродным пачуццём маральнасці, добрасумлённасці, прыстойнасці* mondatban hátravetett jelzővel (*беларусы*), és az egyenrangú mondatrészek egyenrangú jelzőkkel (*маральнасці, добрасумлённасці, прыстойнасці*) vannak kifejezve. А *Нас паважалі за працавітасць і сціпласць, за дабрыню і спагадлівасць* mondatban az egyenrangú mondatrészek egyenrangú bővítményekkel (*за працавітасць і сціпласць, за дабрыню і спагадлівасць*) vannak kifejezve.

С. Каваль быў высокі і здаровы. Кравец меў выгляд чалавёка кволага. Ён быў прысутлены, лысы і баяўся холаду. Душу меў мяккую і спачувальную... (К. Чорны alapján)

Д. Спакойна і павольна, як у зачараваным сне, нясе Прыпяць сухадоламу Дняпру сваю багатую даніну. Не спяшаецца яна выносіць дабро палёскіх балот. (Я. Колас)

Megjegyzés. А *Спакойна і павольна, як у зачараваным сне, нясе Прыпяць сухадоламу Дняпру сваю багатую даніну* mondatban az egyenrangú mondatrészek egyenrangú határozókkal (*спакойна і павольна*), és viszonyító szerkezettel (*як у зачараваным сне*) van kifejezve.

Е. Мой родны кут, як ты мне мілы! Забыць цябе не маю сілы! (Я. Купала)

Megjegyzés. А *Мой родны кут, як ты мне мілы!* mondatban megszólítás (*мой родны кут*) szerepel.

Г. Дуб быў вечны і неўміручы. Ён, здавалася, павінен быў быць нязмэнны і канчатковы ў сваёй класічнай закончанасці. І, аднак, ён рос. Разумееце? Ён яшчэ рос. (У. Караткевіч)

Megjegyzés. А *Ён, здавалася, павінен быў быць нязмэнны і канчатковы ў сваёй класічнай закончанасці. І, аднак, ён рос* mondatokban közbevetett szavak (*здавалася, аднак*) szerepelnek.

7. feladat. Állítson össze mondatokat a következő szavakkal és szóösszetételekkel.

Буду чакаць, зрабіў бы, быў працавіты, меўся прыйсці, чуваць, хай прыедзе, пачалá вывучаць, быў ціхі, падумаў быў, была́ замужам.

8. feladat. Olvassa el a szöveget és elemezze a mondatokat (szórend, modalitás, egy- vagy kéttagú, állítmány fajtái).

Белавёжская пúшча — адзінае ў свеце месца, дзе з часоў ледніковага перыяду жыве на волі зубр — дзікі першабытны лясны бык. Калісьці па

ўсёй нашай зямлі блукалі вялізныя статкі гэтай дзікай жывёлы. Раслінны свет быў багаты, і корму для іх хапала. Але з цягам часу ўмовы жыцця зуброў пагоршыліся. Ліодзі адваёўвалі ад першабытнай пúшчы ўсё новыя і новыя ўчасткі для земляробства. Змяняўся твар зямлі, змяняўся і клімат, змяняўся і жывёльны свет. Лясная плошча, патрэбная для нармальнага жыцця зуброў, змяншлася. Засталася для іх, нарэшце, апошнім прытулкам толькі Белавёжская пúшча. (В. Вольскі)

Паўстанне Тадэвуша Касцюшкі

Тадэвуш Касцюшка належаў да старажытнага беларускага роду. Ягонае дзяцінства прайшло ў бацькоўскім маёнтку Мерачоўшчына паблізу мястэчка Косава (цяпер Івацэвіцкі раён Берасцейскай вобласці).

Спачатку хлопчык засвойваў навúку ў недалёкай ад роднага дома навуçальні манáхаў-піяраў. Тут ён вывучаў гісторыю і лацінскую мову, матэматыку і фізіку, красамоўства і культуру паводзінаў.

Пасля вучэльні Касцюшка паступіў у Варшаўскі кадэцкі корпус. Такія корпусы рыхтавалі афіцэраў для войскаў Польшчы і Вялікага Княства Літоўскага. У тыя гады сябры прызвалі Тадэвуша «Швэдам з-пад Бэрасця».

Такую незвычайную мянушку ён атрымаў за тое, што хацеў быць падобным да выдатнага палкаводца — швэдскага караля Кáрла XII. Беручы з яго прыклад, Касцюшка штодня падымаўся а чацвёртай гадзіне раніцы. Каб не заснуць, ён апускаў ногі ў пастáўленую пры ложку балéю з ледзяной вадой. Так ён загартоўваў сваю волю.

Вайсковую навіку Тадэвуш працягваў у Парыжы. І ў кадэцкім корпусе, і ў Парыжы Касцюшка займаўся маляваннем. З яго мог атрымацца добры мастак, але лёс склаўся іначай.

Сталася так, што, прыехаўшы з Парыжа, Тадэвуш пражыў на радзіме вельмі мала. Якраз у тыя гады Паўночная Амерыка ваявала з Англіяй за сваю незалежнасць. Касцюшка сеў на карабэль і выправіўся за акіян.

У Амерыцы ён стаў у шэрагі змагароў за свабоду і дзевяць гадоў ваяваў на іх бакі.

Ён удзельнічаў ва ўсіх буйных бітвах з англічанамі, атрымаў чын генерала і стаў ганаровым грамадзянінам Злучаных Штатаў Амерыкі.

Наш знакаміты суайчыннік сябраваў з Томасам Джэферсанам, які склаў Дэкларацыю незалежнасці Злучаных Штатаў Амерыкі. За выдатныя заслугі ў змаганні за свабоду Касцюшку ўзнагародзілі ордэнам Цынцыната. Гэтую высокую ўзнагароду ўручыў нашаму земляку сам Джордж Вашынгтон, першы амерыканскі прэзідэнт. Ордэн Цынцыната атрымалі ўсяго тры іншаземцы.

Амаль усё заробленую ім у Амерыцы маёмасць Касцюшка перадаў свайму сябру Джэферсану. Ён папрасіў, каб той пусціў грошы на выкуп чарнаскіх рабоў.

Калі Касцюшка вярнуўся дадому, у Беларусі адбываліся трывожныя падзеі. Расея, Аўстрыя і Прусія ўжо дзялілі Рэч Паспалітую і ўводзілі на захопленых зямлях свае парадкі. Беларусы, паліякі і летувісы — усё, хто любіў Бацькаўшчыну, не маглі змірыцца з гэтым здзекам.

Збройнае змаганне за свабоду пачалося ў сакавіку 1794 года ў старажытнай сталіцы Польскага Каралёўства — Кракаве. Касцюшку абвясцілі начальнікам паўстання. Змагары хацелі выгнаць захопнікаў са сваёй зямлі і аднавіць незалежную Рэч Паспалітую ў яе ранейшых межах.

Неўзабаве ўзялася за зброю і Беларусь. У адну з красавіцкіх начэй паўстанцы вызвалілі ад расейскіх войскаў сталіцу Вялікага Княства Літоўскага Вільню.

Разам з іншымі змагарамі біліся з царскімі войскамі ўзброеныя косамі беларускія сяляне. Іх называлі касінерамі.

Да паўстанцаў перайшлі ўлада ў Горадні, Бэрасці, Наваградку, Слоніме, Пінску, Ваўкавыску, Браславе, Лідзе ды іншых беларускіх гарадах і мястэчках. У сярэдзіне траўня былі вызваленыя ўжо амаль усё зямлі Вялікага Княства.

У Беларусі паўстаннем кіраваў палкоўнік Якуб Ясінскі, якому тады было трыццаць тры гады. Ён хацеў вызваліць сялянаў ад прыгону, пісаў па-беларуску адозвы, дзе заклікаў змагацца за свабоду, роўнасць і братэрства. Пад камандваннем Якуба Ясінскага ў Беларусі дзейнічалі некалькі дзесяткаў паўстанцкіх аддзелаў. На чале аднаго з іх стаяў наш зямляк кампазітар Міхал Клеафас Агінскі. Сярод твораў Агінскага ёсць і «Марш паўстанцаў 1794 года».

Сам Ясі́нскі ўзначальваў аддзел з чатырох тры́сяч ваяроў. Ён атрымаў над расейскімі карнікамі некалькі ва́жных перамогаў. Касцю́шка прысвоіў паўста́нцкаму камандзі́ру чын генера́ла.

Расейская цары́ца Кацяры́на II паслала супроць паўста́нцаў вялі́кае, добра вы́муштраванае войска. Яго ве́ў генера́л Алякса́ндр Суво́раў.

Суво́раў заліў белару́скую зямлю́ крывёю. Ён за́гадаў расстрэ́льваць палонных паўста́нцаў, палі́ць ве́скі. Таму́ для Белару́сі Суво́раў — ка́рнік і камандзі́р захо́пнікаў.

Паўста́нцы не ма́глі доўга змага́цца з расейскай а́рміяй, якая́ была́ выда́тна ўзбро́еная і загарта́ная ў захо́пніцкіх паходах.

Ула́да паплэ́чнікаў Яку́ба Ясі́нскага пратрыма́лася ў Ві́льні толькі́ тры́ меся́цы. Белару́скія паўста́нцкія аддэ́лы пача́лі ады́ходзіць у Польшчу́. Быў разбі́ты і аддзел Міха́ла Клеа́фаса Агі́нскага.

Пера́д тым як надоўга пакінуць родныя мясці́ны, Агі́нскі напісаў у сваім маёнтку́ Зале́ссе пад Сма́ргонню свой знака́міты палане́з. Гэты́ музы́чны твор так і называ́ецца — «Разві́танне з Ба́цькаўшчынай».

У кастры́чніку паўста́нцкі камандзі́р Тадэву́ш Касцю́шка прыняў свой апо́шні бой. Гэта́ зда́рылася ў Польшчы́ пад Маця́віцамі. Там калона паўста́нцаў, якую́ Касцю́шка ве́ў на Варша́ву, сустрэ́лася з ца́рскім войскам.

Бі́тва доўжы́лася цэ́лы дзе́нь. Мужны́я, але́ дрэнна абазна́ныя ў вайско́вай спра́ве касі́нэры палё́глі ад ку́ляў і штыко́ў ца́рскай пяхоты. Пара́ненага непры́томнага паўста́нцкага камандзі́ра захапі́лі ў палон, адвё́злі ў Пе́цярбур́г і паса́дзілі ў турму́ ў Петрапа́ўлаўскай фартэ́цы.

Пасля́ палане́ння Касцю́шкі кама́ндаваць узбро́енымі сі́ламі паўста́нцаў быў пры́значаны такса́ма наш зямля́к Тама́ш Ва́ўжэцкі.

Адна́к сі́лы змага́роў слабе́лі. Паўста́нне было́ пада́ўлена.

Тадэву́ш Касцю́шка пасля́ вызва́лення з ца́рскай турмы́ да ско́ну дзе́н жыў на чужбі́не.

Пасля́ паўста́ння дзе́сяткі́ тры́сяч белару́саў му́сілі пакінуць зняво́леную чужы́нцамі Ба́цькаўшчыну. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

паўста́нне – felkelés

нале́жаць – tartozni v hová

маё́нтка – kúria, birtok

пабл́ізу – vmi mellett

мястэ́чка – település

засво́йваць – elsajátítani

навуча́льна – iskola

мана́х-пія́р – piarista szerzetes

матэма́тыка – matematika

фі́зіка – fizika

наводзі́ны tsz – viselkedés, maga-

tartás

вучэ́льна – iskola, tanintézet

кадэ́цкі ко́рпус – kadétiskola, had-apródiskola

рыхтава́ць – felkészíteni

афі́цэр – tiszt

незвыча́йны – szokatlan, meglepő

мяну́шка – csúfnév

палкаводзе́ц – hadvezér

беру́чы – véve

пры́клад – példa

штодня – naponta
падымацца – felkelni
заснуць – elaludni
пускаяць – leengedni (*itt*: belemár-
 tani)
нага – láb
пастаўлены – állított
балёя – dészsa
ледзяны – jeges
загартоўваць – edzeni
воля – akarat
атрымацца – vmivé válni
лёс – sors
скласціся – alakulni
стацца – történni
Паўночная Амерыка – Észak-Ame-
 rika
Англія – Anglia
акіян – óceán
шэраг – sor
змагар – harcos
буйны – nagy, jelentős
англічанін – angol
чын – rang , rendfokozat
генерал – tábornok
ганаровы грамадзянін – díszpolgár
Злучаныя Штаты Амерыкі – USA
дэкларацыя незалежнасці – Füg-
 getlenségi Nyilatkozat
узнагародзіць – megjutalmazni
ордэн – érdemrend
узнагарода – jutalom
амерыканскі – amerikai
прэзідэнт – elnök
зроблены – (munkával) megszer-
 zett
пусціць грошы – pénzt fordítani
vmire
выкуп – kiváltás
чарнаскуры – fekete bőrű
раб – rab
трывожны – aggasztó
Аўстрыя – Ausztia
Прысія – Poroszország

уводзіць – bevezetni
захоплены – elfoglalt
парадак – rend
змірыцца – megbékélni
збройны – fegyveres
абвясціць – nyilvánítani
начальнік – vezető
выгнаць – kiűzni
аднавіць – visszaállítani
ранейшыя межы – korábbi határok
неўзабаве – rövidesen
узяцца за зброю – fegyvert fogni
паўстанец – felkelő
вызваліць – felszabadítani
каса – kasza
сяляне tsz – parasztok
касінер – kaszás parasztfelkelő
кіраваць – vezetni
палкоўнік – ezredes
прыгон – jobbágyság
адозва – kiáltvány
заклікаць – felszólítani
змагання – harcolni
роўнасць – egyenlőség
братэрства – testvériség
камандванне – parancsnokság
дзейнічаць – működni
некалькі – néhány
дзiesiąтак – tucat
паўстанцы – felkelő
аддзел – szakasz
на чале – vminek az élén
кампазітар – zeneszerző
карнік – szigorúan büntető, megtorló
 (személy)
вымуштрованы – drillszerű kikép-
 zésben részesült
загадваць – elrendelni
расстрэльваць – lelőni, agyonlőni
загартаваны – harcdezett
паход – hadjárat
паплечнік – harcostárs
пратрымацца – kitartani, tartani
 magát

адыходзіць – átmenni
разбіты – szétvert
паланэз – polonaise (tánc, zene-
 darab)
развітанне – búcsúzás
калона – oszlop
доўжыцца – tartani (időben)
цэлы – egész
мужны – férfias
абазнаны – kiképzett
куля – lövedék
штык – szurony
пяхота – gyalogság
паранены – sebesült

непрытомны – eszméletlen
*Петрапаўлаўская фартэцыя (крэ-
 пасць)* – Péter-Pál erőd
паланёны – fogság
падаўлены – elfojtott
вызвалёны – kiszabadulás
да скону дзён – élete végéig
чужбіна – idegen ország
на чужбіне – idegenben
мусіць пакінуць – el kell hagynia
 (pl. a hazáját)
зняволены – szabadságától megfosztott

Kérdések és feladatok

1. Elemezze a szöveg egyszerű mondatait.
2. Hol töltötte a gyerekkorát Тадэвуш Касцюшка (Tadeusz Kościuszko)?
3. Miért kapta Касцюшка a «Швэдам з-пад Бэрасця» nevet?
4. Miért lett Тадэвуш Касцюшка az USA tiszteletbeli polgára?
5. Miért harcoltak a felkelők 1794-ben?
6. Ki volt a fehérorosz harcosok vezére?
7. Mit lehet Mixál Клеафас Агінскі-(Michał Kleofas Ogiński-)ról tudni?
8. Kik voltak a kaszások?
9. Ki vetett véget a Тадэвуш Касцюшка vezette felkelésnek?

20. találkozás

Тэма: Az összetett mondatok kifejezőeszközei.

Az összetett mondatok fajtái

kötőszó nélküli	mellérendelő	alárendelő	egyéb kapcsolódási formák
<i>a tagmondatok kötőszó nélkül kapcsolódnak össze</i>	<i>a tagmondatokat mellérendelő kötőszó kapcsolja össze</i>	<i>a tagmondatokat alárendelő kötőszó kapcsolja össze</i>	<i>a tagmondatok kötőszóval vagy anélkül kapcsolódnak össze</i>
На купалле там птушка садзіцца, няё, у піліпаўку воўк няма вые; сонца днём распускае там косы сваё, ночкай зоры глядзяць залатыя. (Я. Купала)	Стаяў калісь тут бор стары, і жыў лясун у тым бары. (М. Багдановіч)	І бачу лес я каля хаты, дзе колісь вёсела дзяўчаты спявалі пёсны дружным хорам, з работ ідучы позна борам. (Я. Колас)	Акiян i космас вывучаiце з добрым сэрцам, а яшчэ пра-шў: па-кiдаiце i буслў, i чайцы больш вадў i нёба на душў. (П. Пiнчанка)

1. A mellérendelő mondatokban leggyakrabban használt kötőszavak az **i** (és), **ды** (és, *de*), **a** (*de, pedig*), **алé** (*de*), **аднák** (*de, azonban*), **цi** (*vagy*), **або** (*vagy*), **нi** – **нi** (*sem – se*), **то** – **то** (*is – is*), **не то** – **не то** (*se – se*), amelyek különféle viszonyokat fejeznek ki a tagmondatok között:

– egyidejűség: Ад парáды язўк не адвáлiцца **i** зўбы не вiсыплюцца. (Közmondás) Над ракой ля возера цiха спiць асакá, **ды** лазá зялёная жáлiцца-шумiць. (М. Багдановiч)

– egymásutániság: Прыéхалi гóсцi, **i** я паказáла iм наш гóрад.

– ok-okozati: Пасылáлiся з далёкага фронту пiсьмы ў глухiя закуткi палёскiх вёсак, **i** чáста адкáзам на гэтыя пiсьмы быў горкi плач асiрацёлых дзяцёй i маладых удоў. (Я. Колас)

– ellentét: Адзiн i пры мёсяцы робiць, **a** другi i пры сонцы спiць. (Közmondás) Моцна кахáў я цябé, дарагáя, **алé** расстáцца нам час. (М. Багдановiч) Стаiць iх (дубоў) тут, магўтных i прыгожых, больш, **аднák** мне хапáе i трох. (Я. Брыль)

– felsorolás: **Цi** помнiш ты сваёй зямлi прасторы, **цi** бáчыў ты вiры iмклiвых рэк? (С. Грахоўскi) **То** мароз марозiць, **то** золiць слатá. (Я. Купáла)

2. Az alárendelő mondat tagmondatait legtöbbször kötőszók, névmások és határozószók kötik össze, melyek különféle viszonyokat fejeznek ki:

– Az alárendelt tagmondatokban a fő tagmondat alanyára vagy állítmányára utalhatnak: *хто (aki)*, *што (ami)*, *як (ahogy)*, *калі (ha, amikor)*, *нібы (mintha)*, *быццам (akárcsak)*, *які (amilyen)*, *чый (akie)*, *дзе (ahol)*: *Хто ўладарыць, мой і ўдарыць раптам* – па надзеі, па душы жывой (П. Панчанка) *Выгляд яго быў такі, што быццам ён заўсёды працаваў тут*. (П. Броўка) *Як яно прыйдзеца, неvéдама*. (К. Чорны) *Які плотнік, такі клін, які бацька, такі сын*. (Közmondás) На ростанях, пад грукат зор, сустраўся *мой, чыё* ім'я хавала ў сэрцы з даўніх пор... (Е. Лось)

– Az alárendelt tagmondat annak a tárgynak a jellegzetességeire utal, amelyik a fő tagmondatban szerepel: *які (amilyen)*, *чый (akie)*, *што (ami)*, *хто (aki)*, *дзе (ahol)*, *куды (ahová)*, *адкуль (ahonnan)*, *калі (ha, amikor)*, *як (ahogy)*, *нібы (mintha)*, *каторы (amelyik)*: *І вось перад табой стаю такі, які вярнуўся з далечы*. (В. Макарэвіч) Спявала ты з такім запалам, *што* плакаў росамі сівы туман. (Я. Пушча) Мы з табою на тым разышліся паўстанку, *дзе* прадрок навалыню бязвётраны штіль. (А. Звонак) Мажліва, я цір, *куды* кожны можа забегчы і выстраліць куляй насмешкі ці шротам грубасці. (П. Панчанка) Стары бабёр, адкаснуўшыся ад сабакі, *які* заступіў яму дарогу, з палёгкаю нырнуў пад густыя шаты алешніку, *адкуль* чутна была вадá, знаёмы пах вільгаці. (А. Жук) Зрэшты, у тую ноч, *калі* на свеце гула і падвывала бэлая завірушная цёмра, Захар Іванавіч Качко (так ён любіў называцца) вяртаўся з карчмы пехатою. (Я. Брыль) Насустрач іду я і выгляд раблёў, *нібы* не знаю ніякага мора, *нібы* не знаю ніякага гора, *нібы* спакойна, разумна люблёў. (А. Вярцінскі) Той стары лес, праз *каторы* наша йшла дарога. (Я. Колас)

– Az alárendelt tagmondat arra a tárgyra utal, ami a fő tagmondatban szerepel: *што (ami)*, *каб (hogy)*, *як (ahogy)*, *быццам (akárcsak)*, *як быццам (mintha)*, *нібы (mintha)*, *ці (vagy)*, *хто (aki)*, *які (amilyen)*, *чый (akie)*, *колькі (amennyi)*, *дзе (ahol)*, *куды (ahová)*, *адкуль (ahonnan)*, *калі (ha, amikor)*, *накуль (amíg)*: Зразумёў упершыню, *што* быў шчаслівы. (В. Вітка) Кажа нам паданне пра яго, *што* не можа ён з тых чараў выйсці, *як* не перамэле ўсяго, *што* яму належала калісьці. (А. Куляшоў) Прабач за ўсё, у *чым* вінаваты я... (С. Дзяргай) А я іду і ледзь не крýкну, *каб* неспі радасць памаглі. (М. Танк) Яно маўчыць, яно не можа і сотай долі перадаць, *як* выглядаеш ты прыгожа, *як* вочы зорамі гараць. (М. Танк) І не дазнаешся ані, *які* я вытрымала бой з самой сабою ў тый дні! (Е. Лось) Такі дасціпны гэты месяц, такі ён сквапны падглядзець, *дзе* што робіцца ўначы. (К. Крапіва) Не ведаеце, *куды* гэта нас? (В. Бйкаў)

– Az alárendelt tagmondat a fő tagmondatban szereplő tények idejére, helyére, feltételeire, okára és más egyéb körülményeire utal: *дзе (ahol)*, *куды (ahová)*, *адкуль (ahonnan)*, *калі (ha, amikor)*, *як (ahogy)*, *накуль (amíg)*,

ледзь (éppen), як толькі (épp csak), толькі што (épp ahogy), бо (mert), таму што (mert), дзеля таго (neki, részére), што (ahogy), каб (hogy), для таго каб (azért, hoga), хоць (habár), б'яццам (akárcsak): Там, *дзе* ў лўзе з лўбай мёд пілі пчаліны, закусілі гўбы да крыві каліны. (А. Вялюгін) Помніш, *калі* я спаткаўся з табою, зорка Венэра ўзышла. (М. Багдановіч) *Як* на поле, на зямлю прыйшла раніца вясні, я пасеяла ў раллю жмёні зёран ільняных. (Я. Купала) Сустрэкалі мы зolak у гонкім бары, за мурамі, *покуль* шэры туман не залопаў над рэчкай крыламі... (М. Лужанін) Міхал з Антосем, як старыя, займалі месцы канцавыя і іх трымаліся выключна, *бо* тут сядзець ім больш спадрўчна... (Я. Колас) Толькі *калі* нацёшыўся, стары бабёр спахапіўся і ціха, так, *што* нават не аставалася на вадзе слёду, паплыў на агледзіны возера. (А. Жук) Ад радасці я не знайшоў, *каб* адказаць, патрэбных слоў. (М. Танк) Я сябе старым не адчуваю, *хоць* прайшлі юначыя гады. (Г. Бурдзюкін)

3. A kötőszó nélküli mondatokban az intonáció kapcsolja össze a tagmondatokat: Без вадзіцы б ніколі рыбкі не жылі; без кахання шчасця, долі няма на зямлі. (Я. Купала) Толькі ж лёглі паміж намі берагі крутыя, нам пучінкі завалілі камяні ліхія... (Я. Колас) Я пабляднёў ад горкіх слёз і трыялет пачаў славамі: мне доўгае расстанне з Вамі чарней ад Ваших чорных кос. (М. Багдановіч) Зямля не бывае бруднай — чорнай зямля бывае. Зямля не бывае шэрай — пыльнай зямля бывае. Зямля не бывае беднай — яна неўрадлівай бывае... (Г. Бурдзюкін)

1. feladat. Pótolja a kötőszókat a következő mellérendelő mondatokban (a kötőszók, ellenőrzésképpen, a feladat végén megtalálhatók).

1. Адыходзілі вёсны і зімы, ... гады за гадамі плылі. (Я. Колас) 2. Жураўлі праляталі над полем, забіраючы лёта з сабой, ... пагўльваў вёцер на волі з неакрэсленай ціхай журбой. (Я. Колас) 3. Усё жыццё цяпер, як лёгкая завёя, кнігу разгарнуў — ... не магу чытаць. (М. Багдановіч) 4. Зацвілі твае вочы між тлўму, ..., здаецца, твой стан мільгануў. (У. Жылка) 5. Выецела з вўлею пчалá, ... дзяўчынка з гладыша нагомам першы сок бярозавы піла. (В. Вітка) 6. І вячэра ўжо даўно астыла, ... яго няма. (Н. Тарас) 7. Рўкі твае — сонечныя соты, ... што замяніць дабыню? (У. Караткевіч) 8. Там днём мяцеліцы мялі, ... ноччу білі ўвысь пажары. (В. Макарэвіч) 9. Пачынаецца ўсё з любві, ... інакш і жыць немагчыма. (Я. Янішчыц) 10. У лёсе ж наўдаль было змрачнавата, няпўна ад цўмянае мешаніны ельніку, нёйкіх плямаў, галля, ... паблізу, на чыстай бёлі снёгу, няблага ўгадвалася дарога. (В. Бўкаў) 11. Крычы не крычы, ... цябе ўсё роўна ніхто не пачуе. (І. Чыгрынаў) 12. Чарнее слуп каля дарогі, ... снег мяцеліца мяце... (М. Танк)
1. i 2. ды 3. a 4. i 5. i 6. a 7. алé 8. a 9. i 10. аднák 11. a 12. ды.

2. feladat. Pótolja a kötő- vagy utalószókat a következő alárendelő mondatokban (a kötő- és utalószók, ellenőrzésképpen, a feladat végén megtalálhatók).

1. Аб той пэснi, ... сэрца мне поўнiць, аб табé, ... жыўу я заўжды, я хачу, мiлы друг мой, напамнiць, прыгадаўшы былiя гады. (Я. Колас) 2. ... аднойчы да нас падышоў пагаманiць крыху сам бацька, мы з вялiкiм задавальнэнем паслўхалi яго, падтрымалi размову з iм. (У. Дубоўка) 3. Было не раз з табой маё спатканне, ... ўзыходзiў мёсяц малады. (Я. Пушча) 4. На рэчцы ўбачыў, ... прыйшоў, тваё я хвалi валасоў. (П. Броўка) 5. ... продкi нашы вёчна спяць пад дрэвамі ў цiшы, — там закаханыя сядзяць, спяваюць ад душы. (М. Хведаровiч) 6. ... хоць на мiг уваскрэсла каханне, глянь iншы раз на яé... (М. Багдановiч) 7. А восень кáжа маладым, ... поўдзень iх высока, ... iм, са шчасцем веснавым, да восенi далёка. (Э. Агняцвёт) 8. Не пускай ты мянэ ў падарожжа, ... не слўхала болей трывожных, спакусiлiвых слоў! (Э. Агняцвёт) 9. А ты смяялася, не вёрыла, ... будзе дождж, ... будзе град. (П. Пáнчанка) 10. Пáмятаю, ... ты была. (М. Арочка) 11. Я, стомлены самотай падарожник, тут затрымаўся ўрэшце назаўсёды, ... бацьчы, ... штора́нiцы прамё́ннi спрача́юцца, будзiць цябе ci не?... (Я. Сiпакоў) 12. Над Бёлай Ру́ссю — бёлы снег, ... чыстае сумлё́нне, ... свё́тлае збавё́нне за са́мы патаёмны грэх. (А. Грача́нікаў) 13. Добра было б, ... хто iншы пачаў гэты напéў, ... i так па нача́х клiчуць мянэ ля расста́йных дарог сосны, ... я ад куль не збярoг, нiвы, ... ад лiхiх навальнiц мне не ўдалося грудзья́мi закрýць, зоры, ... ад пажáру вайны ў час я далонья́мi не засланiў, попел радзiмы i цéнi братоў з-пад незарослых ма́гiл-курга́ноў. (М. Танк) 14. Конь ахвотна i бýстра бяжыць напéрад, туды, ... цёпла свё́цiцца агéньчыка́мi вёска, ... яго чака́е канiо́шня i свéжае пахýчае сéна ў я́слях. (А. Жук) 15. Прызнава́цца Радзíме ў сваёй любовi да яé трэ́ба цiхiм, сцiплым i на́ват крыху сарамлiвым голасам — такiм, ... прызнаю́цца ў сваiх са́мых цнатлiвых i непáпраўных пачу́ццях. (Я. Сiпакоў) 16. А вiдно-вiднiо́сенька, ... ты iго́лki збiра́й. (К. Крапiва́) 17. Бальнiчны калiдор быў доўгi, ... адра́зу было ця́жка разгледзе́ць чалавё́ка. (I. Чыгры́наў) 18. ... жывёш, развiтва́йся з жыццём, штого́дна, штога́дзiнна, штохвiлíнна... (Р. Бараду́лін). 19. Ду́малася, ... ўсё роўна не заснёш. (М. Стральцоў). 20. Гавары́ць з незнаё́мым чалавё́кам, ... разумее́ цябе́, — асало́да. Маўча́ць з блiзкiм чалавё́кам, ... такса́ма разумее́ цябе́, — яшчэ́ больша́я асало́да. (Я. Сiпакоў)

1. *што*, *кiм* 2. *калi* 3. *калi* 4. *як* 5. *дзе* 6. *каб* 7. *што*, *што* 8. *каб* 9. *што*, *што* 10. *якой* 11. *каб*, *як* 12. *нiбыта*, *нiбыта* 13. *каб*, *бо*, *якiх*, *якiх*, *якiх* 14. *дзе*, *дзе* 15. *якiм* 16. *хоць* 17. *таму́* 18. *пакýль* 19. *што* 20. *якi*, *якi*.

3. feladat. Írjon fogalmazást a következő témák valamelyikéből:

- A. „Kirándulás a ...”
- B. „A kedvenc együttesem...”
- C. „A kedvenc filmem...”

Használjon összetett mondatokat!

4. feladat. Állítson össze a következő mondatokból egy összefüggő történetet (írja be a sorszámkat a szögletes zárójelek közé).

[...] Максiм нарадзіўся ў 1891 годзе ў Мёнску.

[...] У Гародні прайшлі самыя раннія і бесклапотныя гады будучага паэта.

[1] Адным з найбольш таленавітых прадаўжальнікаў справы Францішка Багушэвіча стаў выдатны беларускі паэт Максiм Багдановiч.

[...] Ягоны бацька Адам Багдановiч быў добра адукаваны чалавек.

[...] У доме Багдановiчаў часта збiралiся пiсьмённiкi, артiсты, мастакi ды iншыя творчыя лiодзi.

[...] Максiмаў бацька меў багатую бiблiятэку.

[...] Максiмава мацi Марыя таксама мела лiтаратурныя здольнасцi.

[...] Ён ужо i сам спрабаваў сiлы ў творчасцi.

[...] Але, калi Максiму iшоў шосты год, сям'ю напаткала вялiкае гора: раптоўна памёрла ягоная мацi.

[...] У Нiжнiм Ноўгарадзе Максiм пражыў дванаццаць год.

[...] Пасля нараджэння Максiма сям'я пераехала з Мёнска ў Гародню.

[...] Ён рос здольным i дапытлiвым хлопчыкам, вельмi любiў чытаць.

[...] Неўзабаве (пасля смерцi жонкi) Адама Багдановiча перавялi на службу ў расейскi горад Нiжнi Ноўгарад.

[...] Ён (бацька) вывучаў звiчай i абрады старажытных беларусаў, надрукаваў некалькi сваiх працаў.

[...] Максiм не толькi прыслухоўваўся да iхнiх размоваў.

[...] У ёй былi кнiгi вядомых ва ўсiм свеце пiсьмённiкаў, а таксама зборнiкi беларускай народнай паэзii. (У. Арлоў alarján)

5. feladat. Fordítsa le a történetet magyarra.

А. I трэба многа, вельмі многа ёздзіць, сябры. Вы маладзья, і калі будзеце часта жыць «на колах», шмат хадзіць і падарожнічаць, вы паглядзіце многае ў свеце. А мы вас запрашаем у Беларусь, самы для нас прыгожы край. Ёздзіце. З экскурсіямі, да сваякоў або да сяброў. Вы ўбачыце ўсе канцы нашай мілай, ласкавай няяркай краіны, якая, аднак, зачаруе вас сваёй няўлоўнай прыгажосцю. Убачыце Прыдняпроўе і Прынямонне, роўных якім па прыгажосці мала знойдзецца мясцін на зямлі. Убачыце далёкія агні новабудоўляў і цёмныя волаты замкаў, партызанскія зямлянкі... І азёры з бэлымі грабянцамі на сіняй вадзе, і старыя каменныя млыны над рэчкамі, што зараслі бэлай лілэяй, поўню ў азёрнай вадзе і водсвет яё на мокрых тратуарах гарадкоў. Будзеце слухаць музыку нашай пявучай мовы і нашы пяшчотныя пэснi. І ўбачыце зуброў і алёняў. Пройдзеце па зажураных пушчах Палэсся. І, галоўнае, пазнаеце наш гасцінны, добры, горды і таленавіты народ. (У. Караткевіч alarján)

В. Хто ты ёсць чалавёк?

Як з'явіўся і для чаго існуеш?

Ты ўпрыгожанне зямлі ці, наадварот, — яé ганьба і цвіль?

Маленькі ў макракосмасе і вялізны ў мікракосмасе?

Тут ты не ўмяшчаешся ні ў адну з ячэй, а там ніводная ячэя не заўважае цябе — ат, нейкая пылінка.

Ты ўвесь з супярэчнасцей і нечаканасцей.

Ты пішаш кнігі, і ты ж паліш іх потым на кастрах.

Ты паказваеш сябе разумным і робіш тое, што могуць зрабіць толькі дурні.

Ты нараджаеш чалавёка — свой працяг, і ты ж знішчаеш гэтага чалавёка — нібыта хочаш, каб працягу гэтага не было.

Дык хто ж ты ёсць, чалавёк? (Я. Сіпакоў)

Кастусь Каліноўскі
Фот. А. Г. Гітман

Кастусь Каліноўскі

Кастусь Каліноўскі нарадзіўся 2 лістапада 1838 года ў вёсцы Мастаўляны недалёка ад Горадні (цяпер гэта вёска знаходзіцца ў Польшчы) у сям'і беларускага шляхціча. Спачатку Кастусь вучыўся ў хатняга настаўніка-«дарэктара», а потым у павятовай навучальні ў мястэчку Свіслач.

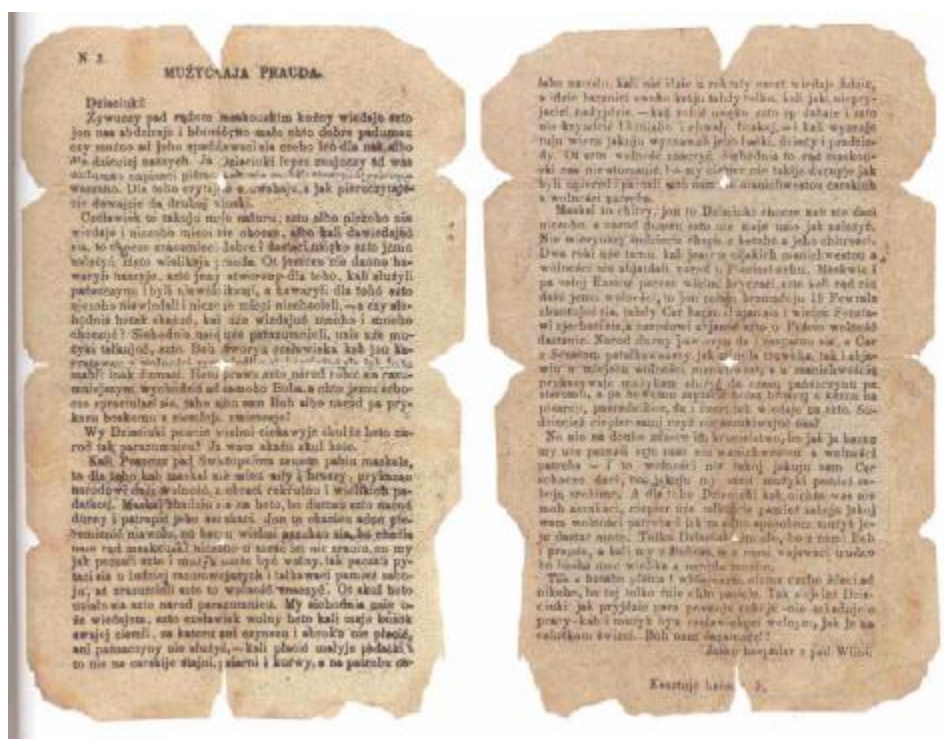
Кастусь вельмі сябраваў са сваім старэйшым братам Віктарам. Той быў студэнтам Маскоўскага ўніверсітэта, добра ведаў гісторыю, якую вывучаў

па старадаўніх рукапісах і кнігах. Ад брата Кастусь шмат даведаўся пра слаўнае мінулае Беларусі, пра тыя часы, калі наша зямля была свабодная. Кастусь ненавідзеў царскую ўладу і прыгоннае права, што трымала ў няволі сялянаў.

Пасля навучальні Каліноўскі паступіў на юрыдычны факультэт Пецярбургакага ўніверсітэта. З Масквы ў Пецярбург у гэтым часе пераехаў і брат Віктар. Разам з сябрамі Кастусь і Віктар стварылі падпольны гурток. Яны марылі пра вызваленне Бацькаўшчыны і рыхтаваліся да будучай барацьбы. Кастусь пакляўся прысвяціць гэтай справе ўсё сваё жыццё.

Скончыўшы ўніверсітэт, ён вярнуўся ў родныя мясціны і пачаў дзейнічаць. У Горадні Кастусь заснаваў таёмную рэвалюцыйную арганізацыю. Разам з таварышамі ён нястомна ёздзіў па наваколлі і рыхтаваў людзей да паўстання.

Улетку 1862 года ў беларускіх вёсках і мястэчках пачалі знаходзіць невялікія друкаваныя лісткі. Іх можна было разгледзіць на калёнях у хвіліны адпачынку проста на полі, а пачытаўшы — лёгка схваць.

Гэта была першая ў гісторыі беларуская газета — «Мужыцкая праўда». Прачытаўшы яе назву, пісьмённым селянін вадзіў пальцам па радках і здзіўлена адкрываў для сябе, што газета на прастай і зразумелай мове сапраўды гаворыць пра мужыцкія клопаты.

«Мужыцкую праўду» выдаваў Кастусь Каліноўскі і яго паплечнікі Фэлікс Ражанскі, Станіслаў Сангін і Валёр Урублёўскі. Пад кожным нумарам газэты стаяў подпіс — «Яська-гаспадэр з-пад Вільні». Гэтым таямнічым Яськам быў Каліноўскі. Ён сам рыхтаваў для газэты артыкулы, сам развозіў яе потым па вёсках, раскідваў па дарогах.

«Мужыцкая праўда» тлумачыла беларусам, як царская ўлада іх падманвае і прыгнятае, як адбірае ў іх не толькі цяжка заробленыя грошы, але родную мову ды бацькоўскую веру.

Усяго выйшла сем нумароў газэты. Апошні пабачыў свет ужо тады, калі на беларускай зямлі грывела паўстанне. Каліноўскі заклікаў сялянаў браць у рукі косы ды вілы і далучацца да тых, хто ўжо б'ецца завольнасць.

Першыя паўстанцы з'явіліся на захадзе Беларусі ў студзені 1863 года. Вясной паўстанцкія аддзелы пачалі стварацца па ўсім краі. У іх уступала шляхта, чыноўнікі, студэнты і навучэнцы. Кожны пяты паўстанец быў селянін.

Змагары атрымалі некалькі значных перамогаў. У іх не хапала зброі, вайсковага майстэрства, але вяла наперад вера ў справядлівасць.

Расейскім уладам удалося рознымі абяцанкамі падмануць значную частку беларускіх сялянаў. Шмат хто павёрыў, нібыта «пані б'юцца з маскалямі, каб вярнуць адмэнены царом прыгон». Не было згоды і сярод кіраўнікоў паўстання. Некаторым не падабалася, што Каліноўскі і яго таварышы хочуць аддаць зямлю сялянам і зрабіць людзей роўнымі перад законам. Усё гэта моцна аслабляла сілы змагароў.

На ўсходзе Беларусі кэрнікі задушылі паўстанне ўжо ў траўні. Былі разбітыя і амаль усё нашы аддзелы ў Мэнскай губерні. Толькі на Гарадзёншчыне яны былі доўгі час недасягальнымі для кэрнікаў, бо там паўстанцаў працягвалі падтрымліваць сяляне. На беларуска-польскім памежжы асобныя аддзелы вялі барацьбу да самага канца 1863 года.

Царскімі кэрнікамі кіраваў граф Міхаіл Мураўёў. За сваю жорсткасць і крывавыя расправы Мураўёў атрымаў мянушку Вешальнік.

128 паўстанцаў былі павешаныя, 850 змагароў адправілі на катаргу, 11 500 — у ссылку. Шмат за кім царскія ўлады ўстанавілі таёмны нагляд.

Пасля паўстання ў Беларусі на ўсе дзяржаўныя пасады прызначалі толькі перасяленцаў з Расіі. Усё школы былі расейскія. Па-беларуску забаранялася не толькі вучыцца і выдаваць кнігі, але нават гаварыць у дзяржаўных установах. Царскія ўлады на чале з Мураўёвым рабілі ўсё, каб беларусы забыліся, хто яны, і ператварыліся з вальналюбнага народа ў заціоканае, бязпамятнае і абязмоўленае насельніцтва, якое можна бязлітасна прыгнятаць і рабаваць.

Мураўёў казаў, што той жыхар нашага краю, які не захоча ператварыцца ў расейца, будзе лічыцца іншаземцам і павінен назаўсёды пакінуць радзіму.

Хаваячыся ад царскіх жандараў, Кастусь Каліноўскі жыў у Вільні пад

прыдуманым імем. Адзін з арыштаваных паўстанцаў на допыце выдаў расейцам свайго правадыра, і яго схапілі.

На следстве і судзе Кастусь трымаўся надзвычай мўжна.

Расейсі суд вўнес пастанову пакараць кіраўніка паўстання смёрцю на шыбеніцы. Герой загінуў ад рук царскага ката 22 сакавіка 1864 года.

З турэмнай камеры Каліноўскі перадаў на волю свой напісаны па-беларўску запавёт — «Ліст з-пад шыбеніцы». «Нямá большага шчасця на гэтым свеце, як калі чалавék мае розум і навуку. Тады ён толькі змога жыць у багáцці і па праўдзе. Алé як дзень з ноччу не ходзіць ра́зам, так не ідзе ра́зам навука праўдзівая з няволяй маскоўскай. Тады толькі заживéш шчасліва, народзе, калі над табою маскаля ўжо не будзе», — гаварылася там.

Сваім ахвўрным жыццём Кастусь Каліноўскі заслужыў вёчную пáмяць.

За тое, што Кастусь Каліноўскі зрабіў для Беларусі, мы назывáем яго нашым нацыянальным героем. Ягоны прыклад натхняе нас і сёння, калі нашая краіна адстойвае сваю незалежнасць. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

шляхціч – lengyel kisnemes

настаўнік-«дарэктар» – házitanító

Маскоўскі ўніверсітэт – Moszkvai Egyetem

ненавідзець – utálni, gyűlölni

прыгоннае пра́ва – jobbágyrendszer, jobbágyság (mint intézmény)

юрыдычны факультэт – jogi kar

Пецярбўргскі ўніверсітэт – a pétervári egyetem

Пецярбўрг – Pétervár

падпольны гурток – földalatti (illegális) csoport

«Мушўцкая праўда» – «Parashti igazság»

вадзіць пáльцам па чым – végighúzni az ujját vmin

«Яська-гаспадар з-пад Вільні» – „Vilna környéki Jaszka gazda”

падманваць / падмануць – becsapni, megtéveszteni

Вёшалник – „Akasztó” (Mihail Muravjov gróf gúnyneve)

раскідваць – szétdobálni, szétszórni

абязмоўлены – nyelvétől megfosztott

тлумáчыць – megmagyarázni

прыгнятаць – elnyomni, leigázni

пабáчыць свет – napvilágot látni

майстэрства – szakértelem, hozzáértés

бяспáмятны – feledékeny (itt: emlékezetétől megfosztott)

заслужыць – megszolgálni, megérdemelni

натхняць – ösztönözni, (meg)ihletni

вызвалéнне – felszabadítás

рыхтава́цца – készülni vmire

адбіраць – elvenni, elszedni
наклясціся – megesküdni
прысвяціць – szentelni vminek
скончыўшы – befejezve
дзейнічаць – tevékenykedni
павятовы – járási
таёмны – titkos
рэвалюцыйны – forradalmi
арганізацыя – szervezet
нястомна – fáradhatatlanul
наваколле – környék
рыхтаваць – készíteni
невялікі – kis
лісток – lap
няволя – rabság
разглядзіць – kisimítani
калёна – térd
поле – mező
пачытаўшы – elolvasva
схаваць – elrejtteni
газэта – újság
прачытаўшы – végigolvasva
назва – elnevezés, név
пісьмённые – írástudó
радок – sor
здзіўлена – meglepetten
адкрываць – felfedezni
сапраўды – tényleg, valóban
мужыцкі – paraszti
нумар – szám
подпіс – aláírás
таямнічы – titokzatos
артыкул – cikk
дарога – út
грымёць – dúlni
вілы tsz – vasvilla
далучацца – csatlakozni
біцца – harcolni
вольнасць – szabadság
чыноўнік – hivatalnok
навучэнец – hallgató
вёсці – vinni
справядлівасць – igazságérzet
абяцанка – ígéret

пан – pán (lengyel úr)
маскаль – moszkvai (ember)
адмёнены – eltörölt
аслабляць – legyengíteni
задушыць – elfojtani
губэрня – kormányzóság
недасягальны – elérhetetlen
працягваць – folytatni
памежжа – határvidék
граф – gróf
жорсткасць – kegyetlenség
крывавы – véres
расправа – megtorlás
навешаны – felakasztott
адпράвіць – küldeni
катарга – kényszymunka
ссылка – száműzetés
нагляд – megfigyelés
перасялёнец – áttelepült, telepes
забараняцца – tilos
установа – intézmény
ператварыцца – átalakulni
вальналюбны – szabadságszerető
заціюканы – levert, összetört
бязлітасна – kegyetlenül
рабаваць – kirabolni
жыхар – lakos
хавajúчыся – rejtőzködve
жандар – csendőr
прыдуманы – kitalált, kigondolt
арыштаваны – letartóztatott
допыт – kihallgatás
выдаць – kiadni, elárulni
правадыр – vezér
схапіць – elfogni
следства – következmény
суд – bíróság
мужна – férfiasan
пастанова – határozat, végzés
накараць – megbüntetni
шыбёніца – akasztófa
загінуць – elpusztulni, meghalni
турэмны – börtön-
камера – cella

кат – hóhér
напісаны – írott
зажыць – élni kezd
вечны – örök

памяць – emlék
нацыянальны – nemzeti
герой – hős

Kérdések és feladatok

1. Elemezze a szöveg összetett mondataiban a tagmondatok kötőszóit!
2. Mivel töltötte Кастусь Каліноўскі (Konstanty Kalinowski) ifjú éveit?
3. Miről írt a «Мужыцкая праўда» című újság?
4. Hogyan harcolt Fehéroroszország a szabadságért 1863-ban?
5. Miért nem tudtak győzni a felkelők?
6. Miért kapta az orosz Мураўёў gróf a Вешальнік nevet?
7. Beszéljen Кастусь Каліноўскі utolsó napjairól!
8. Hogyan harcolt Magyarország a szabadságért 1848-ban?

Mellékletek

Nyelvtani táblázatok

(a tankönyv törzsanyagában nem szereplő táblázatok)

Rendhagyó ragozású főnevek

1. А дзіця, кацяня, зубраня típusú főnevek ragozása

eset	egyes szám	többes szám
<i>alany</i> (хто? што?)	дзіц- я (-ё), кацян- я (-ё)	дзэц- і , кацянят- ы
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	дзіцяц- і , кацяняц- і	дзяц- ей , кацянят- ø
<i>részes</i> (каму? чаму?)	дзіцяц- і , кацяняц- і	дзэц- ям , кацянят- ам
<i>Tárgy</i> (каго? што?)	дзіц- я (-ё), кацян- я (-ё)	дзяц- ей , кацянят- ø
<i>Eszköz</i> (кім? чым?)	дзіц- ём (дзіц- ем), кацян- ём	дзэць- мі , кацянят- амі
<i>előljárós</i> (пры кім? у чым?)	дзіцяц- і , кацяняц- і	дзэц- ях , кацянят- ах

2. А імя, плёмя, стрэмя szavak ragozása

eset	egyes szám	többes szám
<i>alany</i> (хто? што?)	ім- я , плém- я , стрóm- я	імён- ы , плямён- ы , страмён- ы
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	ім- я (імен- і), плém- я (плéмен- і), стрóm- я (стрóмен- і)	імён- ø (імён- аў), плямён- ø (плямён- аў), страмён- ø (страмён- аў)
<i>részes</i> (каму? чаму?)	ім- ю (імен- і), плém- ю (плéмен- і), стрóm- ю (стрóмен- і)	імён- ы , плямён- ы , страмён- ы
<i>tárgy</i> (каго? што?)	ім- я , плém- я , стрóm- я	імён- ы , плямён- ы , страмён- ы
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	ім- ем (імен- ем), плém- ем (плéмен- ем), стрóm- ем (стрóмен- ем)	імён- амі , плямён- амі , страмён- амі
<i>előljárós</i> (пры кім? у чым?)	ім- і (імен- і), плém- і (плéмен- і), стрóm- і (стрóмен- і)	імён- ах , плямён- ах , страмён- ах

3. A máci főnév ragozása

eset	egyes szám	többes szám
<i>alany</i> (кто? што?)	мáц- i	мáц- i (мáцep- ы)
<i>birtokos</i> (кагó? чагó?)	мáц- i (мáцep- ы)	мáц- i (мацяp- эй)
<i>részes</i> (камý? чамý?)	мáц- i (мáцep- ы)	мáц- i (мацяp- ám)
<i>tárgy</i> (кагó? што?)	мáц- i	мáц- i (мацяp- эй)
<i>eszköz</i> (кiм? чым?)	мáц- i (мáцep- ай)	мáц- i (мацяp- ámi)
<i>előjárós</i> (пры кiм? у чым?)	мáц- i (мáцep- ы)	мáц- i (мацяp- áx)

4. Az -a (-я) végződésű hímnemű főnevek ragozása

eset	tőhangsúlyos főnevek	véghangsúlyos főnevek
<i>Alany</i> (кто? што?)	мужчýн- a , Пéц- я	старшын- á , старшын- я
<i>birtokos</i> (кагó? чагó?)	мужчýн- ы , Пéц- i	старшын- ы , старшын- i
<i>részes</i> (камý? чамý?)	мужчýн- y , Пéц- ю	старшын- é , старшын- i
<i>tárgy</i> (кагó? што?)	мужчýн- y , Пéц- ю	старшын- ý , старшын- io
<i>eszköz</i> (кiм? чым?)	мужчýн- ам , Пéц- ем	старшын- ой (-óю) , старшын- ей (-ëю)
<i>előjárós</i> (пры кiм? у чым?)	мужчýн- e , Пéц- ю	старшын- é , старшын- i

A tőszámnevek ragozása

1. Az адзiн számnév ragozása

eset	egyes szám			többes szám
	hímnem	nőnem	semleges-nem	
<i>alany</i> (кто? што?)	адзiн- ø	адн- á	адн- ó	адн- ы
<i>birtokos</i> (кагó? чагó?)	адн- агó	адн- ой, адн-аé	адн- агó	адн- ых
<i>részes</i> (камý? чамý?)	адн- áму	адн- ой	адн- амý	адн- ым
<i>tárgy</i> (кагó? што?)	адзiн- ø v. адн- агó	адн- ý	адн- ó v. адн- агó	адн- ы v. адн- ых
<i>eszköz</i> (кiм? чым?)	адн- ым	адн- ой, адн-óю	адн- ым	адн- ymi
<i>előjárós</i> (пры кiм? у чым?)	адн- ым	адн- ой	адн- ым	адн- ых

2. А два, тры, чатыры számnevek ragozása

eset	hím- és seml.	nőnem		
<i>alany</i> (хто? што?)	дв- а	дзв- е	тр- ы	чатыр- ы
<i>birtokos</i> (кагó? чагó?)	дв- ух	дзв- іоx	тр- оx	чатыр- оx
<i>részes</i> (камý? чамý?)	дв- ум	дзв- іом	тр- ом	чатыр- ом
<i>tárgy</i> (кагó? што?)	дв- а v. дв- ух	дзв- іоx	тр- ы v. тр- оx	чатыр- ы v. чатыр- оx
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	дв- умá	дзв- іомá	тр- ымá	чатыр- мá
<i>elöljárós</i> (пры кім? у чым?)	дв- ух	дзв- іоx	тр- оx	чатыр- оx

3. Az 5–20, 30 számnevek ragozása

eset	számnevek		
<i>alany</i> (хто? што?)	пяць- ø	трынаццаць- ø	трыццаць- ø
<i>birtokos</i> (кагó? чагó?)	пяц- і	трынаццац- і	трыццац- і
<i>részes</i> (камý? чамý?)	пяц- і	трынаццац- і	трыццац- і
<i>tárgy</i> (кагó? што?)	пяць- ø	трынаццаць- ø	трыццаць- ø
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	пяцц- ію	трынаццацц- ію	трыццацц- ію
<i>elöljárós</i> (пры кім? у чым?)	пяц- і	трынаццац- і	трыццац- і

4. A 40, 100, 90 számnevek ragozása

eset	számnevek		
<i>alany, tárgy</i>	сóрак- ø	ст- о	дзевяноста
<i>birtokos, részes, eszköz, elöljárós</i>	сарак- á	ст- а	дзевяноста

5. Az 50–80 számnevek ragozása

eset	számnevek		
<i>alany</i> (хто? што?)	пяцъдзеся́т- ø	шэ́сцьдзеся́т- ø	во́семдзеся́т- ø
<i>birtokos</i> (кагó? чагó?)	пяцідзесяц- і	шасцідзесяц- і	васьмідзесяц- і
<i>részes</i> (камý? чамý?)	пяцідзесяц- і	шасцідзесяц- і	васьмідзесяц- і
<i>tárgy</i> (кагó? што?)	пяцъдзеся́т- ø	шэ́сцьдзеся́т- ø	во́семдзеся́т- ø
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	пяццюдзесяцц- ію	шасццюдзесяцц- ію	васьмюдзесяцц- ію
<i>elöljárós</i> (пры кім? у чым?)	пяцідзесяц- і	шасцідзесяц- і	васьмідзесяц- і

6. A 200–900 számnevek ragozása

eset	számnevek		
<i>alany</i> (хто? што?)	дзвэ́ц-е	тры́ст-а	семс́от-0
<i>birtokos</i> (каго́? чаго́?)	двухс́от-0	трохс́от-0	сяміс́от-0
<i>részes</i> (каму́? чаму́?)	двумст-а́м	тромст-а́м	сяміст-а́м
<i>tárgy</i> (каго́? што?)	дзвэ́ц-е	тры́ст-а	семс́от-0
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	двумаст-а́мі	трымаст-а́мі	сямя́ст-а́мі
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	двухст-а́х	трохст-а́х	сяміст-а́х

7. A ты́сяча, мі́льён, мі́льярд számnevek ragozása

eset	számnevek		
<i>alany</i> (хто? што?)	ты́сяч-а	мі́льён-0	мі́льярд-0
<i>birtokos</i> (каго́? чаго́?)	ты́сяч-ы	мі́льён-а	мі́льярд-а
<i>részes</i> (каму́? чаму́?)	ты́сяч-ы	мі́льён-у	мі́льярд-у
<i>tárgy</i> (каго́? што?)	ты́сяч-у	мі́льён-0	мі́льярд-0
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	ты́сяч-а́й	мі́льён-ам	мі́льярд-ам
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	ты́сяч-ы	мі́льён-е	мі́льярдз-е

8. Az összetett számnevek ragozása

eset	számnevek
<i>alany</i> (хто? што?)	дзе́вяцьс́от-0 сёмдзес́ят-0 во́сем-0
<i>birtokos</i> (каго́? чаго́?)	дзе́вяціс́от-0 сямі́дзес́яц-і́ васьм-і́
<i>részes</i> (каму́? чаму́?)	дзе́вяціст-а́м сямі́дзес́яц-і́ васьм-і́
<i>tárgy</i> (каго́? што?)	дзе́вяцьс́от-0 сёмдзес́ят-0 во́сем-0
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	дзе́вяцц́юст-а́мі сямю́дзес́яцц́-і́о́ васьм-і́о́
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	дзе́вяціст-а́х сямі́дзес́яц-і́ васьм-і́

9. A törtszámnevek ragozása

eset	számnevek	
<i>alany</i> (хто? што?)	дзв-е трэ́ц-і́я	пяць-0 сём-ых
<i>birtokos</i> (каго́? чаго́?)	дзв-і́о́х трэ́ц-і́х	пяц-і́ сём-ых
<i>részes</i> (каму́? чаму́?)	дзв-і́о́м трэ́ц-і́м	пяц-і́ сём-ым
<i>tárgy</i> (каго́? што?)	дзв-е трэ́ц-і́я	пяць-0 сём-ых
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	дзв-ю́ма́ трэ́ц-і́мі	пяцц́-і́о́ сём-ымі́
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	дзв-і́о́х трэ́ц-і́х	пяц-і́ сём-ых

10. A gyűjtőszámnevek ragozása

eset	számnevek	
<i>alany</i> (кто? што?)	трó-е	пяцёр-а
<i>birtokos</i> (кагó? чагó?)	тра-íх	пяцяр-Ых
<i>részes</i> (камý? чамý?)	тра-íм	пяцяр-Ым
<i>tárgy</i> (кагó? што?)	трó-е v тра-íх	пяцёр-а v пяцяр-Ых
<i>eszköz</i> (кíм? чым?)	тра-íмі	пяцяр-Ымі
<i>előjárós</i> (пры кíм? у чым?)	тра-íх	пяцяр-Ых

A névmások ragozása

1. Az *сам* i *сáмы* névmások ragozása

eset	egyes szám				többes szám	
	hím- és seml.	nőnem	hím- és seml.	nőnemű		
<i>alany</i>	сам-Ø сам-ó	сам-á	сáм-Ы сáм-ае	сáм-ая	сáм-і	сáм-Ыя
<i>birt.</i>	сам-óга	сам-óй	сáм-ага	сáм-ай	сам-íх	сáм-Ых
<i>részes</i>	сам-óму	сам-óй	сáм-аму	сáм-ай	сам-íм	сáм-Ым
<i>tárgy</i>	сам-Ø сам-ó v. сам-óга	сам-ý	сáм-Ы сáм-ае v. сáм-ага	сáм-ую	сáм-і v. сам-íх	сáм-Ыя v. сáм-Ых
<i>eszköz</i>	сам-íм	сам-óй (сам-óю)	сáм-ым	сáм-ай (сáм-аю)	сам-íмі	сáм-Ымі
<i>előlj.</i>	сам-íм	сам-óй	сáм-ым	сáм-ай	сам-íх	сáм-Ых

3. A határozatlan névmások ragozása

eset	névmások			
<i>alany</i>	нéхта	штóсьці	абы-які	чый-нэбудзь
<i>birtokos</i>	нéкага	чагóсьці	абы-якóга	чыйгó-нэбудзь
<i>részes</i>	нéкаму	чамýсьці	абы-якóму	чыймý-нэбудзь
<i>tárgy</i>	нéкага	штóсьці	абы-які v. абы-якóга	чый-нэбудзь v. чыйгó-нэбудзь
<i>eszköz</i>	нéкім	чýімсьці	абы-якім	чýім-нэбудзь
<i>előjárós</i>	нéкім	чýімсьці	абы-якім	чýім-нэбудзь

4. A mennyiségre utaló névmások ragozása

A *колькі, столькі, гэтулькі, néкалькі* névmások ragozása

eset	névmások			
<i>alany</i>	кóльк- i	стóльк- i	гэтульк- i	нэкальк- i
<i>birtokos</i>	кóльк- ix	стóльк- ix	гэтульк- ix	нэкальк- ix
<i>részes</i>	кóльк- im	стóльк- im	гэтульк- im	нэкальк- im
<i>tárgy</i>	кóльк- i v. кóльк- ix	стóльк- i v. стóльк- ix	гэтульк- i v. гэтульк- ix	нэкальк- i v. нэкальк- ix
<i>eszköz</i>	кóльк- imi	стóльк- imi	гэтульк- imi	нэкальк- imi
<i>előjárós</i>	кóльк- ix	стóльк- ix	гэтульк- ix	нэкальк- ix

A *бэзчы, ёсці, даць* igék ragozása

személy	egyes szám	többes szám
első (én, mi)	бягú, ем, дам	бяжы́м, ядзі́м, дадзі́м
második (te, ti)	бяжы́ш, ясі, дасі	бежы́це, ясцэ́, дасцэ́
harmadik (ő, ők)	бяжы́ць, есць, дасць	бягúць, ядúць, дадúць

A határozószók fokozása

alak	középfok	felsőfok
egy- szerű	вёсел(а) + ей = весял ей лёгк(а) + эй = лягч эй <i>De:</i> мно́га → больш дрэ́нна → горш до́бра → лепш	най + весял ей = най весял ей най + лягч эй = най лягч эй
össze- -tett	больш (менш) + вёсела → больш (менш) вёсела больш (менш) + лёгка → больш (менш) лёгка	найбóльш (наймéنش, надзвё́чай) + вёсела = найбóльш (наймéنش, надзвё́чай) вёсела найбóльш (наймéنش, надзвё́чай) + лёгка = найбóльш (наймéنش, надзвё́чай) лёгка

Olvasási gyakorlat

Дрэва без каранёў не бывае. Ёсць свае карані і ў кожнага з нас, і ўваходзяць яны ў глыбіню стагоддзяў. Праўда, не заўсёды лёгка іх адшукаць, дакапацца да іх. Не ва ўсіх, далёка не ва ўсіх продкі чым-небудзь вызначыліся, праславіліся. Ды і хто яны такія, каб трапляць на старонкі летапісаў ці ў аналы гісторыі? У большасці гэта былі звычайныя, простыя людзі — асочвалі звяроў, лавілі рыбу, засявалі поле, даглядалі худобу, гадавалі дзяцей, словам, жылі. Жылі ціха, малапрыкметна. Так і паміралі. Тады ж, у даўнія часы, заўважаліся і апісваліся куды больш важныя асобы і падзеі — князі, цары, іх паходы і бітвы, тое, што адбывалася ў палацах і замках. Калі ж прозвішча якога-небудзь дваровага служкі ці мужыка і трапляла ў летапісы ці ў аналы гісторыі, дык выпадкова, рэдка. Таму пра сваіх продкаў — хто яны, як жылі — мы можам меркаваць хіба па ўспамінах, апавяданнях бацькоў, дзядоў ды тых паданнях, былях, што пайшлі з сёвай мінуўшчыны. Нямала пра гэта могуць расказаць і помнікі матэрыяльнай і духоўнай культуры, звычаі і абрады, апісанні мясцін, дзе наканавана было нарадзіцца і жыць і нам, і нашым продкам. Сёе-тое можна і дамаляваць, уявіць, а то і ўзнавіць, па абарваных нітачках, кавалачках звязаць у адно цэлае. Напрыклад, па рэштках лясоў і балот, што дзе-нідзе яшчэ захаваліся, можна сказаць, якія лясы і балоты былі ў нас калісь, колькі рознай дзічыны — мядзведзяў, ласёў, зуброў, аленяў, коз, барсукоў, дзікоў, зайцоў, баброў; птушак — гусей, качак, цецерыкоў, рабчыкаў, курапатак, бакасаў, чапляў, галубоў, дзятлаў, ды і ўсяго іншага, чаго не назавеш, не пералічыш, там вадзілася, пладзілася. А колькі ў рэках, рэчках, азёрах, старыцах, выгарах было — аж кішэля — рыбы, колькі ў барах, дубняках, беразняках, на палянах, прагалінах, ды і ў нетрах — зарасніках, гушчарах, імхах, — расло ягад, грыбоў! З гэтага можна заключыць, што продкам нашым — вядома, калі яны не былі лежні, гультаі, абібок — галадаць не даводзілася. Ды і зямля падкармлівала, радзіла. Асабліва як лес спаліш, пасееш што-небудзь на пажарышчы. (Б. Сачанка)

Мужчын цяпер называюць самай дужай паловай чалавечага роду. У нашых продкаў гэта была яшчэ і самая разумная, мудрая і ўладная сіла. Што сказаў муж жонцы і нават дарослы сын маці — закон, аспрэчыць гэта не меў права ніхто. Парушыць таксама. Ішло гэта, мабыць, з сёвай мінуўшчыны, з тых часоў, калі мужчына быў паляўнічы, рыбак, калі галоўным яго клопам было карміць і абараняць, ахоўваць сям'ю ад розных нягод. Жанчына нараджала дзяцей, вадзілася з імі, а мужчына рабіў усё астатняе. У паляшувцкіх сем'ях мужчына лічыўся гаспадаром, на яго запісвалася зямля і маёмасць, ён веў розныя перамовы з суседзямі ці іншымі,

прыезджымі, людзьмі наконт таго, што за якую цану прадаць і што за якую цану купіць, ён меў права прымаць любыя рашэнні, часта не раячыся нават з жонкай; ён, калі ўзнікала непаразуменне ці яшчэ што-небудзь, меў адносіны з панам і ўладай. Да мужчыны-гаспадара выходзілася павага ў сям’і, у дзяцей. Яму належала першаму браць у рукі лыжку, выбіраць лепшы кавалак за сталом, бо ён — карміцель, благодзецель. Нават грошы і то належалі яму, распараджацца імі меў права толькі ён.

Усё — і дабрабыт, і дагледжанасць жывёлы, усёй гаспадаркі — залежала ад мужчыны, ад таго, як умеў ён упраўляцца, ад яго вопытнасці і ведаў, дзе калі ўзараць, калі што пасеяць, калі што зжаць, змалаціць. Ды і за хатай жа, дваром догляд павінен быць належны — страху паправіць, што адрамантаваць, уцяпліць, а то і новае збудаваць. Цалкам на гаспадара быў і догляд за коньмі, валамі. (Б. Сачанка)

Прызнавацца Радзіме ў сваёй любові да яе трэба ціхім, сціплым і нават крыху сарамлівым голасам — такім, якім прызнаюцца ў сваіх самых цнатлівых і непараўных пачуццях. Інакш нельга. Інакш яна, Радзіма, падумае, што ты і сам у такое не верыш і крычыш так толькі таму, каб пераканаць у гэтым усіх, а заадно і самога сябе.

Паэзія — сястра жыцця. Любімая, цудоўная, нават, самая дарагая, але ўсё ж сястра, а не само жыццё. Само жыццё — гэта, мусіць, проза. Не, хутчэй за ўсё і проза — таксама сястра жыцця, толькі ўжо другая.

Чалавецтва можа запомніць сябе, зберагчы тое, што яно ведала і памятала, чым жыло і хвалявалася, толькі праз літаратуру, культуру, мастацтва. А як гэта, скажыце, можна зрабіць, калі творцы не будуць расказваць пра свой народ? Вопыт чалавечы, вядома ж, складаецца з вопыту ўсіх народаў зямлі, а вопыт аднаго народа з вопыту асобных індывідуумаў. Калі ўлічыць, што кожны чалавек непаўторны, і кожны край таксама, тады становіцца зразумелым, як важна, да прыкладу, беларусу стварыць праўдзівы вобраз беларуса і роднага краю — каб чалавецтва па часе не забылася і пра твой народ.

Прыгажосць — гэта сінонім жанчыны. Прыгажосць, урэшце, і ёсць сама жанчына. Прыгажосць прыроды, лесу, рэчкі, мастацтва, кветкі, песні, сукенкі, пярсцёнка, неба і зямлі толькі таму і адкрываецца нам, толькі таму і ёсць прыгажосць, што ва ўсім гэтым, нібы расвораная да самых атамаў, прысутнічае жанчына, і мужчына падсвядома любуецца ёю, радуючыся сустрэчы з той жа ракою, кветкаю, зямлёю, з пушыстымі, як жаночыя валасы, промнямі, што пахнуць сонцам і, здаецца, каханай.

Толькі праз родную мову чалавек можа стаць беларусам, бо ў ёй хімія і фізіка, гісторыя і батаніка, эканоміка і культура таго, што называецца нацыяй, народам.

І таму, як жа ёй, нашай мове, патрэбна дзяржаўная падтрымка і абарона!

Абарона і забарона. Усёй розніцы між імі — адна літара. Але затое якая яна магутная і бязлітасная, гэтая літара!

Часам здаецца, што Беларусь — палігон для эксперыментай.

Мы з радасцю бярем да сябе самую брудную, экалагічна небяспечную прамысловасць — нафтапераапрацоўчую, хімічную, таксічную і г. д. Па ўсіх граніцах Беларусь абстаўлена атамнымі электрастанцыямі суседзяў. У нас, здаецца, самае забруджанае паветра, самыя брудныя рэкі і азёры, лясы і землі. Нітраты, хімікаты, знішчаты... Меліярацыя. Экалогія душы. Здзек над роднаю моваю.

А над усім гэтым, над цэлым краем распасцёр сваё страшна-чорнае крыло Чарнобыль, які да гэтага столькі гадоў лічыўся чамусьці толькі ўкраінскай бядою... І ўвесь свет сочыць за зноў жа беларускім эксперыmentам: змахне ён гэтым крылом з карты Беларусі цэлы народ, шмат-пакутны народ, ці не змахне?

Разумеючы ўсё гэта, хочацца крыкнуць, каб пачулі ва ўсіх кутках планеты:

— Свеце! Запішы хутчэй у Чырвоную кнігу беларуса, бо калі ўсё пойдзе так і далей, то запісваць ужо неўзабаве не будзе каго... (Я. Сіпакоў)

Іншы раз смакату самога слова адчуеш, калі пранікнеш у яго паходжанне, у яго этымалогію або хоць паставіўшы з гэтым словам іншыя (ці хоць бы іншае, адно) словы ад таго самога кораня. Пачуе аўдыторыя (цэлых сто дзяўчат і хлопцаў), што даўняе і такое роднае слова *шлюб* ад *люб-ы* (з яго «сям'і» і *люб-іць*, і *ў-люб-ёны*, і *люб-овы*, і *люб-ата*, і *люб-асць*, *люб-енькі* і *любенькі*), што *шлюб* — з былога *сь* і *любь* — і выкладчык спыняецца на нейкую хвіліну, не расказвае; студэнтка паўтарыць сама сабе ці суседцы за сталом, возьме на слых гэта слова.

Разбіраюцца студэнты, што *досыць* з былога, вельмі даўняга *досыц-і* (наснадацца, назбіраць грыбоў, нацалавацца, намілавацца) — і гатовы пагаварыць і паўтараць слова, нібы пабыць з ім, з гэтым словам, разам. (Ф. Янкоўскі)

У той час, калі мангола-татарская конніца здрагавала Паўночна-Усходнюю Русь, яе гарады Разань, Цвер, Суздаль, калі быў разбураны Кіеў і гарады Паўднёва-Заходняй Русі, на Беларусь татара-манголы не трапілі. Некаторыя даследчыкі лічаць, гэта адбылося нібыта таму, што ў нашым краі шмат балот, глухіх непраходных лясоў. І захопнікі не змаглі перабрацца праз іх. Але археалогія абвяргае гэту канцэпцыю. Мы маем звесткі пра два гарады на Беларусі — Брэст і Гомель, дзе былі спробы татара-манголаў прарвацца на абшары беларускіх зямель.

Пра невядомую нам бітву пад Брэстам вельмі сціпла расказвае Іпацёўскі летапіс: «И не можаше проехати в град, ради смрада великого убиенных множества в поле лежащих». Хто ж ляжаў у полі? Зразумела,

хрысціяне ніколі не пакідалі сваіх забітых на полі брані. У любым выпадку іх прыносілі на «шчыце» дамоў і хавалі на роднай зямлі. Значыць, летапіс гаворыць, што палягла татарская раць. Яна не змагла перамагчы войска, якое закрыла ёй праход на тэрыторыю сённяшніх Брэсцкай і Гродзенскай абласцей.

Другі выпадак — гэта спроба татара-манголаў прабіцца з Чарнігаўшчыны на Гомель. І, сапраўды, як сведчаць археалагічныя раскопкі і знаходкі татарскіх стрэл, у той аблозе загінуў гандлёвы пасад горада. Але сам дзядзінец, цэнтр абароны, устаяў. І татары зноў не прайшлі. Больш сведчанняў аб рэальных прарывах войскаў захопнікаў на Палессе і Падняпроўе мы не маем. І запынілі мангола-татарскіх коннікаў не балоты і лясы, хоць і гэта адмаўляць не трэба, а слаўныя воі, дружыны гарадоў, якія заўсёды стаялі на абароне роднай зямлі. (М. Ткачоў alarjān)

У няпісанай і нікім да канца не прачытанай кнізе народнай песнятворчасці лірыка кахання — адна з самых прыгожых, самых светлых і самых пяшчотных старонак. І адна з самых жыццяздольных.

Асноўныя матывы гэтых песень — паэтызацыя самога пачуцця кахання, якое прыходзіць да чалавека як бяспечны дар жыцця, услаўленне вернасці кахання як зарукі шчасця, асуджэнне здрады і наогул легкадушнасці ў адносінах паміж хлопцам і дзяўчынай, смутак кахання без узаемнасці, пратэст супраць гвалту і змусу над воляй маладых людзей, заканамернасць трагічнай любоўнай развязкі ў згубных умовах заснаванага на несправядлівасці грамадства.

Сапраўднае, шчырае і ўзаемнае каханне — вялікае шчасце, ім трэба даражыць як найкаштоўнейшым набыткам, яго трэба берагчы, каб не згубіць і не растраціць марна. Пачуцці невымернай глыбіні і чысціні душэўнай выказаны ў народнай лірыцы кахання з незвычайнай сілай мастацкага абагульнення. Створаныя народам вобразы закаханых поўныя чалавечай прыгажосці і паэтычнага характа. Асабліва абаяльны вобраз маладой дзяўчыны, бясконца шчырай, даверлівай і самаахвярнай у сваіх пачуццях. Вернасць у каханні для яе даражэй за ўсё на свеце, і таму здрада мілага — страшней за самую смерць. Разлучыць дзяўчыну з яе каханым — усё роўна, што разлучыць «рыбачку з вадою»: як цяжка «рыбцы без вадзіцы, на пясочку», так цяжка дзяўчыне без люблага, адзінокай. (Н. Гілевіч)

ЯНКА КУПАЛА

Роднае слова

Магутнае слова, ты, роднае слова!
Са мной ты на яве і ў сне;
Душу мне затрэсла пагудкаю новай,
Ты песень наўчыла мяне.

Бяссмертнае слова, ты, роднае слова!
Ты крыўды, няпраўды змагло;
Хоць гналі цябе, накладалі аковы,
Дый дарма: живеш, як жыло!

Свабоднае слова, ты, роднае слова!
Зайграй ты смялей, весялей!
Хоць гадзіны сыкаюць, кружацца совы,
Жывеш ты на хвалу людзей.

Загнанае слова, ты, роднае слова!
Грымі ж над радзімай зямлёй:
Што родная мова, хоць бедная мова,
Мілей найбагатшай чужой!

ЛАРЫСА ГЕНЮШ

Мая мова

Ў добры час, на ўлонні вясковым,
дзе вадзіца крынічная б'е,
навучыўся я матчынай мове
і задуманых песняў яе.

Многа ёсць недасягнутых скарбаў,
яшчэ болей прываблівых мар.
Я яе ні за што не аддаў бы,
бо яна найвялікшы мой скарб!

Яна гойдае спевам калыску,
літасціва шчабеча ў бядзе,
на ёй песні складаюць вятрыскі
ў неспакойны, разбуджаны дзень.

Мая мова не знае змярканняў
ад маленства да старасці лет,
буду песціць яе, як каханне,
разглядаць, як чароўны букет.

Можа мовы чужой навучуся,
каб суседзяў гасцінна вітаць,
але толькі на ёй, беларускай,
буду людзям аб долі пяць.

Мая мова, як шчасце на вуснах,
хвалявання гарачы прыбой,
можа быць, на чужой засмяюся,
ўсё ж заплачу з тугі на сваёй.

М. Рудкоўскі

Калі не чуў ты ветраў паху,
Не прыпадаў на ўзлесках ніц,
Каб наталіць з дарогі смагу
Вадою чыстаю з крыніц;
Калі ты палюбіць не здолеў
Начлежных трапяткіх агнёў
І не прыносіў летам з поля
У жмені свежых мазалёў;
Калі, забыўшыся пра стому,
З дзяўчынай у зару не плыў, —
Ты жыў, няблага жыў, вядома,
А можа, браце, і не жыў?..

М. Пракаповіч

Спроба першай малітвы

Мой выток і мой апошні вырай,
прыпяцкія неруш-берагі,
дайце сілы быць да донца шчырым
у краіне восеньскай тугі;
дайце крылы, каб світанкам стылым
надзівіцца барвамі зямлі.
Вераю жыццё не абдзяліла —
вернасцю сяброўскай надзялі;

самым чыстым і галоўным словам
адгукніся ў стомленай душы,
у бядзе нязнанай, страшнай, новай
мне перамагчы дапамажы, —
каб глядзець сумленнымі вачыма
ў дзень наступны.
У імя Айца...
Дай, Айчына, мне адну магчымасць —
быць з табою побач.
Да канца.

П. ПАНЧАНКА

Родная мова

Кажуць, мова мая аджывае
Век свой ціхі: ёй знікнуць пара.
Для мяне ж яна вечна жывая,
Як раса, як сляза, як зара.
Гэта ластавак шчабятанне,
Звон світальны палескіх крыніц,
Сінь чабору і барвы зарніц,
І буслінае клекатанне.
Калі ж хто загадае: «Не трэба!» —
Адрачэцца ад мовы народ, —
Папрашу я і сонца, і неба:
Мне не трэба ні славы, ні хлеба,
Асудзіце на безліч нягод.
Толькі месяцаў назвы пакіньце,
Назвы родныя роднай зямлі,
Пра якія з маленства ў блакіце
Бор шуміць і пяюць жураўлі:
Студзень — з казкамі снежных аблокаў,
Люты — шчодры на сіні мароз,
Сакавік — з сакатаннем і сокам
Непаўторных вясновых бяроз,
Красавік — час маланак і ліўняў,
Травень — з першым каханнем, сяўбой,
Чэрвень — з ягаднаю зарой,
Ліпень — з мёдам,
З пшаніцаю — жніўень,
Спелы яблычны верасень,
Светлы кастрычнік.

У празрыстасці чытай, крынічнай,
Лістапад — залаты лістапад,
Снежань — першы густы снегапад...
Ці плачу я, ці пяю?
Восень. На вуліцы цёмна...
Пакіньце мне мову маю,
Пакіньце жыццё мне.

АЛЕСЬ КАСКО

Не чуем болей фарысейскіх «песняў»,
што толькі хлебам людзі пражывуць.
Дзе дух заплеснеў, там і хлеб заплеснеў,
калі без волі жнец — не быць жніву.

Знікаюць у жытах арыенціры:
занесла пылам босыя сляды,
звяў васілёк...
Зноў з кайстраю і лірай
у роздуме вандроўнік малады.

Няўжо спачатку ўсё: у світцы зрэбнай
ісці, каб словам сведчыць пра бяду,
і рукі прасціраць — вазьміце неба,
і не чакаць, што хлеба пададуць?..

М. АЛЯХНОВІЧ

Малітва

*Каханая мая, даруй маўчанне мне.
Аддалены адчайнасцю растання,
Хварэю ўсё табой, ты ў самым цяжкім сне
Адаграеш мяне цяплом свайго дыхання.
Натольваю душу ўзаемнасці святлом,
Адно каб для цябе яшчэ хоць раз успыхнуць,
Як ні спрабуе лёс мяне на злом.*

*Маё каханне! Сповідны ўздых мой!
Адчуй маю малітву з нематы:
Яшчэ жыву, бо ёсць на свеце ты.*

Fehérország–magyar fordítás

ЯНКА СПАКОЎ

Дарога

Ён стаяў, глядзеў на ўсе вочы і шчыра зайздросціў людзям, што ехалі па шашы.

Каля яго з шумам і форсам, фанабэрліва пафыркваючы, праносіліся перапоўненыя грузавікі і аўтобусы, лімузіны і матацыклы, легкавыя аўтамашыны, і трактары з прычэпамі паспешліва, жвава газавалі між усімі. Нават іхняя ўжо крыху абшалушаная фарба і несамавіты выгляд на фоне бліскучых, новенькіх «вольваў», «мерседэсаў» і «таёт» ніколькі не заміналі святочнаму настрою, а, наадварот, падкрэслівалі масавасць свята — туды едуць усе.

Людзі, якія ехалі на прыбраных машынах, умаеных і абвітых дзеразою, таксама былі святочныя, радасныя і ўзбуджаныя. Развяваліся на ветры шматкалёрныя жаночыя сукенкі, у кузавах і прычэпах між сцягоў сядзелі ўрачыстыя, як у прэзідыуме, мужчыны ў строгіх чорных пінжаках з шырокімі латамі ордэнскіх планак, дурэлі дзеці — дзецям што, ім абы куды-небудзь ехаць.

І ў аўтобусах было шумна і весела, там ігралі гармонікі, бухалі бубны, пілікалі скрыпкі, спявалі шчаслівыя людзі. Некаторыя нават спрабавалі скакаць — у кузавах машын і трактарных прычэпах.

Там стаялі на нагах, ні за што не трымаючыся, задаволеныя, нібы на падпітку, музыкі і над галовамі тых, хто сядзеў, шырока расцягвалі мяхі гармонікаў — было нават дзіўна, як яны, калі машыны прытарможвалі, не падалі і не перапынялі мелодыі.

Людзі былі шчаслівыя, што нарэшце яны едуць, і ў нецярплівасці, нават у нейкай эйфарыі прыспешвалі машыны — мы едзем, едзем, едзем, хутчэй, хутчэй, хутчэй...

Машыны нібы дражнячыся, прытарможвалі каля яго, але тут жа, уключыўшы большую хуткасць, зрываліся з месца і весела кацілі далей, пакідаючы яму толькі воблака дыму, пылу, чаду і смуроду.

Людзі, таксама, мусіць, дразнячыся, махалі яму галовамі, вабілі пальцамі, запрашалі ў кузавы, падавалі нават рукі.

— Чапляйся! Паехалі з намі!

Але ён стаяў і толькі паціскаў плячыма — навошта? куды?

Хоць яму і самому ўжо было цікава: куды ж гэта ўсе, такія шчаслівыя і радасныя, узнёслыя і святочныя, едуць, і што там урэшце за рай такі, што

адтуль ніхто не вяртаецца назад? Дарога гэтая і рух на ёй быў толькі ў адзін бок, а паколькі нікому — ніводнаму чалавеку і ніводнай машыне — не захацелася вярнуцца назад, там і напраўду, мусіць, не жыццё, а сущэльнае свята.

Зараз ён ужо асмялеў і пытаўся ў людзей сам:

— А куды ж вы едзеце?

— На кірмаш! — крычалі яму з адных машын.

— У светлую будучыню! — дадавалі з другіх.

Цікава, раней мы будавалі светлую будучыню толькі для нашчадкаў, а зараз, аказваецца, туды ўжо можна ехаць і самім?

Гэта яго, шчыра кажучы, трохі здзіўляла і насцярожвала. Хіба можна ў светлую будучыню ехаць вось так улегцы — без рэчаў, без багажу, лёгка апранутым: ускінуў на плечы пінжак — і паехаў? У тую ж будучыню едзеш не на дзень ці два, а назаўсёды. Як жа можна так абыякава, безадказна адносіцца да паездкі?

А з машын яму тлумачылі:

— Нам казалі нічога з сабою не браць. Усё там будзе! Там жа рай для ўсіх!

Ну, добра, у светлай будучыні ўсё будзе. Але ж і на кірмаш з голымі рукамі не едуць. Там жа трэба нашта прадаваць. Няўжо ўсе збіраюцца толькі купляць?

І ўсё ж, не зважаючы на сумненні, яму і самому закарцела ехаць з гэтымі людзьмі, разам з імі радавацца, весяліцца і спяваць. Аднак калі раней, дражнячыся, незнаёмаму чалавеку падавалі рукі, то цяпер, убачыўшы, што ён усур'ёз збіраецца залезці да іх ў кузаў, людзі адварочваліся, круцілі ля віскоў пальцамі: ты што, маўляў, вар'ят — мы столькі напакутваліся, столькі нахадзіліся, столькі напасіліся, столькі ў чэргах настаяліся, пакуль нас узялі ў гэтую дарогу, пусцілі на машыны, а ты ўсё хочаш зрабіць вельмі хутка, без аніякіх клопатаў.

Зразумеўшы, што ніхто яму зараз рукі не падасць, ён сам, калі машыны прытарможвалі блізка, спрабаваў ускочыць на падножку, хапаўся за барты, але шчасліўчыкі, што ўжо ехалі, білі яму па руках, паслаблялі, расчэплівалі яго пальцы, спіхвалі назад — яны не хацелі пацясніцца, не хацелі, каб ён, звычайны чалавек, зраўняўся з імі, вылучанымі, ужо амаль багамі, і так лёгка трапіў туды, куды яны даўно і доўга збіраліся.

Цяпер ужо і шафёры, нібы адчуваючы яго сур'ёзныя намеры, знарок, не тармозычы, аб'язджалі тое месца, дзе ён стаяў.

Але сам рай, куды ўсе едуць, куды спяшаюцца і машыны і людзі, стаў ужо назойліваю ягоная ідэя — ён абавязкова мусіць туды трапіць, як бы цяжка і складана гэта ні было.

Чалавек адышоўся ад дарогі і прыкінуўся, што працуе ў полі — ці то капае бульбу, ці то садзіць што. Зараз ужо ні машыны, ні людзі не зважалі на земляроба — займаецца чалавек сваёю працаю, то хай і займаецца. А калі дарога супакоілася, прывыкла да яго, ён зноў выйшаў на шасэйку.

Там, як і да гэтага, у абвітых дзеразою машынах, смяяліся шчаслівыя людзі, ігралі гармонікі, бухалі бубны. Зараз ужо ён рабіў выгляд, што глядзіць на ўсё спакойна, не выдаючы сваіх сапраўдных намераў. Але калі побач з ім параўняўся невялікі аўтобусік з шырокім бамперам, што тырчаў ззаду, ён не задумваючыся ўскочыў на яго.

Ужо ўскочыўшы, зразумеў, што ехаць будзе вельмі цяжка і небяспечна: ззаду не аказалася ніводнага выступу, ні воднай зачэпкі, за якую б можна было трымацца рукамі. Павадзіўшы далонямі па абшыўцы і не знайшоўшы ніякай скабы, ён прыціснуўся да аўтобуса і шырока раскрыленымі рукамі абняў яго, як свайго самага лепшага сябра. На ўсіх выбоінах, калі аўтобус падкідвала, ён мог, канечне ж, зляцець, аднак заўсёды ўтрымліваўся і радаваўся: хоць і кепска, але ўсё ж едзе!

Машыны, што імчалі ззаду, сігналілі шафёру — маўляў, паглядзі, што ў цябе ззаду робіцца, каго ты вязеш у светлае будучае, але ён ці то не чуў, ці то не разумее, што сігналяць менавіта яму.

Вось так, абдымаючы аўтобус, прытуліўшыся да яго шчакою, чалавек з вялікаю рызыкай ехаў сам не ведае куды.

Праз нейкі час яго ўбачылі ў задняе акно пасажыры аўтобуса, узбуджана тыцкалі праз задняе шкло пальцамі, паказвалі іншым, нешта спалохана гаварылі, ківалі галовамі, абураліся, — быццам здарылася штосьці вельмі і вельмі страшнае. Затым адсунулі бакавое шкло на абодвух вокнах і, высунуўшы як надалей рукі, спалохана білі чалавека па пальцах, але ён цярпеў і трымаўся.

І ўсё ж яго ссадзілі. Калі яны праехалі пост дзяржаўнай аўтаінспекцыі, ён, скасіўшы вока, убачыў, як замітусіліся міліцыянеры, як пачалі паказваць гамавымі палкамі ў яго бок, як, спяшаючыся, пачалі заводзіць матацыклы. Неўзабаве яны дагналі аўтобус і спынілі яго. Цікаўны злез з бампера сам — убачыў, што тут ужо нікуды не дзенешся, ніяк не ўцячэш.

Дапытвалі яго сур'ёзна — усё высвятлялі, ці не шпіён ён які? Чалавек зацёкшымі, здранцвелымі ад доўгага напружання рукамі паказваў ім усе свае дакументы, але яму не верылі.

Міліцыянеры доўга і даходліва тлумачылі, што туды, куды едуць усе разадзетыя, як на кірмаш, як на свята, людзі, яму пакуль яшчэ рана:

— Ваша чарга не дайшла. А дойдзе — вас знойдуць, вам скажуць, вас запрасяць. І нават на машыну ўзлезці дапамогуць. А вы што — без чаргі хочаце? Майце ж цярпенне...

Але, відаць, і яны не хацелі з ім важдання, афармляць справу — узялі адпусцілі. Паставілі тварам у другі бок — не ў той, куды ехаў, — далі каленам пад седаўку і адпусцілі.

І Цікаўны пайшоў назад. Насустрач яму, як і да гэтага, ехалі святочныя машыны, але ён не звяртаў ужо на іх увагі. З машын зноў махалі рукамі, нешта крычалі, грымаснічалі, крыўляліся, прыстаўлялі пальцы да носа, але ён не зважаў і на людзей.

Ён думаў пра тое, што пачуў на пасту аўтаінспекцыі. Адзін міліцыянер, нібы выпадкова, сказаў другому:

— Глядзі ты, аж да самага кантрольна-прапускнога пункта дабраўся.

Абодва міліцыянеры — і той, што гаварыў, і той, што слухаў, не звярнулі на гэта ніякай увагі, а ён задумаўся: калі КПП зусім побач, значыць, ён недалёка ад мэты, значыць, недзе блізка вароты таго зманлівага раю, які спакусіў столькі людзей і машын.

Зараз ён ужо цвёрда ведаў, што будзе рабіць далей. І таму, як толькі за паваротам знікла будка паста, ён збочыў з дарогі, адышоўся глыбей у лес, і па кустах і падлеску, па ажынніку і малінніку пачаў прабірацца наперад — туды, дзе за недалёкім КПП пачынаўся, на яго думку, рай. Што можа заблудзіцца ў лесе, ён не думаў — зусім жа побач гула шаша, там смяяліся і спявалі, і таму лепшага компаса яму і не трэба было: ідзі побач з гулам і ніколі не саб'ешыся з тропу.

Ішоў ён спакойна, не спяшаючыся — не ведаў, што з першага паста пазванілі ўжо на другі, казалі, што Цікаўны ідзе ў іхні бок, і папярэдзілі: калі не прыйдзе — яго трэба шукаць па трывозе.

Ісці было цяжка: наўзбоч дарогі цягнуў несхадзімы гушчар, і таму даводзілася з сілаю праломвацца праз яго. Чэпкія ажыннікі і маліннікі ў шматкі падралі пінжак, штаны, сарочку, і каб вось зараз хто ўбачыў чалавека, падумаў бы і напраўду, што гэта шпіён ці дыверсант які.

Неўзабаве спераду пачалі даносіцца невыразныя, прыглушаныя лесам чалавечыя галасы і сабачы брэх — відаць, гэта была ахова — ён прыслухоўваўся, затойваўся і ішоў далей толькі тады, калі ўжо нідзе нічога не было чуваць.

Хутка Цікаўны ўпёрся ў высокую, метры на тры бетонную сцяну, якая, на першы погляд, недарэчна падзяляла гушчар. Паруціўшыся, пахадзіўшы вакол, знайшоў зламаную (відаць, бураю) сукаватую лясіну, прыставіў яе да сцяны і па ёй узлез наверх. Хацеў спачатку скінуць лясіну нагою, а пасля перадумаў, перацягнуў на другі бок — ён жа, мусіць адзін з усіх, хто ідзе і едзе ў рай, думае вяртацца назад — паглядзіць, як там і што, ды вернецца, — а лясіна тады, на зваротным шляху, ой як будзе яму патрэбна.

Ён, мусіць, спачатку думаў, што сцяна — адзіная тут перашкода, але, выйшаўшы да высокай, як у вальерах, жалезнай сеткі, зразумеў, што памыліўся. Пачаў быў адгінаць дрот рукамі, але спахапіўся — навошта? З таго боку сеткі не было ніякіх кустоў, а тут, у гушчары, лягчэй было падысці незаўважаным бліжэй да дарогі. І ён паміж сцяной і сеткаю, не выходзячы на чыстае, пайшоў да шашы.

Праз нейкі час ён ужо зноў выразна пачуў, як намерсе каля кантрольна-прапускнога пункта смяяліся і спявалі людзі, як ігралі гармонікі, бухалі бубны. Яму было чуваць, як лопалі на ветры шматлікія сцягі, і Цікаўны нават бачыў іх — рознакаляровыя, урачыстыя.

Бачыў і сам прапускны пункт — шырокія вароты, гасцінна расчыненыя на абедзве палавінкі.

Але ў гэтую радасць, гасціннасць і весялосць дамешвалася нешта іншае, толькі вось што — ён ніяк не мог пакуль зразумець.

Знайшоў зламаную драціну і, разгінаючы адна за адною петлі, пачаў распятаць дзірку ў сетцы. Дрот быў спружыністы, дрэнна разгінаўся, але ўсё ж праз нейкі час Цікаўны зрабіў невялікі пралаз, праз які можна было пералезці на другі бок.

Пералезшы, чалавек стаў і нейкі час стаяў нерухома, баючыся адысціся ад сеткі — амаль каля яе, пакідаючы толькі невялікую стужку зямлі, пачынаўся глыбокі, як прадонне, абрыў.

Ён, усё яшчэ не адыходзячыся ад сеткі, падняў галаву ўгору, зірнуў на прапускны пункт з гэтага боку. І адразу ж, жажнуўшыся, заплюшчыў вочы. Думаў, гэта яму здалася, і варта толькі перачакаць з заплюшчанымі вачыма якую хвіліну, як міраж знікне. Але і ў другі раз адплюшчыўшы вочы, ён убачыў тое ж самае.

Адразу за варотамі кантрольна-прапускнога пункта дарога абрывалася, і з яе, нібы з ленты транспарцёра, сыпаліся ў прадонне людзі, машыны, гармонікі...

Людзі, якія напачатку не маглі ўцяміць, што з імі здарылася, падалі ў цясніну яшчэ з песнямі, са шчаслівымі ўсмешкамі на тавары. Потым ужо, крыху праляцеўшы і ўсё зразумеўшы, у адчаі махалі рукамі, нібы спрабуючы зноў падняцца ўгору, узляцець да варот. Твары іх перакошвалі грывасы жаху і жуду, а шчаслівыя песні засядалі ў горле і выдыхаліся адно нечалавечым перадсмяротным крыкам — о-о-о-о-о!

Трымаючыся за сетку, ён асцярожна падышоў на самы край прадоння і зірнуў уніз: там, глыбока-глыбока, на самым дне цясніны ляжала вялізная куча металалому – грузавікі і аўтобусы, лімузіны і матацыклы.

Людзей у прадонні ўжо не было відаць — такую яно мела глыбіню, што вока не вылучала з лому чалавека.

Ад жуду яго аж скаланула, і ён адчуў, як і пад ім абсоўваецца зямля. Цікаўны яшчэ мацней учапіўся за сетку і паспешліва, бачачы, як з-пад ног у цясіну скочваюцца, ляцяць камлыжкі, пабег да дзіркі, у якой было яго выратаванне.

Пералезшы назад і зноў пачуўшы бадзёрыя песні і шчаслівы смех па другі бок ад прапускнога пункта, ён разгублена думаў, што не заўсёды там рай, дзе нам здаецца, куды мы прагнем і хочам, куды з радасцю спяшаем. І яшчэ думаў, як бы даходлівей сказаць вунь тым зарадаваным дурням, што нават пра ўсё гэта, як папярэдзіць іх.

І разумеў, што такое немагчыма: нават калі б ён і знайшоў спосаб зрабіць гэта, яму б не паверылі. Маглі б абразіцца, падумаўшы, што іх падманваюць, маглі б раззлавацца на няпрошанага заступніка, а ў злосці, самі ведаеце, кожны чалавек небяспечны...

На сцяну зараз ужо ён узлез прасцей — па той самай лясіне, якую сам перацягнуў на гэты бок.

Перацягваючы яшчэ раз лясіну, ён раптам зірнуў уніз і як усё роўна спатыкнуўся, зрабіўся ўвесь нібы ватны: там, дзе, здавалася, была воля,

стаяла міліцэйская машына і некалькі міліцыянераў, чакаючы яго, ківалі Цікаўнаму пальцамі:

— Ну, злязай, злязай да нас, галубок...

Дзе воля і дзе няволя наша? Дзе радасць, а дзе засмучэнне? Дзе мы будзем шчаслівыя, а дзе — гаротныя? Дзе нас чакае смерць, а дзе жыццё?

Хто, смертныя, загадзя ведае гэта?

Скажыце!

Скажыце і нам, пакуль бессмяротным...

JANKA SZIPAKOV

Az út

Állt, tágra meresztette szemeit és őszintén irigyelte az embereket az úton. Mellette zajosan, dübörögve, gögösen berregve húztak el a túlsúfolt teherautók és autóbuszok, limuzinok és motorok, személyautók és utánfutós traktorok. Még a kiöregedett háromtonnás teherautók is ifjonti hévvel igyekeztek a többiekkel. Még megkopott festésük és öreges kinézetük sem rontotta el az ünnepi hangulatot az új, csillogó-villogó Volvók, Mercedesek és Toyoták sorában, sőt ellenkezőleg, kiemelték az ünnep tömeges voltát – mindenki oda megy.

Az emberek, akik faágakba és zöldbe öltöztetett, feldíszített autóikon utaztak, szintén ünnepélyesek, vidámak és lelkesek voltak. Tarka ruhaerdő fodrozódott a szélben, a férfiak, fekete zakójukon a kitüntetések sávjaival, szinte minisztériumi ünnepélyességgel ültek a zászlók között a teherautókon és az utánfutókon, a gyerekek bolondoztak – mit nekik, nekik aztán mindegy, hová mennek!

Az autóbuszokon is zajos és vidám volt a hangulat, harmonika szólt és verték a dobot, hegedűszó szállt, boldog emberek énekeltek. Néhányan még táncolni is megpróbálták az autókban és a traktorok utánfutóin.

Ott álltak semmibe sem kapaszkodva az elégedett, megrészegetett zenészek, és szélesre húzták a harmonikát az ülő emberek feje fölött – kész csoda volt, hogy nem estek el és hagyták abba a zenélést, amikor az autók fékeztek.

Az emberek boldogok voltak, hogy végre úton vannak, és türelmetlenségükben felfokozott hangulatukban egyre gyorsították autóikat – megyünk, megyünk, megyünk, gyorsabban, gyorsabban, gyorsabban...

Az autók, talán, hogy bosszantsák, fékeztek mellette, de rögtön fel is gyorsítottak és vidáman továbbhajtottak, csak füst-, por-, benzingőz- és bűzfelhőt hagytak ott neki. Az emberek szintén, talán, hogy bosszantsák, intettek neki a fejükkal, hívogatták ujjjaikkal, hívták magukhoz az autókba, még a kezüket is nyújtották.

– Kapaszkodj fel! Gyere velünk!

De ő csak állt és megvonta a vállát – minek? hova?

Habár most már őt is érdekelni kezdte, hogy hová mennek mind, ilyen boldogan és lelkesen, vidáman és ünnepélyesen, és hogy milyen lehet az a

Paradicsom, ahonnan senki sem fordul vissza. Az út, és rajta a forgalom is, csak egy irányba haladt, és mivel senki – se ember, se autó – nem akart visszafele jönni, ott tényleg nem is életnek, hanem végenincs ünnepnek kell lennie, gondolta.

Egyszeriben megjött a bátorsága és már maga is próbálkozott az embereknel:

– De hát hová mentek?

– A piacra – kiáltották némelyik autóról.

– A fényes jövőbe – toldották meg mások.

Érdekes, azelőtt csak utódainknak építettük a fényes jövőt, most meg, úgy látszik, már magunk is odamehetünk.

Ez, őszintén szólva, megdöbbenetete és megijesztette. Hát lehet ilyen félvállról, csomagok nélkül, könnyű ruhában menni a fényes jövőbe – kabát a vállra és gyerünk? Hiszen nem egy-két napra megy az ember abba a jövőbe, hanem örökre. Hát hogy lehet ilyen közönyösen, felelőtlenül nekivágni az utazásnak?

De az autókról megmagyarázták:

– Azt mondták, ne vigyünk magunkkal semmit. Lesz ott minden. Hiszen az maga a paradicsom mindenkinek.

Jó, rendben, a fényes jövőben lesz minden. De hát a piacra se mennek üres kézzel. Ott valamit el is kell adni. Vagy talán mindenki csak venni akar?

Mégis, kétségei ellenére magának is kedve támadt, hogy együtt menjen az emberekkel, együtt örvendezzen, szórakozzon és énekeljen velük. És bár az előbb, hogy bosszantsák, kezüket nyújtották az ismeretlennek, most, hogy látták, tényleg be szeretnek mászni melléjük az autóba, az emberek elfordultak tőle, az ujjukat a halántékukon forgatva mutogattak – mi van, megbolondultál? – annyit kínlódtunk, annyit könyörögtünk, annyit álltunk sorba, míg eljöhettünk erre az útra, autókra szállhattunk, te meg nehézségek nélkül, egyszerre szeretnél megkapni mindent.

Mikor rájött, hogy már senki sem nyújtja a kezét, ő maga próbált felugrani az autók lépcsőjére, belekapaszkodni a palánkba, de azok a szerencsések, akik már fenn voltak, ütötték a kezét, lefejtették az ujjait, lelökték – nem akartak összébb húzódni, nem akarták, hogy ő, közönséges földi halandó, egy szintre kerüljön velük, kiválasztottakkal, majdhogynem istenekkel, és könnyűszerrel jusson oda, ahová ők régóta és kitartóan igyekeznek.

Most, hogy látták elhatározását, már a sofőrök sem lassítottak, mikor elhaladtak mellette.

De a paradicsom, ahová mindenki, az összes autó és ember igyekezett, már a rögeszméjévé vált – mindenképpen eljut oda, bármilyen nehéz és körülményes legyen is az útja.

Az ember odébb állt az út mellől, úgy tett, mintha a mezőn dolgozna – talán krumplit kapál vagy ültet valamit. Egyszerre se autó, se ember nem figyelt a földművesre – a munkáját végzi, hát csak végezze. Aztán, ahogy minden megnyugodott, hozzászoktak, újra kiment az útra.

Ott, mint eddig is, a feldíszített autókban boldog emberek nevettek, harmonika szólt és verték a dobot. Most már úgy tett, mintha nyugodtan figyelné az egészet és nem mutatta ki igazi szándékát. De mikor mellé ért egy széles ütközőjű kisautóbusz, gondolkodás nélkül felugrott a hátuljára.

És mikor már felugrott, értette meg, hogy nehéz és veszélyes lesz az útja – hátul nem volt semmi, amibe kapaszkodhatott volna. Végigsimította kezét a buszon, de semmit nem talált, hozzásimult és szélesre tárt karokkal átölelte, mint a legjobb barátját. A gödröknél a busz dőccent egyet, akár le is repülhetett volna, de megtartotta magát és örült – ha kényelmetlenül is, de mégis megy!

A buszt követő autók dudáltak a sofőrnek – figyelj már oda, mi folyik nálad ott hátul, kit viszel a fényes jövőbe –, de az vagy nem hallotta, vagy nem fogta fel, hogy pont neki dudálnak.

Igy ment az ember, a buszt ölelve, ajkát rátapasztva, sokat kockáztatva, maga se tudta, hova.

Kis időn belül a busz utasai észrevették őt a hátsó ablakon át, izgatottan mutogattak rá ujjakkal, másoknak is megmutatták, rémülten beszéltek valamiről, csóválták a fejüket, felháborodtak – mintha valami nagy szörnyűség történt volna. Aztán mindkét oldalon kinyitották a hátsó ablakokat, és a lehető legmesszebbre nyúlva elkeseredetten ütötték az ember ujjait, de az tűrte és tartotta magát.

És mégis leszállították. Mikor elhaladtak a rendőrség előtt, fejét elfordítva meglátta, hogy sürgölődni kezdenek, gumibotjukkal feléje mutogatnak és gyorsan beindítják motorjaikat. Nemsokára utolérték a buszt és megállították. A Kíváncsi Ember magától lemászott az ütközőről, megértette, most már nem tűnhet el, nincs hova futnia.

Szigorúan hallgatták ki, egyre azt akarták megtudni, nem kém-e. A hosszú kapaszkodásban elzsibbadt kezével az ember előhalászta iratait, de azok nem hittek neki.

A rendőrök hosszan és részletesen kifejtették, hogy neki még korai oda mennie, ahová a többiek piaci, ünnepi öltözékben tartanak.

– Nem jött még el az ideje. Ha eljön – megtalálják, megmondják, behívják. Még autóra ülni is segítenek majd. Maga meg – soron kívül akar? Legyen türelemmel...

De úgy látszik, ők sem akartak bajlódni vele, egyszerre fogták magukat és elengedték. Arccal a másik irányba fordították, – nem amerre ment, – fenékebe billentették és elengedték.

És a Kíváncsi Ember elindult vissza. Szembe vele, mint eddig is, jöttek a feldíszített autók, de ő már nem figyelt rájuk. Az emberek újra kiáltoztak neki, integettek, grimaszokat vágtak, affektáltak, hosszú orrot mutattak, de ő az emberekre se figyelt.

Azon gondolkodott, amit a rendőrségen hallott. Az egyik rendőr, mintegy véletlenül, azt mondta a másíknak:

– Nézd csak, majdnem egészen az ellenőrző pontig eljutott!

A rendőrök – aki mondta és aki hallgatta – nem különösebben figyeltek fel erre, de ő elgondolkodott, – ha az ellenőrzési pont közel van, már nincs messze

a céljától, valahol a közelben vannak a kapui annak az áhított paradicsomnak, amelyik annyi embert és autót megkísértett.

Most már tudta, mit kell tennie. Amint az őrbódé eltűnt a kanyarban, letért az útról, bement az erdőbe és elkezdett átvágni a szeder- és szamócabokrokra, arrafele, ahol a közeli ellenőrzési pont mögött – ahogy gondolta – a paradicsom kezdődött. Nem félt, hogy eltévedhet az erdőben, – egész közel hallatszott az út zaja – ott nevettek és énekeltek, jobb iránytű nem is kellett neki – menj a zaj mellett és sosem téveszted el az utat.

Nyugodtan ment, nem sietett, nem tudta, hogy az első őrsről átszóltak a másikra, figyelmeztették őket, hogy a Kíváncsi Ember feléjük tart, ha nem ér oda, kerestetni kell.

Nehezen haladt: az utat sötétlő cserjés fogta közre, és erőlködve tudott csak áttörni rajta. A tüskés szeder- és szamócabokrok tenyérnyi darabokat téptek ki kabátjából, nadrágjából, ingéből, és ha most látta volna valaki, tényleg valami kémnek vagy felforgatónak hihette volna.

Nemsokára elmosódott emberi hangokat és kutyaugatást hallott maga előtt, amelyeket az erdő letompított – úgy látszik, az őrség volt – hallgatózott, rejtőzködött, csak akkor ment tovább, mikor már minden zaj elült.

A Kíváncsi Ember hamarosan megállt egy magas, háromméteres betonfal előtt, amelyik, első pillantásra, minden ok nélkül vágta félbe a cserjést. Némi forgolódás után talált egy (talán vihartörte) fatörzset, a falhoz támasztotta és felmászott rajta. Először el akarta rúgni a fát a faltól, de meggondolta magát és áthúzta a másik oldalra – talán ő az egyetlen a sok között, aki oda megy és vissza is akar jönni – megnézi, hogy s mint van ott, és visszajön. Akkor, a visszaútnál, a fatörzsre még nagy szüksége lesz.

Talán azt hitte, a fal az egyetlen akadály, de egy magas acélkerítéshez ért (az állatkertben vannak ilyenek), és rájött, hogy tévedett. Kézzel elkezdte szétfejteti a drótot, de megállt – minek? A kerítés túloldalán nem voltak bokrok, itt, a cserjésben könnyebben kerülhet észrevétlenül az út közelébe. És a fal és a kerítés között elindult az út felé, nem ment ki a tisztásra.

Egy idő múlva élesen hallotta, hogy nevetnek és énekelnek az emberek a rendőrőrs mellett, harmonika szól és dob. Hallotta és már látta is, hogy lobog a szélben a sok színes ünnepi zászló.

Látta magát az ellenőrző pontot is, a szélesre tárt, mindkét szárnyával hívogató kaput.

De keveredett ebbe az örömbé, ünnepbe és vidámságba még valami más is, de hogy pontosan mi – ezt még nem értette.

Talált egy hibás részt a kerítésen, és elkezdte egyenként szétfejtette a drótot, hogy lyukat bontson rajta. A drót rugalmas volt, nehezen lehetett hajlítani, mégis rövid időn belül sikerült egy kisebb rést csinálnia, amelyen átmászhatott a másik oldalra.

Miután átmászott, a Kíváncsi Ember egy ideig mozdulatlanul állt, félt elszakadni a kerítéstől, – csaknem rögtön a kerítésnél, mindössze egy vékony földcsíkot hagyva, mély, feneketlen szakadék kezdődött.

Még mindig a kerítésnél állva felemelte a fejét, az ellenőrző pontra nézett, már erről az oldalról. És rögtön elszörnyedve, becsukta a szemét. Azt hitte, csak képzelődött és csak egy kicsit kell várnia becsukott szemmel, és a káprázat eltűnik. De amikor megint kinyitotta, ugyanazt látta.

Rögtön az ellenőrző pont után az út megszakadt, és mint egy futószalagról, hullottak a mélységbe az emberek, autók, harmonikák...

Az emberek még fel sem fogták, mi történt velük, énekelve, arcukon boldog mosollyal estek a mélybe. Azután, mikor már zuhantak egy ideig és mindent megértettek, elkeseredetten kalimpáltak kezeikkel, mintha újra fel szerettek volna emelkedni, felépülni a kapuhoz. Az eltorzult arcokra halálfélelem ült ki, a boldog ének a torkokon akadt, és csak embertelen halálüvöltés tört ki belőlük – ááá...

Kezével a drótkerítésbe kapaszkodva, óvatosan a szakadék szélére merészkedett és letekintett: ott, a mélység fenekén hatalmas roncsstető volt, teherautók és autóbuszok, limuzinok és motorok. Az emberek már nem látszottak – olyan mély volt, hogy a szem nem találta az embert a roncsok között.

Elborzadt a rémülettől, és megérezte, hogy alatta is omlik a föld. A Kíváncsi Ember még erősebben kapaszkodott a kerítésbe, és mikor látta, hogy lába alól földrögök hullanak a mélybe, sietve rohant a részhez, amely a menekülést jelentette.

Amikor visszamászott és újra meghallotta a vidám énekhangokat, a boldog nevetést az ellenőrző pont másik oldaláról, elkeseredetten arra gondolt, hogy nem mindig ott van a paradicsom, ahová képzeljük, ahová vágyódunk és kíváncozunk, ahová örömmel igyekszünk. És még azon is gondolkodott, hogyan lehetne megmondani mindezt azoknak az örömtől eszüket vesztetteknek ott fent, hogyan lehetne figyelmeztetni őket. És érezte, hogy lehetetlen – még ha lenne is lehetősége, hogy elmondja, nem hinnének neki. Azt hinnék, hogy be akarják őket csapni és megsértődnének, feldühödnének a fogadatlan prókátoron, dühében pedig, ugye, minden ember veszélyes.

A falra most már könnyen felmászott – azon a fatörzsön, amit ő húzott át erre az oldalra. Mikor felért a falra, lenézett és az ijedségtől megdermedt, csaknem teljesen elernyed: ott, ahol úgy hitte, a szabadság várja, rendőrautó állt, és néhány rendőr várt rá, hívogatták a Kíváncsi Embert ujjaikkal:

– No gyere jómadár, mássz csak le!

Hol van szabadságunk és hol nincs?

Hol van az öröm és hol a bánat?

Hol leszünk boldogok és hol szerencsétlenek?

Hol vár ránk a halál és hol vár az élet?

Ki tudja, földi halandók, a választ?

Mondjátok meg!

Mondjátok meg nekünk is, a még élőknek...

(Kósa Gergely fordítása)

Magyar–fehérorosz fordítás

(Мікола Аляхновіч fordítása)

SZABÓ LŐRINC

Nyár

Nyár. Kert. Csönd. Dél.
Ég. Föld. Fák. Szél.
Méh döng. Gyík vár.
Pók ring. Légy száll.
Jó itt. Nincs más,
csak a kis ház.
Kint csönd és fény.
Bent te meg én.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

A délután...

A délután, mint az üveg pohár,
amelybe semmi sincs, csak zúg rekedten.
Bús életem, te fájó és kopár,
mi lett veled, miért úgy verekedtem?

A fecske elszállt, késő őszre jár,
csak táviródrót feketél felettem,
s estére kelve köd van, csúnya sár.
Nincs több dalom és könnyem,
berekedtem.

Most lenne ideje a víg szüretnek,
és téged a múlás fájdalma lep meg,
hogy egyet alszol s mindjárt itt a tél.

Lankadt lelkedre csüggedés alél,
és búcsúzkodón félálomba hallok,
hogy zengenek a messze-messze
halmok.

ЛЁРЫНЦ САБА

Лета

Лета. Дворык. Сонца свеціць.
Неба. Травы. Дрэвы. Вецер.
Пчолаў зумкат. Стома ружы.
Вялы вусень. Муха кружыць.
Добра вокал. Ані гадкі.
Толькі побач дрэмле хатка.
Ціха. Светла. Лёгка мроям.
Хатка. Вочы. Сэрцы. Двое.

ДЭЖА КОСТАЛАНІ

Падвячорак

Пустою шклянкай — вечаровы час:
Нат рэхам не азвецца без прынукі.
Так сумна жыць. На боль мой дай адказ,
Жыццё маё: нашто былі ўсе мукі?

Панеслі лета ластваўкі ад нас.
Над галавой дратоў чарнеюць рукі.
Туман і золь. Марудны дзень мой згас,
Няма ні слёз, ні песень — хрыпнуць гукі.

Прыйшоў бы час вясёлы вінаграду,
Ды смерці боль заспеў, падкраўся ззаду.
Прачнуўся б.. Ну, а тут — зіма, мароз —
бач...

Над вялаю душой самлела распач,
І чуеш ты пры развітанні горкім:
Звіняць у дальняй далечы ўзгоркі.

ADY ENDRE

Héja-nász az avaron

Útra kelünk. Megyünk az Őszbe,
Vijjogva, sírva, kergetőzve,
Két lankadt szárnyú héja madár.

Új rablói vannak a Nyárnak,
Csattognak az új héja-szárnyak,
Dúlnak a csókos ütközetek.

Szállunk a Nyárból, üzve szállunk,
Valahol az Őszben megállunk,
Fölborzolt tollal, szerelmesen.

Ez az utolsó nászunk nekünk:
Egymás húsába beletépünk
S lehullunk az őszi avaron.

ADY ENDRE

Párisban járt az ősz

Párisba tegnap beszökött az Ősz.
Szent Mihály útján suhant nesztelen,
Kánikulában, halk lombok alatt
S találkozott velem.

Ballagtam éppen a Szajna felé
S égtek lelkemben kis rőzse-dalok:
Füstösek, furcsák, búsak, bíborak,
Arról, hogy meghalok.

Élert az Ősz és súgott valamit,
Szent Mihály útja beleremegett,
Züm, züm: röpködtek végig az uton
Tréfás falevelek.

Egy perc: a Nyár meg sem hőkölt belé
S Párisból az Ősz kacagva szaladt.
Itt járt, s hogy itt járt, én tudom csupán
Nyögő lombok alatt.

ЭНДРЭ АДЗІ

Коршакаў асенняе вяселле

Мы адлятаем. Чакае нас Восень.
Крык развітальны пад неба выносяць
Коршакаў двух аслабелыя крылы.

Пара драпежнікаў новых у Лета:
Крылы ўсутыч, сэрцы страсцю сагрэты —
Жарсці ідзе неспатольнай змаганне.

З Лета імкнем, даганяе трывога,
Мабыць, у Восені спыніць знямога
Нас, ап'яnelых ад шчасця дашчэнту.

Гэта — сустрэча і развітанне:
Прагна кахаем — ані шкадавання...
Коршакі два на апалай лістоце.

ЭНДРЭ АДЗІ

Восень на вуліцах Парыжа

Восень пракралася ўчора ў Парыж.
Душным бульварам Святога Міхала
Ціха плыла і пад засенню дрэў
Крок мой дагнала.

Брыў я да Сены няспешна якраз.
Песенькі-іскры вярэдзілі сэрца,
Дымныя, дзіўныя песні тугі —
Веснікі смерці.

Восень спыніла, шапнула мне штось.
Дрыгнуў ажно ўвесь бульвар анямелы,
А па дарогах-сцяжынах усіх
Лісце ляцела.

Момант — ачнулася лета, і ўраз
Восень з Парыжа пабегла са смехам.
Сведчым пра ўсё гэта я ды лістоў
Ціхае рэха.

ADY ENDRE

A föl-földobott kő

Föl-földobott kő, földedre hullva,
Kicsi országom, újra meg újra
Hazajön a fiad.

Messze tornyokat látogat sorba,
Szédül, elbúsong s lehull a porba,
Amelyből vétetett.

Mindig elvágynak s nem menekülhet,
Magyar vágyakkal, melyek elülnek
S fölhorgadnak megint.

Tied vagyok én nagy haragomban,
Nagy hűtlenségben, szerelmes gondban
Szomorúan magyar.

Föl-fölhajtott kő, bús akaratlan,
Kicsi országom, példás alakban
Te orcádra ütök.

És, jaj, hiába, mindenha szándék,
Százszor földobnál, én visszaszállnék
Százszor is, végül is.

RADNÓTI MIKLÓS

Járkálj csak, halálraitélt!

Járkálj csak, halálraitélt!
bokrokba szél és macska bútt,
a sötét fák sora eldőlt
előtted: a rémületből
fehér és púpos lett az út.

Zsugorodj őszi levél hát!
zsugorodj, rettentő világ!
az égről hideg sziszeg le
és rozsdás, merev füvek
ejtik árnyuk a vadlibák.

ЭНДРЭ АДЗІ

Камень

Камень кінуты — долу вяртае.
Так да цябе кожны раз, родны край мой,
Сын твой вяртаецца.

Вежаў дальніх наведвае сховы.
Голаў кружыць яму, але зноў ён
Падае ў родны пыл.

Сумны, хоча ўцячы і не можа
Дум пра Айчыну пазбыцца...
Трывожаць яго штохвіліны.

Сын я твой, з маім распачным крыкам,
І з маной, і з любоўю вялікай —
Сумна-самотны венгр.

Падаў долу без волі той камень.
Край мой, разам з табою вякамі
Еднасьць тварылі мы.

Кінь мяне ты хоць сто раз — шкадую,
Толькі зноў жа дадому прыйду я,
І ўжо — назаўсёды.

МІКЛАШ РАДНАЦІ

Смяротнік

Туды-сюды, смяротнік, кроч!
Сціх вецер з кошкай у кустах.
І рухнуць змрочных дрэў рады
Перад табой, і жах бяды
У горб збялелы выгне шлях.

Пажухні, звянь, асенні ліст!
Жуды, жажлівы свет, не сей!
З нябёсаў холадам імжыць,
і на панылых траў іржы
Свой цень пакінуў клін гусей.

Ó, költő, tisztán élj te most,
mint a széljárta havasok
lakói és oly büntelen,
mint jámbor, régi képeken
pöttömnyi gyermek Jézusok.

S oly keményen is, mint a sok
sebtől vérző, nagy farkasok.

TÓTH ÁRPÁD

Körúti hajnal

Vak volt a hajnal, szennyes, szürke. Még
Üveges szemmel aludtak a boltok,
S lomhán söpörtek a vad kővidék
Felvert porában az álmos vicék,
Mint lassú dsinnek, rosszkedvű
koboldok.

Egyszerre két tűzfal között kigyúlt
A keleti ég váratlan zsarátja:
Minden üvegre száz napocska hullt,
S az aszfalt szennynén szerteszét gurult
A Végtelen Fény milliomm karátja.

Bűvölnen állt az utca. Egy sóvány
Akác részegen szította be a drága
Napfényt, és zöld kontyában tétován
Rezdült meg csüggeteg és halovány
Tavaszi kincse: egy-két fűrt virága.

A Fénynek földi hang még nem felelt,
Csak a szinek víg pacsirtái zengtek:
Egy kirakatban lila dalra kelt
Egy nyakkendő; de aztán tompa, telt
Hangon a harangok is felmerengtek.

Bús gyársziréna bűgött, majd kopott
Sínjén villamos jajdult ki a térre:
Nappal lett, indult a józan robot,
S már nem látták, a Nap még mint
dobott
Arany csókot egy munkáslány kezére...

Паэт, сумленны сёння будзь!
І вольны, нібы з гор вятры.
Трымайся шчыра, годна ты,
Нібы бязгрэшныя Хрысты
На ціх абразах старых.

Як воўк, што мноства мае ран,
Стой цвёрда, не ўпадай у зман.

АРПАД ТОТ

Світанак на кальцавой дарозе

Світае. Золь і бруд. Шкляных вачэй
Ад сну не разляпілі магазіны,
Адно што растрывожаны цячэ
Над брукам пыл, ды дворнікі яшчэ
Снуюць у ім, бы кобальды ці джыны.

І раптам, разамкнуўшы сценаў стынь,
З усходу сонца выкаціла разам.
У сотнях шыбін — сонечная плынь,
І ў пыле вуліцы, куды ні кінь,
Каціліся зіхоткія алмазы.

Знямеў, як заварожаны, бульвар.
Акацыя святло з жывой крыніцы,
Хмялеючы, піла, нібы нектар,
І ўпершыню прыгожыў яе твар
Вясны дарунак — цуда-завушніцы.

Яшчэ святла не ўспрыняла зямля.
Адно звінелі жаўраначкі кветак,
Ліловай нотай гальштук цвіў здаля
У шкле вітрыны; потым, спакваля
Паплыў высокі гул званоў над светам.

Збіраў гудок заводскі талаку.
Трамвай звінеў, на плошчу браў кірунак.
Пачаўся новы дзень. І ніадкуль
Не бачаць, як дзяўчыне на руку

Шле сонца залаты свой пацалунак.

JÓZSEF ATTILA

Tiszta szívvel

Nincsen apám, se anyám,
se istenem, se hazám,
se bölcsőm, se szemfedőm,
se csókom, se szeretőm.

Harmadnapja nem eszek,
se sokat, se keveset.
Húszt esztendőm hatalom,
húszt esztendőm eladom.

Hogyha nem kell senkinek,
hát az ördög veszi meg.
Tiszta szívvel betörök,
ha kell, embert is ölök.

Elfognak és felkötnek,
áldott földdel elfödnek
s halált hozó fű terem
gyönyörűszip szívemen.

АТЫЛА ЁЖАФ

З чыстым сэрцам

Ні айчыны, ні бацькоў,
Ні багоў, ні сваякоў,
Ні калыскі, ні радна,
Ні каханай, ні віна.

І не ем я трэці дзень.
Сам живу, як дух, як цень.
Маю дваццаць год усіх,
Ды хачу прадаць я іх.

Не прымаецца цана —
Хай бярэ хоць сатана!
З чыстым сэрцам я тады
Нараблю ліхой бяды.

А як зловяць, за пятлёй —
Дол маёй зямлі святой.
А на сэрцы пакрысе
Кветка смерці прарасце.

Kis fehérorosz–magyar frazeológiai szótár

(Összeállította: SZMOLINKA ESZTER)

абводзіць / абвэсці (абкруціць) вакол (кругом) палца кагэ az ujjja köré csavar vkit
аббе раббе egyik kutya, másik eb
адкрываць / адкрывіць (раскрывіць) вочы каму felnyitja a szemét vkinek
аднаго поля ягады (ягадкі) az egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz
адным словам egyszóval
адрэзаная лўста (скіба) a család önállósult tagja
ад [усей] душы őszintén, tiszta szívből
ад [усяго] сэрца teljes szívből
бібікі (лынды) біць lopja a napot, henyél
блэкату аб'ёўся (наёўся) bolondgombát evett
брацца / узяцца за розум észre tér
браць / узяць быка за рогі bátran nekivág
браць / узяць пад [сваё] крыло кагэ szárnyai alá vesz, védelmébe vesz vkit
вадзіць за нос кагэ orránál fogva vezet vkit
варон лічыць bámészkodik, száját tátja
вешаць (апускаць, павесіць) нос lógatja az orrát
вокам не маргнуць szemrebbenés nélkül, a szempillája se rezdül
вочы апусціць lesüti a szemét
вочы запліошчыць на што szemet huny vmi felett
вудзіць акунёў bóbiskol
вблупіць (вбвернуць) вочы (бэльмы) kimereszti a szemét
гады ў рады hébe-hóba, nagyon ritkán
галаву ламаць töri a fejét
галаву намыліць каму megmossa a fejét vkinek
глядзець у рот каму lesi a szavát vkinek
горла драць ordít, üvölt, kiabál
губляць / згубіць (страціць) галаву elveszti a fejét
гуляць у жмуркі ködösít, mellébeszél
[гэта] не жартачкі што nem tréfadolog
дабраць розуму megért, felfog, belát
даваць / даць волю каму szabadkezet ad vkinek
даваць / даць волю рукам verekedik
даваць / даць дзёру (драла, драпакá, лататы) kereket old, elszelel, eliszkol
да твару каму, што illik, jól áll vkinek vmi
даць па рука́х rendreutasít vkit
добрае сэрца (душа́) jó szív (lélek)
дубовая (яловáя) галава́ tökfaj
душа́ не ляжыць да кагэ, да чагэ nem vonzódik vhez; nem érez hajlamot vmi iránt; nem fekszik neki vmi

ёсці вача́мі (вачы́ма) *кагó* majd elnyeli a szemével
 ёсці пэ́дам piszkál vkit, kellemetlenkedik vkinek
 зала́тое дно aranybánya
 зала́тыя ру́кі *хто, у кагó* arany keze van, aranykezű
 з во́ка на во́ка négy szemközt
 з гадзі́ны на гадзі́ну minden percben, bármely pillanatban
 з глу́зду з'э́хаць elmegy az esze, megalondul
 з лёгка́й душо́й könnyű lélekkel
 з лёгкі́м сэрца́м könnyű szívvel
 злы́ язы́к rossznyelvű, csípős nyelve van
 змяша́ць з граэ́ю pocskondiáz, sárral dobál vkit
 з пу́стымі рука́мі üres kézzel
 зу́бы лупі́ць vigyorog
 зу́бы ска́ліць vigyorog
 зу́бы часа́ць jártatja a száját, fecseg
 кіда́цца ў во́чы szembeötlík, szembetűnik
 лё́гкая рука́ *у кагó* szerencsés keze van
 лё́гкі на но́гі gyorslábú / fürge ember
 лё́гкі на па́д'ём könnyen felkerekedik
 лё́гкі на ўспа́мін farkast emlegetnek, kert alatt jár; ha az ördögöt emlegetik,
 megjelenik
 лё́гкі хле́б könnyű kereset
 ліза́ць пя́ткі hízeleg, talpát nyalja vkinek
 лухту́ ма́лоць (нё́сці) badarságokat beszél, hetet-havat összehord
 ма́йстар на ўсе ру́кі ezermester
 махну́ць руко́й *на кагó, на што* legyint vmire, vkire
 ме́ць кле́пкі ў гала́вэ van sütnivalója
 наступі́ць на го́рла kényszerít vkit vmire
 на шыро́кую рука́ bőkezű(en)
 нё́сці [свой] кры́ж hordja a maga keresztjét
 на го́рла torkig, nyakig
 пада́ць рука́ *каму́* kezét ad (nyújt) vkinek
 на сваёй до́брай во́лі önszántából, szabad akaratából
 перавя́рнуць уверх дном összezavar, fenekestől felforgat vmit
 плячо́ ў плячо́ vállvetve
 пра́вая рука́ *хто, у кагó* vkinek a jobbkeze
 рука́мі і нага́мі kézzel-lábbal
 рука́ ў рука́ karöltve
 руко́й пада́ць egy kőhajításnyira, egy ugrásnyira, egy lépésre
 саба́ку з'ёсці ért hozzá, jártas vmiben, kisujjában van a dolog
 садра́ць шы́куру megnyúz
 скака́ць (танцава́ць) па́д ду́дку *чыю, кагó* úgy táncol, ahogy vki fűtyül
 стана́віцца / ста́ць на ды́бы megmakacsolja magát, makrancoskodik

ста́віць / паста́віць крыж *на кім, на чым* keresztet vet vmire
таба́ку ва́жыць bóbiskol
у віру́ на калы́ az isten háta mögött
удо́ўж і ўпо́перак keresztül-kasul
узяць за го́рла sarokba szorít
узяць (схапіць) бо́га за бараду́ megfogta az isten lábát
у імгнénне во́ка egy szempillantás alatt
у сві́нбя галасы́ végszóra, utolsó pillanatban (érkezik)
час ад ча́су időnként, ritkán; idővel
ша́пку здыма́ць hajbókol, alázatoskodik vki előtt
што ё́сць сі́лы (мо́цы, ду́ху) lélekszakadva
языко́м мало́ць fecseg, locsog
[як] бяльмо́ на во́ку *у каго́, у чаго́* szálka a szemében vkinek vmi, vki szúrja
 a szemét vkinek vmi
як га teljes sebességgel
як дзве кро́плі вады́ mint két tojás
як жа́ру ўхапі́ўшы nagyon gyorsan (fut)
як ка́шаль хваро́бе teljesen sürgéstelen, haszontalan
як лёташні́ снег teljesen felesleges
як мы́ла з'ёўшы mint aki citromba harapott
як мыш пад мятло́ю lapul, lapít
як на дало́ні tisztán, világosan látható
як пшані́цу прада́ўшы nagyon mélyen (alszik)
як рэ́пу гры́зці nagyon jól tud vmit
як след ahogy kell
як снег на галаву́ váratlanul
як стой teljes sebességgel

Fehérorosz–magyar szótár

A

- a** de, viszont
абабіць 1. lever (*pl.* almát a fáról) 2. elkoptat, elrongyol
абавязак kötelesség
абавязкова feltétlenül
абагульненне összefoglalás, általánosítás
абажур lámpaernyő
абазнаны kiképzett
абাপал mindkét oldalról
абараніцца védekezni
абараняць megvédeni, védelmezni
абарваны szakadt, rongyos
абарона védelem
абаяльны elragadó, elbűvölő
абвіты körülfont
абвяргаць megcáfolni
абвясціць kinyilvánítani
абвяшчаць kihirdetni
абгрунтаваць megalapozni, megindokolni
абдзіраць lehántani, megkarcolni, kifosztani
абдзяліць megkárosítani
абэдаць ebédelni
абэдзве mindkettő
аб'езд körutazás, kerülőút
аб'ём térfogat, terjedelem
абібок lusta, naplopó
абітурыэнт érettségiző növendék, maturandus
абклаўшы körbevéve
аблічча arculat, külső, küllem
аблога ostromgyűrű
аблюбаваны kiszemelt, kiválasztott
абнавіць felújítani, felfrissíteni, felavatni
абняць átkarolni, megölelni, átfogni
абó vagy
абóдва mindkét
абóе mindkét
абрад szertartás
абраз ikon
абрус abrosz, terítő
абразіцца megsértődni
абраць megválasztani
абрывацца 1. elszakadni 2. megszakadni 3. lezuhanni
абрыў letépés, körbeásás
абсмяяць kinevetni, kigúnyolni
абсоўвацца omlani, omladozni
абсохнуць megszáradni
абста́віны *tsz* körülmények
абстаўлены vmivel körbevett, berendezett, megrendezett
абумовіць kikötni, feltételhez kötni
абурацца felháborodni
абуць lábbelit (fel)húz vkire
абшар szabad tér, terület
абшалушаны lehámlott
абшалушыцца lehámlani
абшарпаны szakadt, rongyos
абыгрыванне 1. megverés (ellenfelet játékban) 2. elnyerés 3. kihasználás
абымшэць bemohásodni, benővi a moha
абысці körbejárni, megkerülni, elterjedni
абысціся meglenni vmi nélkül
абыход megkerülés
абыходзіць megkerülni, körbejárni
абыякава közömbösen, közömbös, mindegy
аб'ява bejelentés, kihirdetés, hirdetmény

аб’яднанне egyesítés
аб’яднацца egyesíteni
аб’язджаць beutazni, bejárni
 (járművön)
абязмóўлены nyelvétől megfosztott
абяцаць ígérni, kilátásba helyezni
áвaдзeнь bögöly
авалóдаць elsajátítani
авёс zab
аганёк kis fény, kis láng
агeньчык tüzecske, lángocska
аглéдзіны leánynéző, háztűznéző
аглядаць körülnézni, tájékozódni
агонь tűz
агульнaнaрóдны össznépi, nemzeti
агульны közös
агурок uborka
адагнаць elkergetni, elűzni
адбіцца visszaverni
адбыва́цца történni
адваёўваць elhódítani
адва́львацца / адва́ліцца leesni,
 lehullni, eltávolodni
адва́р főzet
адварóчвацца elgördíteni
адвeсці elvezetni, elkísérni,
 visszavonni, elutasítani
адвярну́цца elfordulni
адгавóрваць lebeszélni
адгадаць eltalálni, kitalálni,
 megfejteti
адганяць elkergetni, elűzni
адгiнаць kiegyenesíteni, félrehajtani
адгукну́цца felelni, válaszolni
адгэтуль innen
адда́лены távoli, régi, messzi
адда́на odaadón
адда́насць odaadás, hűség
аддаць adni; *адда́ць зáмуж* férjhez
 adni
аддeл szakasz
ад’eзд elutazás
аджыва́ць leélni az életét, eltölteni
адзeжа ruha

адзeнне ruha, ruházat
адзiн egy
адзiна́ццaты tizenegyedik
адзiна́ццaць tizenegy
адзiнaвeрац egy hiten lévő
адзiнaдyшнa egyhangúlag
адзiнóкi magányos, egyedül álló
адзiнóтa egyedüllét
адзiны egyetlen
адзнaчaць 1. feljegyezni 2. (ünne-
 pélyesen) megemlékezni vmiről,
 vkiről
адкáз válasz
адкáзвaць / адкaзáць felelni,
 válaszolni
адкáзнaсць felelősség
адкáзны felelősségteljes
адкiнуць eldobni, félredobni
адкрыва́цца kinyílni,
 megkezdődni, előtűnni
адкры́ццe megnyitás
адкрýць megnyitni
адкýль honnan, ahonnan
адлiгa olvadás
адлятáць elrepülni, elszállni
адмaўля́цца / адмóвiцца
 lemondani, visszautasítani,
 elutasítani
адмaўля́ць elutasítani
адмóўны tagadó, elutasító
адмыслóвы különleges
аднá egyedül
аднaасóбнaсць egyediség,
 egyéniség
аднaасóбны egyéni
аднaвiць visszaállítani
аднáк azonban
аднeкуль valahonnan
аднeсці elvinni, elhordani
аднó egyik
аднóйчы egyszer
аднóлькaвы egyforma, ugyanolyan
аднóсiны kapcsolatos vmivel,
 vonatkozó

адно́сіцца tartozni vhez
адо́зва kiáltvány
адпачыва́ць pihenni
адпачы́нак pihenés
адпусці́ць elengedni, szabadon engedni
адраджэ́нне újjászületés
адра́зу rögtön, azonnal
адрамантава́ць javítani
адрачы́ся lemondani vmiről, megtagadni vmit
адрозне́нне különbség
адрозніва́цца különbözni
адсэ́чаны levágott
адста́лы maradi, elmaradott
адсто́йваць védelmezni
адступа́ць eltérni vmitől
адсу́нуць félretolni, eltolni, elhalasztani
адсю́ль innen, ebből
адту́ль onnan
адукава́ны művelt, felvilágosult
адука́цыя oktatás, nevelés
адцві́ці elvirágzani, elhervadni
адча́й kétségbeesés
адча́йнасць vakmerőség, kétségbeesettség
адчува́ць érezni, megérezni
адчыні́ць nyitni, megnyitni
адчы́нены nyitott, megnyitott
адшука́ць megtalálni, meglelni
адыгра́ць játékot abbahagyni, visszanyerni
ады́ці elmenni, eltávolodni, eltérni
ады́ціся félreállni
адыхо́дзіць átmenni
аж még, is, sőt
ажані́цца elvenni feleségül vkit
ажно́ sőt, is
ажы́ннік szedres, szederbokrok
ажы́ццяўля́ць / ажы́ццяві́ць megvalósítani, valóra váltani
ажы́ята́ж árfolyamemelkedés
reményében üzött tőzsdei

spekuláció, azsitoázs
азі́рну́цца körülnézni, körültekinteni, visszanézni
азнача́ць kifejezni, jelenteni, meghatározni
азначэ́нне meghatározás, határozat, jelző
айчы́на haza
акадэ́мія akadémia
аказа́цца bizonyulni, mutatkozni, előkerülni
акаля́ючы: *акаляючае асяроддзе* környezet
ака́цыя akác
акі́дваць: *акі́дваць пазі́ркам каго́* egy pillantást vet vkire
акі́ян óceán
акно́ ablak
акóвы *tsz* bilincs
аксі́ёма axióma, alapigazság
аксі́яматы́чны axiomatikus, axiómaszerű
акура́тна pontosan, rendesen
акура́тны pontos, rendes
акцёр színész
алé de
алéнь szarvas
алéшні́к éger(fa)liget, éger(fa)erdő
алéшы́на égerfa
алéя fasor, sétány
алі́мпія́да olimpia
алма́з gyémánt
ало́вак ceruza
алю́міній alumínium
амаль majdnem
амáтар kedvelő
Аме́рыка Amerika
аме́рыканскі amerikai
амша́лы mohás
амша́ра mohával benőtt mocsár, mohaláp
ана́лы *tsz* évkönyv(ek)
англі́ча́нін angol
А́нглія Anglia

ані egy cseppet sem, egyáltalán nem
ані́як egyáltalán
ані́які semmilyen, semmiféle
антыэстэты́чны nem esztétikus
ану́ча rongy
анямéлы megnémult, néma
апавядáнне elbeszélés
апáлены befűtött
апáлы lehullott
апáрыцца leforrázni magát
апáрыўшыся leforrázva magát
апаўзці megcsuszamlani
аперáцыя műtét, operáció
апíсáнне leírás, ábrázolás
апíсáць leírni, körülírni
апíсвацца elérni vmit, írásban hibát ejteni
апо́весць történet
апо́ўдні délben
апо́ўначы éjfélkor
апо́шні utolsó
апра́нуты felöltöztetett
апра́нуць felöltöztetni
апраўда́цца igazolni magát, valóra válni, megtérülni
апрацава́ць megművelni, feldolgozni, rávenni vkit vmire
апрача́ kívül, kivéve; *апрача́ таго* azon kívül
апуска́ць belemártani, leengedni, lehorgasztani
апусце́ць kiürülni
апусці́цца leszállni, leereszkedni
апусці́ць leengedni, lehajtani; *апусці́ць рýкі* kedvét veszti
апякúн gyám
ап'яне́лы ittas, mámoros
аржа́ны rozs-
арна́мент minta
арты́кул újságcikk
арты́ст színész
арфаэ́пія helyes kiejtés
археалагі́чны régészeti
археалóгія régészet, archeológia

археóлаг régész
архітэ́ктар építész
арце́ль artel
арыенці́р tájékozódási pont
арыфме́тыка számtan
арыштава́ны letartóztatott
арэ́х dió
арэ́шак 1. kis dió 2. kis mogyoró
асаблі́ва főként, főleg
асакá sás
асало́да boldogság, gyönyörűség
асвéта 1. képzés, oktatás 2. felvilágosodás
асвéтник, асвéтни́ца felvilágosító, a felvilágosodás eszméinek terjesztője
асвéтлены (meg)világított
асвятлі́ць megvilágítani
асéнні őszi
асі́лак erős ember
асіраце́лы megárvult
асіраце́ць megárvulni
асістэ́нт asszisztens
аслабéлы legyengült
асла́ніць megóvni
асмяле́ць felbátorodni
асно́ва alap
асно́ўны alap-, fő-, lényeges
асо́бны külön, önálló, egyes
асо́бы különös, sajátos, különleges
асо́чваць kinyomozni, felkutatni
аспіра́нту́ра aspirantúra
аспрэ́чыць vitatni, kétségbe vonni, pályázn
астава́цца maradni, ottmaradni, hátramaradni
астáтні többi, maradék
астраво́к kis sziget
астрано́мія csillagászat
астро́г börtön, tömlőc
астудзі́ць lehűteni, kihűteni
асты́ць elhülni, lehülni
асуджэ́нне elítélés
асудзі́ць elítélni, ítélni vmire

асцяро́жна óvatosan
асэнсава́ць megérteni, felfogni
асяро́ддзе közeg, környezet
а́там atom
а́тамны atom-
атры́маны kapott
атрыма́цца vmivé válni
атрыма́ць kapni; *атрыма́ць перамо́гу* győzelmet aratni
атры́млівацца kapni, kinyerni
атры́мліваць kapni
атэ́л'е műterem, szalon
аўдыто́рыя előadóterem, tanterem, hallgatóság
аўкцыён árverés
Аўстра́лія Ausztrália
Аўстрыя Ausztria
аўся́ны zab-
аўтаінспэ́кцыя gépjármű-felügyelet

аўтамабі́ль gépkocsi, autó
аўтамашы́на gépkocsi, autó
аўто́бус autóbusz
аўто́рак kedd
афармля́ць formát adni, írásba foglalni, kiállítani
афі́цыянт felszolgáló, pincér
афіце́р tiszt
ахапі́ць körülvenni, átfogni, megszállni
ахво́та kedv
ахво́тна szívesen, örömmel
ахва́рны áldozatos
ахо́ва védelem
ахоўва́ць védelmezni, megvédeni
ахоўны védett, megvédett
ачну́цца felébredni, felélénkülni
ашука́ць megtévesztetni, becsapni
ашча́дны takarékos

Б

бабё́р hód, hódprém
бабу́ля nagyanyó, anyóka
бавоў́на gyapot
бага́ж csomag, poggyász
бага́ро́дзіца istenanya, szűzanya
бага́та gazdag
бага́ты gazdag
бага́цце gazdagság
багі́ня istennő
бадзё́ры friss, élénk, üde
байка́ állatmese
бакава́ы oldal-, oldalsó
бакáс szalonka
балеры́на balerina, balett-táncosnő
балéць fájni, aggasztani, izgatni
балéя dézsa
балкон erkély
балота́ láp, mocsár
балты́йскі balti- *Балты́йскае мо́ра*
 Balti-tenger

баль bál, estély, ebéd
бальза́м balzsam
бальні́ца kórház
бальні́чны kórházi
бальшаві́к bolsevik
ба́мпер lökhárító
баравы́ fenyves-
барáн bárány, juh, kos
барáніна birkahús
барані́ць megvédeni
барацьба́ harc, küzdelem
ба́рва bíborszín
бар'е́р korlát, gát
баро́н báró
барсу́к borz
барэ́льеф féldombormű
бата́льён zászlóalj
бата́ніка növénytan, botanika
ба́цька apa, atya
ба́цькаўшчы́на 1. haza 2. atyai

örökség
бацькі *tsz* szülők
бацькоўскі szülői
бач látod-e
ба́чыць látni, meglátni
баязлівец félénk, gyáva (ember)
баяцца félni, tartani, tönkremenni
 vmitől
баяць mesélni, elbeszélni
бэгаць sietni, futni
бегчы futni, szaladni, rohanni,
 folyni
бэдны szegény
безадказны kifogástalan,
 zavartalan, alázatos
безвыходны kilátástalan,
 reménytelen
беззаконне törvénytelenység,
 törvénysértés
бэзліч rengeteg sok, töméntelen
 mennyiség
безуладдзе anarchia
безыдэйна eszmeiség nélkül
безымённы névtelen
безыніцыятыўны nem
 kezdeményező
белавэжскі: *Белавэжская пушча*
 Białowieżai őserdő
беларус fehérorosz (férfi)
беларуска fehérorosz (nő)
беларускі fehérorosz
беларусы fehéroroszok
Беларусь Fehéroroszország
бёлы fehér
бель fehérség
бензінавы benzin-
бэраг part, partvidék, széle vminek
берагчы megóvni
бэразняк nyírfaerdő
Бэрасце rég Beraszce, a mai Brest
бервяно gerenda
беручы véve
берэ́т svájcisapka
бескарысны hasznavehetetlen

бесклапотны gondtalan
беспакара́на büntetlenül
бессмяро́тны halhatatlan, örök
бессэнсо́ўна értelmetlenül
бетонны beton-
бібліятэ́ка könyvtár
біле́т jegy
білья́рд biliárd
біскуп püspök
бітва ütközet harc
біць ütni, verni, vereséget mérni
 vkire
біяграфія életrajz
блакі́т kékség
блакі́тны kék
бліжэй közelebb
блізка közel, közelről
блізкі közeli
блік fényfolt
бліскаві́ца villám
бліску́ча fényesen
бліску́чы fénylő, csillogó, kiváló
блудзі́ць bolyongani, vándorolni
блуканне kóborlás
блукáць kóborolni, barangolni
блы́таны összekevert, összezavart,
 összetévesztett
блы́таць összekeverni,
 összezavarni, összetéveszteni
бляя́ць bégetni, mekegni
бо azért, mivelhogy, mert,
 tulajdonképpen
бог isten
бой viadal
бок oldal
бо́лей inkább, jobbára, többé *бо́лей*
за több mint
боль fájdalom
бо́льш több, többnyire *бо́льш за ўсё*
 leginkább
бо́льшасць többség
бо́льшы nagyobb, idősebb
бо́нна nevelőnő, bonne
бор 1. túlelvélű erdő, 2. bór, 3. fűrő

борт fedélzet, oldal, szegély
бóртнік méhészt
боршч borscs
бóсы meztlábás
бóхан cipó, kenyér
брáма kapu
брат (fiú) testvér
брáтёрства testvériség
брáцкі testvéri
брáцца megfogni, hozzátlni
 vmihez, felbukkanni, menni
браць fogni, venni, elfogadni,
 elfoglalni
бруд kosz, piszkos
брудны koszos, piszkos
брук macskaköburkolat
брывó szemöldök
брызэнт vízhatlan ponyva,
 vitorlavászon
брыльянт briliáns
брéтва borotva
Брэст Breszt
брэх ugatás
бўбен csörgődob
Буг Bug folyó
бугарóк (kis) dudor, gumó
бугóр kis halom
будаваць építeni, létrehozni,
 szerkeszteni
будán kunyhó
Будапéшт Budapest
будзень hétköznapi
будзіць felébreszteni, érzést kelteni
 vkiben
бўдка házikó, bódé
будуемы épülő
будучы a jövendő
будучыня jövő
будынак épület
буйны nagy, jelentős
буквар ábécéskönyv
букёт csokor
булава jogar
бўльба burgonya

бульвар fasor, sétány
бўра vihar
бурак cékla
бўсел gólya
бутэлка üveg, palack
бўхаць kongat, döngtet
бўяць hirtelen magasra nőni
бы 1. mint 2. mintha, mintegy
бываць lenni
бык bika
былóе a múlt
былы múlt, hajdani
быль igaz történet
бытаваць létezni
быццам mintha, talán
быць lenni
бэз orgona
бягўння női futó
бяда baj
бязвётраны szélcsendes
бязгрэшыны ártatlan
бяздárнасць tehetségtelenség
бяздўм'е gondolatlanság,
 gondtalanság
бязладдзе rendtelenség
бязлэсы erdőtlen, fátlan
бязлётасна kegyetlenül,
 könyörtelenül
бязлётасны könyörtelen,
 irgalmatlan
бязмэжжа határtalanság
бязмэжна határtalanul
бязмэрна mérhetetlenül
бярлóg odu, kuckó, medvebarlang
бярóза nyírfá
бярóзавік: *бярóзавы сок* nyírlé
бярóзавы nyír-, nyírfá-
бярóзка nyírfácska
бярэмя nyaláb, öl
бяскóнца végtelenül
бяскóнцы végtelen
бяскрылы szárnyatlan
бяспáмятны feledékeny,
 emlékezetétől megfosztott

бяспэчны veszélytelen, biztonságos
бясплатна ingyenesen, díjtanul
бяссмертны halhatatlan

бяспэчны értékes, felbecsülhetetlen
бяшчэмна zajtalanul

B

вабіць vonzani, csalogatni
вавёрка mókus, mókusprém
вавёрын mókus-
вагон kocsi, vagon
вада víz
вадзіца lenni, előfordulni, vmi
található vhol, foglalkozni vmivel
вадзіць jární, vezetni, vinni
вадкасць folyadék
важдáцца bajlódni vkivel
важна fontos, fontoskodva, gögősen
важны fontos, jelentős
ваза váza
вазіць szállítani, fuvarozni
вайна háború
вакол körül
вал sánc, tengely, magas, nagy
hullám
валадар földbirtokos
валасы haj
валодаць birtokolni, tudni
вальер madárház
вальналюбны szabadságszerető
валяр'ян valerián, macskagyökér
вандáл vandál
вандрóўнік utazó, vándor
ванна kád
вараны főtt
вар'етэ varieté
вар'іраваць variálni
варонін varjú-
вароты tsz kapu
вартá őrség, őrizet
вартавы őr, őrség, őr-
варты méltó, érdemes
варштáт műhely
варыянт változat

вар'ят bolond, elmebeteg, örült
васемнаццаць tizennyolcadik
васемнаццаць tizennyolc
васемсóт nyolcszáz
васілёк búzavirág
вастрыня él, élesség
васьмідзесяты nyolcvanadik
васьмісóты nyolcszázadik
ватны vatta-, vattázott
ваявóда vajda
ваявóдства vajdaság
ваяка hadfi
ваяр harcos
ваяўнічы harcias
ведаць tudni, ismerni
веды tsz tudás
вежа torony
вэці vinni, szállítani, fuvarozni
вэйкі szempillák
век (év)század, korszak, élet
велізарны óriási
веліч óriás, kolosszus, nagy tárgy
велічна nagyszerűen
вельмі nagyon, túlságosan
Венэра Vénusz
венгр magyar (férfi)
вэра hit
вэрабей veréb
вэрабяня kis veréb
вэрасень szeptember
вэрнасць hűség, pontosság,
biztonság
верф hajójavítóműhely
верх felső rész, fedél, csúcs
верхавіна felső rész, csúcs, tető
вэрхні felső
верш vers

вершаваны verses
вэршнік lovas
вэрыць hinni
вэсела vidáman, jókedvűen
веснавЫ tavaszi
вэснік értesítő, közlöny
вэсці vezetni, irányítani, folytatni
веса́ліцца örvendezni, örülni
веса́ло́сць vidámság, jókedv
вэ́тлівы udvarias
вэ́тразь vitorla
вэ́цер szél
вэ́цце *gyűjtőnév* ágak, gallyak
вэ́чар este, estély
вэ́чарам este
вэ́чаровы esti
вэ́чары́нка esti összejövetel,
 (házi)buli
вэ́чарэ́ць esteledni
вэ́чна örökké, állandóan
вэ́чны örök
вэ́ялка gabonarosta
вэ́ска falu
вда́ць látni, átélni
вда́но látszik, látható
Ві́занты́я Bizánc
вільгаць nedvesség
Ві́льня Vilniusz
віна́ bűn, hiba, ok
вінава́ты bűnös, vétkes
вінагра́д szőlő
ві́нны bor-, boros-
віно́ bor
віншава́нне üdvözlét
віншава́ць üdvözölni, gratulálni
вір örvény, forgatag
вісе́ць függeni, lógni
Ві́сла Visztula
віск vonyítás, visítás, nyikorgás
віся́чы függő-
віта́нне üdvözlét
віта́ць üdvözölni
ві́трына kirakat, vitrin
Ві́цебск Vityebszk

віць csavarni, sodorni, fonni
ві́шня meggy, meggyfa
во́бад (kerék)abroncs, karima
во́блака felhő
во́бласць vidék, terület
во́браз kép, alak
во́бразны képszerű, képes
во́гнішча máglya
во́дар illat, aroma
во́дны vízi
во́дсвет visszatükröződés
во́жык sün(disznó)
воз szekér, kocsí
во́зера tó
во́йска sereg
во́ка szem
во́кал: во́кал чаро́ vmi körül
во́кладка borítólap, borítás, tok
во́крык rákiálltás
во́лат óriás
во́льва volvo (autómárka)
во́льны szabad *во́льныя*
маста́ўтва szabad művészetek
во́льха égerfa
во́ля akarat
во́пратка ruha
во́пыт tapasztalat, gyakorlat
во́пытнасць tapasztaltság, jártasság
во́пытны tapasztalt, gyakorlott
во́раг ellenség
во́ран holló
Во́рша Orsa
во́сем nyolc
во́семдзе́сят nyolcvan
во́сень ősz
во́сеньскі őszi
воск viasz
во́стра élesen, maróan
во́страў sziget
во́стры éles, hegyes, erős, csípős
во́сь íme, tessék
во́сьмы nyolcadik
воўк farkas
во́чки kis szemek

вўгал szög, sarok
вўгаль szén
вўгóлле parázs, zsarátnok
вўгóрац magyar
Вўгóршчына Magyarország
вудá nyeles horog, horgászbót
вўзел csomó, csomópont, batyu
вўзкі keskeny
вўж sikló
вўлей méhkas, kaptár
вўлица utca
вуні́яцкі: *вуні́яцкая вёра* uniátus
 (görögkatolikus) hit
вунь íme, ott, amott
вусáты bajuszos
вўсень hernyó; lánctalp
вўсны szóbeli
вўчань tanuló
вўчацца tanulni
вучóны tudós
вучы́цца tanulni
вучы́ць tanítani
вучэ́льня iskola, tanintézet
вучэ́нне tanulás, tanítás
вўшы fülek
вы ti, ön, önök
выбачáць / вўбачыць
 megbocsátani
выб́іраць / вўб́раць választani
выбóина gödör, kátyú
вывадзі́цца kikelni
вў́весці kivezetni, kizárni,
 eltávolítani
вывóзіць elszállítani
вывучáць megtanulni, megtanítani
вў́гляд külső, kinézet
выѓлядаць kinézni
вў́гнаць kiverni
выда́ваць / вў́даць kiadni, elárulni
выда́нне kiadás
выда́тны ismert, híres
выдумля́ць kigondolni, kitalálni
выдыхáцца illatot, zamatot veszteni
вў́жыць túlélni

вызвалéнне kiszabadulás
вў́звали́ць kiszabadítani
вызначáцца / вў́значы́цца
 kitűnni
вызначáць megállapítani,
 meghatározni
вў́йграць nyerni, megnyerni
вў́йсце kijárat
вў́йсці kijönni, kilépni, származni,
 nyílni, nézni
вў́казаны kimondott, feltárt,
 kimutatott
вў́каці́цца kigurulni, kigördülni
выклáдчык előadó, tanár
вў́клі́каць kihívni, felhívni
выклóчна 1. rendkívül 2. csak,
 csakis, bezárólag
выкрýкцаць felkiáltani
вў́куп kiváltás
вў́ліць kiönteni, önteni, rázúdítani
вылучáць kiemelni, kiválasztani,
 kiadni
вў́лучаны kiemelt, kiválasztott,
 kiadott
вў́мавіць kiejteni, kimondani
вў́мачыць átmedvesedni, áztatni
вў́муштраваны drillszerű
 kiképzésben részesült
вў́мя tögy
вымя́раць megmérni, felmérni
вынахóднік feltaláló
выно́сіць / вў́несці kivinni
выно́слі́васць szívóosság
вў́падак esemény
выпадкóва véletlenül
вў́паліць égetni, (ki)égetni
вў́пасці jut, kijut vkinek vmiből
вў́піць kiinni, berúgni
выпра́бавáнне megpróbáltatás
вў́праві́цца elindulni
выпрóства́цца kisimulni,
 kiegyenesedni, kinyúlani
вў́пусціць kiengedni, kibocsátani,
 kihagyni, kiadni

вѣраз kivágás
вырѣзѣць / вѣрѣзѣць faragni, véсни
вырѣзна érthető, világos
вѣрай meleg vidék; költöző
 madárraj
вырѣкаѣцца megtagadni vmit
вырѣтаванне megmentés
вѣрѣшыць elhatározni
высакародны nemes, előkelő
 származású
высвятляць / вѣсвятліць
 tisztázni, megmagyarázni
выскѣкваць kiugrani, előtörni
вѣслізганы csúszós, siklós
высока magasan, magasra
выстава kiállítás
вѣставиць kiállítani
вѣстаўка kiállítás
вѣстраліць löni
вѣступ kiszögellés
выступѣць kiállni, fellépni,
 beszédet tartani, megjelenni
вѣсыпацца kiszóródni, kihullani
высыхаць kiszáradni, kiapadni,
 megszáradni, elszáradni
вѣтаптаць letaposni, összetaposni,
 összejární
вытѣк forrás
вѣтрываць kibírni, elviselni,
 türtőztetni magát
вытрѣмліваць / вѣтрымаць
 elbírní, kiállnı
выхавальнік nevelő
выхаванец, выхаванка tanítvány
вѣхад kijárat, kijáras, megjelenés
выходзіць 1. kimenni, kiszállnı
 2. sikerülnı 3. kiindulnı 4. nyílнı
 vhová
выхоўваць nevelnı
выцѣраць letörölнı, megtörölнı
выцѣраючы letörлő, megtörлő
выць vonýtani, üvölteni
выцѣгваць kihúznı, kirántani

вѣшчарблены kicsorbult
вышыня csúcs
вѣшыты hímzett
выява ábra, ábrázolás
выязджаць 1. kiutazнı, kimenni,
 kihajtani 2. kicsúszнı
вядома ismeretes, világos,
 természetesen
вядомы ismert, ismeretes, bizonyos
вядро vödör, дѣзsa
вѣзѣць 1. kötнı, megkötнı,
 összekötнı 2. horgolнı
вѣзень fogoly
вѣзкі ragados, nyúlós
вѣзьмѣ csomó
вѣлізны óriási
вѣлікі nagy *Вѣлікае Княства*
Літоўскае Litván
 Nagyfejedelemség
вѣлы hervadt, fonnyadt, ernyedт,
 bágyadt
вѣноќ koszorú
вѣнуць elhervadni, elfonnyadni
вѣрба fűzfa
вѣрнуцца visszatérнı
вѣрнуць visszahozнı visszajuttatнı
вѣроўка kötél, zsinег
вѣртацца visszatérнı, visszaállнı
вѣрцець forgatнı
вѣрыгі *рѣг, egyh* önsanyargató
 bilincs, lelki teher
вѣрѣдзіць kifárasztани, fájdalmat
 okozнı
вѣсѣлле esküvő
вѣсѣннı tavaszi
вѣсѣлка szívárvány
вѣсѣлы vidám
вѣскѣвы falusi
вѣсна tavasz
вѣтрѣска irod szél
вѣчѣра vacsora
вѣчѣраць vacsorázнı

Г

гавары́ць mondani, beszélni
гадава́ць felnevelni, termeszteti, tenyészteni
гадзі́на óra (az idő mértékegysége)
гадзі́ннік óra (szerkezet)
га́дкі utálatos, undorító, ronda
га́за petróleum
газава́ць gázt adni
газета́ újság
газетчык 1. újságárus, rikkancs
 2. újságíró
гай liget, erdőcske
гайда́ць himbálni, lóbálni
галава́ fej
галада́ць éhezni
Гала́ндыя Hollandia
галасава́ць szavazni
гали́ць borotválni
га́лка csóka
галлѐ rózse, gallyak
гало́ўны 1. fő- 2. legfontosabb
галу́бка 1. nőténygalamb
 2. galambom (megszólítás, nőé)
галу́бок galambom (megszólítás, férfié)
гальштук nyakkendő
гаманá zajongás, zsvaj, láрма
гамані́ць beszélgetni, zajongani
Га́мбург Hamburg
га́нак feljárat, (lépcső)tornác
га́ндаль kereskedelem
ганаро́вы 1. tiszteletreméltó 2. dísz-
 ганаро́вы грамадзянін
 díszpolgár
ганары́цца büszkélkedni, dicsekedni
гандлёвы kereskedelmi, kereskedő
гане́бны gyalázatos, csúfos
га́ньба szégyen
га́ньбіць megszégyeníteni
гараджáнін városlakó
гарадскі városi

гара́ж garázs
гара́чы forró
гармо́нік harmónika
гаро́х borsó
гаро́шак zöldborsó
гарт edzés, edzettség
гаршок edény, fazék
гарызóнт látóhatár, horizont
гарэ́зны csintalan, vásott, huncut
гарэ́лка vodka
гарэ́ць égni
гáснуць kialudni, elhalványulni, elmúlni
гаспадáр gazda
гаспадáрка gazdaság
гаспадáрыць parancsolni
гаспадáнін háziasszonyé
гасці́нна vendégszeretően
гасці́ннасць vendégszerető
гасці́нны vendégszerető
гатава́ць beszerezni, előkészíteni, forralni
гатóвы kész
гатóўнасць készség, hajlandóság
гваздзі́к szegfű
гвалт 1. erőszak 2. kiáltás
геаметры́чны geometrikus
геамéтрыя mértan
генеалóгія geneológia, családfa
генерáл tábornok
герб címer
гэрбавы címer-
Герма́нія Németország
геро́й hős
гігіéна 1. közegészségügy 2. higiéná
гінуць elpusztulni
гістары́чны történelmi, történeti
гісто́рыя történelem, történet
глады́ш agyagkorsó, cserépfazék, köcsög
гле́ба talaj
глей iszap

гліна agyag
глóтка torok, garat, gége
глухі 1. süket, tompa 2. vak-
глуш 1. mélye, sűrűje vminek
 2. eldugott hely
глыб 1. mélység 2. mélye vminek
глыбей mélyebb
глыбіня 1. mélység 2. mélye
 vminek
глыбо́ка mélyen
глыбо́кі mély
глыта́ць nyelni, falni
гляда́ч néző
глядзе́ць 1. nézni, tekinteni
 2. látszani
гнаць hajtani, terelni, űzni, hajszolni
гнэ́сці nyomni, szorítani, gyötörni
гняздо́ fészek
год év, esztendő
го́дна érdemesen
го́днась érdem, érték, rang, cím
го́жы szép
гойда́ць lóbálni, ringatni, dülöngélni
го́лад éhség, éhínség
го́лас hang
го́луб galamb
го́лы meztelen, csupasz, pusztá
Го́мель Gomel
го́нар megbecsülés, tisztesség
го́ні 1. paraszti parcella 2. *átv*
 (bevetett) szántóföld, mező
го́нкі gyors
го́нта zsindely
гоп hopp
го́ра szomorúság
го́рад város
Го́радня Horadnya (ma hivatalosan
 Hrodna, lengyelül/orszul:
 Grodno)
го́рб púp
го́рды büszke
го́рка keserűen, keservesen
го́ркась keserűség; keserű íz
го́ркі keserű

го́рла torok
го́рыч keserűség, bánat
го́сьць vendég
гра́баць gereblyézni
грабя́нец fésű
гравю́ра metszet
град 1. jégeső 2. áradat, özön
граду́йраваны fokokra osztott,
 fokbeosztással ellátott
гразь kosz, piszok
грамада́ 1. tömeg 2. társadalom
грамадзя́нін polgár, állampolgár
грама́дства társadalom, társaság,
 egyesület
гра́ніца határ
граф gróf
графі́ць vonalazni, rovatokra
 osztani
гра́фства grófság
грацыё́зны bájos, kecses
гра́цыя báj, kellem, kecsesség
Гро́дна Grodno
гро́зны félelmetes
гром mennydörgés, dörgés
гро́шы pénz
гру́басць durvaság, gorombaság
гру́дзі mell
груза́вік teherautó
гру́зіць megrakni, megpakolni
гру́зчык rakodómunkás
гру́кат kopogás, kopogtatás
груката́ць kopogni, lüktetni,
 zakatolni
гру́па csoport, együttes
гру́ша körte
грыб gomba
грыльё́ж grillázs
грымáса grimasz
грымáснічаць grimaszokat vágni
грымéць 1. dörögni, csörömpölni 2.
 zengeni, zúgni
грып influenza
гры́ўня 1. grivna (középkori orosz
 pénzegység) 2. (ó- és középkori)

nyakék
грэ́бці 1. evezni 2. összekaparni
грэх bűn, véték
грэ́цкі görög
грэ́ць (meg)melegíteni
губа́ ajak
губе́рня kormányzóság
гу́біць (el)pusztítani, tönkretenni
гудзе́ць zúgni, zümmögni, süvíteni
гудо́к sziréna, duda, szirénázás
гу́зік gomb
гук hang
гул zúgás, dübörgés
гульня́ játék
гульта́й lusta, naplopó
гуля́ць sétálni
гу́мар humor
гумно́ szérű, szérűskert

гу́рба hótorlasz, hóbucka
гу́ро́к uborka
гусі́ны liba-, lúd-
гу́слі gusзли (népi hangszer)
густ ízlés, íz
густы́ sűrű
гусь liba
гу́тарка beszélgetés
гуча́нне hangzás
гуча́ць hangzani, hallatszani
гушча́р sűrűség
гэ́й ej!
гэ́та *n* ez
гэ́так így
гэ́такі ilyen
гэ́такса́ма pont úgy
гэ́ты *h* ezt
гэ́тыя ezek

Д

даба́віць 1. hozzáadni 2. pótolni, kiegészíteni
дабрабы́т jólét, boldogulás
дабра́нач! jó éjszakát!
дабра́цца elérni vmit, eljutni
vmeddig
дабро́ jó(ság)
дабры́ня jólelkűség, jóság
дава́й, дава́йце gyerünk!
даве́дацца megtudni vmit, tudomást szerezni vmiről
даве́рлівы bizalomteljes
даво́дзіцца / даве́сціся 1. kell, szükséges 2. úgy adódik
дагавары́ць végigmondani
дагадзі́ць kedvére tenni, kedvében járni vkinek
даганя́ць utolérni
дагледжа́насць gondozottság, ápoltság, rendezettség
дагляда́ць vigyázni vmire, ápolni
vkit

дагна́ць beérni, utolérni
дагэ́туль azóta
дадава́ць / дада́ць hozzáadni, hozzátenni
дадатко́вы kiegészítő
дадо́му haza
дазво́л engedély
дазво́ліць megengedni
дазна́цца megtudni, kikutatni
дайсці́ eljutni
даказа́ць bizonyítani
дакапа́цца 1. leásni vmeddig
2. feltárni vmit
дакладна́ pontosan
дакладней pontosabban
дакладны́ pontos
дакладчы́к előadó
дакрана́цца / дакрану́цца
megérinteni vmit
дакуме́нт irat
дале́й tovább
да́леч távolság, messzeség

далечыня távolság, messzeség
далёка távol, messze
далёкі távoli
далікатны tapintatos, finom,
 érzékeny
даліна völgy
далонь tenyér
далучыць hozzácsatolni
даль távolság, messzeség
дальбог bizisten
дальні messzi, távoli
далягляд látóhatár
дамаляваць (festményt, rajzot)
 befejezni
дамешвацца hozzákeverni vmit
 vmihez
дамовіцца megegyezni
дамоў haza
даніна adó
даносіцца 1. tudomására jutni
 vkinek 2. elhallatszani
дапамагаць / дапамагчы segíteni
дапамога segítség
дапытваць megtudakolni
дапытлівы érdeklődő, kutató
дап'яна részegségig, részegre
дар 1. ajándék, adomány 2. tehetség,
 képesség
дараваць megbocsátani
дарагі drága
даражыць (meg)becsülni, értékelni
даражэй drágább, értékesebb
дарвінізм darwinizmus
дарма hiába, alaptalanul,
 igazságtalanul
дарога út
дарожка 1. kis út 2. ösvény 3. pálya
дарожны 1. úti, út- 2. utazási
дарослы felnőtt
даруй(це) bocsánat! elnézést!
дарунак ajándék
даручэнне megbízás
дарэмна hiába
дасвѣдчаны tapasztalt

даслѣдчы kutató-
даслѣдчык kutató
дасціпны szellemes, elmés
даўнэй régen
даўнэйшы régi, hajdani
даўні régi
даўніна régi kor, régi idők
даўно régen
дах tető, fedél
даходзіць 1. elmenni 2. eljutni
 vmeddig 3. megérkezni 4. rájönni
 vmire
даходліва érthetően, felfoghatóan
даходлівей érthetőbben
даць adni
дачакання megvárni, kívánni,
 végigvárni
дачка vkinek a lánya
дачынэнне kapcsolat, vonatkozás
дашчэнт teljesen, egészen,
 végképp
два kettő
дванаццацаты tizenkettedik
дванаццаць tizenkettő
дваровы¹ házhoz, udvarhoz tartozó
дваровы² udvarházi férfitárs
дваццаты huszadik
дваццаць húsz
двое 1. két, kettő 2. ketten
двор 1. udvar 2. udvarház, kúria
дворнік házmester
дворык kis udvar
двухсоты kétszázadik
двух'ярусны kétemeletes
джала 1. fullánk 2. éle, pengéje
 vminek
джын gin (ital)
джып dzsip
джэнтльмэн úriember
дзве kettő
дзверы tsz ajtó
дзвэце kétszáz
Дзвіна Dvina
дзе hol

дзевяты kilencedik
 дзевяноста kilencven
 дзевяносты kilencvenedik
 дзевятнаццаты tizenkilencedik
 дзевятнаццаць tizenkilenc
 дзевяцісоты kilencszázadik
 дзэвяць kilenc
 дзевяцьсот kilencszáz
 дзед apó
 дзежка (тэсзта)kelesztőedény
 дзейнічаць működni
 дзелавы hivatali, hivatalos; üzleti
 дзеля neki, részére, -ért
 дзе-нёбудзь valahol
 дзе-нідзё itt-ott, imitt-amott,
 helyenként
 дзень nap
 дзеразá korpafű
 дзесятак (vmiből) tíz
 дзесяты tizedik
 дзэсяць tíz
 дзэці gyerekek
 дзэцца eltűnni, elbújni
 дзэянне cselekvés, tett
 дзеяслоў ige
 дзёгаць kátrány
 дзённы nappali
 дзіва csoda
 дзівак különц, csodabogár
 дзівіцца csodálkozni
 дзівосны csodálatos, lenyűgöző
 дзіда lándzsa
 дзік vaddisznó
 дзікасць vadság
 дзікі vad, durva, nyers
 дзірка lyuk, rés
 дзіўна különösen, furcsán
 дзіўны különös, furcsa
 дзіця gyerek
 дзіцячы gyerek-
 дзічына 1. vad 2. vad vidéк
 дзьмухавец pitypang,
 gyermekláncfű
 дзьмўць fűjni

дзявóчы leányos, leány-, leánykori
 дзядзінец templomtornác
 дзядзька nagybácsi
 дзядўля nagypapa
 дзяжўрны ügyeletes, szolgálatban
 levő
 дзякаваць megköszönni
 дзякуй! köszönöm!
 дзяліцца osztani, megosztani
 дзяржава állam, hatalom
 дзяржаўны állami
 дзярўжка zsákvászon, durva szövet
 дзятлавы harkály-
 дзяўчына (felnőtt) leány
 дзяцінства gyerekkor
 Днепр Dnyeper
 дóбра jól
 добраахвóтна önként, önkéntesen
 добрасумлénнасць
 lelkiismeretesség
 Дóбруш Dobrus
 дóбры jó
 дóгляд gondozás
 дождж eső
 дóйлід építész
 дóктар orvos
 дол vmineк az alja, alsó része
 дóля 1. rész 2. osztályrész, sors
 дом ház
 дóнна donna
 дóнца kis fenék
 дóпыт kihallgatás
 дóрага drágán
 дóсвітак virradat, hajnal
 дóсыць elég
 доўг adósság
 дóўга hosszan
 дóўгі hosszú
 дóўжыцца tartani vmeddig
 дóшка tábla
 драбіны tsz létra
 дражніць bosszantani
 драмаць bóbiskolni, szunyókálni
 драпéжнік 1. ragadozó állat 2. rabló

драціна drót-, vezetékdarab
дра́цца elszakadni, tönkremenni
драць szét tépni, elkoptatni, karcolni
дрóбны apró, jelentéktelen
дрóвы *tsz* tűzifa
дрот drót
друг barát
другі második, következő
дру́жа (megszólítás) haver!
 barátocskám!
дру́жба barátság
дру́жны 1. baráti 2. együttes
дружбы́на druzsina (a fejedelem kísérete)
друкава́ць nyomtatni
друка́р nyomdász
друка́рня nyomda
друка́рскі nyomdai
дрыжа́ць remegni, reszketni
дрызі́на (vasúti) hajtány
дрыму́чы sűrű, sötét,
 áthatolhatatlan
дрэ́ва fa
дрэ́нна rosszul
дрэ́нны rossz
дуб tölgy(fa)
дубня́к tölgyerdő, tölgyes
дубо́вы tölgy-, tölgyfából készült
дубо́к fiatal tölgy
дуга́ ív
ду́жа 1. nagyon 2. erősen
ду́жы erős

ду́мацца gondolkodni, gondolni
ду́маць gondolni, gondolkodni
ду́мка gondolat, vélemény
ду́рань ostoba fickó
дурні́ buta
дурэ́ць rosszkodni
дух lélek
духоўны lelki
душá lélek, személy, egyén
ду́шны fullasztó, fülledt
душэўны lelki; őszinte, barátságos
ды 1. és 2. de
дыверса́нт szabotőr
дые́та diéta
дык így
дым füst
ды́мны füstös
дыплама́т diplomata
дыпламата́ўчы diplomatikusan
дыха́нне lélegzet
дыяло́г párbeszéd
дыяме́нт gyémánt
дэкла́рацыя 1. deklarálás,
 kijelentés 2. deklaráció
дэкла́рацыя незале́жнасці
 Függetlenségi Nyilatkozat
дэлегáт küldött, delegátus
дэмакρά́тыя demokrácia
дэпутáт képviselő
дэта́ль részlet; alkatrész
д’ябал ördög

E

э́днасць egység
э́жа étel, ennivaló
э́здзіць utazni
э́лка fenyőfa
э́льнік 1. fenyőerdő, fenyves 2.
 fenyőgally

е́піскап püspök
э́сці enni
еўрапéйскі európai
Еўро́па Európa
э́хаць utazni

Ё

ёд jóд
ён *h* ő

ёсць lenni, létezni

Ж

ж, жа azonban, pedig, de, dehát, nos
жабра́к koldus
жа́варанак pacsirta
жада́нне vágy, kívánság, kedv
жада́ны várt, kívánt
жада́ць kívánni, vágyni vmire
жалéзны vas-
жа́ліцца panaszkodni
жаль részvét, sajnálat
жандáр csendőr
жані́цца feleségül venni vkit
жанóчы női, nő-
жанчб́на nő
жардзі́на pózna
жарт vicc
жартава́ць viccelődni
жа́ртачкі *tsz* tréfa, móka
жартóўны vicces, tréfás
жаўру́к pacsirta
жах rémület, félelem, szörnyűség
жахлі́вы rémes, szörnyű, borzasztó
жва́ва nagyon, élénken, gyorsan
жме́ня marék, maroknyi
жнец arató

жні́вень augusztus
жні́во aratás, aratási idő
жóнка feleség
жо́раў daru; kútgém
жо́рсткі kemény, szigorú
жоўты sárga
жудá szorongás, félelem
жу́дасна félelmetesen, aggasztóan
жупáн posztó félkabát, rövid kaftán
журавéль 1. daru 2. kútgém
журба́ bánat, szomorúság
жывéла állat
жывéльны állati, állat-
жывы́ élő
жы́та rozs
жытнё́вы rozs-
жыхáр lakos
жыццё élet
жыццяздóльны 1. életképes
2. életrevaló
жыць élni
жэ́рдзіна rúd
жэ́рці felfalni, megzabálni
жэ́тон zseton

З

з 1. val, -vel 2. -ból, -ből 3. -tól, től
за 1. mögé 2. vmin túl 3. -hoz, -hez,
-höz 4. –ért 5. helyett
заадно́ 1. együttesen, közösen 2.
együttal
забараня́ць megtiltani, betiltani
забарóна tilalom, betiltás
забéгчы 1. beugrani, beszaladni 2.

előrefutni
забіра́ць elvinni
забі́ты halott
забі́ць megölni
заблудзі́цца eltévedni
заблукáць elkezdni barangolni,
kóborolni
забрóджаны bepiszkolt

забыцца 1. feledékennyé válni 2. elmerengni
забыццё feledés
забыць elfelejteni
зава́біць magához csalogatni, odacsábítani
заваліць 1. telerakni 2. elzárni 3. ledönteni
заваро́жаны elbűvölt, elvarázsolt
заваява́ць kivívni
заве́я hóvihar
заві́снуць fennakadni, lógva maradni
завіру́ха hóvihar
завіру́шы hóviharos
заво́д gyár, üzem
заво́дзіць 1. vezetni, vinni 2. bevezetni; elkezdni
заво́дскі üzemi, gyári
заво́зіць 1. odaszállítani 2. behozni, beszállítani
заво́чны 1. távolléti 2. levelező
завязáць 1. megkötni, bekötni 2. kezdeni
зага́дваць / зага́даць elrendelni
зага́дзя idejében, idejekorán
зага́дка rejtvény
загартава́ны edzett
загарто́ўваць edzeni
загінуць meghalni, odaveszni, elpusztulni
загла́дзіць 1. elsimítani, jóvá tenni 2. kivasalni
загле́дзеца megbámulni
загна́ны elűzött
заго́р’е hegy mögötti hely
загру́зіць telerakni, megterhelni
задава́льнёне 1. elégedettség 2. elégtétel 3. kielégítés
задаво́лена elégedetten
задаво́лены elégedett
задаво́ліць eleget tenni, teljesíteni, megfelelni
зада́нне feladat

задзіно́чанне unió, államszövetség
за́дні hátsó
заду́ма elgondolás, terv, ötlet
заду́маны eltervezett
заду́мацца elgondolkozni, habozni
заду́мённы elgondolkodó
зае́зд betérés, futó látogatás
заё́хаць betérni, benézni, elmenni vkiért
зажу́раны szomorú
зажы́ць élni, megélni
зазеляне́ць kizöldülni, megzöldülni
заі́граць elkoptatni, elcsépelni
заі́гryванне elkoptatás, elcsépelés
заі́ка́цца / заі́кну́цца 1. dadogni 2. megemlíteni
заі́нэлы deres, zúzmarás
заі́нець (meg)deresedni
заі́нтрыго́ўваць kíváncsivá tenni
заі́скры́цца szikrázni kezdeni
зайгра́ць 1. elkezdni játszani 2. elcsépelni, elkoptatni
зайздры́сціць irigyelni vmit, vkit
займа́цца foglalkozni vmivel
займа́ць elfoglalni
займе́ннік névmás
зайсці́ bemenni
закава́ць bilincsbe verni
зака́з megrendelés
зака́заць rendelni
закана́мэ́рнасць törvényszerűség
зака́рце́ць kedve támad
закаха́ны szerelmes
закі́дваць megdobni, teleszórni, elhalmozni
заклі́каць felszólítani
заклю́чыць 1. bezárni, lezárni 2. tartalmazni 3. megkötni
зако́н törvény
законча́насць befejezettség, teljesség, tökéletesség
закры́ць bezárni, becsukni, betakarni, lezárni
закры́чаць felkiáltani

закусіць harapni vmit
закутак zug, sarok
зала terem
залаты arany-
залаціць arannyal bevonni,
 bearanyozni
залéжаць függeni vkitől, vmitől
залéзці felmászni, bebújni
заліваць / заліць elönteni, leönteni
залóпаць csapkodni, tapsolni
 kezdeni
зáмак vár, kastély
замаўчаць elhallgatni vmit
замéжны külföldi
замéрці elakadni, megállni
замéст vmi helyett
замінаць elnyomni, zavarni
замірэнне békekötés
замітусіцца sürgölődni kezdeni
замóжна gazdagon
замóжны tehetős
зáмужам férjezett, férjes
замужжа házasság
замураваць befalazni
замяніць helyettesíteni, pótolni
занепакоены aggódó, nyugtalan
занéсці 1. elvinni, odavinni 2. ter-
 jesztetni 3. beírni
заняткі *tsz* (tan)óra, tanítás,
 foglalkozás
заняты foglalt
заняць elfoglalni, lefoglalni,
 szórakoztatni
запавéдны féltve őrzött, védett
запавéт hagyaték, végrendelet
запавéтны titkos; szent
запавóлены lassított, késleltetett
запáл hév, lelkesedés
запáліцца meggyulladni, fellob-
 banni
запáлы beesett
запанавáць eluralkodni
запáс készlet, tartalék
запéчаны belesütve

запісвацца 1. feliratkozni 2. beirat-
 kozni
запісваць 1. felírni, beírni
 2. elkönyvelni
заплáкаць elsírni magát, elkezdni
 sírni
заплéснець (meg)penészedni
запліóшчаны lehúnyt, csukott
 (szem)
запліóшчыць (szemet) lehúnyni,
 bezárni, becsukni
запóмніць megjegyezni
запрашаць / запрасіць meghívni
запыніць feltartóztatni, megállítani
зарá hajnal
зáраз most, jelenleg
заразіцца megfertőződni
зáраснік bozót
зарасці 1. belepni, benőni 2. begyó-
 gyulni
зарніца távoli villámlás
зарóблены megszerzett
зарóслы vmivel benőtt
зарўка jótállás, garancia
зарыць elásni, eltemetni
засвóйваць elsajátítani
зáсень árnyékos hely
засéяць elvetni
засланіць eltakarni, befedni
заслáны (le)terített, (be)takart
заслўга érdem
заслужыць kiérdemelni,
 megérdemelni, megszolgálni
засмучэ́нне bánat
засмяяцца felnevetni, elneveti
 magát
заснава́ны alapított
заснава́ць alapítani, megalapítani
засну́ць elaludni
засóўваць betolni, rátolni
заспéць (ott) találni *vt vhol*, tetten
 érni, elkapni
заставáцца / заста́цца maradni
застóлле ülőhely az asztalnál

заступіць elfoglalni; *заступіць*
дарогы elállni az utat
заступнік pártfogó
засцілаць beborítani vmivel
засяваць elvetni
засядаць ülést tartani
затое viszont, ellenben
затойвацца elbújni, elrejtőzni
затрымацца 1. időzni vhol 2. meg-
 akadni
затрэсціся megremegni,
 megrázkódni
затым azután, ezután
заўважыць megjegyezni,
 észrevenni
заўжды mindig, folyton, állandóan
заўзяты lelkes
заўсёды mindig, állandóan
заўсёды mindig
заўтра holnap
захавацца megőrizni, megmaradni
захаваць megőrizni, megtartani
заход nyugat
заходзіць bemenni, túlmenni,
 megkerülni, lemenni
захапіць elfoglalni, megszerezni
захапленне szenvedély, vonzalom
захапляцца lelkesedni vkiért,
 vmiért
захацецца kedve támad
захварэць megbetegedni
заходні nyugati
захоплена elkesen
захоплены elfoglalt
захопнік hódító
захоўвацца megmaradni,
 fennmaradni
захоўваць megőrizni
зацвёрджаны felállított
зацвіці kivirágni
зацікавіцца felkelteni az
 érdeklődést
зацішша szélcsend

заціюканы levert, összetört
зачараваны elvarázsolt
зачараваць elvarázsol
зачасціць gyakoribbá válni
зачынены zárt, csukott
зачэпка 1. kapcsolás 2. kampó
зашыфраваны rejtjelezni, kódolni
заяц nyúl
збавенне megszabadítás
збан kancsó, köcsög
збанок kancsó
зберагчы megőrizni, megóvni
збірацца összegyűlni
збіраць gyűjteni
збóжжа gabona
збóр gyűjtemény
збóрни́к gyűjtemény, kötet
збóчыць lekanyarodni
збройны fegyveres
збрóя fegyver
збрóя lószerszám
збрыць leborotválni
збудаваць építeni
збывацца megvalósulni
збялелы sápadt
збялець elsápadni, elfehéredni
зважаць / **звáжыць** figyelembe
 venni vmit
звáлены ledöntött, kidöntött
званіць harangozni, csengetni
званіць па тэлефóне felhívni
 vkit telefonon
звáнне cím, titulus
зварóтны ellenkező, ellentétes
звар’яцець megőrnülni,
 megbolondulni
звáцца vmilyen nevet viselni
зваць hívni vkit vhol
звер vadállat
звэрху fentről
зверына́ vad
звэстка 1. hír, értesülés 2. adat
 3. tudomás
звэсціся kipusztulni

звінець csengeni
звон harang
звонкі csengő
звычай szokás
звычайна általában
звычайны általános, szokásos
звяз szövetség
звязаны összekötött, kapcsolatos
звязваць / звязаць összekötni
звярнуцца félredőlni
звяртаць / звярнуць fordítani
 (figyelmet, tekintetet)
звярына nagy vadállat
звяць elhervadni, elfonnyadni
згадзіцца beleegyezni
згадка emlékezés
згаранне égés
згаснуць elaludni
згіб hajlítás, hajlat
згодна alapján, megfelelően
згубіцца elveszni
згубіць elveszíteni
згубны végzetes
згэтуль ezért, ettől fogva
здавацца tűnni vminek vmilyennek
здагядлівы találékony, éles elméjű
здалёк távolról, messziről
здаля távolról, messziről
здань látomás, kísértet
здарáцца / здарыцца történik vmi
здаровы egészséges
здароўе egészség
здарыцца történni
здарэньне eset, esemény
зда́тнасць alkalmasság, képesség
зда́тны jó képességű, tehetséges
здаўна régóta
здаць 1. leadni, letenni 2. bérbe adni
 3. feladni; kiosztani
здэ́йсніцца beteljesülni
здэ́к megcsúfolás
здэ́кавацца gúnyolódni vkivel
здзі́віцца meglepődni, csodálkozni
 vmin

здзі́віць bámulatba ejteni
здзі́ўленне csodálkozás
здо́лец tud, képes vmire
здо́льнасць tehetség, képesség
здо́льны ügyes, tehetséges
здра́да csalás, árulás
здранцвэлы zsibbadt
здратава́ць 1. letaposni, legázolni
 2. feltúrni
зды́мак fénykép
з’едзены megevett
з’езд kongresszus
з’ездзіць elutazni
зе́лень 1. zöltség 2. vminek a zöldje
зе́лле 1. zöld takarmány 2. főzet
зеляні́на zöld növényzet
земляро́б földműves
земляро́бства földművelés
зе́рне mag, szem, szemese
з’эсці megenni, elfogyasztani,
 szétrágni
з’ехаць kiköltözni, lehajtani,
 leereszkedni
зжаць learatni
зжы́ць megszüntetni, felszámolni
зза́ду hátul
ззя́ць fényleni, ragyogni
зі́ма tél
зі́мні téli
зі́рнуць rápillantani
зі́хоткі fényes, ragyogó, csillogó
злаві́ць fogni (halat, vadat, madarat
 stb.)
злазі́ць / зле́зці 1. lemászni
 2. leszállni 3. lejönni
зламáны törött
злачы́нства bűntett
зле́ва bal oldalon, balról
злі́так öntecs
злом lebontás, törés
злосць harag, düh, méreg
Злу́чаныя Штáты Аме́рыкі
 Amerikai Egyesült Államok
злы́дзень gonosztevő

зляжэлы összeállt, összetapadt
зляцець 1. lerepülni, leszállni 2. fel-
 röppenni, elszállni
змаганне csata, harc, küzdelem
змагар harcos
змагання harcolni
змагчы tudni, -hat, -het, képes
 vmire
змалаціць kicsépelni, összetörni
змяго́ніць befalni, bezabálni
зман csalás
зманлівы 1. csalóka 2. vonzó,
 csábító
змахнуць lesöpörni, leverni
змена (fel)váltás, változás
змэст tartalom, tartalomjegyzék
зміцены lesöpört
змёрзлы megfagyott
зміры́цца megbékélni
змоўкнуць elhallgatni, elnémulni
змрачнава́ты félhomályos
змрок félhomály, szürkület
змрочны 1. félhomályos, alkonyati
 2. komor
змурава́ць felépíteni (kőből,
 téglából)
змуша́ць kényszeríteni
змянша́цца csökkenni
змяня́цца megváltozni, cserélődni
змярка́нне sötétedés
змята́ць lesöpörni, összesöpörni
змяць 1. lenyomni, letaposni
 2. összegyűrni
змяшча́ць elhelyezni
змяя́ kígyó
знаёмы ismerős, ismert
знайсці 1. megtalálni, felkutatni
 2. vmilyennek tartani
знак jel
знакаміты ismert, híres, neves
знаро́к szándékosan
знáтны 1. előkelő 2. híres
знаходзі́цца lenni vhol
знаходзі́ць felfedezni, megtalálni,

felkutatni
знаходка 1. lelet 2. talált tárgy
знаходлі́васць találékonyság
зна́ць 1. ismerni, tudni 2. nemesség,
 arisztokrácia
знáчны 1. jelentős, fontos 2. észre-
 vehető
знáчыцца szerepelni, tehát,
 következtetésképpen
знáчыць jelenteni
значэ́нне 1. jelentés, értelem
 2. jelentőség
зніка́ць / знікнуць eltűnni,
 elfogyni
знішчаны megsemmisült, kipusztult
знішча́ць megsemmisíteni, kiírtani,
 kipusztítani
зноў újból
зняво́лены szabadságától
 megfosztott; fogoly
зняме́ць megnémulni, megdermedni
знямо́га kimerülés
зо́лак hajnal
зо́лата arany
зо́латца aranyom
зо́ль nedvesség, nyirkosság
зо́на zóna, sáv
зо́рка csillag
зрабі́цца lesz, válik vmivé
зрабі́ць megcsinálni, megtenni
зразуме́лы érthető
зразуме́ць megérteni, felfogni,
 belátni
зраўня́цца egyenlővé válni
зру́чны kényelmes
зрыва́цца 1. leesni, lezuhanni 2. el-
 szakadni
зрэ́бны házivászon
зрэ́шты 1. de azért 2. egyébként,
 különben
зуб fog
зубр bölény
зубро́вы: *зубро́вая трава́* máriafű
зубро́ўка máriafűvel készített

пálinka
зүсүм 1. teljesen, egészen 2. végleg
зымправізаваць rögtönözni
з’ява 1. jelenség 2. jelenet
зялёны zöld
зямля föld

зямляк földi, honfitárs
зямлянка földkunyhó
з’яўляцца / з’явіцца megjelenni
з’явіцца на свет világra jönni
зяць vő, sógor

I

i és
і́о́лка tű, varrótű
іграць játszani
ігруша *ld* грúша
ігрышча esti összejövetel,
 (házi)buli
ідэалогія világnézet, ideológia
ідэолаг ideológus
ідэя eszme, gondolat, ötlet
іерогліф hieroglifa
і́льняны́ len-
імгла́ 1. szitáló eső, havas eső 2. köd
імжэ́ць szemerkél, szitál
імклівы heves, gyors, rohamos
імча́ць robogni, száguldani
імша́ра mohával benőtt mocsár,
 mohaláp
імя́ keresztnév, név; névszó
іна́кш 1. másképp, másképpen 2.
 különben
іна́чай másképp

індывіду́м egyed, egyén
і́ней dér, zúzmara
ін’экцыя injekció
інжыне́р mérnök
інтарэ́с 1. érdeklődés 2. érdek
інтэрв’ю́ interjú
інтэр’е́р enteriőr, belső tér
інтэрнацыяна́льны nemzetközi
іншаземе́ц külföldi
і́ншы más, másik
іо́н ion
іржа́ rozsdá
іржа́ны́ rozs-
і́скра szikra
існава́ць lenni, létezni
істу́жка szalag
ісці́ jönni
Іта́лія Olaszország
і́хні övéké
і́хнія övéké

Й

Йе́мен Jemen

К

каб azért, hogy
кабі́на kabin, fülke
ка́ва kávé
кава́лак darab, falat

кава́ль kovács(mester)
каго́-небудзь valakit
кадэ́цкі kadet *кадэ́цкі ко́ртус*
 kadétiskola, hadapródiskola

кажұх 1. irhabunda 2. burkolat,
 köpeny
казá kecske
казáк kozák
казáх kazah (férfi)
казáхскі kazah
казáць beszélni, mondani
ка́зачны mesebeli, mesés
ка́зка mese
кайданьі *tsz* (láncos) bilincs
кай́стра tarisznya, iszák
каламбұр szójáték, szóvice
калдуньі húsos derelye
калёна térd, hajlat
калёчка gyűrűcske
калёсы szekér
калі ha, mikor, amikor
калідо́р folyosó
калі́на kányafa
калісь azelőtt, régen, előbb
калісьці valamikor
калмы́к kalmük (férfi)
калмы́цкі kalmük
кало́да 1. tuskó, farönk 2. vályú
 3. egy csomag kártya
кало́дзеж kút; akna
кало́на oszlop
кало́ссе kalász
кало́ць 1. (fel)vágni, (fel)apítani
 2. szűrni
калы́ска bölcső
калыха́ць 1. hintáztatni, ringatni
 2. inogni, dülöngélni
калы́цавы́ gyűrű-, kör-
калю́чы szöges
каля́ nagyjából
Каля́ды Karácsony
каляндáр naptár
каляро́вы színes, tarka
камáнда 1. csapat 2. vezényszó,
 parancs
камáндванне parancsnokság
камандзі́р parancsnok
каме́нні kő-

ка́мень kő
ка́мера cella
камі́чны komikus
камлы́га tömb
кампазі́тар zeneszerző
кампаньё́н (üzlet)társ
камп’ю́тэр számítógép
Кана́да Kanada
кане́чне feltétlenül, okvetlenül
кане́ц vége vminek
канкрéтна konkrétan
кантро́льна-прапускны́:
кантро́льна-прапускны́ пункт
 ellenőrző pont
канфе́рансье konferanszié
ка́нцлер kancellár
канцыля́рыя iroda, hivatal
канце́пцыя koncepció, elgondolás
канчатко́вы végleges, végső
канья́к konyak, borpárlat
канио́шня lóistálló
капа́ць csepereg, szemerkél
капи́тан kapitány
капу́ста káposzta
ка́ра büntetés
карабе́ль hajó
караго́д körtánc
ка́рак tarkó, nyakszirt
кара́ць megbüntetni
кармі́цель eltartó, családfenntartó
кармі́ць etetni, táplálni
ка́рнік büntető, megtorló (személy)
каро́ва tehén
каро́ль király
каро́ткі rövid
ка́рта térkép
карці́на kép
карчма́ 1. kocsmá 2. vendégfogadó
карыста́цца 1. (fel)használni,
 alkalmazni 2. birtokolni
кары́чневы barna
каре́та hintó
каса́ kasza
касаго́р lejtő, hegyoldal

касінёр kaszás parasztfelkelő
касіць (le)kaszálni
кастрычнік október
касцёр tábortűz
касьба kaszálás
каталік katolikus
каталіцкі katolikus *каталіцкая*
вёра katolikus hit
каторы 1. melyik 2. hány, hányadik
 3. aki, ami, amelyik
каўбасá kolbász
Каўказ Kaukázus
каўказскі kaukázusi
каханне szeretet, szerelem
каханы kedves, szeretett, kedvenc
кахаць szeretni, kedvelni
каціца 1. gurulni, gördülni 2.
 robogni
каціць gurítani, görgetni
кáчка kacsá
кáша kása
каштóўны értékes, drága
кашўля ing
каяцца megbánni vmit
квас kvasz
кватараванне el-/beszállásolás
кватэра lakás
квётка virág
квітнёючы virágzó
квітók nyugta, elismervény
квóлы gyenge
квяцісты virágzó, tarka, színes
кэлля cella
кэмлівы értelmes, jó felfogású
кэпска rosszul
кефір kefir
ківáць hintáztatni, ringatni
кідáцца 1. dobálózni vmivel
 2. rohanni, sietni 3. vnova veti
 magát
кідáць / кінуць vetni, dobni
Кіеў Kijev
кінó mozi
кінуты elhagyatott, elhagyott

кіпары́савы ciprus-
кіравáнне 1. irányítás, igazgatás,
 vezérlés 2. vonzat
кіравáць vezetni, irányítani
кіраўні́цтва irányítás
кірмаш vásár
кіру́нак irány
кісэль kizsel
кіслы savanyú
кішэ́ць nyüzsögni, hemzsegni
кладка (fel)rakás, falazat
клапаці́цца gondoskodni
клас osztály
класі́чны klasszikus
клáсці rakni, helyezni
клей enyv
клекатáнне vijjogás, rikoltás
клёкат vijjogás, rikoltás
клён juharfa, jávorfa
кліенту́ра ügyfelek, vevőkör
клікаць hívni
клі́мат éghajlat, klíma
клін ék
кло́пат gondoskodás
кло́паты vesződség; utánjárás;
 gondok
ключ kulcs
кля́сці elátkozni, megátkozni
кні́га könyv
кнігадрукава́нне könyvnyomtatás
кніга́рня könyvesbolt
кні́жны könyv-; írott
кня́жа herceg, fejedelem
кня́жы fejedelmi, hercegi
князе́ўна hercegnő
князь fejedelem, herceg
кня́ства fejedelemség
ко́жны mindegyik, minden egyes
кол karó
ко́латы 1. vágott, aprított 2. szűrt
ко́лер szín
ко́лісь valamikor
ко́лькасць mennyiség
ко́лькі mennyi, amennyi

кóмпас iránytű, tájoló
кóнна lovon, lóháton
кóнный lovas
кóнная lovasság
кóнный ló-, lovas *кóнный рыцар*
 lovag
кóнский ló-
конь ló, paripa
кóрань gyökér
корм 1. takarmány 2. élelem, eledel
кóршак héja
кóсмас világűr, világegyetem
косць csont
кóшка (nőstény)macska, cica
кравец szabó
крайна táj, vidék
край 1. vége, széle, pereme vminek
 2. vidék, táj
Кракаў Krakó
крама üzlet, bolt
кранáць / крануць 1.
 (meg)érinteni, (meg)fogni 2.
 megfogni
кравіва csalán
красá szépség
красавáцца pompázni, ékeskedni
красавáць virágzani; tündökölni
красавік április
красавіцкі áprilisi
красамóўства ékesszólás
краска virág
краязнаўчы tájkatató-
крок lépés
кроп kapor
крóпля csepp
крóсны *tsz* (házbeli) szövőszék
кроў vér
крóчыць lépni, lépkedni, járni
круг kör
круглы 1. kerek, kör- 2. teljes
кругóm 1. körül 2. körös-körül
 3. teljesen
кружыцца forogni, keringeni,
 körözni

кружыць 1. (meg)forgatni 2. bo-
 lyongani
круты́ 1. meredek, hirtelen, éles
 2. szigorú
кру́хмал keményítő
круціць 1. forgatni 2. sodorni,
 pödörni
кывáвы véres
кывáва-чырвóны vérvörös
кывічы krivicsek
крыж kereszt
крыжóвы kereszties *крыжóвы*
пахóд kereszties hadjárat
крык kiáltás, rikoltás
крýкнуць felkiáltani
крылле szárnyak
крыло szárny
крýмскі krími *крýмскія татары*
 krími tatárok
крыніца forrás
крынічны forrás-
крýда sértés, megbántás
крыўляцца kényeskedni
крыхú keveset, kicsit
крычáць kiáltani, kiabálni
крэсла szék, fotel
крэўны vér szerinti, vér-, vérségi
куды hová
куды-небудзь valahová
кúзаў karosszéria, kocsiszekrény
культúра kultúra
кúля lövedék
Купáлле Szent Iván napja
купáльскі: *купáльская ноч* Szent
 Iván-éj
купáнне 1. fürdés, fürdőzés 2. für-
 detés
купец kereskedő
купецкі kereskedői, kersekedő-
кúпина zsombék
купляць / купіць venni, vásárolni
курапáтка fogoly (madár)
курáны: *курáныя патрахі*
 csirkebelsőségek

кúрыца csirke
куст bokor, cserje
кут 1. sarok 2. szög
кутóк (kis)sarok, zug

кúфар láda
кухóнны konyhai
кúча kupac, halom, rakás, tömeg
кштáлтам mintha csak, akárcsak

Л

лабаратóрны laboratóriumi
лава pad
лавачка kis pad, padocska
лавíць fogni (halat, vadat, madarat stb.)
ла́герны tábori, láger-
лагóдны szelíd, jámbor
лад 1. rend, rendszer, berendezkedés
 2. igemód
лаза́ 1. vessző 2. fűzfá
ла́зня (gőz)fürdő
ла́пка (kis) mancs, láb(acska)
 (állaté)
лапша́ metélt tészta, laska
ла́ска 1. jóság, nyájasság 2. menyét
ласка́вы szíves, szívélyes, kedves
ластаўка fecske
ласу́нак 1. édesség, nyalánkság,
 csemege 2. ingyencfalat
Лáтвiя Lettország
латру́га naplopó, csirkefogó,
 gazfickó
ла́та folt
лаці́на latin nyelv
лаці́нскі latin
лебядзі́ны hattyú-, hattyúfehér
леге́нда legenda
легка́вы: *легкава́я аўтамашы́на*
 személygépkocsi
легкадúмнасць könnyelműség,
 meggondolatlanság
ле́гчы 1. lefeküdni 2. ráereszkedik
ледзя́нбi jeges
ледзь alig, aligha
ле́дзьве éppen hogy, alig hogy
ледні́ковы jég-, jeges-

ле́зці felmászni, bemászni,
 beleavatkozni
ле́кар orvos, gyógyszer
ле́карскі orvos-
ле́кі *tsz* gyógyszer
ле́нны hűbéri, hűbér-
ле́нта szalag
ле́пшы jobb, legjobb
лес erdő
лесаві́к 1. erdőlakó 2. erdei manó
ле́та 1. évek, esztendő 2. nyár
ле́там nyáron
ле́тапіс krónika, évkönyv
ле́тась tavaly
ле́тні nyári, nyárias
Лету́ва Litvánia
лету́віскі litván *лету́віская мо́ва*
 litván nyelv
леў oroszlán
ле́чаны gyógykezelt, kigyógyított
лешч dévérkeszeg
ле́гка könnyen, könnyedén
ле́гкі könnyű
ле́д jég
ле́н len
ле́с sors
ле́таць repülni, szállni, repkedni
лжы́васць hamisság, vminek a
 hazug volta
лі́вень zápor(eső)
лі́лея liliom
лі́ловы lila (színű)
ліму́зін limuzin
лі́па hársfa, hárs
лі́пень július
лі́пеньскі júliusi

ліра lant, líra
лірыка lírai költészet
ліст¹ (fa)levél, lomb
ліст² 1. lap 2. levél
лістава́цца levelezni
лістапад november
лісто́та lomb, lombozat
лісце levélzet
лі́тара betű
лі́тарату́ра irodalom
лі́тарату́рна-маста́цкі irodalmi-
 művészeti
лі́тарату́рны irodalmi
лі́тасца́ва kegyesen, könnyőreletesen
літві́н litván (férfi)
літо́вец litván (férfi)
літо́ўскі liván
лі́тр liter
лі́хале́цце viszontagságos, nehéz
 idők
ліхі́ gonosz, rossz *ліха́я сі́ла* gonosz
 erő
лі́цца folyni
лі́ццэ 1. öntés, öntészet 2. öntvény
лі́ць 1. önteni, tölteni 2. ömleni
лі́чба számjegy
лі́чы́нка lárva
лі́чы́цца számít, tartják vminek,
 számításba venni
лі́чы́ць 1. számolni, számítani 2.
 tartják vminek
лі́чэ́нне számolás
лі́штва ablak- v. ajtókeret
лоб homlok
ло́жак ágy
ло́каць könyök
лом hulladék, törmelék
лопа́ць 1. zabálni, falni 2. ütni,
 csapkodni

лось jávorszarvas
луг 1. rét, mező 2. lág
лугаві́на kis rét
лу́жа (eső-/talaj)vízből összegyűlt
 pocsolya/tócsa
лу́жына tócsa, pocsolya
лы́жка kanál
лы́сы kopasz, kopár
лы́гота kiváltság, kedvezmény
льдзі́нка kis jégtábla
льнаво́дчы lentermelő
люба kellemes
любава́цца gyönyörködni vmiben
лю́басць szeretet
люба́та báj, varázs, gyönyörűség
любі́мы kedvenc
любі́ць szeretni
любо́ў szerelem
любо́ўны szerelmi, szerelmes
лю́бы kedves, szeretett
любы́ bármelyik, akármelyik
лю́дзі tsz emberek
людскі́ emberi
лютава́ць kegyetlenkedni
лю́ты¹ 1. kegyetlen, vad 2. kínzó,
 gyötrő
лю́ты² február
лягчы́ könnyű
ляжа́ць 1. feküdni, heverni 2. van,
 fekszik, elterül
ля́мпа lámpa
лясі́на (kivágott fa) törzse, rönk
лясі́сты erdős
лясні́к erdész, erdőőr
лясні́к-палясо́ўшчык erdőőr
лясні́ erdő- *лясна́я зо́на* erdőöv
лясу́н erdei manó
ляце́ць repülni, szállni
лячы́ць gyógyítani

М

мабыць valószínűleg, bizonyára
магазин bolt, üzlet
магіла sír
Магілёў Mogiljov
магутны hatalmas
магчы képes vmire, -hat, -het, tudni
 vmit
магчыма lehetséges
магчымасць lehetőség, alkalom
мадзьяр magyar
мадонна madonna
маё enyéme
маё *s* enyém
маёмасць vagyon, tulajdon
маёнтак kúria, birtok
мажліва lehetséges
мажны zömök, köpcös
мазоль tyúkszem
мазь kenőcs
май május
маійнік árnyékvirág
маійстар mester
маістэрня műhely
маістэрства mesterség
макрасмас makrokozmosz,
 világegyetem
макрэць (meg)ázni
мала 1. kevésbé, kevés 2. nem elég
маладосць fiatalság
малады fiatal
малако tej
малапрыкметна alig
 észrevehetően
малёне ima, fohász, könyörgés
малёнства (kis)gyerekkor
малёнькі kis, kicsi
малінік málnabokor
малітва ima
малоць 1. öröl, darál 2. fecseg
малочны tejes, tej-
малы kicsi
малюнак rajz

маляваць festeni, rajzolni
маляўнічы festői
мама anyu, mama
манá hazugság
мана́стыр kolostor
мана́стырскі kolostori
манáх szerzetes
манáх-бернардзінец cisztercita
 szerzetes
манáх-піяр piarista szerzetes
манáшка 1. szerzetesnő 2. apáca-
 lepke
манго́ла-татáрскаі mongol-tatár
манэра mód
манумэнт emlékmű
манцёр 1. villanyszerelő 2. (motor)-
 szerelő
ма́ра vágó, álom
марáльнасць 1. erkölcs, morál
 2. erkölcsösség
марко́біцца szomorkodni,
 bánkódni, búsulni
мармуро́вы márvány-
ма́рна 1. hiába 2. alaptalanul,
 igazságtalanul
маро́з fagy, dermesztő hideg
маро́зіць fagyni, fagyasztani
мару́дны lassú
ма́рыць álmodozni vmiről
ма́са tömeg
ма́савасць tömeges jelleg
Маско́вія Moszkovia
маста́к művész
маста́цкаі művészeti
маста́цтва művészet
мата́цыкл motorkerékpár
ма́тка anyu
мату́ля anyuci
матч mérkőzés, meccs
маты́ў motívum
матэма́тыка matematika
матэрыя́л anyag

матэрыяльны anyagi, anyag-
маўклівы hallgatag, szófukar
маўляў úgymond
маўчанне hallgatás, csend
маўчаць hallgatni, csendben lenni
махаць 1. integetni 2. lengetni,
 lobogtatni
махры rojt
маці anya
мацнёць megerősödni
мацней erősebb
мачанка: *мачанка з блінамі*
 palacsinta mártással
мачаць belemártani
машына autó
мая *n* enyém
маянэз majonéz
маянца kínlódni, gyötrődni
меда́ль érem, érdemérem
медальён medalion
медзь réz
медык orvos
медыцы́на orvostudomány
ме́дчыны orvos-
Мэкка Mekka
меляра́цыя talajjavítás
мелкаво́ддзе 1. alacsony vízállás
 2. sekély víz
мелкі sekély
мелоды́я dallam
мемарыя́льны emlék-
мена́віта pont, éppen
ме́ней kevesebb
Менск Menszk (ma Minszk)
менш kisebb, kevesebb
меркава́ць értelmezni, magyarázni
мерседэс Mercedes (automárka)
ме́сца hely
ме́сці 1. seperi 2. kavarni
ме́сяц hónap
ме́тад módszer
ме́тал fém
металало́м fémhulladék
ме́тр méter

ме́тро metro
ме́сца van, létezik, található
мець van neki, birtokolni
меч kard
меша́нна keverék, zagyvalék
ме́д méz
міг pillanat
між között *між іншага* többek
 között
міжнаро́дны nemzetközi
міжнаро́дная мо́ва nemzetközi
 nyelv
мікрако́смас mikrokozmosz
мілагу́чна jó hangzásúan
міліцыяне́р rendőr
міліцэ́йскі rendőri, rendőrségi
мілы kedves, derék, helyes
мільга́нуць felcsillanni, felvillanni,
 feltűnni
мільён millió
мільё́нны 1. milliomodik 2. milliós
мілья́рд milliárd
мілья́рдны milliárdos
Мі́нск Minszk
міну́лы múlt, elmúlt
міну́та perc
міну́ць 1. elmenni, elhaladni
 2. megkerülni 3. megmenekülni
міну́шчына a múlt
мір béke
мі́рны béke- *мі́рная дамо́ва*
 békeszerződés
міра́ж illúzió, délibáb
мі́ска tál
мі́тынг nagygyűlés
мі́шэнь céltábla, célpont
млець bágyadozni, ájuldozni
млі́ва őrlés, őrlemény
млын malom
мно́га sok
мно́ства sokaság
мо lehet, lehetséges
мо́ва nyelv
мовазна́ўства nyelvtudomány

могілкавы temetői, temető-
модны divatos, divat-
можа lehet, lehetséges
можна lehetséges, lehet *можна*
назваць nevezhető
мой *h* enyém
мокры nedves
мол móló
моладзь fiatalság, a fiatalok
момант pillanat
мора tenger
моцны erős
мочаны lében eltett (gyümölcs,
 zöldség)
мрoя ábránd
мўдра okosan, bölcsen
мўдрасць bölcsesség
мўдры bölcs
муж férj
мўжна férfiasan
мўжнасць bátorság, férfiaság
мўжны férfias
мужчына férfi
мужык muzsik, orosz paraszt
мўза múzsa
музей múzeum
мўзыка zene
мукá liszt
мўка kín, gyötrelem
мўляць 1. dörszölni 2. reszelni,
 aprítani

мур 1. köfalazás, köfelrakás 2. kőház
мўсiць köteles vmire
мўха légy
мчáцца 1. száguldani, rohanni
 2. tovatűnni
мы mi
мыццё mosás
мыць mosni
мыш egér
мўшка egérke
мэбля bútor
мэта cél
мэтазгóдна célszerűen
мядзвёдзь medve
мяжá határ
мýкка puhán, lágyan, enyhén
мýккi puha *мýккi харáктаp* szelíd
 természet
мянýшка csúfnév
мяркаваáць hinni, tartani
мýса hús
мястéчка település
мясцi 1. söpörni, seperni 2. kavarni
мясцiна hely, vidék
мясцóвасць vidék, hely
мяцёлица hóvihar
мяць dagasztani, gyúrni, formálni,
 összegyúrni
мяч labda
мяшóк zsák

Н

наадварóт fordítva, ellenkezőleg
набéр rajtaütés, portyázás
наблiжаны közel álló
наблiжаáцца közeledni
набрысцi 1. rátalálni, rábukkanni
 2. összegyűlik
набывáць / набýць 1.
 (meg)szerezni 2. nyerni, kapni
набýтак 1. szerzemény 2. holmi,

cókók
наважыцца elhatározni magát
навакóлле környék
навальнiца zivatar, vihar
нават még ... is
навéдаць (meg)látogatni
навéйшы újabb, legújabb
навéк örökre
навéла novella

наву́ка tudomány
наве́дваць (meg)látogatni
наве́рсе fent
наве́рх fel, felfelé
наво́ддаль odébb, kissé messzebb,
 távolabb
наво́кал körben, vmi körül
наво́шта miért, minek
наву́чальня iskola, tanintézet
наву́чыцца tanulni, okulni
наву́чыць tanítani, oktatni
нага́ láb
нага́дваць emlékeztetni
нагбо́м: *ніць* *нагбо́м* edényt
 megdöntve inni, vedelni; *átv*
 habzsolni
нада́лей a jövőben, ezentúl
надвор’е időjárás
надзе́йна biztosan, mindenképpen
надзе́йны biztos, megbízható
надзе́лены megáldott
надзе́я remény
надзвы́чай rendkívül
надзі́ва meglepően
надзі́віцца csodálkozni
надзялі́ць ellátni, juttatni vkinek
 vmit
на́дпіс felirat
на́дпіса́ць 1. ráírni, feiratozni
 2. dedikálni
надрукава́ны (ki)nyomtatott
надрукава́ць (ki)nyomtatni
на́дта nagyon
нады́міць füstölni, füstölögni
надысці́ beáll, beköszönt
нае́здзіцца kiutazza magát
наза́д hátra
назапа́шваць felhalmozni
назаўсё́ды mindörökre
назбіра́ць összegyűjteni,
 összeszedni
на́зва elnevezés
назва́цца / называ́цца 1. vminek
 hívnak vmit 2. vminek nevezi

magát
назва́ць / называ́ць 1. elnevezni,
 hívni vminek 2. megnevezni,
 felsorolni
назіра́нне megfigyelés
назіра́ць megnézni
назло́ vkinek a bosszantására
назна́чыць 1. kitűzni, kijelölni,
 megállapítani 2. kinevezni
назо́йлівы tolakodó, szemtelen
найбо́льш leg-, leginkább
найважне́йшы legfontosabb
найвялі́кшы legnagyobb
найкашто́ўнейшы legdrágább,
 legértékesebb
найме́нш legkevesbé
найпрыгажэ́йшы legszebb
найчасце́й többnyire
нака́з utasítás, rendelkezés
наканавана́ útmutatóan
накасі́ць lekaszálni
накі́раваць küldeni
накла́даць rátenni, rárakni
нако́нт vmivel kapcsolatban
накрыва́ць befedni, eltakarni
накшта́лт hasonló
налама́ны letört, összetört
нала́ўнік padtakaró (anyag, szövet)
але́ва balra
нале́жаць tartozni vhez
нале́жны kellő, szükséges, illő
налі́ўка gyümölcslikőr
налі́чваць számlálni, megszámolni
намало́т cséplés
намалява́ны ráfestett
нама́рыць 1. megölni, elpusztítani
 2. elgyötörni
наме́к célzás, utalás
наме́р szándék, elhatározás
наме́рыцца elhatározni
намілава́цца kienyelegni magát
нао́гул többnyire
напага́тове készen lenni, készen
 állni

напад támadás
нападаць megtámadni
напакўтвацца megszenvedni
напáсці megtámadni
напáткáць találkozni vkivel,
 fogadni vkit
напаўняць megtölteni, teletölteni
напачáтку kezdetben
напéрад előre
напéрадзе elöl
напéў dallam, melódia
напíсаны írott
напíсáць megírni
напóй ital
напóмніць emlékeztetni,
 figyelmeztetni
напóўнены tele, telis-tele
напpáва jobbra
напpасíцца kierőszakolni,
 kiprovokálni vmit
напpáўду komolyan, valóban,
 csakugyan
напpýжанне 1. erőfeszítés
 2. feszültség
напpýклад például
напpячы megsütni, kisütni
наpáбіць 1. elkészíteni, megcsinálni
 2. okozni, elkövetni
наpаджáць szülni
наpаджéнне születés
наpадзíцца születni
наpакáнне zúgolódás
Нáрач Naracs
наpóд nép, nemzet
наpóдни népi, nemzeti
наpы tsz priccs
наpóшце végül, végre
насéкчы felapritani, összevágni
насíць hordani, vinni, viselni
насмéшка gúny, gúnyolódás
наснéдацца bereggelizni
насóўка zsebkendő
настáўнiк tanító, tanár
настáўнiца tanítónő, tanárnő

настáяцца sokat állni, álldogálni
настóй kivonat, főzet, párlat,
 tinktúra
настóйлiва kitartóan, állhatatosan
настрóй hangulat, kedv
настўпны következő
насўстрач 1. vki elé, vki fogadására
 2. szembe
насцярóжваць gyanakvóvá tenni
насыщiцца jóllakni, telítődni
наталiць csillapítani, (szomjat)
 oltani
натóўп tömeg
натхéнне ihlet
натхéна lelkesen
натхнjáць ösztönözni
натўра természet, jellem
наўзбóч oldalt vmi mellett
наўчыць megtanítani
нафтапepaапpацóўчы kőolaj-
 feldolgozó
нахадзiцца van, található,
 tartózkodik vhol
нахвалiцца eleget dicsérni
нацалавáцца kicsókolózza magát
нацéшыцца kigyönyörködni magát
 vmiben
нацыя nemzet
нацыянальнасць nemzetiség,
 nemzeti hovatartozás
нацыянальны nemzeti
начáльнiк főnök, vezető
начлéжны éjjeli
начнý éjjeli, éjszakai
наш *h* miénk
наша *n* miénk
наштó miért, minek
нашчáдак utód, leszármazott
нашы tsz miénk
нашóсце betörés, invázió
не nem, ne
неабсýжны mérhetetlen, határtalan
неабхóдны szükséges,
 nélkülözhetetlen

неакрэслены határozatlan,
 bizonytalan
неацэнны felbecsülhetetlen értékű
неба ég, égbolt
небяспэчна veszélyesen
небяспэчны veszélyes
невéдама nem tudható
невымэрны felmérhetetlen
невыразны homályos, nehezen
 érthető, elmosódott
невычэрпны kimeríthetetlen
невядома nem tudható, nem tudjuk
невядомы ismeretlen
невялікі kis, kicsi
недалёка nem messze
недалёкі közeli
недарэчна alkalmatlanul, nem
 helyénvalóan
недарэчнасць vminek a nem
 helyénvaló volta
недастойны méltatlan, meg nem
 érdemelt
недасягнуты elérhetetlen
недзе valahol
незадаволенa elégedetlenül
незалéжна függetlenül
незалéжнасць függetlenség
незаняты szabad, üres
незарóслы be nem nőtt
незаўважаны nem észlelt, észre
 nem vett
незвычайны nem mindennapi,
 különleges
незнаёмы ismeretlen
незразумéлы érthetetlen
нейкі valamilyen
некалі valamikor
некалькі néhány
некаторы egyes, (egy) bizonyos
нектар nektár
нэ́льга nem lehet, tilos, nem szabad
не́ма szótlanság, hallgatagon
немагчы́ма lehetetlenül
немагчы́мы lehetetlen

нематá némaság
не́мцы németek *не́мцы-крыжакі*
 német kereszteslovagok
ненавідзецъ utálni, gyűlölni
ненаві́снік gyűlölködő, ellenséges
 férfi
ненаглядны kedves, drága
непакóіць nyugtalanítani
непапраўны javíthatatlan
непаразуме́нне félreértés, tévedés
непаўто́рны egyedülálló,
 utánozhatatlan
непачці́васць tiszteletlenség
неперахо́дны tárgyatlan, intranszítív
непрыда́тны alkalmatlan,
 használhatatlan
непрые́мнасць kellemetlenség
непрыто́мны eszméletlen
не́рат (háló)varsa
нерашу́часць bizonytalanság,
 határozatlanság
нерухóма mozdulatlanul, kötötten
не́руш szűz föld; érintetlen erdő, táj
несамаві́ты jelentéktelen
несапра́ўдны hamis, ál-
неспакóйны nyugtalan
несправядлі́васць igazságtalanság
не́сці vinni, tartani, viselni
не́тры 1. a föld mélye 2. vminek a
 belseje
нету́тэйшы nem idevalósi
неўзаба́ве hamarosan, rögtön,
 rövidesen
неўмі́ручы halhatatlan
неўпарадкава́ны szabályzatlan
неўрадли́вы terméketlen
неця́рплі́васць türelmetlenség
нечака́на váratlanul
нечака́насць váratlanság,
 meglepetés
нечалаве́чы emberfeletti
не́шта valami
Не́ман Nyoman (folyónév, orosz:
 Nyemen, lengyel: Niemen, litván:

Nēmunas)
нi se, sem
ниадкуль sehonnan
нібы 1. pontosan úgy, mint 2.
 akárcsak 3. mintha
нібыта mintha, akárcsak
ніва szántóföld, mező
ніводны egy sem, senki
нідзе sehol
ніжні alsó
ніз vminek az alja, alsó része
нізка alacsonyan; aljas módon
нікуды sehová
нітачка cérnaszál
нітрят nitrát
ніхто senki
ніц arccal lefelé, hason
ніць fonal, cérna, szál
ніяк sehogy, semmiképp
ніякі 1. semmilyen, semmiféle
 2. rossz, semmit sem érő
но: *но!* gyí! (lovak nógatásakor)
новенькі vadonatúj
новы új
нож kés
нос orr
нота 1. hangjegy 2. kotta 3. jegyzék
нотка 1. hang 2. árnyalat
Ноўгарад Novgorod
ноч éjszaka
ночкай éjjel
ноччу éjjel
ну 1. ды ну? tényleg? igazán?
 2. igen
нўдны csüggedt, levert, szomorú
нўмар szám
нырнуць 1. alámerülni 2. eltűnni
Нью-Йорк New York
нябёсы ég, égbolt
няблага elég jól, tűrhetően
нябожа (megszólításként:) te
 szegény! szegénykém!
нявёста menyasszony
нявóля rabság, fogság,

 kényszerűség
нягёглы igénytelen külsejű, csúnya
няглёдзячы: *няглёдзячы на што*
 vminek ellenére
нягода baj, szerencsétlenség
нядаўна nemrég
нядзёля vasárnap
нядóбры rossz
нязвóдны csalhatatlan, megbízható
нязгóдны nem egyetértő
нязмённы 1. állandó, változatlan
 2. hű
нязнáны ismeretlen
някёпскі nem rossz, elég jó
нямá nincs
нямáла nem kevés, számos, sok
нямёцкі német
нямёць megnémulni; megdermedni
Нямёччына Németország
нямнога nem sok, kevés
нянавісьць gyűlölet
нянька dajka, dada
няпісаны írott, megírt
няпраўда hazugság
няпрошаны kéretlen, hívatlan
няпэўна megbízhatatlanul
Нясвiж Nyeszvizs
нясвiжскі nyeszvizsi
нясмéла 1. bátortalanul 2. nyug-
 talanul
няспынна szüntelenül, megállás
 nélkül
няспéшна lassan
нястáча 1. hiány 2. nélkülözés
нястрымны feltartóztathatatlan,
 visszafojthatatlan
няўдáча kudarc, balszerencse, pech
няўжó csaknem? csakugyan?
няўлóўны 1. megfoghatatlan
 2. érzékelhetetlen
няўмóльны kérlelhetetlen
няўпэўнена bizonytalanul
няўтўльнасьць kényelmetlenség
няўхiльна eltéríthetetlenül

няхай 1. hadd, hát csak 2. bár 3.
rendben

няхчасце szerencsétlenség
няяркі sötét, homályos, elmosódó

O

о ó!
Огайо Ohio
ой jaj! ejha! húha!

ордэн érdemrend
ордэнскі rend-, rendjel-

П

паабéдаць (meg)ebédelni
паасóбкy külön
пабéг szökés
пабéгчы legyőzni
па-беларýску fehéroroszul
пабíцца széttörni, összetörni
пабlíзу vmi mellett, vminek a
közeliében
паблукáць (egy ideig) bolyongani,
tévelyegni, kóborolni
пабляднёць elsápadni
пабрáць összeszedni
пабудавáць felépíteni
пабудóва 1. (fel)építés 2. építmény
пабýць elidőzni, egy ideig
tartózkodni vhol
пáва páva
павáга tisztelet
паважáць tisztelni
павалíцца 1. (le)esni, (le)hullani 2.
szétesni
паварóт 1. (meg)fordítás,
(el)fordulás 2. forduló, kanyar
павéдамíць bejelenteni
павéрыць hinni
павéсíць 1. (fel)akasztani 2.
(le)mérni
павéсці vezetni
павéт járás, terület
павéтра levegő
павíльён pavilon

павíнен kell, köteles vmit megtenni
павóдзіны *tsz* viselkedés,
magatartás
павóльна ráéősen, komótosan
павóльнасць (ráéőс) lassúság,
komótosság
павóльны lassú, nem sietős
павучáнне tanítás
пагаварýць beszélni, beszélgetni
пагаманíць (bizonyos ideig)
beszélgetni
пагáнка mérges gomba
паглядзéць megnézni
пагóда időjárás
пагóн váll-lap, vállpánt
пагóня üldözés, az üldözők;
„Пагоня” Pahonya (a vágató
lovagot ábrázoló címer neve;
lengyel: *Pogoń*, litván: *Vỹtis*)
пагóршыцца romlik, rosszabbodik
пагражáць fenyegetni
пагýдка 1. kóсza hír, szóbeszéd 2.
dallam, melódia, motívum
пагýльваць 1. sétálgatni 2.
mulatozni
падабáцца tetszeni
падавáць / падáць (oda)adni
падазрóна 1. gyanúsan 2.
gyanakvóan
падазрóны gyanakvó, bizalmatlan
падáнне monda, legenda

падаробжа utazás
падаробнік utazó
падаробніца utazó (nő)
падаробнічаць utazni
падаробны úti, út-, utazási
падаўлены elfojtott
падацца elindulni, menni v hova
падаць 1. (le)esni, (le)hullani
 2. csökkenni
падбóўтаны behabart
падвóдзіць 1. odavezetni, odavinni
 2. aláépíteni
падвываць becsavarni,
 begöndöríteni
падвячóрак uzsonna
падглядзець meglesni, kilesni
пад'езд 1. közeledés 2. megközelítő
 út 3. bejárat, feljárat
пад'ёсці teleeszi magát
пад'ехаць odahajtani, megérkezni
падзе́я esemény
падзьму́хаць fújni kezd
падзя́каваць megköszönni vmit
падзяліць elosztani
падка́рмліваць 1. egy kicsit
 (meg)etetni, feltáplálni, erőre
 kapatni, felerősíteni 2. fejtrágyáz-
 ni
падкі́дваць 1. feldobni 2. aládobni
падкля́іць megragasztani,
 aláragasztani
падко́ва patkó
падкра́сціся odalopózní
падкра́сліваць 1. aláhúzni 2. ki-
 hangsúlyozni
падлеса́к aljnövényzet
падлі́ва szósz, mártás
падлічы́ць összeszámolni,
 megszámolni
падло́га padló
падма́нваць becsapni,
 megtéveszteni
падо́жка (kocsi)lépcső,
 (kocsi)hágcsó

падо́бчык adogató munkás
Падняпро́ўе Dnyeper menti terület
падня́цца 1. felmenni, felmászni 2.
 felemelkedni, felszállni 3.
 fellázadni
падня́ць 1. felemelni 2. növelni,
 fokozni
падо́бны hasonló
падпе́рці alátámasztani
падпіса́ць aláírni
падпі́так: *на падо́імкы* ittas, részeg
падра́ць (meg)szakítani
падро́шы felnőve
падру́чнік tankönyv
падсвядо́ма tudat alatt
падтры́мка támogatás
Па́дуя Padova
падтрыма́ць 1. megfogni,
 felemelve tartani 2. támogatni 3.
 folytatni
паду́маць gondolkodni
падчапі́ць hozzákapcsolni
падыгра́ць vkinek a kezére játszani
падыма́цца felkelni
падыма́ць: *падыма́ць пукы́* kezét
 felemelni
падыспы́тны vizsgálati, kísérleti
падыхо́дзіць / падысці́ 1.
 odamenni 2. viszonyulni vkihez
 3. megfelelni
паэ́дка utazás
паэ́сці megenni, felfalni
паэ́хаць 1. elutazni 2. elgurulni
пажада́ць megkívánni
пажа́р tűz, tűzvész
пажарта́ваць viccelődni
пажа́рышча tűzvész
пажаўце́ць 1. megsárgulni 2. sár-
 gállik
пажваве́ць feléledni, felélénkületi
пажоў́кы elsárgult, megsárgult
пажу́хнуць megfakulni
пазба́віцца megmenekülni,
 megszabadulni

пазбáвiць megfosztani
пазбáўлены: *пазбáўлены*
помслівасці nem bosszúálló
пазбýцца elmenekülni vmi elől
пазбýцца непрыёмнасцей
 elmenekülni a kellemetlenségek elől
пазвалéнне engedély
пазванiць 1. becsengetni 2. felhívni
 (telefonon)
пазваць 1. hívni 2. meghívni
 3. nevezni
пазнаёмицца megismerkedni
пазнáць megismerni
пазнéй később
пайсцi 1. elindulni, megindulni
 2. hozzáfogni vmihez
паказáць mutatni
пакалéнне nemzedék
пакара́нне büntetés
пакараць megbüntetni
паквiтáцца elszámolni vkivel
пакiдáць / пакiнуць elhagyni
паклапацiцца gondoskodni vmiről
паклáсцi beletenni
паклiкаць 1. hívni 2. meghívni 3.
 nevezni
пакóй szoba
пакóйчык kis szoba
пакóлькi amennyiben
пакóрна engedelmesen, alázatosan
пакрысé 1. fokozatosan 2. egy kicsit
пакрýты befedve, beborítva
пакýль 1. egyelőre 2. miközben
 3. amíg
пакýпка vásárlás, vétel
пакýта szenvedés
палавiнка fele, fél
паланéз polonaise (zene, tánc)
паланéнне fogság
паласкáць öblíteni, öblögetni
палáтка 1. sátor 2. árusítóbódé
палáц palota
палачáнин polocki, Polock város

lakója
пáлены égetett, pörkölt
палéскi paleszjei
Палéсце Paleszje (Poleszje,
 tájegység az ukrán–fehérorosz
 határvidéken)
пáлец ujj
палéгка megkönnyítés,
 megkönnyebbülés; з *палéгкай*
 könnyedén
палёт repülés
палiгóн lőtér, gyakorlótér
палiтó nagykabát
палiца polc
палiць meggyújtani
пáлка 1. bot, pálcá 2.
 szenvedélyesen
палкавóдзец hadvezér
палкóўнiк ezredes
палóва pelyva
палóззе 1. (szán)talp 2. csúszótalp
палóн fogság
палóнны fogoly, fogva tartott
палýн üröm
палюбiць megszeretni vkit
палявáнне vadászat
палявi 1. mezei 2. tábori
паля́на tisztás
паляндвiца bélszín, vesepecsenye
паля́нка (kis) tisztás
паляўнiчы vadász-
паляцéць 1. (el)repülni 2. felszállni
паляшýк Poleszje lakója
паляшýцкi poleszjei
памагчý segíteni
памалiцца imádkozni
памáлу lassan
памáрыць álmodozni
памéраць mérni, megmérni,
 végigmérni
памiж között
памiраць / памéрцi meghalni
памылiцца hibázni
памýць megmosni

памяркоўнасць megbocsátás,
 elnézés
памятаць emlékezni
памяць emlék
пан úr
панаванне uralom
панаваньне uralkodni
панавіты uraskodó, úrhatnám
панадвора́к udvar
панэ́сці elvinni, elszállítani
панэ́сціся vágatni, rohanni,
 száguldani
па́нна kisasszony
пано́ве hölgyeim és uraim
панца́к árpagyöngylevel
паньбы mélabús
панядзе́лак hétfő
паня́цце fogalom
папе́ра papír
папе́рці 1. (gyorsan) elindul,
 nekiindul 2. elkerget, kidob
 3. elhurcol, elcipel
паплéчнік harcostárs
паплы́ць úszni kezd
папра́віць 1. (meg)javítani
 2. megigazítani, rendbe hozni
папра́сці megkérni
папро́к szemrehányás
папярэ́джанне megelőzés
папярэ́дзіць megelőzni
па́ра 1. idő, időszak 2. itt az ideje
пара́да tanács
пара́дак rend
пара́дкаваць rendbehozni
пара́іцца tanácskozni
па-ра́нейшаму (éppúgy), mint
 azelőtt
па́ранены sebesült
параўна́ць összehasonlítani
параўня́цца egy vonalba kerülni
 vkivel
парва́цца elszakadni, megszakadni
па́рода 1. fajta 2. eredet, származás
па́рта iskolapad

па́ртфэль aktatáska
партыза́нскі partizán-
пару́шыць megsérteni, megszegni
парце́ (szálloda)portás
Пары́ж Párizs
парыжа́лы vörösre fakult
парыжа́ць 1. vörös(es) lesz
 2. vöröslik
па́рэшткі maradványok
паса́д 1. mezőváros 2. előváros
паса́да tisztség
пасажа́йр utas
па́сека 1. vágásterület 2. irtvány
пасе́лішча lakosság
пасе́яны elvetett
пасе́яць 1. elvetni 2. terjeszteni
паслабля́ць 1. legyengíteni
 2. csökkenteni, enyhíteni
пасла́ць küldeni
паслу́хаць meghallgatni
пасля́ után
паслясло́ўе utószó
пасмяя́цца kinevetni
пасо́л követ
пасо́льства követség
паспакайне́ць megnyugodni
паспе́ць 1. elérni *vmít* 2. sikerül
vmít megcsinálni 3. *за кім* lépést
 tartani vkivel
паспéшліва sietősen, kapkodva
пасса́джаваць 1. lesegíteni
 2. leszállítani
паста́ва (daliás) testtartás
паста́віць 1. helyezni, rakni, tenni
 2. felépíteni, felállítani
пастале́ць megkomolyodni,
 megemberesedni
пастана́віць elhatározni,
 határozatot hozni
пастано́ва határozat, rendelet
паста́ўлены állított
пасту́паць (be)lépni; *наступна́ць у*
універсітэ́т beiratkozni az
 egyetemre

пасуравець elkomorodni, ridegebbé válni
пасці elesni
пасціся legelni
пасылацца hivatkozni vkire, tanúsíttatni vkivel
пасьбішча legelő
пасябраваць összebarátkoztatni vkiket
пасяджэнне ülés
пасядзець (bizonyos ideig) elüldögelni
пасярód közepén
патаёмны titkos
паторкацца (néhányszor) megszúrni magát
патрабаванне 1. követelés, igény 2. követelmény
патрабавання szükség van vmire, kell vmi
патрахі csirkebelsőségek
патрушчаны törött
патрывожаны nyugtalan
патрывожыць 1. nyugtalanítani 2. zavarni, zaklatni
патрэбна szükséges, kell
патрэбны szükséges
па-ўдарнаму kiválóan
паўднёва-заходні délnyugati
паўднёвы déli
паўза szünet
паўкапаны földbe ásott
паўночна-ўсходні északkeleti
паўночны északi
Паўночная Амерыка Észak-Amerika
паўстанак kis (vasút)állomás, megállóhely
паўстанец felkelő
паўсюль mindenhol
паўтараль / паўтарыць (meg)ismételni
паўцень félárnyék
пах illat, szag

пахнуць 1. szaglik, illatozik 2. érződik
пахód hadjárat
паходжанне eredet, keletkezés
паходзіць / пахадзіць származni
пахучы erős szagú, illatos
пацалаваць (meg)csókolni
пацалўнак csók
пацвярджаць / пацвэрдзіць megerősíteni
пацэ́рці 1. bedörzsölni 2. lereszelni
паціскаць (kissé) megszorítani; *паціскаць плячыма* vállat vonni
пацыэ́нт beteg, páciens
пацяга́цца (bizonyos ideig) bolyongani, kóborolni
пацяплéць felmelegedni
пацяснiцца összeszorulni, zsúfolódni
пача́так vminek az eleje, kezdete
пачатко́вец kezdő
пача́цца elkezdeni
пача́ць kezdeni
пачу́цца hallatszani
пачу́ццэ érzés
пачу́ць 1. (meg)hallani 2. érezni
пачына́цца kezdődni
пачына́ць / пача́ць kezdeni
паша́на tisztelet
пашанава́ць megőrizni, megóvni
пашкадава́ць megkímélni
пашталя́ён postás
пашто́ўка levelezőlap
пашука́ць (egy ideig) keresni, kutatni
пашы́раны elterjedt
пашыра́цца elterjedni
паэ́зія költészet
паэ́т költő
паэтыза́цыя poetizálás, eszményítés, szépítés
паэты́чны költői
пéвень kakas
пейза́ж 1. táj, vidék 2. tájkép

пельмэні húsos derelye
пенал tolltartó
пénны habos, habzó
пенсіянер nyugdíjas
пень tuskó, tönk
перабра́ца 1. átmenni, átkelni 2.
 (át)költözni
пераважа́ць túlsúlyban van
перавэ́сці 1. átvezetni 2. átállítani,
 áthelyezni 3. lefordítani
пэра́д előtt
перада́ць átadni
перадг’о́р’е előhegység
перадсмяро́тны halál előtti
пераду́маць meggondolja magát
пераё́хаць 1. átkelni, átmenni,
 átutazni 2. átköltözni
перажы́ць 1. végigélni, leélni 2.
 átélni, megélni 3. túlélni
пэрайсці́ átmenni, átlépni
перакана́ць meggyőzni, rábeszélni
пераклад fordítás
перакладáць (le)fordítani
перако́шваць eltorzítani
пералама́цца eltörni
пералéзці́ átmászni
пералі́чвацца felsorolni
перамагчы́ (le)győzni
перамало́ць (sokat, mindet)
 megőrölni
перамо́ва tárgyalás, megbeszélés
перамо́га győzelem
перапі́ска levelezés
перапо́ўнены 1. túltöltött 2.
 túlzsúfolt
перапо́ўніць 1. túltölteni 2.
 túlzsúfolni
перапра́ва 1. átkelés, átjutás 2. rév,
 átkelőhely
перапра́віць átkelni
перапі́саны lemásolt
перапі́сванне másolás
перапі́сваць lemásolni
перапы́няць megszakítani,

félbeszakítani
перарабі́ць átalakítani, átdolgozni,
 átformálni
перасадзі́ць átültetni, más helyre
 ültetni
перасцерага́ць óvni, előre
 figyelmeztetni vkit
перасялі́цца átköltözni
ператвара́цца / ператвары́цца
 átalakulni
пэра́ц 1. bors 2. paprika
перацягну́ць 1. áthúzni, átvontatni
 2. túlhúzni, túlfeszíteni
перачакáць kívánni
перашкóда akadály
перга́мент pergamen
перо́н peron
першабы́тны 1. ősi, ősz- 2. primitív,
 elmaradott, vad
першадрукáр ősnymdász
пéршы első
перыё́дыка időszaki sajtó,
 periodika
перы́яд időszak, periódus
п’ёса színdarab
пéсенька dalocska
пéсня dal
пэснятвóрчасць dalköltészet
пéсціць ápolni, kényeztetni
петрапа́ўлаўскі́:
Петрапаўлаўская фартэ́цыя
 Péter-Pál erőd
пехато́ю gyalog, gyalogosan
пець énekelni
печ kályha, kemence
пéчка kályha
пéшкі gyalog
пíва sör
пíкаць csipog, zümmög
піліпаўка karácsony előtti böjt
пінжа́к zakó, kiskabát
піро́г pirog, töltött kelt v. vajas
 tészta
пірэ kikötőmóló

пісáць írni
пісьмéннік író
пісьмéнніцкі írói
пісьмó írás
піццё 1. ivás 2. ital
піць inni
пішучы író-
пладзі́ца 1. szaporodni 2. teremni, születni
пла́каць sírni
план terv
планéта bolygó, planéta
плані́раваць tervez
па́нка rendjelszalagpánt
пла́цінка 1. lemez, lap 2. hang-lemez
плач 1. sírás 2. siratóének
плебéйскі plebejusi, köznépi
плéсці 1. fonni, szőni 2. fecsegni, locsogni
плéчы vállak
плóтнік ács
плóцік kerítés
плóшча terület, tér
плынь 1. folyás 2. ár, áradat 3. áramlat, irányzat
плы́сці 1. úszni 2. hajózni
пля́ма folt
плямéннік unokaöcs
пóбач 1. sorban 2. a közelben, a szomszédban
пóбыт 1. életmód, életforma 2. mindennapi élet
пóгляд 1. pillantás, tekintet 2. vélemény, nézet, szemlélet
пóдзвіг nagy tett
пóжня rét, kaszáló
пóзірк tekintet, pillantás
пóзна 1. későn 2. késő van
пóзнi 1. késő, késői 2. elkéssett 3. kései
пóкатам sorjában, egymás mellett
пóкуль 1. egyelőre 2. amíg
пóкут sarok

пóлацкі polocki, Polock város lakója
пол nem
пóле mező, rét
пóліўка habart leves
полк sereg
пóлымя láng
пóльскі lengyel; *пóльская мова* lengyel nyelv
Пóльшча Lengyelország
пóмнік emlékmű
пóмніць 1. emlékezni 2. gondolni vkire, vmire
пóмслівасць bosszú
пóначы éjjel
пóпел hamu
порт kikötő
пóрцыя adag
пóспех siker
пост bőjt
пóстаць alak, figura
пóсуд edény
пóсцілка derékalj
пот izzadság, veríték
пóтым aztán
пóўдзень dél
пóўна teljesen
пóўнач 1. észak 2. éjfél
поўніць megtölteni, teletölteni
пóўны 1. teli 2. teljes
пóўня telihold
прабачаць / прабáчыць megbocsátani vkinek
прабіра́ца 1. keresztüljutni 2. bejutni
прабі́ца 1. keresztültörni 2. áthatolni, átszűrődni 3. nehezen élni
пра́ва jog
правады́р vezér
правасла́ўны pravoszláv; *праваслаўная ве́ра* pravoszláv hit
праві́цель uralkodó
правóдзіць tartani, vezetni

пра́вы jobb
Пра́га Prága
прагаві́та mohón
прага́ліна (erdei) tisztás
пра́гна mohón
пра́гнуць vágyni, szomjúhozni
пра́гны mohó
прагуча́ць hangzik, hallatszik, szól
прадава́ць / прада́ць eladni, árusítani
прадаўжа́льнік vminek a folytatója
прадба́чыць előre látni
прадвесе́не tavaszelő
пра́дзед – dédapa
пра́дзеды *tsz* – ősök, elődök
прадмо́ва előszó
прадо́нне mélység, szakadék
прадрака́ць jósolni, (előre) jelezni
прадста́віць 1. bemutatni, felmutatni 2. képviselni
праду́кт termék
праду́кты élelmiszerek
прадчува́нне előérzet
прадчува́ць (előre) megérezni, megsejteni
пра́езд 1. átjárás 2. átjáró
прае́кт terv
прае́хаць 1. átmenni, áthaladni 2. túlhaladni
пражы́ць 1. élni, elélni vmeddig 2. bizonyos időt töltetni vhol
празры́стасць átlátszóság
празры́сты átlátszó
прайгравա́льнік lemezjátészó
прайсці́ 1. elmenni, elhaladni vmi mellett 2. átmenni, keresztülmenni 3. teljesíteni, elvégezni
пракля́н átok, megátkozás
пракрасці́ся 1. sikkasztáson/lopáson rajtaveszt/rajtakapják 2. belopózik, beoson, besurran
прала́з 1. rés, nyílás 2. kibúvó, kiút

прало́мвацца betörik
пралята́ць 1. (be)repülni 2. elrepülni, átrepülni
пра́ма egyenesen
праме́нне sugarak
праме́нь sugár
праме́ньчык kis sugár
прамільгну́ць 1. elsuhanni, elrepülni 2. felvillanni, felbukkanni
прамоўца szónok
прамысло́васць ipar
прані́кнуць behatolni, beszűrődni
прано́сіцца 1. elrohanni, elszáguldani 2. elterjedni
прапаве́днік prédikátor
прапалі́ць kiégetni, átégetni
прапанава́ць javasolni
прапано́ва 1. felajánlás 2. javaslat 3. házassági ajánlat
прапускні́ áteresztő, átbocsátó
прарасці́ kicsírázni, kisarjadni
прарва́цца 1. kiszakadni, kilyukadni 2. kitörni
пра́рыў áttörés, átszakadás
прасі́ць kérni
прасла́віцца híressé válni
прасла́віць 1. híressé tenni 2. dicsőíteni, magasztalni
праспе́кт sugárút
прасто́ра tér
прасту́да megfázás
прасты́ць 1. kihűlni, lehűlni 2. átfázni
прасце́й egyszerűbb
прасціра́ць kitérni, kinyújtani
прата́ліна hóolvadásos, (hótól már) csupasz hely
пратрыма́цца megmaradni, (meg)tartani magát
пратэ́ст tiltakozás
праўда igazság; igaz
праўдзі́ва egyenesen, őszintén
праўдзі́вы 1. igaz 2. egyenes,

őszinte
праўленне 1. kormányzás
 2. vezetőség, igazgatóság
прафэсар professzor
прафесіянал szakma hivatásos
 művelője
праход 1. áthaladás, átjárás 2. átjáró
 3. nyílás, járat
праца munka
працаваць dolgozni
працавітасць szorgalom
працавіты munkaszerető, dolgoz
працяг folytatás
працягваць folytatni
прачакáцца epedve várni
прачнýцца felébredni
прачытáны elolvasott
прачытáць elolvasni
прáшчур távoli ő, előd
прóдаж eladás
прóдак ő, előd
прóза próza
прóзвішча családnév
прóста egyszerűen
прóсты egyszerű
прóсьба kérés
прóцьма töméntelen, tömérdek,
 rengeteg sok
Прўсыя Poroszország
прыблýда jövevény
прыбóй hullámverés
прыбрáны feldíszített
прыбрáць 1. kiltöztet 2. feldíszít
 3. eltávolít
прыбýць (meg)érkezni
прывáблiвы megnyerő, elragadó
прывéзены felhozott, felsorolt
прывэзены hozott, szállított
прывэзцi odaszállít, elhozni,
 felhozni
прывэсцi felsorolni, felhozni
прывітáнне üdvözet, köszönés
прывітáць üdvözölni, köszönni
прывіцáца meghonosul,

meggyökeresedik
прывыкнучь hozzászokni vmihez
прывязка 1. hozzákötés 2. csatla-
 kozás 3. felvétel, felmérés
 4. átv kötődés
прыгадáць emlékezni,
 visszagondolni
прыгажóсьць 1. szépség, bájosság
 2. kecsesség, elegancia
прыглýшаны lehalkított,
 letompított
прыглядáцца megfigyelni,
 figyelemmel kísérni
прыгнёт elnyomás
прыгнятáць elnyomni, leigázni
прыгóда esemény; *пóўны прыгóдаў*
 eseménydús
прыгóжа szépen
прыгóжы szép, kecses
прыгóн jobbágyság
прыдýманы ál-, koholt
прыдвóрны udvari
Прыдняпрóўе Dnyeper menti
 terület
прыдняпрóўскi: *прыдняпрóўскi*
край Dnyeper-melléki táj
прыéзджы jövevény
прыémна kellemesen
прыéхаць megérkezni (járművön)
прýзба (ereszaljban levő) földpad
прывзáнне hivatás
прызнавáцца / прызнáцца
 bevallani, beismerni
прызнавáць elismerni
прызнáнне elismerés
прызнáчыць kinevezni
прыйсцi 1. megérkezni, befutni
 2. vmilyen állapotba jutni, kerülni
прыйсцiся 1. megfelelő 2. kell
прýказка közmondás
прыкiнуцца tetteti magát
прýклад példa
прýкладна nagyjából, hozzávetőleg
прылáда eszköz, készülék,

berendezés
прыляцець 1. iderepülni, ideszállni
 2. megérkezni
прымаўка szólás(mondás)
прымацца 1. (növény) gyökeret verni, megeredni 2. (oltás) megfogani
прымаць fogadni, felvenni
прыму́сіць kényszeríteni
прыно́сіць / прыне́сці hozni, okozni
прыну́ка kényszer
Прынямо́нне Nyemen-melléki táj
прыпада́ць 1. leborulni 2. vmihez hozzásimulni 3. esni vmire (időpont)
прыпеча́к kemenceszáj tűzrakó előtere
прыпы́нак 1. megállás, időzés
 2. megálló(hely)
прыпы́ніцца 1. megállni 2. megszállni
пры́пяцкі pripjatyi
Пры́пяць Pripjaty
прыро́да természet
прыро́дна természetesen
прыро́дны természetes
прыручы́ць (meg)szelidíteni
прыса́ды kettős fasor, sétány
прысе́сці leülni
прыслухо́ўвацца / прыслу́хацца
 1. hallgatózni 2. odafigyelni 3. hallgatni vkire
прыспё́шваць sürgetni, siettetni
пры́стань kikötő, rév
прыстаўля́ць / прыста́віць
 1. odatenni, odahelyezni
 2. hozzáadni, hozzátoldani
прысто́йнасць illendőség, illem
прыступа́ць 1. odamenni, odalépni
 2. hozzáfogni, hozzálátani
прысудзі́ць elítélni
прысу́тнічаць jelen lenni
прысуту́лены kissé

görnyedt/hajlott hátú
прытармо́жваць fékezni
прыто́к 1. beáramlás 2. mellékfolyó
прыту́лак menedék
прыту́ліцца odaszorulni, odasimulni
прыты́ка kis rúd, pecek (halászathoz, ami a víz fenekén tartja a hálót)
прыхава́ць elrejtteni, eldugni
прыхі́льнасць kitartás, odaadás
прыхі́льнік vminek a híve, követője
прыхо́д 1. megérkezés 2. bevétel
 3. egyházközség
прыхо́дзіць 1. megérkezni, befutni
 2. vmilyen állapotba kerülni
прыці́снуцца odaszorulni, odasimulni
прыці́хнуць elcsendesedni, elhallgatni
прыця́гваць vonzani
прычы́м miközben, emellett
прычы́на ok
прычэ́п pótkocsi
прыя́зны barátságos
прыяры́тэт elsőbbség
прэзі́дум elnökség
прэзі́дэнт elnök
прэ́ч el, félre
птуша́ня madárfióka
пту́шка madár
пульт asztal, pult
пункт 1. pont 2. hely, állomás
пурпу́ровы bíbor
пуска́ць / пусці́ць engedni
пусці́ць грошы pénzt fordítani vmire
пусты́ üres
пухна́ты 1. duzzadt, telt 2. puha
пуце́ўка 1. beutaló 2. menetlevél
пу́шча őserdő, rengeteg
пушы́сты pelyhes, pihés
Пці́ч Peics
пчала́ méh

пчаліны méh-
пшаніца búza
пшанічны búza-
пыл por
пылінка porszem
пыліць 1. felferni a port
 2. beporozni
пыльны poros, por-
пытанне kérdés
пытання kérdezni
пытаны kérni
пэўна megbízhatóan
пэўны megbízható
павучы dallamos
п'яніць lerészegíteni,
 megrészegíteni
пярловы gyöngy-
пяро toll
песняр énekes
песок homok
песочак homok

пясчаны homokos, homok-
пятак peták, régi ötkopekes pénz
пятля 1. hurok 2. gomblyuk
 3. ajtósarok
пятнаццаты tizenötödik
пятнаццаць tizenöt
пятніца péntek
пяты ötödik
пяхота gyalogság
пяцідзесяты ötvenedik
пяцісоты ötszázadik
пяць öt
пяцьдзесят ötven
пяцьсот ötszáz
пячатка pecsét, bélyegző
пячы sütni
пяхота 1. jólét, jómód
 2. gyöngédség
пяхотны 1. gyengéd 2. kellemes,
 finom 3. törékeny

P

раб rabszolga
рабаваць kirabolni
рабіца vmilyené válni
рабіць készíteni, csinálni
работа munka
рабрынка borda
рабчык császármadár
рада tanács
радавацца örülni vminek
радасны örvendetes
радасць öröm
радзіма haza, szülőföld
радзіць szülni
рады öröm-, örömteli
радыё rádió
радыёсцэнарый rádiójáték
 forgatókönyve
радыятар radiátor
раён kerület

ражок kis szarv
раз -szor
разабрацца kiismerni magát
 vmiben
разагрэты felhevített
разадзеты kicsinosított, kiöltözött
разам együtt
Разань Rázány
разбіты szétvert
разбіць szétverni
разбўджаны felébresztett
разбўраны szétrombolt, feldúlt
разбурьць feldúltni, szétrombolni
развэзці széthordani, szétvinni
развэсці elvinni, elvezetni
развітальны búcsú-
развітанне búcsúzás
развітання búcsúzni
развіццё fejlődés

развóддзе tavaszi áradás
развявáцца lengeni, lobbogni
разв'язка kioldás, megoldás
разгадáць megfejteni
разгарну́ць 1. (zászlót) kigöngyölni
 2. (könyvet) kinyitni
разгiнáцца kinyújtani
разглядáць / разгледзець
 észrevenni, felismerni
разгýблена zavarodottan
раздава́ць szétosztani
раздóлле szabad tér, térség
раззлава́цца feldühödni, dühbe
 jönni
разлі́к számítani
разлі́чваць számítani
разлу́ка búcsú, elválás
разлучы́ць elválasztani
разляпiць leválaszt, lefejt
разляце́цца szétrepülni, elterjedni
размаўля́ць beszélni, beszélgetni
размешчаны elterül, elhelyezkedik,
 van
размóва beszélgetés
размóкнуць felázni, szétázni
размясціць elhelyezni
разнаста́йны különféle
разрэ́з szétvágás, bevágás
разуме́ць megérteni
разу́мна okosan
разу́мны okos
разысці́ся szétszéledni, eloszlan
раз'юшаны dühös
раз'ядна́нне szétválasztás
раі́цца tanácskozni
раі́цца rajzani, kavarogni
раі́ць tanácsolni
раі́ць (méheket) rajjá alakítani
рай paradicsom, éden
рака́ folyó
ралля́ szántóföld
рама́н regény
раманты́зм romantika
раме́нь szíj

раме́ньчык szíjacska
ра́на korán, reggel
ра́нак reggel
раней korábban, hamarabb
ранейшы korábbi; *ранейшая мяжа́*
 korábbi határ
ра́ніца reggel
ра́ніцай reggel
рани́цой reggel
ра́нкам reggel
ра́нне korábban
ра́нні korai
ранце́ járadékot élvező személy
ра́птам hirtelen
рапто́ўна hirtelen, váratlanul
раса́ harmat
расе́йскі orosz; *расе́йская мо́ва*
 orosz nyelv
раска́зваць / расказа́ць elmondani
раскві́тнець kivirágzani
раскiданы széttárt
раскiдаць széttárni
раскла́д szétosztás, elosztás
раскла́дзены elosztott
раско́пкі ásátások
раско́шны pompás, fényűző
раскры́лены kinyitott
раскры́ць feltárni
раслі́на növény
раслі́нны növényi
распа́д szétesés
распараджа́цца intézkedni,
 utasítást adni
распасце́рці kiterjeszteni, kitárni
расплята́ць kibontani
распуска́ць elereszteni,
 széteresztani
распу́шчаны fegyelmezetlen
расстава́нне elválás; búcsúzás
расста́йны elváló
расста́нне elválás
расста́цца elválni
расстрэ́льваць lelőni
рассячы́ szétvágni, széthasítani

раствóраны (fel)oldott
растрáциць kiadni, elkölteni
растрывóжаны nyugtalanító
расці nőni, nevelkedni, kivirágzani
расцвіці kivirágzani
расцягваць kinyújtani, szétnyújtani
расчаравáнне kiábrándulás,
 csalódás
расчы́нены kinyitott, kitárt
расчы́ніць kinyitni
расчэ́пліваць szétkapcsolni
расшыфрóвацца megfejtést
 nyerni
ратава́цца megmenekülni
ратава́ць menteni
рату́нак megmenekülés, megmentés
раўналётка kortárs
рацыяна́льны ésszerű, racionális
раць hadnép, sereg
рачн́ы folyami; *рачн́ая сётка*
 folyamhálózat, vízhálózat
раша́ць / раш́ыць megoldani,
 megfejteni
рва́цца elszakadni, tönkre menni
рваць kitépni, kirántani
ржан́ы rozs-
ржы́шча rozstarló
рог szarv
род¹ nemzetség, származás
род² fajta, féleség
родзіч rokon
ро́дны szülő-; *родная мова*
 anyanyelv
ро́здум meggondolás
рознакаляро́вы különböző színű,
 tarka
ро́зніца különbség
ро́зны különböző
ро́зум ész, értelem
ро́зыгрыш lejátzás, sorsolás
ро́кат zúgás
ро́ля szerep
ро́спач kétségbeesés
ро́спачны kétségbeesett

ро́стань keresztút
рот száj
роў́на egyenletesen, pontosan
роў́насць egyenlőség
роў́ны egyenlő
рубéль rubel
ру́жа rózsa
ружжó puska
ружóвы rózsaszín
рукá kéz
рунь őszi vetés
Русь Rusz; *Кіеўская Русь* a Kijevi
 Oroszország
рух 1. mozgás 2. közlekedés
 3. mozgalom
рухавік motor
ру́хнуць összedölni, beomlani
руча́й patak
ру́чка kezecske
ручні́к kendő, törő
ру́шыць megindulni
ры́ба hal
рыба́к halász
ры́бка halacska
ры́бны hal-, halas
Ры́га Riga
ры́жскі rigai
рызі́на gumi
ры́зыка kockázat
Рым Róma
ры́мскі római; *ры́мскі náна* római
 pápa
ры́нак piac
ры́са vonal, vonás
рысо́ра rugó
рысь hiúz
рыто́рыка retorika
рыхтава́цца készülni
рыхтава́ць felkészíteni
ры́цар lovag
ры́царскі lovag-
рэагавáць reagálni
рэалі́зм realizmus
рэа́льны valós

рэдакцыйны szerkesztő-
рэдка reték
рэдка ritkán
рэдка ritka
рэзаць vágni
рэзка vágás
рэкламны reklám-
рэкорд rekord
рэлігія vallás
рэліквія ereklye
рэльеф dombormű
рэпрэсія megtorlás

рэспубліка köztársaság;
Венгёрская (Вугóрская)
Рэспубліка Magyar Köztársaság;
Рэспубліка Беларусь Fehérorosz
 Köztársaság
рэформа reform
рэха visszhang
рэч dolog, holmi
Рэч Паспалітая Rzeczpospolita
рэчка patak
рэчышча folyómeder

C

саба́ка *h* kutya
саба́чка kis kutya
саба́чы kutya-
сабе magáról, magának
сабо́р székesegyház
сабра́ны összegyűjtött
сабра́ць összegyűjteni
савá bagoly
сагрэ́ты felmelegített
сад kert
садзі́цца / сёсці leülni
садзі́ць ültetni, leültetni
садо́к kis kert
садо́ўнік kertész
сакаві́к március
саката́нне kattogás, zakatolás
сакату́шка fecsegő nő
сакра́тар titkár
сакрэ́т titok
са́ла zsír, szalonna
салаве́й fülemüle
саламя́ны szalma-
салда́т katona
салёны sós
салодкі édes
сам *n* maga, személyesen
самá *n* maga
самаахвя́рны alázatos

само́тны magányos
са́мы leg-; *са́мы вялі́кі* legnagyobb
Санкт-Пеця́рбурґ Szentpétervár
санкт-пеця́рбурґскі szentpétervári
санскрэ́йт szanszkrit
сапра́ўдны jelenkori, valódi,
 eredeti, igazi
сапра́ўды tényleg
саракаві́ negyvenedik
сарама́лівы szégyenlős
сарва́ць letépni, leszakítani
сардэ́чка szívecske
сардэ́чна szívélyesen
саро́ка szarka
саро́чка ing
сасна́ erdei fenyő
саступа́ць lelépni, leszállni vmiről
сатана́ sátán
сахá faeke
сачы́ць 1. figyelemmel kíséрни
 2. vigyázни vkire, vmire
свабо́да szabadság
свабо́дны szabad
сваво́лле 1. pajkosság
 2. önkényesség
сваво́льнік önfejű, akaratos férfi
сваё *tsz* saját
сваё *s* saját

сват leánykérő, menyasszonykérő
сва́цця nászasszony
свая́ *n* saját
свая́к rokon
све́дка tanú
све́дчанне tanúság, bizonyíték
све́дчыць tanúskodni
све́жы friss
свет világ
све́тач fáklya
све́тла világosan
све́тлы világos
све́чка gyertya
све́кар após
свіні́на disznóhús
сві́ння sertés, disznó
Сві́слач Szvíszlacs
світа́льны hajnali
світа́нак hajnal
світа́ць hajnalodni
сві́тка a parasztkok hosszú felső ruhája
сві́тэр pulóver, szvetter
Сві́цязь Szvityjaz
своеаса́блівы sajátos
свой saját
свя́та ünnep
свята́р lelkész, pap
святкава́цца ünnepelni
святкава́ць ünnepelni
святлафо́р közlekedési jelzőlámpa
святле́йшы legfényesebb
святле́ць világosodni
святло́ fény
свято́чны ünnep-, ünnepélyes
святы́ szent; *Свята́я Зямля*
 Szentföld
святы́ня 1. szentély 2. ereklye
свяці́цца fényleni, világítani
свяці́ць világítani, fényleni
сезо́н szezonz, időszak
секúнда másodperc
селя́дзец hering
селяні́н parasztk

сем hét
сёмдзе́сят hetven
семна́ццаты tizenhetedik
семна́ццаць tizenhét
семсо́т hétszáz
сёмя mag
сем’яні́н családapa
сёна széna
сенажа́ць kaszáló, rét
серада́ szerda
серпанці́н szerpentin
сётка háló
сэ́ча harc, tusa, küzdelem
сэ́ялка vetőgép
сэ́яць vetni
сёе-то́е egy s más, valami
сёлета ebben az évben
сёмы hetedik
сёння ma
сённяшні mai
Сібі́р Szibéria
сі́вы ősz (haj)
сі́гналіць jelezni
сі́ла erő
сі́лай erővel
сі́лкóм erővel
сі́мвал jelkép
сі́ні kék
сіно́нім szinonima
сінь kékség
сіпа́ты rekedt
ска́ба fogantyú
сказа́ць mondani
скака́ць ugrálni
скала́ szikla
скалану́ць megborzogani
скарача́цца lerövidülni,
 lecsökkenni
скаро́б kincs
ска́рга panaszkodás
ска́рдзіцца panaszkodni
скаро́чана röviden
сква́пны mohó
скі́ба szelet

скінуць ledobni
склад alkat
складана bonyolultan
складанне összeállítás
складаны bonyolult
складацца összetevpdni
складаць 1. összerakni 2. írni, költeni
скласціся alakulni
скочацца legurulni, legördülni
скронь halánték
скрываць elferdíteni
скрыпка hegedű
скрыпторым scriptorium
 (Szentírást másoló műhely)
скрэбці lekaparni
скура bőr
слабы gyenge
слабейшы leggyengébb
слава hír, hírnév
славацкі szlovák-
славіць dicsőíteni, magasztalni
слаўты híres, neves, nevezetes
славянскі szláv
сланечнік napraforgó
слатá híg sár, latyak
слаўны híres
след nyom, lábnyom
следства következmény
слова 1. szó 2. beszéd, szónoklat
словазлучэнне szókapcsolat
словам szóban
слоўнік szótár
слоўца szavacska
слугá szolga
служба szolgálat
служба szolga
служыць szolgálni
слуп oszlop
слухаць hallgatni vmit
слухач hallgató
слых hallás
слязá könny
смага szomjúság

смажаны sült, pirított
смаката́ finomság
смарáгдавы smaragd; *смарáгдавы адліў* smaragd árnyalat
смаргónскі szmarhonyi
Смаргónь Szmarhony
сма́чна finoman, finomat
сма́чны finom
сме́ла bátran
сме́ласць bátorság
сме́ртны halandó
смерць halál
смех nevetés
сме́нце szemét
сме́шкі tréfálkozás, csúfolódás
смурóд bűz
смўтак szomorúság, bánat
смялэй bátrabb
смяротнік halálraítelt
смята́на tejföl
смяя́цца nevetni vkin; *смяяцца з ix* nevetni rajtuk
снава́ць 1. (fonalat) felvetni
 2. cikázni; *átv снаваць планы* terveket szöni
снег hó
снегаві́к hóember
снегапа́д hóesés
снёданне reggeli
снёдаць reggelizni
снёжань december
снёжаньскі decemberi
снёжны hó-, havas
сні́цца álmodni vmiről
сніць álomban látni vkit, vmit
Сойм Szojm, országgyűlés
сок lé, nedv; *бяро́завы сок* nyírlé
соль só
сом harcsa
сон álm
со́нечны napos
со́нца nap
со́рак negyven
со́рам szégyen

сóтня száz
сóты századik
спавіты bepelenkázott
спагадлівасць együttérzés
спадár uram
спадárства hölgyeim és uraim
спадáрыня hölgyem
спадзяванне remény
спадзява́цца remélni
спадні́ца szoknya
спадру́чна kényelmesen
спадчы́на örökség
спакваля́ apránként, lassacskán
спакóйна nyugodtan
спакóйны nyugodt
спакóн: *спакóн ве́ку (вяко́ў)* örökké
спакусі́ць elcsábítani
спаку́слівы csábító
спале́нне égetés
спалі́ць elégetni
спало́хана megrémült
спасціга́ць elérni, utólérni
спатка́нне találkozás
спатка́цца з кім-чы́м találkozni
 vkivel, vmivel
спатка́ць találkozni vkivel, vmivel
спатыкну́цца megbotlani vmiben
спаўня́цца betölteni
спахапі́цца észbe kapni
спа́цца aludni; *мне не спі́цца* nem
 tudok aludni
спаць aludni
спача́тку kezdetben
спачува́льны együttérző
спёвы 1. ének (tantárgy) 2. egyházi
 ének
спёлы alapos, meggondolt
спэраду elől, előlről
спеў éneklés, ének
спі́на hát
спі́хваць meglökni
сплёсці fonni
сплёцены fonott
споведны gyónási

спорт sport
спóсаб mód
спóўні́цца betölteni életkort
спрабава́ць próbálni
спра́ва¹ dolog
спра́ва² jobbra
спраўдзі́цца sikerrel járni
спрача́цца vitatkozni
спрóба próbálkozás, próba
спружы́ністы rugalmas, ruganyos
спружы́ніць megfeszíteni
спры́тны ügyes
спрыя́ць kedvezni
спыня́цца / **спыні́цца** 1. megállni
 2. megszállni vhol
спыня́ць / **спыні́ць** megállítani
спыта́ць megkérdezni vkitől vmit
спява́ць énekelni
спячы́ kisütni, megsütni
спяша́цца sietni, igyekezni
спяша́ць sietni, igyekezni
срэ́бны ezüstös, ezüst-
ссадзі́ць lesegíteni vkit vmiről
ссéкчы levágni, kivágni
ста́віцца 1. épülni 2. viszonyulni
 vkihez, vmihez
стаго́ддзе évszázad
стажо́к kis boglya
ста́ласць érettség
стамі́цца kifáradni
стамля́ць kifárasztani
стан 1. alak 2. táborhely 3. ígealak
стана́віцца válni vmivé
ста́нцыя állomás
старабелару́скі régi fehérorosz
старада́ўні ősi, régi
старажы́тнабелару́скі őfehérorosz
старажы́тны ősi
старáнна nagy igyekezettel
ста́расць öregség
старóнка oldal
старшы́ня 1. elnök 2. törzsőrmester
стары́ 1. öreg 2. régi
ста́рыца holtmeder, holtág

ста́так nyáj
ста́тут alapokmány
ста́ца történni
стацыяна́р állandó (jellegű)
 intézmény
стаць válni, lenni vmivé
стаяць állni
ствара́ць / ствары́ць megalkotni,
 létrehozni
стварэ́нне létrehozás
створа́ны létrehozott
сто száz
стог boglya, kazal
стол asztal
столь mennyezet
сто́лькі annyi
сто́ма fáradtság
сто́млена fáradtan
сто́млены fáradt
сто́мны fáradt
стра́ва étel
страка́ты tarka
страле́ц sztrelec (16–17. századi
 orosz katona)
страло́к lövész
страля́ць löni, tüzelni
страсць szenvedély
страха́ tető
стра́шна félelmetesen, szörnyen
страшнё́й borzasztóbb; *страшнё́й*
за borzasztóbb mint
стра́шны szörnyű
страшэ́нна rettenetesen
страшэ́нны rettenetes
стро́гі szigorú
струме́нь sugár, áram(lat)
стрые́чны unoka-; *стрые́чная*
сястра́ unokahúg; *стрые́чны*
брат unokafivér
стры́манасць visszafogottság,
 kimértség
стрыма́ць visszatartani,
 feltartóztatni
стрэл lövés

студзень¹ január
студзень² korcsolya
студзі́ць lehűlni
студэ́нт (egyetemi, főiskolai)
 hallgató, diák
студэ́нтка (egyetemi, főiskolai)
 hallgatónő, diáklány
сту́жка szalag
сту́кнуца beleütközni vmibe
сты́лы kihült
стыць elhűlni, kihűlni
суайчы́ннік honfitárs
субо́та szombat
су́вязь kapcsolat
суд bíróság
судзя́ bíró
Су́здаль Szuzdal
сузо́р’е csillagkép
сукава́ты görcsös, göcsörtös
сукэ́нка női ruha
сумава́ць bánkódni, szomorkodni,
 vágyakozni
су́мка táska
сумле́нне lelkiismeret
сумле́нны lelkiismeretes
су́мна szomorúan
сумне́нне kétség
су́мны szomorú
суні́цы *tsz* számóca, földieper
суп leves
супако́іцца megnyugodni
супрацо́ўнік munkatárs
су́праць és **супро́ць** vmi ellen,
 vmivel szemben
супярэ́чнасць ellentmondás
супярэ́чыць ellentmond
суразмо́ўнік beszélgetőtárs
сур’э́зна komolyan
сур’э́зны komoly
суро́ва rideg, zord
сусе́д szomszéd
сусе́дскі szomszéd-
сустрака́цца / сустрэ́цца
 találkozni vkivel

сустрэ́аць / **сустрэ́ць** találkozni
 vkivel, fogadni vkit
сустрэ́ча találkozás
сухадóлы szárazvölgyi
сухі száraz
сухóты tüdőbaj
суцэ́льны sűrű
суча́снік kortárs
сучча ágak
сфе́ра 1. gömb 2. övezet
схапíць elfogni
схіл lejtő
схóвішча raktár
сход gyűlés
схоў fedezék
сцвярджа́цца állítani
сцвярджа́ць megerősít, jóvá hagy
сцэ́жачка keskeny ösvény, csapás
сцэ́жка ösvény
сцерагчы́ őrizni vmit, vigyázni
 vmire
сцёрлядзь kecsége
сці́пла szerényen
сці́плы szerény, igénytelen
сці́хнуць elcsendesedni
сцюдзёны fagyos
сцю́жа dermesztő hideg, fagy
сцяг zászló
сцяжы́нка keskeny ösvény, csapás
сця́мнець sötétedni
сцяна́ fal
сча́рнець megfeketedni
сшы́так füzet
сыгра́ць játszani, eljátszani
сы́бкаць sziszegni
сын fia vkinek
сып kiütés (bőrön)

сы́пацца szétszóródni
сы́паць szórni, hinteni
сыр sajt
сыры́ nyers
сысці́ lemenni, leszállni vmiről
сэ́нс értelem
сэ́рца szív
сэ́рцабі́ццэ szívverés, szívdobogás
сюды́ oda
сюды́-туды́ ide-oda
ся́бар barát
сябе́ magát
сябрава́ць barátkozni
сябро́ўка barátnő
сябро́ўскі baráti
сяго́ння ma
сядзё́ць ülni
сядло́ nyereg
сяке́ра szekerce, bárd
сякі́я-такі́я valamilyen
сялі́ба település
сяло́ falu
сяля́не parasztok
сяля́нскі paraszt-, paraszti
сямі́дзеся́ты hetvenedik
сямі́со́ты hétszázadik
сям’я́ család
сяржа́нт szakaszvezető
сярмя́жка darócruha
сяро́д között, közül
сярэ́днєвяко́ўе középkor
сярэ́дні közép-; *Сярэ́дняя А́зія*
 Közép-Ázsia
сястра́ lánytestvér
сяўба́ vetés
сячы́ felvágni, kivágni

T

тава́р áru
тава́ры́скі baráti, bajtársi
тава́рыш társ, elvtárs

тагача́сны akkori
тады́ akkor, amikor
таджы́кскі tadzsik

таёмны titkos
так így
такі ilyen, olyan
таксама is, szintén, ugyanúgy
таксічны mérgező, toxikus
талака kaláka (szívésségi alapon végzett társas munka)
талёрка tányér
таленавіты tehetség
талант tehetség
там ott
тамў mert; *тамў умо* azért mert
тамтэйшы ottani
танны olcsó
танцаваць táncolni
тапарышча nagy fejsze
тата apa
татара-манголы tatár-mongolok
татарскі tatár; *татарскія аддзелы* tatár csapatok
татары tatárok
татарын tatár
таўшчэзны nagyon vastag
таямнічы titokzatos
таямніца titok
твар arc
тварог túró
тварыць teremteni, alkotni
твор mű
творца alkotó
творчасць alkotás
творчы alkotó-, alkotói
тканіна szövet
тканы szőtt, szövött
тлум kábulat
тлумачыць magyarázni
тлумачэнне magyarázat
тлўсты zsíros
то akkor, akkor hát
тоё s ez, az
той h az
Токіо Tokió
толькі csak
тона tonna

тонкі vékony
торг kereskedés
тоўсты kövér
травá fű
травень május
трагічны tragikus
трактар traktor
трактарны traktor-
трамвай villamos
транспарцёр futószalag
трапіць kerülni vhoва
трапляць eltalálni
трапяткі 1. remegő, reszkető
 2. pislákoló
тратуár járda
траўка füvecske
троп szókép; *збіцца з тропы* kizökkenni a kerékvágásból
трóxi kicsivel
трохсóты háromszázadik
труцень hereméh
тры három
трываць elviselni
тывóга nyugtalanság, izgalom
тывóжны aggasztó, nyugtalanító
тывóжыць nyugtalanítani
трымацца kapaszkodni vmibe, ragaszkodni vmihez
трымаць (meg)fogni, (kézben) tartani
трымцець remegni, reszketni
трынаццааты tizenharmadik
трынаццаць tizenhárom
трёста háromszáz
трыццааты harmincadik
трёццаць harminc
трыялёт triolett
трéба szükséges, kell
трéсці rázni, megrázni
трэці harmadik
туга szorosan, feszesen
туды ide
туды-сюды ide-oda
тужыць szomorkodni

тузаць rángatni
туліць magához ölelni
тумán köd
ту́ндра tundra
тупаце́ць dobogni
ту́рак török
турбо́та gond
ту́рки törökök
турма́ börtön
турэ́мны börtön-
турэ́цкі török
тут itt
тутэйшы itteni
ты te
ты́дзень hét
тын palánk, léckerítés
тыпо́вы tipikus

тырча́ць 1. meredezni, meredni
 2. kilátszani, kiállni
ты́сяча ezer
ты́сячны ezredik
ты́тул cím, rang
ты́цкаць döfni, piszkálni
ты́я azok; *ты́мі днямі* akkoriban
тэарэ́ма tétel, teorema
тэа́тр színház
тэкст szöveg
тэлеба́чанне televízió, televíziózás
тэлеві́зар televízió(készülék)
тэлегра́фны távíró-
тэлефо́н telefon
тэрыта́рыяльны területi
тэрыто́рыя terület

У

уба́чыць meglátni
убі́ць beverni, beszúrni
убра́цца kiöltözni, felékesíteni
 magát
ува́га figyelem
ува́р megfőzés
уварва́цца megfőni
уваскрэ́сенне feltámadás
уваскрэ́сіць feltámadni
увахо́д bejárat
увахо́дзіць / увайсці́ bemenni
уваччу́: *хто баі́цца, таму́ ўваччу́*
дваі́цца megijedt ember az
 árnyékától is fél
уве́рсе fent
уве́рх felfelé
увэ́снy tavasszal
увэ́сь egész
увэ́чары este
уво́дзіць bevezetni
уво́сень ősszel
уга́двацца etlalálni, kitalálni
угро́у fel

угрэ́ць megmelegíteni
удава́ özveggy
удала́ sikeresen
уда́рыць megütni
уда́цца sikerülni
уду́шша légszomj, fulladás
уды́х belégzés
удзе́льнічаць részt venni
удзе́нь nappal
ужо́ már
ужыва́цца hozzászokni vkihez,
 vmihez
узае́мнасць kölcsönösség
узае́мны kölcsönös
уза́раць felszántani
узбе́гчы felszaladni
узбро́ены felfegyverkezett,
 felfegyverzett
узбро́іць felfegyverezni
узбу́джана izgalmasan
узбу́джаны izgalmas
узбяра́жжа part, partmellék
узва́р befőtt

узвышáцца emelkedni, növekedni
узвѣшша magaslat, emelkedés
узгóрак domb
узгóр’е magaslat, domb
уздагóн nyomába, utána
уздоўж vmi mentén
уздых sóhajtás
уздыхáць / уздыхнóць lélegezni,
 sóhajtani
узімку télen
узлэзці felmászni, felmenni vmire
узлэсак erdő széle
узлёт felszállás, szárnyalás
узняцець felszállni, felrepülni
узмáліцца kérni, könyörögni vkitől
 vmit
узмáхваць lengetni, lendíteni
узмáцняцца megerősödni
узмóр’е tengermellék
узнавіць felújítani
узнагарóда jutalom
узнагарóдзіць megjutalmazni
узначáльваць vezetni, élén állni
 vminek
узнёслы magasztos, emelkedett
узніkáць / узнікнуць megjelenni
узнóсіць felvinni, felemelni
узняты felemelt
узóр minta, mintázat
узрáдавацца megörülni
узыхóдзіць / узысці felmenni
 vmire
узяцца hozzáfogni vmihez,
 nekifogni; *узяцца за няро* tollat
 ragadni
узяць fogni, megfogni
Україна Ukrajna
українскі ukrán
уláда hatalom
уладáнне birtok
уладáр uralkodó
уладáрнік uralkodó
уладáрыць uralkodni
уладкавацца rendeződni, rendbe

jönni
уладны uralkodó, parancsoló
уласнік tulajdonos
уласны saját
уласціва jellemzően
уласцівы jellemző
улётку nyáron
улічыць figyelembe venni
улённе öl, méh
улюбёны szerelmes
умацоўваць / умацаваць
 megerősíteni
умёрці meghalni
умець képesnek lenni vmire
умóва feltétel
умяць 1. meggyúrni 2. legázolni
 3. megzabálni
умяшчáцца elférni vhol
уначы éjjel
універсітэт egyetem
уніз lefelé
унізе lent
ўнікум unikum
унóчы éjjel
унóк unoka
унóтрыны belső, bel-
упáрты makacs, konok
упёрціся nekitámaszkodni vminek
упершыніó először
уплыв hatás, befolyás
упраўляцца elkészülni vmivel
упрыгóжанне díszítés
упрыгóжваць 1. díszíteni
 2. befesteni
урáдавы kormányzati
ураджай termés
уражанне benyomás
уражваць hatással lenni vmire,
 vkire
урáз rögtön, azonnal
уранку reggel
уратавацца megmenekülni
урачысты ünnepi, ünnepélyes
уро́к 1. tanóra 2. lecke 3. tanulság

уручыць átadni
урыва́цца betörni, megrohamozni
у́ршыце végül
усё minden
усё minden; *усё больш* egyre
 inkább, mindinkább; *усё ж* még
 inkább
усёмо́глы mindenható
ускінуць feldobni
уско́чыць felugrani, felpattanni
ускра́ек széle vminek
ускра́іна vmilyen terület széle
услаўле́нне dicsőítés
услаўля́ць dicsőíteni
услухо́ўвацца figyelmesen
 hallgatni vmit
усме́шка gúnyos mosoly
усме́шлівы mosolygó
усміхну́цца elmosolyodni
успа́мін emlékezés
успа́міна́ць / успо́мніць emlékezni
успры́няць felfogni, megérteni
успы́хнуць fellobbanni, fellángolni
 (tűz)
устава́ць felállni, felkelni
устая́ць szilárdan állni
усур'ёз komolyan
усу́тыч szorosan, egészen közel

усхлі́п szípgógás, hüppögés
усхо́д kelet
усходнеслава́нскі keleti szláv
усхо́дні keleti
усце́шыцца megörülni
уся́ж vmi mentén
уся́паць beszórni
усяго́ összesen
уся́кі mindenféle
утаймава́ць megszelidíteni
утвара́цца / утвары́цца kialakulni,
 létrejönni, megalakulni
утрамбава́ны ledöngölt
утры́млівацца tartani magát vhol,
 nem távozni
уту́льна kényelmes
уцале́ць (épségben) megmaradni
уцямі́ць megérteni, felfogni vmit
уцяплі́ць melegíteni, melegen
 tartani
уцячы́ elfutni
уча́стак földrész, telek
учапі́цца beleakasztani
учо́ра tegnap
учы́нак cselekedet
ушанава́ць tisztelettel adózni
 vminek, megtisztelni vkit
уяві́ць elképzelni

Ф

фа́е színházi előcsarnok
фанабо́рліва nagyképűen
фа́рба festék
фартэ́піяна zongora
фарысе́йскі farizeus, álszent
фашы́ст fasiszták
феа́далізм feudalizmus
феерве́рк tűzijáték
фе́я tündér
фі́зіка fizika
філасо́фія filozófia
філасо́фскі filzófiai, bölcsesleti; *phi-*

ласо́фскі **камень** a bölcsek köve
фі́льм film
фіяле́тавы lila
фон háttér
фо́рма forma, alak
форс kérdés
фра́нцыз francia (férfi)
фра́нцызскі francia
фронт front
фрэ́ска freskó
фунт (súlymérték) font
фу́рман kocsis

X

хавáць elrejtteni, eldugni
хадá járás(mód), menés
хадзіць menni, járni, járkálni
хай hagy; *хай ёдзе, калі хоча* ha akar, hagyj menjen
халаднік hideg leves (zöldséges és húsos v. halas kvaszból)
халодны hideg
хапáцца vmi után kapni
хапáць megragadni
харáктар jellem, természet
характэрна jellemző
хараство szépség
хáта (paraszt)ház
хáтка kunyhó
хáтні otthoni
хаўрýснік cinkos, szövetséges
хацэцца akarni, kívánni
хацэць akarni
хвалá köszönet
хваліцца dicsekedni
хвáля hullám
хвалявáнне 1. hullámozás
 2. idegesség, nyugtalanság
хвалявáцца 1. hullámozni
 2. idegeskedni
хварóба betegség
хварэць betegeskedni *хварэць на грып* influenzás; *хварэць на сухóты* tüdőbajos
хвіліна pillanat
хвілінка pillanat
хвóйны tűlevelű; *хвóйныя парóды* tűlevelű fajták
хвóры beteg

хíба talán, esetleg
хімікáт vegyszer
хімічны kémiai
хімія kémia
хлеб kenyér
хлеў istálló, ól
хлопец fiú
хлусліва megtévesztően
хлусіць hazudni
хлюпаць cuppogni
хляўчýк kis istálló
хмáра felhő
хол hall
хóлад hideg
хóпіць elegendő, futja
хóрам kórusban
хоць habár
храм templom
хрыпéць hörögni
хры́пнуць berekedni
хрысціянін keresztény
хрысціянскі keresztény
хрышчэ́нне keresztelés
хрэсьбіны keresztelés
хто ki
хтóсьці valaki
худóба jószág
худы karcsú
хўстка kendő
хўтка gyorsan
хўткась gyorsaság
хўткі gyors
хутчэй gyorsabban; *хутчэй за ўсё* több mint valószínű

Ц

цалавáць megcsókolni
цáлкам teljesen
цанá ár

цар cár
царквá templom
царкóўны egyházi

царэўна carevna, nagyhercegnő (a
 cár leánya)
цаца játék
цацка játékszer
Цвер Tver
цвёрда keményen
цвёрды kemény
цвік szeg
цвіль penész
цвіцці virágzani
цвярдэ́ня erőd, erődítmény
цэла test
цёмра sötétség
цёмя fejtető
цень árnyék
цеплы́ня melegség
цэсны szoros, szűk
цецяру́к nyírfajd(kakas)
цёмна sötéten
цёмны sötét
цёпла melegen
цёплы meleg
цётка nagynéni
цётхна nénikém (megszólítás)
ці vagy
ціка́ва érdekesen
ціка́васць érdekesség
ціка́віцца érdeklődik vmi iránt
ціка́вы érdekes
ціка́ўны kíváncsi
цір céllövölde
ціха halkan
ціш csend, béke
цішы́ня csend
цнатлівы ártatlan

цўда csoda
цудоўны csodás, lenyűgöző
цўкар cukor
цукэ́рка cukorka
цылі́ндр cilinder
цыра́та viaszosvászon
цы́рк cirkusz
цыру́льня fodrászat
цырымо́нія szertartás, ceremónia
цямя́ны homályos
цэ́гла téglá
цэ́лы egész
цэме́нт cement
цэ́нтр központ
цэ́нтраль fővezeték
цэ́нтральны központi
цэх üzem, műhely
цягаві́тасць teherbírás
цягні́к vonat
цягну́цца húzódni
цягну́ць törekedni, igyekezni
цягу́чы nyúlós, sűrű
ця́жка nehezen
ця́жкасць nehézség
цяжкі́ és **ця́жкі** nehéz, kemény
ця́мнець sötétedni
цяні́сты árnyékos
цяпе́р most, pedig, mostanában
цяплó meleg, melegség
ця́рпэнне türelem
ця́рэць túrni, elviselni
цярэ́біць ráncigálni, cibálni
ця́сні́на szurdok, hegyszoros
цячы́ folyni, áramlani

Ч

чабо́р kakukkfű
чад fojtogató füst
ча́йка sirály
чака́нне várakozás
чака́ць várni, várakozni

чалава́ек ember
чалава́ецтва emberiség
чалава́чы emberi
чаму́ miért?
чаму́сьці valamiért

ча́пля kócsag, gém
ча́пляцца beleakadni vmibe
ча́пляць akasztani
чара́вікі cipő
чара́вічкі kis cipő
чара́дзэй varázsló
чара́пічны tetőcserép
ча́рва méhbáb
ча́рга sor, sorrend
ча́рнаску́ры fekete bőrű
ча́рне́й feketébb
ча́рне́ць befeketedni
ча́рніцы *tsz* fekete áfonya
Ча́рнобыль Csernobil
ча́рніла tinta
ча́ро́мха zelnicemeggy
ча́ро́т nád, nádas
ча́роўны varázslatos
ча́ры varázslat, bűbáj
ча́рэшня cseresznye
ча́с idő
ча́сам néha
ча́са́ць fészülni
ча́со́піс újság
ча́ста gyakran
ча́стка rész
ча́сты gyakori
ча́сцёй gyakran; *часцёй за ўсё*
 legtöbbször
ча́тырна́ццаты tizennegyedik
ча́тыро́хсо́ты négyszázadik
ча́ты́ры négy
ча́ты́рыста négyszáz
ча́цвэр csütörtök
ча́цвэ́рты negyedik
чвэ́рць negyed
чв́яканне csámcsogás, cuppogás

чмель dongó
чо́рны fekete
чува́ць hallatszani
чу́жак idegen
чу́жбі́на idegen ország
чу́жы idegen, külföldi
чу́жы́нец idegen
чу́ма pestis
чу́тна és **чу́тно́** hallatszik, úgy hírlik
чуць¹ hallani
чуць² alig, egy kissé
чу́чала kitömött állat
чыгу́н nyersvas
чыгу́нка vasút
чы́й kié?
чы́м ahelyett, hogy
чы́м-не́будзь valamivel
чы́мся valamivel
чы́н rang, rendfokozat
чы́рвань vörösség, pír
чы́рво́ны piros
чы́сло dátum
чы́сты tiszta
чы́сці́ня tisztaság
чыта́емы olvasott
чыта́нне olvasás
чыта́ць olvasni
чыта́ч olvasó
чэ́мпіён bajnok
чэ́пкі tapadós, ragadós
чэ́рва méhbáb
чэ́рвень június
чэ́рвеньскі júniusi
чэ́рствы kemény, szikkadt
чэ́х cseh
Чэ́хія Csehország
чэ́шскі cseh

III

ша́лі serpenyős mérleg
шаль 1. nyakkendő 2. sál
шанава́ць tisztelni

ша́пка sapka
шапну́ць sottogani
ша́р gömb

шасна́ццаты tizenhatodik
шасна́ццаць tizenhat
шасці́дзеся́ты hatvanadik
шасці́канцо́вы hatágú
шасці́со́ты hatszázadik
шасэ́йка műút
ша́ты árnyék
шаўко́вы selyem-
ша́фа szekrény
шафе́р sofőr
шаце́р sátor
шаша́ országút
шваге́рка sógornő
швед svéd (férfi)
шве́дскі svéd
шкадава́нне sajnálkozás
шкадава́ць 1. sajnálni 2. kímélni
шкло üveg
шкля́нка pohár
шкляны́ üveg-
шко́да kár
шко́ла iskola
шко́льны iskolai, iskola-
шлагба́ум sorompó
шлюб házasság
шлях út
шмат sok
шматкале́рны sokszínű
шматок rongydarab
шматлі́кі számtalan
шматпавярхо́вы többemeletes
шматпаку́тны sokat szenvedett
шок sokk
шо́сты hatodik
шоўк selyem
шоўкавы selyem-
шпа́цыр séta
шпіён kém
шпіта́ль kórház
шрот söret
штыль szélesend
штаны́ tsz nadrág
што mi, mit
штого́д évente

штогадзі́нна óránként
штого́дна évenként
штодзённы mindennapi
штоднё́я naponta
што-не́будзь valami
штора́ніцы minden reggel
штось valami
што́сьці valami
штохві́лінна percenként
штохві́ліны percenkénti
штурха́цца lökdösní
штык szurony
шукá́нне keresés
шукáць keresni
шум zaj
шумі́ць zúgni
шумна zajosan
шумны zajos
шчабятá́нне csicsérgés
шчабятáць csicseregni
шчабятýшка 1. csicsérgő madárka
 2. locsi-fecsi (gyerek, nő)
шчака́ arc
шчаслі́ва szerencsésen
шчаслі́вы szerencsés
шчаслі́ўчык szerencsés(ember)
шча́сце szerencse
шча́сціць szerencsésnek lenni
 vmiben
шча́ўе sóska
шчо́дра bőkezűen
шчо́драсць bőkezűség
шчо́дры bőkezű
шчы́льны sűrű, tömött
шчы́ра őszintén
шчы́ры őszinte
шчыт pajzs
шы́ба ablaküveg
шы́беніца akasztófa
шыне́ль köpeny
шы́нка sonka
шыньён konty (vendéghajból)
шыр szélesség
шыракава́ты kicsit széles

шыракалісты széles levelű
 шыро́ка szélesen
 шыро́кі széles
 шыць varni
 шы́шка toboz
 шéлест susogás
 шэраво́кі szürkeszemű

шэраг sor
 шэра́нь zúzmara
 шэры szürke
 шэры́ф serif
 шэсьц hat
 шэсьцэдзсят hatvan
 шэсьцсо́т hatszáz

Э

эйфа́рыя eufória
 экалагі́чны ökológiai
 экало́гія ökológia
 эканóмiка gazdaság,
 közgazdaságtan
 экза́мен vizsga
 экзаменáтар vizsgáztató
 экзóтыка egzotika
 экскýрсия kirándulás, látogatás

эксперымéнт kísérlet
 электраста́нцыя villanytelep
 электрóн elektron
 эпо́ха korszak
 этажэ́рка polcos állvány
 этні́чны etnikai
 этымало́гія etimológia
 эх eh

Ю

юбіле́й évforduló
 ювелі́р ékszerész
 юна́к ifjú
 юна́цкі ifjúkori

юна́чы ifjúkori
 юны fiatal, ifjú
 юшка halászlé

Я

я ён
 я́блык alma
 я́блыня almafa
 я́блычны alma-
 я́ва valóság
 я́вар jávorfa, juhar
 я́гада bogyó
 я́гадны bogyó-, bogyótermő
 я́гня bárány
 я́го *h* övé
 я́гоны *h* övé
 я́е *n* övé

яéшня rántotta
 язмíн jácint
 язы́к nyelv (testrész)
 я́йка tojás
 як hogyan, ahogyan; як бы nehogy;
 як ма́га ahogy csak lehet; як нí
 дзі́ўна bármilyen különös/furcsa;
 як тады́ казáли ahogy akkor
 nevezték
 які milyen
 які-не́будзь valamilyen
 якраз éppen, pontosan

ялавичына marhahús
яловы fenyő-
яма gödör, verem
яна́ *n ő*
яно́ *s ő*
яны́ ők
яр vízmosás, horhos

яслі 1. jászol 2. bölcsöde
ясна világosan
ясны világos
яфрэйтaр őrvezető
ячмeнь árpa
ячэ́я sejt
яшчэ́ még